

În acest număr

- » Michael Gorman
- » Claudia Lux
- » Alla Panici
- » Tamara Zasmenco
- » Violeta Scorpan
- » Renata Cozonac
- » Nietzsche
- » Ion Șpac
- » Radu Moțoc
- » Larisa Gologan
- » Tatiana Costiuc
- » Liuba Danuța
- » Lidia Sitaru
- » Vera Osoianu
- » Dan Zamfirescu
- » Alexe Rău
- » Mariana Harjevschi
- » Nina Negru
- » Maria Brînzan
- » Iurie Colesnic

Agora  
Sy  
Aniv  
Sa

**Editori:**

Biblioteca Națională a Republicii Moldova  
Asociația Bibliotecarilor  
Societatea Bibliophililor

**Colegiul de redacție:**

**Redactor-șef:**  
Alexe Rău

Vera Osoianu (redactor-șef adjunct), Iurie Colesnic,  
Pavel Balmuș, Dragoș Popa-Miu, Nina Negru, Natalia Cheradi,  
Eugenia Bejan, Ludmila Corghenci, Victoria Berdilo (asistent redactor-șef)

Lector: Neli Canțer

Procesare computer: Maria Griniuc  
com. nr. 12, Imprimeria B.N.R.M.

**sumar****01| Agora**

- Michael Gorman | Marile provocări.....3  
Academia Internațională adoptă rezoluții privind etica și accesul liber.....5

**02| Invitatul revistei MB**

- “Strategiile IFLA pornesc de la realitățile economiei de piață globale...” (Convorbire cu  
dna Claudia Lux, președinte al IFLA) .....7

**03| Teorie și practică**

- Alla Panici | De la MARC la UNIMARC. Etapele dezvoltării, semnificații, importanță, utilitate ... 10  
Tamara Zasmenco | Deontologia bibliotecarului de nivel top .....14  
Violeta Scorpan | Tipologia inovațiilor în bibliotecă .....17  
Renata Cozonac | O nouă viziune asupra sistemului ISBN și ISMN .....20

**04| Pietre pentru templul bibliologiei**

- Nietzsche | De ce sunt atât de înțelept.....22

**05| Studii și cercetări**

- Ion Șpac | Segmente economice din Basarabia în publicațiile basarabene ale  
profesorului Teodosie Al. Știrbu .....28  
Radu Moțoc | Revistele redactate de M. Kogălniceanu.....39

BIBLIOTECA DE  
BIBLIOLOGIE

Biblioteca națională  
a Republicii Moldova  
Exemplar legal Moldova

RV-16857

## 06| Symposion

- Larisa Gologan | Viitorul bibliotecilor din Moldova prin prisma Societății Informaționale: o nouă viziune asupra problemelor cunoscute.....43
- Tatiana Costiuc | De la Societatea Informațională la Societatea Cunoașterii.....55
- Liuba Danuța | Bibliotecile publice dondușenene: dezvoltare, probleme, tendințe.....59
- Lidia Sitaru | Biblioteca publică – poartă deschisă în informarea/formarea cetățenilor societății de mâine.....62
- Vera Osoianu | Probleme ale promovării limbii și culturii naționale în mediul virtual în lumina reglementărilor UNESCO și ale CE.....65

## 07| Galeria MB

- Dan Zamfirescu | Mitropolitul Varlaam în lumina ultimelor cercetări.....69

## 08| Remember

- Ion Șpac | Vlad Chiriac (1936-2005).....72

## 09| Bibliosofie

- Alexe Rău | Cum ar arăta un curs special de Bibliosofie.....75

## 10| Atlas

- Biblioteca Apostolică a Vaticanului.....79
- Mariana Harjèvschi | Un vis împlinit... Practica în cadrul Bibliotecii de Drept a Congresului...83

## 11| Universul lecturii

- Nina Negru | Problema lecturii în Societatea Cunoașterii.....85
- Maria Brînzan | Lecturile lui Vasile Alecsandri. Cum este citit astăzi Alecsandri la BNRM.....94

## 12| Magister dixit

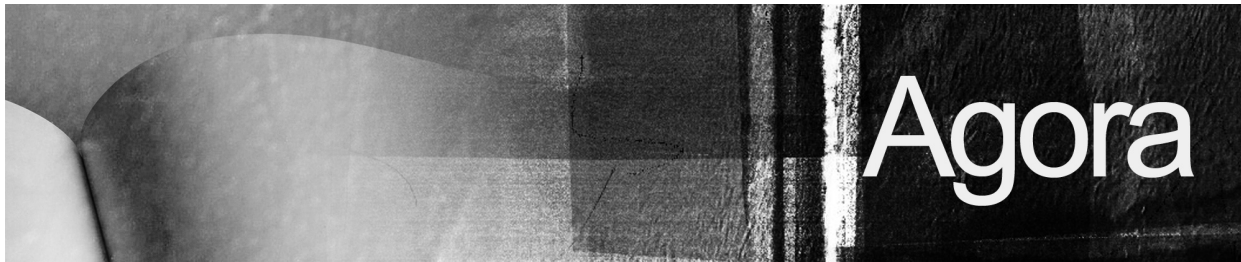
- Încotro se îndreaptă Societatea Informațională și care ar fi rolul bibliotecilor.....98

## 13| Aniversări culturale

- Iurie Colesnic | Lecția de neuitat a Basarabiei.....110
- Iurie Colesnic | Ștefan Gonata – academicianul din Zberoaia.....113
- Iurie Colesnic | Omul care a făcut cea mai grea alegere.....115
- Iurie Colesnic | Un om care și-a înfrânt destinul.....117

## 14| IT

- Alexe Rău | Eseu asupra evoluției referințelor virtuale și a serviciilor virtuale de referințe....119



# Marile provocări



Michael Gorman,  
președintele ALA

Eminentul istoric al bibliotecilor și educator Wayne Wiegant menționa că bibliotecile au trei misiuni principale de lungă durată: asigurarea accesului la cunoaștere și informație în toate formatele, prezența esențială în comunitățile pe care le servesc (biblioteca ca spațiu), alfabetizarea avansată și lectura. Acei care percep tehnologiile ca un sfârșit în sine și nu ca pe un instrument, minimalizează importanța alfabetizării și lecturii în teorie și practică, nu și în realitate.

Ultima evaluare națională a situației privind alfabetizarea adulților, efectuată în decembrie anul trecut de către Departamentul pentru statistică din domeniul educației prezintă situația lecturii destul de sumbru. Raportul relatează că numai 31% dintre colegii sunt apreciate ca „competente”. Competența este definită ca abilitatea de a îndeplini „activități complexe” cum ar fi „compararea punctelor de vedere expuse în două editoriale” sau interpretarea unui „tabel despre tensiunea sângelui și activitatea fizică”. Procentajul pare și mai sumbru când scoate în evidență curba declinului constant pe parcursul mai multor ani.

Cine-i de vină? Colegiile, 69 % dintre absolvenții cărora sunt mai puțin competenți? Școlile care trimit la colegii studenți lipsiți de cele mai elementare instrumente necesare unei persoane educate, cum ar fi abilitatea de a citi și a înțelege un text complex și a-și exprima clar gândurile? Televizorul; Internetul; părinții; oamenii care gândesc că alfabetizarea este irelevantă în era digitală; sau toate luate împreună?

În cele mai multe cazuri vinovatul este irelevant. Noi suntem acolo unde suntem și important este dacă ne vom modifica conduita ori vom trece

zgomotos în lumea postalfabetizată. Eu aș prefera prima cale și aș recomanda câțiva pași – cei mai mulți dintre care presupun necesitatea unor biblioteci viguroase, finanțate corespunzător și bibliotecari dedicați activității de alfabetizare.

În primul rând, trebuie să recunoaștem că alfabetizarea nu constă numai în abilitatea de a citi sau nu. Alfabetizarea este un proces de dezvoltare a diferitelor abilități care se produce pe parcursul întregii vieți. O persoană instruită poate să vină în contact și să facă față unor texte complexe indiferent de formatul în care sunt prezentate.

În mod clar un analfabet cu un computer nu este mai bun decât un analfabet cu o carte. Abilitatea de a citi și scrie este la fel de importantă și efectivă pentru utilizarea computerului, precum și pentru alte forme de comunicare.

În al doilea rând, trebuie să recunoaștem că alfabetizarea este o sarcină principală a bibliotecii și trebuie să constituie un component esențial al tuturor serviciilor de bibliotecă. O persoană poate să folosească motorul de căutare Google și să spună că face „cercetare”, dar aceasta este doar o umbră ștersă a competenței adevărate a unei minți instruite, care constă în abilitatea de a citi, înțelege și deriva cunoștințe cu ajutorul textelor complexe. Alfabetizarea și promovarea lecturii trebuie să fie axa tuturor serviciilor oferite de bibliotecile școlare, pentru cei foarte tineri, de bibliotecile publice oferite pentru toți, și, desigur, de bibliotecile universitare.

În al treilea rând, stoparea declinului în alfabetizare depinde în mare măsură de orientarea copiilor de vârste foarte mici spre lectura pentru plăcere și continuarea lecturii mai serioase pe parcursul întregului proces educațional. Bibliotecile publice

din Bologna, Italia, au biblioteci separate pentru copii foarte mici. Bibliotecile americane au programe minunate pentru minori: „Născut pentru a citi”, card pentru copilași și minori în Lowell, Massachusetts; „Primul card de bibliotecă al copilului”, programe specifice mai multor biblioteci; în toată țara se practică consultarea copiilor la selectarea materialelor – toate acestea, și multe altele, cu scopul ca cei mici să fie susținuți și îndrumați spre lectură, din primii ani de viață.

Este necesar să avem biblioteci școlare adecvat finanțate, cu personal calificat care să facă față acestor sarcini importante, precum și biblioteci publice care să ofere servicii de calitate copiilor și adolescenților.

Dat fiind faptul că mulți studenți vin la colegii fără abilități de instruire bine dezvoltate și că unii absol-

vesc colegiile fără a citi măcar o carte, bibliotecile universitare trebuie să aibă permanent în vizor cauza alfabetizării.

Există mai multe căi pentru rezolvarea acestei probleme, inclusiv colaborarea cu facultățile în vederea creării și susținerii unor cursuri bazate pe promovarea lecturii, accentuarea importanței lecturii prin diverse programe din cadrul bibliotecii și din afara ei, susținerea unor grupuri de discuții despre cărți pentru diverse categorii de cititori etc.

Declinul alfabetizării este o problemă foarte gravă pentru societatea noastră și bibliotecile de toate categoriile trebuie să constituie un mecanism important în rezolvarea ei.

Traducere de Vera Osoianu



*Colecția Cicognara, Biblioteca Apostolică a Vaticanului*

# Academia

## Internațională adoptă rezoluții privind etica și accesul liber

La 12 mai 2006 lideri internaționali s-au întâlnit în Granada, Spania, pentru a discuta despre viitorul instruirii în biblioteconomie și știința informării.

Adoptând drept motto cuvintele lui Thomas Jefferson „Ostilitate eternă împotriva oricărei forme de tiranie asupra minții omului”, Academia Louis Round Wilson a aprobat primele sale rezoluții (declarații) generale privind etica și accesul liber – două teme de însemnătate specială pentru responsabilii care vor promova în viitor cunoștințele înregistrate.

Academia este pilonul principal care sprijină încrederea în cunoștințe, un program fondat de dr. Griffiths, decanul Școlii de Informare și Biblioteconomie de la Universitatea din Carolina de Nord, în octombrie 2005.

Declarația despre etică include principiile privind integritatea personală, onestitatea și respectul pentru diverse perspective; menținerea rolului vital al încrederii publice; validarea autenticității tuturor materialelor; respectul și angajamentul pentru servire.

Membrii Academiei au fost, de asemenea, de acord că accesul la informație trebuie să fie liber și ușor pentru toți, că protecția cunoștințelor și drepturile umane trebuie să se bucure de toată atenția cuvenită. Principiile adoptate în Declarația despre accesul liber încurajează deschiderea spre cunoștințele lumii, de rând cu o abordare corectă în cazul retragerii din acces a documentelor din arhive și alte colecții, și necesitatea restricționării accesului la unele tipuri de informații. Reprezentând businessul, știința, tehnologia informării, muzeele, bibliotecile etc., membrii Academiei au venit din toate colțurile globului pentru a discuta despre faptul cum să modeleze instruirea, practica profesională și spiritul caracteristic generațiilor viitoare de profesioniști ai cunoașterii.

Academia dezvoltă o viziune comună privind pregătirea următoarei generații de profesioniști ai cunoașterii: specialiști în informare, bibliotecari, ar-

hiviști și alți promotori ai cunoașterii care vor activa într-un mediu în continuă schimbare.

Este de așteptat ca acești profesioniști să ghideze indivizii prin marea de informații pe care aceștia o primesc, să valideze autenticitatea informației și să asigure promovarea, prezervarea și accesul pentru publicul global.

Când Griffiths crea The Knowledge Trustsm, ea în calitate sa de cadru profesoral și lider al domeniului informare și biblioteconomie își propunea să redefinească și afirme rolul esențial și pregătirea profesioniștilor cunoașterii în secolul XXI. Termenul **încrederea în cunoștințe**, de asemenea, este folosit pentru descrierea totalității cunoștințelor înregistrate ale lumii, precum și a profesioniștilor care sunt promotorii acestor cunoștințe.

„Când ne-am întâlnit pentru prima dată cu mai puțin de un an în urmă la Universitatea din Carolina de Nord din Chapel Hill, am hotărât că următoarea întâlnire trebuie să fie într-un loc special”, menționa Griffiths. Trebuia să fie un loc simbolic în promovarea mărețelor valori ale **cunoștințelor** și pentru beneficiile derivate din sporirea și difuzarea cunoștințelor de către și printre bărbații și femeile de bună credință din toată lumea, indiferent de rasă, culoare sau crez. „Ce loc mai bun decât Andalusia, ce simbol mai bun decât Granada și ce exemplu mai bun decât minunatele lor biblioteci ai căror administratori încă din Evul Mediu în tradițiile toleranței culturale au prezervat, protejat pentru generațiile de după ei moștenirea culturală veche ale celor trei tradiții mărețe: Iudaism, Creștinism și Islam”.

Pe parcursul întâlnirii, membrii Academiei s-au concentrat asupra principiilor eticii, accesului liber și instruirii. Au fost discutate și probleme precum lipsa de claritate privind accesul informației publice și private; motoare de căutare și administrarea lor; prezervarea imaginilor și înregistrărilor digitale din domeniul public pentru accesarea acestora de către toți și importanța înțelegerii noilor legi și reglementări, în domeniu.

### Declarația privind accesul liber și încrederea în cunoștințe

Noi, membrii Academiei Louis Round Wilson (Louis Round Wilson Academy), pătrunși de responsabilitățile noastre personale și profesionale de promotori ai încrederii în cunoștințe și de îndatoririle noastre față de succesori, întruniți în această zi, 27 aprilie 2006, la Universitatea Granada din vechiul oraș, prin prezenta adoptăm și afirmăm următoarele:

Noi confirmăm că, cunoștințele înregistrate ale umanității trebuie să fie liber și ușor accesibile pentru toți, respectând în felul acesta drepturile umane și asigurând protecția acestora și compensația potrivită pentru creativitate și inovație.

Noi credem că aceste principii generale implică și necesită:

- Atenția și respectul balansat pentru rolurile corespunzătoare ale cunoștințelor publice private și brevetate.
- Angajamentul activ în vederea adnotării competente, oneste și exacte a tuturor cunoștințelor încredințate în grijă și aplicarea principiilor încrederii în cunoștințe atât în prezent cât și în viitor.
- Angajamentul de a facilita accesul la cunoștințe, de a încuraja și promova colaborarea și inovațiile în folosul întregii umanități.
- Atenția deosebită atât pentru colecțiile cu caracter specific cât și pentru colecțiile retrase din accesul publicului, toate acestea respectând angajamentul accesului liber ca principiu primar.
- Atenția corespunzătoare pentru cazurile care implică limitarea accesului la unele tipuri de informații, care se va face în baza angajamentului de a minimaliza restricția și prejudiciul în cazurile când restricția este îndoielnică.

- Angajamentul de a asigura accesul liber și compensarea adecvată și balansată pentru contribuțiile semnificative la dezvoltarea cunoștințelor.

### Declarația privind etica, încrederea în cunoștințe și promotorii acestora

Noi, membrii Academiei Louis Round Wilson (Louis Round Wilson Academy), pătrunși de responsabilitățile noastre personale și profesionale de promotori ai cunoștințelor și de îndatoririle noastre față de succesori, întruniți în această zi, 27 aprilie 2006, la Universitatea Granada din vechiul oraș, prin prezenta, adoptăm și afirmăm următoarele:

Promovarea etică a încrederii în cunoștințe implică consacrarea perseverentă pentru următoarele principii:

- Angajarea personală în promovarea încrederii în cunoștințele globale caracterizată prin integritate, onestitate și respect personal.
- Consacrarea perseverentă pentru adevărata valoare, respect și considerație constante pentru menținerea rolului vital al încrederii publicului în reputația personală și permanențele profesiei.
- Consacrarea neclintită principiilor validării clare, deschise și imediate a autenticității tuturor materialelor care stau la baza cunoașterii globale.
- Angajamentul activ în sporirea cunoștințelor și difuzarea lor, în servirea cauzei fără niciun fel de compromisuri.
- Angajamentul pentru promovarea „Ostilității eterne împotriva oricărei forme de tiranie asupra minții omului.”
- Fermitatea în manifestarea curajului comensurabil cu noblețea convingerilor proprii.

Traducere de Vera Osoianu





# „Strategiile IFLA pomesc de la realitățile economiei de piață globale...”



Claudia Lux

(Convorbire cu dna Claudia Lux, președintele ales al Federației Internaționale a Asociațiilor și Instituțiilor Bibliotecare)

- *Distinsă doamnă președinte, prezența dvs. și prezența de spirit a dvs. la această ediție jubiliară a devenitei deja celebre în lume Conferințe din Crimeea a imprimat evenimentului o semnificație aparte, iar mesajul cu care ați venit către participanți în numele IFLA a avut darul de a produce, în materie de strategie și tactică biblioteconomică în contextul societății cunoașterii, limpezimi clarificatoare pe măsura transparenței apei marine din golful Sudakului...*

- Nu știu dacă sunt comparabile aceste două lucruri, pentru că puritatea mării în acest loc e creată de Dumnezeu, pe când ideile și faptele biblioteconomice relatate la această reuniune sunt generate și făcute de oameni muritori, așa încât limpezimea lor are toate șansele să fie schimbătoare. Cred totuși că în acest an aici s-au prezentat niște comunicări și s-au întâmplat niște acțiuni științifice care fac dovada unei aprofundări remarcabile a cunoașterii biblioteconomice. Și, de vreme ce Conferința se organizează sub egida și cu sprijinul FIAB-ului, succesul acesta aparține întregii comunități bibliotecare mondiale. De altfel, unul din pilonii pe care este așezată activitatea IFLA constă tocmai în familiarizarea bibliotecarilor din toată lumea cu realizările biblioteconomice cele mai noi, indiferent de țara sau chiar localitatea în care acestea s-au produs.

- *În conferința specială pe care ați prezentat-o aici într-una din zile, în sala Tawria, ne-ați propus o interpretare originală a globalizării și a impactului ei*

*asupra bibliotecilor. Am încercat și noi în Moldova o cercetare asupra acestui fenomen, descoperind că el, de fapt, e unul aproape etern și se trage din preistorie, când se produceau globalizări imanente, rezultate din datul omului. Dvs. ați preferat să mutați geneza globalizării tocmai hăt la sfârșitul sec.XIX. Mi s-a părut chiar că viziunea dvs. poartă cumva pecetea culturii din care proveniți...*

- Sigur că mentalitatea nemțească, în albia căreia am crescut și m-am format, este, cel puțin, forma în care mă manifest ca entitate spirituală. Dar nu cred că noi ne deosebim prea tare, în câmpul problematicei pe care am abordat-o, de englezi sau de americani. Există un pragmatism funciar al culturii anglo-saxone. Marele nostru filosof Imanuel Kant spunea că omul produce scopuri. Prin urmare, economicul este temelia la toate. Tocmai de aceea am ales ca punct de pornire al globalizării liberalizarea comerțului mondial după 1850. Etapele de evoluție a ei le-au constituit avântul companiilor și băncilor internaționale (sau multinaționale), etapă căreia i s-a dat calificativul de „imperialism”, criza din anii 1920, războiul rece din 1950-1990 și, în sfârșit, etapa impactului global („neoliberalismul”). Atitudinile față de globalizare au fost și rămân împărțite: argumentul pro constă în libertatea și rapiditatea cu care se fac tranzacții financiare și comerciale între rezidenții din cele mai diferite și mai îndepărtate țări, iar argumentul contra rezidă în constatarea că sistemul economic globalizat, dominat de corporațiile comerciale și bancare supranaționale, defavorizează procesele democratice de guvernare națională. Noi reieșim din faptul că globalizarea e un sistem de schimbări (politice, de piață, tehnologice, de mediu, sociale, culturale) și încercăm să găsim răs-

puns la întrebarea: cum pot lua parte bibliotecile, care e locul și rolul lor în acest sistem de schimbări?

- *La această ediție a conferinței s-a vorbit mult despre abordarea sistemică a institutului și a conceptului de bibliotecă.*

- Pentru că acesta e imperativul timpului nostru. Așadar, unde ar fi locul bibliotecilor? În linii mari, viața economică și socială a planetei noastre se întemeiază pe triada: GATT (General Agreement on Tariffs and Trade – Convenția generală a tarifelor și comerțului), GATS (General Agreement on Trade in Services – Convenția generală relativă la piața serviciilor) și WTO (World Trade Organisation – Organizația Mondială a Comerțului). În toate trei componentele se efectuează o armonizare a restricțiilor legate de proprietatea intelectuală cu celelalte restricții. Ei bine, IFLA și-a stabilit locul său de acțiune în zona WTO și GATS. De ce? Pentru că misiunea principală a bibliotecilor este prestarea serviciilor, iar acestea nu pot să nu se afle sub impactul pieței generale a serviciilor. Și invers, noi ne întrebăm dacă serviciile prestate de biblioteci, întreținute din impozite, ar putea avea vreun impact sau chiar dacă ar putea prezenta vreun pericol în raport cu piața mondială. Pe de o parte, IFLA tinde să folosească avantajele globalizării întru dezvoltarea și modernizarea (de fapt, postmodernizarea) bibliotecilor. Pe de alta, noi nu scăpăm din vedere, ba chiar ne concentrăm atenția asupra efectelor indezirabile ale globalizării, formulând pentru biblioteci strategii menite să mențină și să sporească rolul lor ca apărătoare ale drepturilor de autor și ale drepturilor omului. Și nu numai. Noi încercăm să realizăm, în raport cu globalizarea serviciilor, o contrabalantă, astfel încât, prin aceasta, să contribuim la menținerea echilibrului societății. Astfel standardizării excesive din cadrul GATT, GATS și WTO noi îi răspundem (fără a o nega, desigur, căci echilibrul presupune existența a două „talere”) cu promovarea a ceea ce se numește Digital Divide; pieței libere în domeniul educației și culturii – cu promovarea instruirii pe toată viața și a diversității culturale; protecției profitului – cu popularizarea uzului corectitudinii; restricțiilor politice – cu promovarea drepturilor omului.

- *Cu alte cuvinte, bibliotecilor le revine un rol dublu, poate chiar contradictoriu: să fie într-un tren cu globalizarea, ca să beneficieze de progresele ei și în același timp să fie în opoziție cu ea, mai ales când e vorba de a nu admite întrecerea măsurii, punerea în pericol a naturii umane? E ca și cum ar fi un echilibru în echilibru.*

- Acesta este efectul firesc al abordării sistemice. Și precum spuneam, strategiile IFLA pornesc de la realitățile economiei de piață globale, în special ale pieței mondiale a serviciilor. Pe acest palier de abordare, trei sunt întrebările pe care ni le punem, iar pe temeiul răspunsurilor căutate și găsite încercăm să elaborăm modele comportamentale pentru biblioteci:

1. Vor prezenta oare serviciile finanțate din impozite ale bibliotecilor vreun pericol pentru piața liberă? (căci ceea ce se face pe bani publici nu are cum să se facă la prețuri libere); 2. Vor deveni oare bibliotecile parte componentă a pieței educaționale, când ele sunt suportul principal al învățării pe toată viața? 3. Dacă da – vor putea oare ele să asigure accesul liber la informație și la toate felurile de materiale în viitor?

- *Modelarea devine o orientare magistrală în activitatea de cercetare și dezvoltare în biblioteconomie, în special în aceea de programare strategică. Din câte suntem informați, ați creat și niște secțiuni noi care să se ocupe de aceste probleme.*

- Structurile noi au fost axate pe principalele probleme generate de societatea cunoașterii, acestea fiind, ca să citez varianta power-point a conferinței mele, ICT infrastructură (pipes, wires, channels, satellite, software), Content (accesibile, apropiate, diverse, understandable), Human capacity (information literacy, Capacity to create knowledge) și physical delivery (place, printer, distribution).

- *Vorbeați mai sus de un fel de pilon pe care se sprijină activitatea IFLA.*

- De fapt, ea este așezată pe trei piloni: Membrii (prestarea unui meniu de servicii pentru ei), Profesia (promovarea celei mai bune practici internaționale) și Societatea (promovând în interesele și întru susținerea ei ceea ce noi numim advocacy, iar voi ați numi propagandă, dar care e mai mult o pledoarie pentru libertățile intelectuale, drepturile omului și a echității informaționale). Aș începe exemplificările mele cu cea din urmă, ele fiind, dacă nu mai spectaculoase, atunci cel puțin mai contribuitoare la crearea unei imagini noi a bibliotecii în societatea cunoașterii. Una din ideile principale ale acestei societăți este guvernarea prin Internet. Fără a exagera prea mult, pot să afirm că, în condițiile în care nu există încă un guvern mondial, IFLA reușește să surmonteze, parțial, acest gol prin acțiunile pe care le întreprinde. Noi am atenționat mereu guvernele lumii, prin structurile noastre, adică prin dvs., asupra faptului că există un decalaj între țările de pe glob și între regiunile multor țări în ceea ce privește dezvoltarea infrastructurii necesare pentru accesul tuturor la informație, inclusiv la documentele oficiale adoptate de structurile guvernamentale. După ani de perseverență, am reușit ca IFLA să fie menționată în hotărârile Summitului Mondial pentru Societatea Informațională (WSIS), iar asta înseamnă că propunerile noastre, o parte din ele, vor fi luate la control de către guverne, adică vor deveni executorii. Aceste propuneri se referă la rolul bibliotecilor ca inimă a societății informaționale (a cunoașterii), libertatea informației; dezvoltarea mijloacelor de telecomunicații pentru asigurarea accesului la informație și abordarea bibliotecilor ca parte a infrastructurii informaționale a societății; abandonarea ideii că providerul e-informației (a așa-numitului content) sunt doar cablurile, recunoscând rolul precumpănit, în acest sens,

al bibliotecilor și al bibliotecarilor; că bibliotecile, pe lângă ipostaza de producătoare de servicii, mai înseamnă cultură și educație. La propunerea și la asistența FIAB-ului, în cadrul WSIS, au fost incluse, în planul de acțiuni, alfabetizarea informațională a populației și edificarea e-guvernării.

• *Spuneți, în cadrul conferinței, și despre implicarea bibliotecilor în politică?*

• Pe noi vor să ne închidă în cercul organizațiilor culturale, dar eu cred că bibliotecile pot face mult mai multe lucruri, în diferite domenii, cum ar fi acela al businessului, de exemplu. Nu sunt de neglijat nici posibilitățile bibliotecilor de a influența politica rămânând totuși depolitizate.

• *Nu vi se pare că această din urmă idee este cam utopică?*

• Suspiciunea aceasta este, poate, justificată, dar ea poate fi spulberată dacă bibliotecile publice sunt privite ca parte componentă a societății civile.

• *Totuși, la nivelul de înțelegere din regiunea noastră, acest lucru este cvasiimposibil.*

• De ce? Tratați-le pe picior de egalitate, imparțial pe toate partidele existente, oferiți accesul cetățenilor la ideile și publicațiile opoziției, tratați-i pe toți cetățenii, indiferent de culoarea lor politică, ca pe contribuabili, căci toți, indiferent de pledoariile politice, plătind impozite, contribuie la întreținerea bibliotecii și deci au dreptul la informație în general, dar și la informația legată de preferințele lor politice. A fi depolitizat înseamnă tocmai acest lucru: nu a evita contactul cu un partid sau altul, ci a fi echidistant și imparțial. Contribuie la aceasta și promovarea în spațiul bibliotecii (abordarea spațială a bibliotecii ține și ea de noutățile cunoașterii biblioteconomice) a diversității culturale și a multilingvismului. IFLA tinde să devină, în acest sens, prin politica sa internă, un exemplu pentru societatea contemporană. Cred că sunteți informați că, depășind unele prejucții, am acceptat și limba chineză ca limbă de lucru și procesul acesta poate continua.

• *Într-un astfel de context, situația bibliotecarului, sarcina lui devin cu adevărat dificilă...*

• Problema personalității bibliotecarului este o problemă-cheie. Dacă vreți să influențați ceva, trebuie să știți cum se face acest lucru. Instruirea tradițională nu vă cultivă astfel de competențe. Rolul nou al bibliotecarului în societatea cunoașterii va decurge din esența conceptului de Bibliotecă-Învățătoare (Profesoară) (Teaching Library), pe care l-a elaborat și îl va promova IFLA, care, pentru a veni în sprijinul membrilor săi, va promova acțiuni educaționale, traininguri și, în special, ceea ce în expresie abreviată se intitulează CPDWL. Va fi editată o colecție specială de publicații despre experiența avansată în acest sens.

• *Ați relatat și despre o colaborare a IFLA cu organizația internațională „Scutul Albastru” (Blue Shield).*

• Problema prezervării și conservării documentelor, a salvagădării lor devine, în societatea cunoașterii, dar mai ales în condițiile izbucnirii, în diverse zone ale planetei noastre, a unor conflicte militare și a unor calamități fără precedent, una excepțională. În cadrul federației noastre funcționează două secții legate de acest aspect al activității bibliotecare: Document Delivery & Resource Charing Section, precum și aceea care se preocupă de aspectele prezervării numerice. Cât privește colaborarea noastră cu Blue Shield, ea se întemeiază pe principiile declarației de la Haga privind protecția proprietății culturale în timpul conflictelor militare. Rolul IFLA în acest parteneriat ține de problemele salvagădării, restaurării etc. a valorilor culturale scrise, supuse acțiunilor distrugătoare. Avem și scopuri noi, specifice, în special bine cunoscutele activități de advocacy pe care încercăm să le desfășurăm, pe măsura posibilităților noastre, în zonele de conflict. De asemenea, suntem implicați în diferite misiuni ale UNESCO, mai ales sub auspiciile programului Memory of World.

• *Totuși, aceste eforturi nu au fost suficiente pentru a salva colecțiile Bibliotecii Naționale din Sarajevo, a monumentelor literare din Bagdad...*

• Subliniam la începutul convorbirii noastre că ideile și faptele relatate la această conferință aparțin unor oameni muritori. Ceea ce putem noi să facem e să încercăm să promovăm cât mai multe programe educaționale în zonele de conflict, chiar în toată lumea, prin care să-i ajutăm pe toți oamenii să înțeleagă că monumentele de cultură scrisă reflectă, fiecare, o părticică din memoria lumii, și că dacă nu le ocrotim, nu vom putea ocroti nici memoria noastră culturală și deci nici pe noi înșine ca ființe spirituale. Iar cunoașterea, fără ele, nu va putea fi nicicând integră.

• *Ce ați dori să le transmiteți cititorilor revistei „Magazin bibliologic”?*

• Trebuie mai întâi să vă mulțumesc pentru numerele din revista dvs. pe care mi le-ați oferit aici la Sudak. Regret că nu cunosc limba română, dar am observat că aveți, la sfârșit, un rezumat în două limbi de largă circulație, așa că, poate, voi putea să-mi creez o impresie generală corespunzătoare cu valoarea acestei publicații. Cititorilor revistei, bibliotecarilor din țara dumneavoastră le doresc să fie liberi, fericiți, să aibă tot universul at home și să devină cei mai buni din lume.

• *Vă mulțumesc.*

Interlocutor Alexe Rău,  
Sudak, Crimeea, 17 iunie 2006.



# De la MARC la UNIMARC. Etapele dezvoltării, semnificații, importanță, utilitate



Alla Panici,  
șef Serviciu catalogare-  
indexare, BNRM

Perioada de implementare a soft-ului SIBIMOL (Sistemul integrat al bibliotecilor informatizate din Moldova), bazat pe cele mai avansate tehnologii de aplicare a normelor, elaborate în ultimele versiuni și variante ale formatului UNIMARC, acceptat în Moldova în calitate de format național, presupune o perioadă de inițiere și studiere minuțioasă a acestui standard în scopul asigurării aplicabilității sale ulterioare mult mai facile în orice bibliotecă din țară. Pentru a înțelege mai bine rostul și importanța unui asemenea standard e necesară pătrunderea în esență a termenilor și noțiunilor din standard, precum și studierea istoriei apariției formatului.

Însuși termenul MARC reprezintă acronimul denumirii sistemului: *Machine - Readable Catalogue or Cataloguing* (Catalog „citibil” în format electronic sau Catalogare „citibilă” în format electronic). Această noțiune însă nu este întocmai exactă, deoarece MARC nu este nici tip de catalog, nici metodă de catalogare. De fapt MARC este un termen concis și comod pentru determinarea procesului de marcare a oricărei părți a înregistrării bibliografice în asemenea mod, încât ea să poată fi „citită” cu ajutorul computerului.

Expresia „a putea fi citită cu ajutorul calculatorului” înseamnă că un tip specific de mașini, adică computerul, poate citi și interpreta datele înregistrării catalografice.

**Înregistrarea catalografică** reprezintă înregistrarea bibliografică sau informația, prezentată tradițional pe fișa de catalog. Înregistrarea include:

1) descrierea entității; 2) vedetele descrierii bibliografice principale și complementare; 3) vedetele de subiect; 4) cota de aranjare.

Există câteva întrebări foarte simple, răspunsurile la care, cât se poate de bine, ilustrează rostul și utilitatea aplicării standardelor, elaborate conform formatului MARC:

*1. De ce este nevoie de înregistrarea MARC? De ce computerul nu poate descifra fișa de catalog?*

Este imposibil transferul simplu și direct al informației de pe fișa de catalog în computer, în scopul creării catalogului informatizat de bibliotecă. Computerul are nevoie de mijloace speciale pentru interpretarea informației, prezentate în înregistrarea catalografică. Înregistrarea MARC conține repere pentru date, adică niște indexuri, care precedă fiecare parte a informației bibliografice, ce se numesc **indicatori de date**, utilizați pentru descifrarea și interpretarea înregistrării bibliografice.

Tabelele, ce vor fi demonstrate ulterior vor ilustra informația, pentru desemnarea căreia sunt necesari indicatorii. Dacă înregistrarea bibliografică este marcată corect și se păstrează în fișierul de date al computerului, în scopul amplasării semnelor de punctuație și structurare a informației pentru editarea setului fișelor de catalog sau afișarea datelor pe ecranul computerului, pot fi scrise programe speciale de computer. Locul destinat fiecăreia dintre părțile componente ale informației bibliografice (autorul, titlul, cotele de indexare etc.) se numește **câmp**.

Înregistrările în fișiere simple de computer au uneori un număr fix de câmpuri, iar fiecare câmp conține un număr fix de simboluri.

Trebuie însă de menționat, că pentru realizarea unei catalogări calitative și exhaustive a cărților și

altor entități bibliotecare, cea mai reușită structură este considerată structura, în care înregistrările conțin un număr nelimitat de câmpuri și o lungime nelimitată a câmpului.

Flexibilitatea structurii fișierului este indispensabilă, deoarece titlurile sunt diferite, unele sunt mai scurte, altele de o lungime considerabilă: (spre ex.: *„Deșteptarea” de Al. Lipcan* și *„Contribuția istoriografiei la pregătirea ideologică a revoluției române de la 1848” de V. Cristian*). Unele cărți sunt parte componentă a seriei și pentru a fi prelucrate este necesar un câmp special pentru informația despre serie, în timp ce pentru altele acest câmp nu trebuie completat. Unitățile audiovizuale necesită o descriere fizică foarte detaliată: (de ex.: 5 diapozitive; audio, color; 35 mm + instrucțiune didactică), decât cărțile (de ex.: - 403 p.: il.; 22 cm).

Computerul nu este în stare să calculeze că începutul și sfârșitul unui tip specific de informație vor fi amplasate în fiecare înregistrare bibliografică în unele și aceleași poziții. Datele despre responsabilitate, spre exemplu, nu întotdeauna vor începe cu simbolul 145 și se vor finisa la al 207-lea simbol. Din acest motiv, fiecare înregistrare MARC conține o mică „introducere” la datele sale, alcătuită în conformitate cu standardul în vigoare.

## 2. De ce avem nevoie de un asemenea standard pentru toți?

Fiecare dintre unitățile bibliografice poate inventa metoda sa de organizare a informației, dar în

acest mod se va produce o autoizolare a instituțiilor bibliotecare, în cadrul căreia activează fiecare dintre noi, se vor reduce posibilitățile lor de efectuare a schimbului de informație și se va adăuga un volum mult mai mare de lucru de prisos în scopul prelucrării resurselor bibliografice. Utilizarea standardului MARC previne dublarea activităților, ajută bibliotecile să gestioneze mai calitativ resursele sale bibliografice. Această alegere permite bibliotecilor să obțină date de catalogare sigure, prezentate într-o formă corectă. Dacă o bibliotecă este nevoită să-și creeze un sistem propriu, fără a utiliza înregistrări MARC, ea se pomenește în situația, în care nu poate beneficia de prioritățile utilizării acestui standard, scopul căruia, în primul rând este contribuția realizării schimbului de informație la orice nivel. Aplicarea standardelor MARC în administrarea operațiilor de bibliotecă permite bibliotecilor să utilizeze de asemenea sistemele automatizate de bibliotecă, accesibile în regim comercial. Multe sisteme, accesibile bibliotecilor diverse, sunt proiectate pentru funcționare în format MARC. Acestea se deservesc și se perfecționează de către furnizori, astfel încât bibliotecile pot să beneficieze de prioritățile ultimilor realizări din domeniul tehnologiilor informaționale. Standardele MARC permit de asemenea bibliotecilor să utilizeze un sistem sau altul, bazat pe acest format, având siguranța, că datele vor fi în mod perfect compatibile:

### Înregistrare cu indicatori textuali

Indicatori textuali	DATE
Vedeta înregistrării bibliografice principale, numele autorului: Nume:	Arnosky, Jim
Titlul și date despre responsabilitate Titlul principal:	Ratonii și hrana lor/
Mențiuni de responsabilitate:	Jim Arnosky.
Zona ediției: Date despre ediție	ed. 2
Zona publicării, difuzării, etc. Locul ediției: Editura: Anul ediției:	New York: Lothrop, Lee & Shepard Books, 1987
Zona descrierii fizice: Paginație: Material ilustrativ: Dimensiuni:	25 p.; col. il.; 26 cm.
Zona notelor: Adnotație:	Studiul prezintă observații asupra rației zilnice a ratonilor în perioada de iarnă
Vedete de subiect:	Ratoni – Hrană
Cota de poliță:	599.74 A-76
Cota de inventar:	8009
Preț:	15.00 L.

## Aceeși înregistrare cu câmpuri MARC:

CÂMPURI			DATE
100	1	\$a	Arnosky, Jim.
245	10	\$a	Enoșii și hrana lor/ Jim Arnosky.
250	0	\$a	1st ed.
260	0	\$a	New York:
		\$b	Lothrop, Lee & Shepard Books,
		\$c	c 1987.
300		\$a	25 p.;
		\$b	col. il.;
		\$c	26 cm.
520		\$a	Studiul prezintă observații asupra rației zilnice a ratorilor în perioada de iarnă
650	1	\$a	Ratoni – Hrană
900		\$a	599.74 A-76
901		\$a	8009
903		\$a	15.00 L.

Compararea uneia și aceleiași înregistrări prezentate cu indicatori textuali și cu indicatori MARC demonstrează cât de compact este formatul MARC, adică cât de econom se utilizează volumul memoriei computerului în scopul creării înregistrării bibliografice standardizate. Cu toate că formatul MARC a fost elaborat inițial în scopul satisfacerii necesităților bibliotecilor, ulterior concepția acestui standard a avut o răspândire largă și în alte domenii ale informaticii, deoarece ea asigură o metodă rentabilă și comodă de păstrare a datelor bibliografice și asigură schimbul eficient cu aceste date. Varianta inițială a formatului MARC a fost elaborată de Biblioteca Congresului între anii 1965-1966, în varianta de proiect-pilot, sub denumirea de MARC I, scopul căruia era studierea posibilității obținerii datelor de catalogare într-o formă, citibilă pe calculator. O activitate similară era realizată în Marea Britanie, unde Consiliul Bibliografiei Naționale Britanice a elaborat proiectul BNB MARC, în care a fost pusă problema utilizării metadatelor pentru pregătirea și utilizarea ediției tipărite a Bibliografiei Naționale Britanice (BNB).

Aceste investigații paralele au servit în calitate de colaborare anglo-americană în scopul creării proiectului MARC II în 1968. MARC II trebuia să confirme legitatea obiectivă a utilizării formatului MARC în calitate de format comunicativ. MARC II a formulat principiile de bază ale standardului, care au rămas neschimbate pe parcursul multor ani. Formatul comunicativ MARC trebuie să asigure:

- Posibilitatea utilizării sale pentru toate tipurile de resurse bibliografice și documente de bibliotecă;

- Flexibilitate suficientă pentru rezolvarea problemelor diverse, complementare catalogării;

- Comoditatea utilizării în sisteme automatizate diverse.

În pofida faptului că multe țări colaborau în domeniul întreținerii formatului MARC, au apărut câteva versiuni ale formatului MARC: UKMARC, INTERMARC, USMARC, care se deosebeau prin divergențele, proprii practicilor și regulilor naționale de catalogare. De la începutul anilor '70 familia MARC s-a mărit cu mai mult de 20 formate. Diferențele dintre conținutul datelor acestor formate a creat necesitatea redactării înregistrărilor până la momentul schimbului cu aceste date.

Pentru a evita incompatibilitatea formatelor a fost luată decizia de elaborare a unui format internațional MARC (UNIMARC), care ar fi permis recepționarea înregistrărilor, create în orice alt format MARC în așa mod, încât acestea să poată fi convertite în UNIMARC și invers. Se presupunea, că fiecare agenție bibliografică națională va putea utiliza doar 2 programe pentru a efectua conversia: una în MARC, alta din UNIMARC, în locul celor multiple pentru convertire din fiecare format MARC național. De ex.: INTERMARC în UKMARC; USMARC în UKMARC, etc.

Iată de ce în 1977 IFLA (Federația Internațională a Asociațiilor și Instituțiilor bibliotecare) a emis ediția *UNIMARC: Universal MARC Format*. În acest manual a fost specificată destinația standardului: „Scopul principal al formatului UNIMARC este contribuția la schimbul internațional de date

între agențiile naționale bibliografice într-un format, lizibil pe calculator”. În a. 1980 a apărut a 2-a ediție a formatului UNIMARC, iar în 1983 a fost publicat un manual de utilizare a formatului.

Accentul principal în aceste ediții a fost pus pe catalogarea monografiilor și edițiilor seriale, precum și pe utilizarea elaborărilor internaționale în scopul standardizării informației bibliografice, formulate în standardele internaționale de descriere bibliografică (International Standard Bibliographic Descriptions- ISBDs).

Pe la mijlocul anilor '80 s-a ivit necesitatea extinderii formatului în scopul utilizării acestuia nu numai pentru prelucrarea monografiilor și serialelor, dar și altor tipuri de documente.

În 1987 a fost editată o nouă descriere a formatului – *Ghidul de utilizare a formatului UNIMARC*. La acel moment câteva agenții bibliografice acceptaseră UNIMARC în calitate de format local. Iată de ce destinația formatului a fost completată cu următoarea formulare: „UNIMARC poate fi utilizat de asemenea pentru elaborarea noilor formate bibliografice electronice”.

Dezvoltarea formatului a continuat, tot mai des și mai des fiind utilizat un nou tip de format: UNIMARC pentru înregistrările de autoritate. Până la elaborarea formatului pentru înregistrările de autoritate, agențiile bibliografice indicau numele autorului în formatul bibliografic ori de câte ori se prelucrau documentele, asociate numelui acestui autor. Conform tehnologiilor noi ale formatului pentru înregistrările de autoritate serviciile bibliografice au început crearea unei singure înregistrări pentru forma de autoritate a numelui, care conține trimiteri pentru formele neacceptate în fișierul formei de autoritate. Numărul de control al înregistrării pentru fiecare formă a numelui autorului este unicul element, care se introduce în fișierul bibliografic. În cazul, în care utilizatorul solicită acest nume în descrierea bibliografică, computerul poate efectua cu ușurință transferul din înregistrarea de autoritate

în înregistrarea bibliografică. Formatul UNIMARC/AUTHORITIES a fost publicat în 1991.

Pe parcursul procesului de implementare și exploatare a formatului, utilizatorii lui au ajuns la concluzia că doar reeditarea ghidului de întrebuințare a acestuia este insuficientă. A fost necesară monitorizarea permanentă a modificării formatului, adică a gestionării lui. În același an a fost organizat Comitetul Permanent UNIMARC (PUC), funcțiile căruia se reduc până în prezent la controlul permanent asupra dezvoltării formatului.

În procesul dezvoltării formatului UNIMARC o atenție deosebită se acordă compatibilității modelelor actualizate cu modelele elaborate anterior, în scopul asigurării corectitudinii și salvagădării înregistrărilor bibliografice, efectuate în perioada de aplicare a standardului depășit. Actualizările formatului s-au produs și se produc în continuare grație tendințelor țărilor Comunității Europene de creare a cataloagelor specializate unificate proprii. Pentru realizarea acestui obiectiv de importanță regională și mondială formatul UNIMARC, cu statut unic, corespunde necesităților tuturor țărilor Comunității, iar utilizarea formatului în calitate de standard național va asigura bibliotecilor Moldovei o integrare rapidă și eficientă în spațiul informațional european.

#### Bibliografie:

1. A General Introduction to the MARC Format [Resursă electronică]. – Washington [2003]. – Regim de acces: <http://www.itsmarc.com/crs/Gen0009.htm>. – Verificat la 15.06.06.
2. Manual UNIMARC / Ed.: Brian P. Holt. – București: Biblioteca Națională a României, 1993. – 432 p.
3. UNIMARC Manual: Bibliographic Format [Resursă electronică]. – Hague, [2000]. – Regim de acces: <http://www.ifla.org/VI/3/p1996-1/sec-uni.htm>. – Verificat la 20.06.06.

# Deontologia bibliotecarului de nivel top



Tamara Zasmenco,  
BNRM

Problema eticii profesionale a revenit în atenția bibliotecarilor în ultimii ani pentru a preveni și pedepsi situațiile incorecte care apar între bibliotecari și beneficiari. Deontologia profesională trebuie să înlăture abuzul de putere în exercitarea funcției. În acest sens, codul deontologic al bibliotecarilor are, pe de o parte, funcția de supraveghere, ținând sub control comportamentul bibliotecarilor, iar pe de altă parte, oferă bibliotecarului o protecție sigură împotriva comportamentului neadecvat al beneficiarului.

De fapt, etica și deontologia nu sunt niște concepte în afara unei culturi. Ceea ce este considerat comportament „bun” și o îndeplinire „bună” a funcțiilor diferă de la țară la țară. Un rol important în acest sens îl joacă și istoria țării, contextul politic și social-economic. Așadar, bibliotecarii trebuie să fie conștienți de acest factor și să-și ghideze comportamentul individual și de grup în funcție de norme și principiile deontologice universal acceptate (adevăr, dreptate, bine, libertate, responsabilitate, bun-gust etc.), trebuie:

- ✓ să fie loiali și să-și îndeplinească obligațiile ținând cont întotdeauna de drepturile societății;
- ✓ să-și execute îndatoririle cu sensibilitate socială și să individualizeze acțiunile, luând în considerație particularitățile posibile ale indivizilor sau grupurilor;
- ✓ să abordeze un mod prompt de înțelegere umană, având capacitatea de a se identifica cu beneficiarul;
- ✓ să demonstreze, prin activitatea zilnică, că este capabil de înțelegere și dăruire, de stimă și respect față de cititor, de bunăvoință și umanism.

De fapt, etica este mai mult decât niște reguli, ordine și interdicții. Ea ține înaintea de toate de cultura organizațională, care se referă la valorile și normele ce mențin organizația și sunt respectate de membrii acesteia. Astfel, membrilor organizației li se amintește comportamentul pe care trebuie să-l aibă. Un element introdus recent în multe organizații este definirea misiunii, ceea ce include obiectivele, strategia și valorile de bază ale ei. Realizarea misiunii

trebuie îndeplinită cu participarea și consultarea personalului, în caz contrar riscăm să avem doar niște valori puse pe hârtie, care nu sunt agreate de membrii organizației. Este important să menționăm următoarele valori:

- ✓ respectul pentru demnitatea umană, atât a personalului, cât și a beneficiarilor;
- ✓ atitudinea egală, atât față de personal, cât și față de cititori, ceea ce presupune că nu se va face discriminare în funcție de sex, origine, religie, orientare sexuală și convingeri politice;
- atitudinea obiectivă, corectă a personalului și a cititorilor;
- atenția acordată sănătății psihice, mintale și sociale;
- furnizarea serviciilor la nivel profesional;
- deschiderea și transparența;
- imparțialitatea față de autoritățile politice aflate la putere;
- poziția-cheie și integritatea instituției;
- prioritatea interesului general față de interesul individual.

Consecințele implementării valorilor etice depind de implicarea și conduita liderilor organizației. Ei trebuie să sprijine pe larg realizarea acestor valori în bibliotecă. Astfel, alegând un lider trebuie să se ia în considerație cele mai înalte standarde de etică, iar dacă ei sunt acuzați de conduită neetică – trebuie să demisioneze.

Atunci când climatul organizației este bazat pe respect și încredere în capacitățile personalului, precum și încurajarea lui, acesta va fi gata să dea tot ce are mai bun și să respecte cele mai înalte standarde morale.

Cultura organizațională bazată pe valorile etice se sprijină pe o infrastructură formată din instrumente și sisteme ce descurajează comportamentul indezirabil și încurajează comportamentul dorit. Printre aspectele importante ale acestei infrastructuri se numără:

- ♦ codurile etice;
- ♦ rețeaua legislativă;
- ♦ deschiderea și transparența;
- ♦ responsabilitatea și controlul;
- ♦ socializarea profesională;
- ♦ condițiile de muncă potrivite;
- ♦ organisme etice.

Deschiderea și transparența administrativă pot să contribuie, de asemenea, la creșterea acțiunilor ce țin de comportamentul etic în bibliotecă. Aceasta permite bibliotecarilor să fie mai bine informați despre modul în care au fost cheltuite mijloacele financiare și cum au fost realizate deciziile la nivel administrativ. Astfel, deschiderea și transparența sprijină un principiu esențial al sistemului democratic, în special principiul responsabilității publice.

În contextul discuției despre deschiderea și transparența administrativă, o atenție deosebită trebuie acordată următoarelor aspecte:

**a) dreptul la libera exprimare** – bibliotecarii trebuie să aibă dreptul să comunice faptele despre care au cunoștință indiferent de funcția pe care o îndeplinesc, atât pe plan intern, în cadrul organizației, cât și pe plan extern, în relațiile cu publicul;

**b) dezvăluirea** – în procesul de exercitare a funcției, bibliotecarii se pot confrunta cu anumite cazuri de abuz și situații improprii. Uneori ei nu primesc răspunsuri adecvate din partea superiorilor la plângerile pe care le înaintează, iar atunci când folosesc alte canale pentru a primi răspuns (de exemplu, publicitatea în presă), deseori riscă să sufere eșec. Astfel, ei devin victime ale propriilor dezvăluiri. Cu toate acestea, societatea va beneficia de la dezvăluirea acestor fapte și la momentul oportun poate fi găsit un remediu adecvat.

Cadrul legislativ este foarte important atunci când este vorba despre etică, pentru că acesta arată ce este legitim și ce este nelegitim, precum și ce sancțiuni se aplică în cazul unor încălcări. În acest sens se poate aplica atât legislația generală, cât și legislația specifică pentru bibliotecari.

Se recomandă, în lumina schimbărilor survenite în biblioteci, a supune cadrul legislativ unei examinări profunde pentru a verifica cât de eficient sunt acoperite de legislație problemele etice relevante în prezent.

Evidența și controlul se pot face din interior și din exterior. În noul management, în sectorul public, există tendințe de a controla mai curând rezultatele decât procesul. O altă tendință este de a moderniza mecanismele de evidență și control existente pentru a asigura o furnizare de servicii mai eficientă și mai calitativă. Acțiunile salariaților

trebuie controlate, de asemenea, nu doar din punct de vedere al regularității și eficienței, ci și al relevanței etice.

Bibliotecarii trebuie să fie implicați în elaborarea și implementarea acestor mecanisme, astfel ele vor fi mai bine respectate. O condiție importantă pentru activarea conform eticii profesionale este ca ei să implementeze valorile și standardele etice. Totuși, investigația a arătat că deseori bibliotecarii nu cunosc regulile și normele etice. În aceste circumstanțe putem cu greu să așteptăm ca aceste reguli să fie respectate. Principalele soluții pentru această situație sunt informarea, instruirea și educația. Aceste activități ar trebui să-i ajute pe bibliotecari să se familiarizeze cu modelele de valori etice.

Etica trebuie să fie parte componentă a instruirii continue a bibliotecarilor. Ei trebuie să învețe să privească din punctul de vedere „etic” problemele cu care se confruntă în exercitarea funcției lor și să găsească soluții în concordanță cu standardele etice.

Condițiile de lucru au un impact important asupra conduitei etice. Dacă bibliotecarii sunt puțin plătiți și nu au siguranța locului de muncă, și nu sunt remunerați conform muncii depuse, ei sunt tentați să-și neglijeze serviciul (întârzieri, absențe de la serviciu, performanțe mici, lipsă de responsabilitate etc.), gândind și acționând pe termen scurt.

Așadar, remunerarea potrivită nu este doar un drept de bază al omului, ci și o condiție esențială pentru o conduită etică. Fără toate acestea, bibliotecarii sunt greu de motivat să slujească organizației și interesului general. Condițiile potrivite de muncă – în birouri confortabile, utilizate cu tot ce este necesar – sunt și o manifestare a respectului pentru personal.

Etica în bibliotecă nu este un statut, ci o activitate care solicită o perfecționare permanentă. Pentru a susține această activitate este necesară crearea unor organisme etice specifice. Aceste organisme pot avea diferite funcții, dintre care:

- funcția de monitorizare – observarea conduitei etice a bibliotecarilor,
- funcția promoțională – stimularea conduitei etice,
- funcția consultativă – consultanță în problemele etice.

În ultimii ani aceste organisme au fost create în multe țări, semn că problema eticii este tratată cu seriozitate.

**Codurile etice** pot fi considerate un element al consecvenței în domeniul muncii, în permanență schimbare. Ele ne arată valorile și standardele generale care servesc la o bună realizare a activității profesionale. În cele mai multe țări există un

cod etic pentru toate bibliotecile la nivel național care se completează de fiecare bibliotecă aparte. În unele țări astfel de coduri servesc mai mult ca instrumente manageriale. Pentru ca aceste coduri să-și atingă obiectivele, este important ca ele să îndeplinească niște condiții:

- să fie simple și ușor de înțeles;
- să se limiteze la valorile și principiile esențiale;
- să fie elaborate consultând personalul și reprezentanții acestuia;
- să fie suficient de specifice pentru organizație.

Etica în biblioteci reprezintă un aspect complex și cere o interacțiune între diferiți factori. Conceptul infrastructurii eticii se referă la un număr de instrumente și sisteme importante, care contribuie la formarea culturii etice în biblioteci. În infrastructura etică pot fi puse accente asupra controlului și orientării. Aspectul pe care se pune accentul depinde de contextul istoric, politic și administrativ. În unele țări accentul se pune pe un „sistem etic bazat pe bunăvoință”, în care sunt evidențiate regulile, procedurile și sancțiunile, iar în alte țări – pe un „sistem etic bazat pe dorință”, în care se contează pe așteptări, sprijin și stimulare.

Rezumând cele sus-menționate, am putea conchide că toate elementele descrise sunt necesare pentru a avea un serviciu de bibliotecă bazat pe etică. Este important ca aceste elemente diferite

să fie coerente și să se completeze reciproc. Etica nu este un element separat, ci unul integrat într-un tot întreg. În consecință, conduita etică poate fi susținută sau împiedicată de alte aspecte ale managementului, în special al managementului resurselor umane. Criteriile deontologic și etic trebuie să ocupe locul central în selectarea și evaluarea bibliotecarilor. Astfel, infrastructura etică nu va avea o existență izolată în cadrul organizației, ci va fi întărită prin managementul general.

#### **Bibliografie:**

1. Алтухова Г.А. Профессиональная этика библиотекаря. – Москва: Издательство МГУКИ ИПО «Профиздат», 2001.
2. Baldrige L. Codul manierelor în afaceri. – București. – 1994.
3. Capșa T. Codul de conduită al funcționarului public // Revista națională de drept. – 2001. – Nr. 9.
4. Marin C. Comunicare instituțională. – Chișinău, 1998.
5. Palii A. Cultura comunicării. – Chișinău: Epigraf, 1999.
6. Raportul național al dezvoltării umane. Republica Moldova 2000. – Chișinău: UNDP, 2000.
7. Шепель В. Управленческая этика. – М., 1989.

# Tipologia inovatiilor în bibliotecă



Violeta Scorpan,  
ASEM

Societatea contemporană se află în condițiile unor permanente transformări, generate de schimbările globale accelerate din sfera socială, politică, tehnologică, politico-administrativă, economică și ecologică. În aceste condiții se schimbă necesitățile informaționale atât a cetățenilor în particular, cât și a întregii societăți, care trebuie satisfăcute cu maximă promptitudine.

Informația nouă ce este produsă permanent în domeniul științei și practicii apare, pe de o parte, ca o resursă renovatoare în diverse domenii de activitate, iar pe de altă parte este în permanentă schimbare. Noutatea informației este o calitate a cunoașterii, care, în contextul fluxului informativ existent, prezintă o valoare pentru societate.

**Informația** ca factor și ca resursă a dezvoltării durabile, este apreciată datorită conținutului ei, a posibilității de a reproduce neconținut și de a introduce în procesul de economisire a resurselor o calitate nouă. Aceste caracteristici ale informației se realizează cu ajutorul mijloacelor materiale informative, a tehnicii și a tehnologiilor informaționale. Factorul informativ general servește drept mijloc al dezvoltării durabile și include nu doar informația, dar și mijloacele transmiterii și a utilizării ei.

Conform concepției noi de dezvoltare a societății, care presupune administrarea optimală a resurselor, sporește importanța și statutul social al bibliotecilor spre asigurarea accesului la cunoștințele acumulate de omenire. În aceste condiții, biblioteca devine un nucleu al servirii cetățenilor și o sursă democratică a accesului la resursele informaționale.

Misiunea socială de a acumula informația și de a transmite cunoștințe pune în fața bibliotecilor noi sarcini dificile în noul context economic. În esență, bibliotecile se plasează în aceeași situație ca și alte organizații din sfera de servicii. Pe cât e de dificilă îndeplinirea acestor condiții, demonstrează limitele cu care deja se confruntă toate bibliotecile din lume, în mod special cele din Republica Moldova:

- Limitarea cheltuielilor guvernamentale pentru cultură ca un domeniu neprofitabil, ce nu generează venituri, pune permanent în pericol numărul

de personal al bibliotecilor; salarizarea insuficientă a condus la reorientarea forțelor de muncă spre structuri comerciale.

- Diminuarea finanțării a pus în fața bibliotecilor problema nespecifică pentru ele de căutare a formelor alternative de finanțare.
- Creșterea prețurilor la producția editorială și la noile tehnologii informaționale au acutizat problemele bugetare ale bibliotecilor.
- Modificarea situației pe piața informațională și apariția concurenței.

Specialiștii în domeniul managementului inovațional susțin că inovațiile (inovation - engl.) reprezintă modificările apărute în procesul producției de mărfuri și de servicii în relațiile social-economice, știință, cultură, educație și în alte sfere ale activității umane, condiționate de utilizarea resurselor intelectuale și orientate spre modernizarea procesului de producție, îmbunătățirea rezultatelor lui și (sau) reducerea costurilor [3, p.12].

Inovația poate fi caracterizată de trei aspecte de bază:

**1. Geneza (originea) inovațiilor** – utilizarea rezultatelor activității intelectuale, de creație, de cercetare, efectuată de institutele de cercetări științifice, birourile de proiectări, laboratoare, instituțiile de învățământ superior etc., și a rezultatelor obținute în procesul de producție.

**2. Conținutul inovației** – îmbunătățirea, perfecționarea, reformarea producției de bunuri materiale din sectorul productiv și a producției organizațiilor din sfera științei, culturii, educației, ocrotirii sănătății, administrației publice, finanțelor, comerțului etc.

**3. Rezultatul (efectul) inovațiilor** – poate fi atât economic (extinderea pieței de desfacere, reducerea cheltuielilor), cât și social, ecologic și informațional.

Inovația este tratată și ca un proces complex de elaborare și însușire a producției de noi mărfuri și servicii, de producere și implementare a tehnologiilor avansate, a metodelor progresiste de organizare

a muncii și a producției, a gestiunii și, totodată, ca rezultatul realizării acestui proces.

În cadrul bibliotecii, obiectivele de bază a activității inovatoare sunt: serviciile și produsele; tehnologia de bibliotecă; organizarea dezvoltării bibliotecii, baza socială a schimbărilor.

Reieșind din acestea, putem evidenția 4 tipuri de bază ale inovației:

- *inovațiile de produse (mărfuri) și de servicii* (sunt supuse schimbărilor producția și serviciile prestate);
- *inovațiile tehnologice* (sunt modificate procesele tehnologiilor de bibliotecă);
- *inovațiile de organizare* (au loc modificări de structură, sunt reorganizate serviciile (compartimentele) existente în bibliotecă sau sunt create altele noi);
- *inovațiile sociale* (sunt supuse schimbărilor metodele de dirijare cu personalul bibliotecii, tradițiile de formare a colectivului și alte aspecte sociale).

Toate tipurile de inovații indicate, la rândul lor, se delimitează în inovații *radicale (de bază) și modificatoare (de îmbunătățire)*. Primele presupun utilizarea unor noi abordări, înlocuirea obiectivelor vechi cu cele noi, cele din urmă – îmbunătățirea calității obiectelor existente, modernizarea serviciilor / produselor, a tehnologiilor, a metodelor de organizare etc.

Practica și rezultatele cercetărilor demonstrează că inovațiile cel mai adesea sunt provocate de utilizatori și sunt determinate de solicitarea potențială de servicii și produse noi, creșterea prețurilor la anumite resurse, nemulțumirea angajaților de rezultatele muncii efectuate etc.

Orice modificare serioasă într-un anumit domeniu de activitate a bibliotecii (modificarea unor obiective), de regulă, solicită schimbări imediate în aceste sectoare, iar uneori restructurarea generală a gestiunii bibliotecii.

Un efect deosebit la restructurarea întregului sistem de conducere a organizației îl au inovațiile radicale. Implementarea noilor abordări, tehnologii, înlocuirea produselor vechi cu cele noi, generează necesitatea introducerii unui complex de inovații, așa-numitele sectoare inovatoare.

În așa fel, de exemplu, introducerea mijloacelor automatizate de evidență și de prelucrare a informației va conduce la modificarea tuturor proceselor tehnice de organizare a sectorului de servicii, ceea ce va influența puternic confortul bibliotecii în întregime, atât pentru utilizatori (în vederea operativității de formare a cererii și de dobândire a informației), cât și pentru bibliotecari (în ceea ce

privește reducerea operațiunilor de rutină pentru regăsirea și prelucrarea informației și de livrare a documentelor). Inovația radicală generează schimbări asupra funcțiilor tradiționale a bibliotecii, a comportamentului personalului, calitatea activității lor. Prin urmare avansarea unei singure direcții nu va conduce în mod sigur la îmbunătățirea activității bibliotecii în întregime.

Cel mai important obiect al modificărilor, în orice domeniu de activitate, sunt produsele finite, activitățile organizației, prin modificarea cărora apar inovațiile. Modificările produselor țin de schimbarea tehnologiilor de producere și de prestare a lor. În consecință, în scopul satisfacerii complete și operative a beneficiarilor sunt întreprinse diverse inovații. Realizarea oricăror schimbări în structura organizațională a bibliotecilor și a metodelor de gestiune trebuie să conducă nu doar la diminuarea cheltuielilor și creșterea eficienței de activitate a bibliotecii, dar și la îmbunătățirea calității de servicii în folosul utilizatorilor ei.

*Inovațiile tehnologice și de produse* ce sunt vizibile utilizatorilor și anumitor categorii de parteneri ai bibliotecii, devin foarte rapid cunoscute comunității profesionale. Modificările în sortiment și tehnologiile de servicii sporesc interesul față de bibliotecă a diverselor grupuri sociale (a administrației publice, structurilor de afaceri etc.), atrag spre colaborare noi parteneri, sponsori, edituri etc.

*Inovațiile sociale și organizaționale* se reflectă asupra activităților interne a bibliotecii și se referă la sursele și modalitățile de gestiune, dezvoltarea creativității, metodelor de formare a culturii inovatoare. Ele, într-o măsură mai mare decât inovațiile tehnologice și de produse, sunt bazate pe tradițiile bibliotecii, depind de poziția managerului superior, de activitatea acestuia, personalitatea și calitățile lui profesionale ca lider.

Orice bibliotecă tinde nu doar spre a învinge contradicțiile de limitare a resurselor, micșorarea cheltuielilor, dar și spre dobândirea unor avantaje sociale și economice. În final, orice inovație trebuie să influențeze asupra nivelului de satisfacție atât a beneficiarilor bibliotecii, cât și a angajaților ei, să dezvolte loialitatea tuturor participanților la activitatea bibliotecii, și să contribuie la formarea prestigiului social al bibliotecii.

Mecanismul de determinare a obiectivelor inovației include:

- *Analiza mediului extern*, adică evidențierea posibilităților și a pericolelor ce pot influența funcționarea eficientă a bibliotecii;
- *Apariția contradicțiilor și neajunsurilor, propunerilor și a reclamațiilor*, ce caracterizează mediul intern al bibliotecii și care atestă necesitatea schimbărilor;

- *Determinarea strategiei inovaționale;*
- *Determinarea obiectivului principal de activitate* pentru perspectiva apropiată și concretizarea lui pe calea delimitării sub-obiectivelor pe nivele;
- *Determinarea sarcinilor,* ce vor permite realizarea obiectivelor propuse pentru fiecare nivel și formularea ideilor inovatoare necesare realizării obiectivelor și sub-obiectivelor;
- *Determinarea efectelor după realizarea schimbărilor și alcătuirea proiectului* (alcătuirea proiectului, structura complexului de inovații);
- *Determinarea căilor de asigurare cu resurse,* pregătirea bazei pentru prelucrarea programelor de obiective și a proiectelor de inovare și de susținere a activității inovaționale (fundraising program) [6, p.403].

Analizând spectrul întreg de tipologii ale inovațiilor putem concluziona că în cadrul bibliotecilor există posibilități de implementare a inovațiilor în diverse sectoare de activitate. Luând în considerație că biblioteca rămâne a fi una din instituțiile ce nu poate să-și schimbe misiunea și funcțiile, inovațiile apar ca soluții în vederea unei bune desfășurări ale activităților deja existente în cadrul bibliotecii. Deci, în general, aici pot fi implementate inovații modificatoare, care permit îmbunătățirea calității de funcționare, cele radicale fiind însă mai dificile pentru bibliotecă.

Susținem, totuși, că orice inovație își cunoaște succesul doar dacă este cercetată și implementată corect. Pentru aceasta este important să se efectueze corect întregul mecanism de determinare a obiectivelor inovației și de realizare a procesului inovațional.

#### Bibliografie

1. Afuah, Allan. *Innovation management: strategies, implementation and profits* / A. Afuah. – New York: Oxford University Press, 1998. – 403 p.
2. Alpopi, Cristina. *Creativitate și inovare* / C. Alpopi. – București: ASE, 2002. – 157 p.
3. Hrișcev, Eugen. *Managementul inovațional* / E. Hrișcev. – Chișinău: ASEM, 2001. – 533 p.
4. Kačanova, E. *Innovacii v bibliotekah* / E. Kačanova. – Sankt-Peterburg: Professîa, 2003.– 318 p.
5. Kartašov, N. *Innovacionnye processy: obšee i častnoe* / N. Kartašov // *Biblioteka*. – 1998. – №.3. – P. 39-42.
6. Kotler, Philip. *Managementul marketingului: analiză, planificare, implementare, control* / Ph. Kotler. – București: Teora, 1999. – 1040 p.
7. Năstase, Gabriel I. *Inovare și dezvoltare durabilă* / G.I. Năstase // *Economistul*. – 2003. – 9 iunie. – P. 7.

# O nouă viziune asupra sistemului ISBN și ISMN



Renata Cozonac,  
director Agenția Națională  
ISBN, ISMN

Problema modernizării și actualizării cunoștințelor personalului Camerei Naționale a Cărții (CNC) este una prioritară atât pentru manageri, cât și pentru fiecare angajat în parte. Acest fapt este determinat de specificul, unicitatea funcțiilor, proceselor realizate în cadrul acestei instituții. Un angajat, care învață permanent, este deschis schimbărilor, poate face față modificărilor profesionale în diverse sectoare, solicitate de rigorile și standardele comunității naționale și internaționale.

În scopul instruirii personalului, CNC utilizează diverse posibilități: instruirea la locul de muncă, forme organizate (acțiuni în cadrul Școlii de Biblioteconomie), participare la reuniuni profesionale reprezentative naționale și internaționale (Anul Bibliologic, Symposia Professorum ULIM etc.), stagii profesionale. În acest sens deosebit de benefic a fost stagiul de documentare (de 10 zile), efectuat la Agenția Internațională ISBN (Berlin) de către subsemnata, în luna decembrie anul 2005.

Scopul stagiului: analiza experienței reprezentative a Agenției Internaționale ISBN vizavi de ținerea și utilizarea sistemului automatizat ISBN, ISMN în relațiile agenție – editor – beneficiar.

Agenția Internațională ISBN are în prezent sediul central la Londra (mai mult de 30 de ani acesta a funcționat la Berlin). Conceperea sistemului ISBN (International Standard Book Number) datează din anul 1965 și se datorează distribuitorului englez W.H. Smith & Son Ltd și Asociației Editorilor din Marea Britanie.

Pentru prima dată un sistem de numerotare standardizată a cărții a fost elaborat în Anglia în anul 1967, din necesitatea editorilor de a avea un instrument adecvat de lucru în activitatea de editare și difuzare a cărții. Ca urmare, Organizația Internațională de Standardizare (ISO) a examinat posibilitatea extinderii sistemului britanic la nivel internațional și în acest sens a fost adoptat standardul ISO 2108 – Informare și documentare: sistemul internațional pentru numerotarea cărților (ISBN). ISBN – este un număr de identificare al cărții, prin intermediul căruia ușor se poate găsi cartea.

Din anul 1994, sistemul de numerotare standardizată a cărților ISBN a fost introdus și în Republica

Moldova, fiind creată în cadrul Camerei Naționale a Cărții Agenția Națională ISBN. Toate centrele naționale ISBN (inclusiv Agenția Națională ISBN din Republica Moldova) se constituie într-o rețea internațională, coordonată de Agenția Internațională ISBN. Marea majoritate (166) a țărilor lumii fac parte din acest sistem. Pentru întreținerea sistemului ISBN centrele naționale achită o taxă anuală de 250 EURO.

Vreau să menționez că sistemul de înregistrare, stocare și livrare a cărților în Germania, de altfel și în alte țări, este cu mult mai avansat decât în Moldova. Fiecare editor este conștient și cointerestat să înregistreze orice tip de publicație, fiind ea carte, broșură, calendar, sau chiar un carnet de notițe.

Mă întrebam de ce se întâmplă acest lucru? De ce la noi procentul de editori, interesați de a înregistra publicațiile ce le scot în lumină, este cu mult mai mic, decât în alte țări?

Răspunsul este, de fapt, foarte simplu. În primul rând, în Germania se respectă Legea Depozitului Legal (DL). Sistemul de înregistrare – stocare – vânzare publicații este bine gândit. La înregistrarea înainte de publicare a tipăriturilor în baza de date a Agenției Naționale ISBN, are loc stocarea informației despre publicația respectivă, care ulterior este difuzată beneficiarilor. Când apare cartea de sub tipar, editorul mai întâi de toate prezintă ca depozit legal pentru conservare și prezervare. Concomitent în baza de date a Agenției se completează datele necesare.

Apoi informația renovată și completată este transferată în baza de date a bibliografiei naționale, de unde se transmite online la toate centrele bibliografice și de vânzare a cărților. Evident că publicația respectivă poate fi deja vândută, chiar înaintea apariției ei ca atare, luând în considerație faptul că prețul unei publicații în Germania este cu mult mai mare decât la noi (ca și în Marea Britanie, unde prețurile pentru o carte sunt costisitoare).

Stagiul la Agenția Internațională ISBN a fost nu numai un bun prilej de instruire, de actualizare a cunoștințelor, dar și de comunicare utilă și plăcută. Menționez în acest sens implicațiile deosebite pentru orga-

nizarea stagiului subsemnatei ale directorului general al Agenției Internaționale ISBN dl Hartmut Walravens și ale directorului Agenției Internaționale ISMN (International Standard Music Number) dl Ulrich Wegner.

Care este impactul stagiului efectuat? Pentru buna gestionare a sistemului și a codurilor ISBN, începând cu luna ianuarie 2006, Agenția Națională ISBN a elaborat și a implementat un acord/cadru cu editori. Au semnat un acord de colaborare, unul din punctele căruia reflectă obligativitatea editorului privind prezentarea depozitului legal, informarea reciprocă în cazul schimbării adresei juridice. A fost o inițiativă apreciată și acceptată de majoritatea factorilor editoriali. Drept urmare, numai pe parcursul primelor trei luni ale anului 2006 recepționarea exemplarelor depozitului legal s-a amplificat cu 50% față de aceeași perioadă a anului 2005.

Baza de date constituită a fost modificată totalmente, fiind specificate: datele complete despre editor (adresa juridică, persoane responsabile, telefoane contact, pagina WEB și e-mailul), numerele ISBN atribuite cărților înregistrate.

Cu regret, nu toți editorii înțeleg utilitatea acestor cerințe, CNC fiind acuzată de faptul că a devenit mai drastică în colectarea datelor despre actorii procesului editorial și despre publicațiile preconizate spre editare.

Aș vrea să mai menționez următoarele. Camera Națională a Cărții, pe lângă faptul că exercită funcția de Agenție Națională ISBN și ISMN, deține și funcția de Arhivă a Depozitului Legal, fiind responsabilă de distribuirea DL centrelor biblioteconomice din republică (6 instituții).

Imprimarea datelor greșite despre publicații reduce esențial posibilitatea de realizare a acestora. La imprimarea numărului ISBN greșit sistemul respinge înregistrarea publicației respective, deoarece barcodarea publicațiilor se face în baza numărului ISBN, constituit din 13 cifre.

Până nu demult codul ISBN era constituit din 10 cifre, acestea fiind structurate în patru grupuri. De exemplu, 9975-74-754-X: primul grup – identifică țara, teritoriul sau îl putem subînțelege ca un cod de limbă, de pildă, 0 – SUA și alte țări de limbă engleză, 9975 – Republica Moldova; al doilea grup, de la 2 până la patru cifre – reprezintă codul editorului; al treilea grup – identifică numărul de rând al publicației concrete, (conține până la patru cifre, în funcție de numărul de semne al identificatorului factorului editorului); ultimul grup de cifre (ori litera) – cea de control.

Agenția Națională ISBN din Republica Moldova a implementat noul cod de 13 cifre începând cu anul 2006, acest fapt determinând alte modificări și schimbări.

La nivel internațional anul 2006 este considerat drept o perioadă de tranziție la aplicarea noii formule a ISBN. Din luna ianuarie 2007 toate agențiile naționale ISBN sunt obligate să implementeze codul de numere din 13 cifre. În ce constă această modificare? Numărul internațional ISBN începe cu cifra 978, aceasta

indicând codul identificator al produsului. Implementarea noii forme a codului ISBN a impus modificări a modului de generare a cifrei de control, poziționarea grupurilor de coduri rămânând neschimbate. Modificările respective se pot observa din următorul exemplu:

ISBN-10 9975-74-754-X



ISBN-13 978-9975-74-754-7



Pentru evitarea unor erori sau confuzii a codului editorului, manuscrisele la CNC se prezintă cu imprimarea pe foaia de titlu a ștampilei și semnătura “bun de tipar” a editorului respectiv. Această măsură a fost introdusă în scopul respectării corectitudinii relațiilor profesionale în comunitatea editorială.

Odată cu intrarea publicațiilor cu titlul DL, se introduc datele referitoare în baza de date ISBN, confruntându-se datele CIP (Catalogare în Publicare) cu datele cărții. Astfel se depistează corectitudinea imprimării ISBN-ului, datele eronate aducându-se la cunoștința editorilor.

Dacă o carte are două ISBN-uri acest lucru semnifică următoarele:

- cartea dată este una din volumele multiple ale publicației, unde se indică un ISBN la partea generală, altul la volumul sau tomul respectiv;
- adesea la cărțile traduse este indicat și ISBN-ul cărții original, atunci primul se indică cel al țării noastre, apoi cel al țării de origine;
- două ISBN-uri pot fi prezente și atunci, când o carte este editată de doi editori.

În încheiere aș vrea să prezint o frază reprezentativă, la părerea mea, aparținând directorului Agenției Naționale ISBN, dl Hartmut Walravens, care activează în domeniul bibliografic de peste 30 ani și are o bibliotecă personală impresionantă, ce include cărți din sec. XVIII : “Cel ce se ocupă de editarea cărților, sigur nu se gândește să devină bogat, ci are o imensă dragoste de carte!”. Țin pe această cale să-i aduc sincere mulțumiri pentru sprijinul profesional, acordat pe parcursul stagiului.

Vă îndemn să participați cu dăruire la constituirea patrimoniului național de tipărituri, prezentând depozitul legal în întregime (fiind el carte, broșură, casetă și CD, audiovideo, revistă, gazetă sau chiar calendar și pliant). Este o cauză comună, care ține de prezentul, dar mai ales de viitorul și trecutul țării.

Camera Națională a Cărții rămâne mereu receptivă la solicitările editorilor, bibliotecilor și altor beneficiari.



# De ce sunt atât de înțelept

Nietzsche

I

Fericirea existenței mele, unicitatea ei poate, stă în blestemul care apasă asupra-i: eu, ca să mă exprim într-o formă enigmatică, ca tată al meu, am murit deja, ca propria mea mamă, mai trăiesc încă și îmbătrânesc. Această proveniență, deopotrivă pe cea mai de sus și pe cea mai de jos treaptă pe scara vieții, prin care sunt deopotrivă decadent și punct de începere – aceasta, dacă există într-adevăr ceva care s-o poată face, explică neutralitatea, libertatea de orice părtinire în relația cu problema generală a vieții, care constituie poate punctul meu distinctiv. Am, în ce privește indiciile Răsăritului și Apusului, pornirii și decăderii, o sensibilitate mai fină decât a avut vreun om vreodată, în această privință eu sunt învățătorul prin excelență, le cunosc pe amândouă, eu însumi sunt amândouă aceste forme. – Tatăl meu a murit la treizeci și șase de ani; era un om delicat, amabil și morbid, cum poate fi numai o ființă menită doar stării de tranziție – mai curând o amintire frumoasă a vieții, decât viața însăși. În același an, în care viața sa a purces spre pieire, a intrat și a mea în declin: în al treizeci și șaselea an al vieții mele, am atins și eu punctul cel mai de jos al propriei mele vitalități, – am trăit mai departe, dar fără să mai fiu în stare să mai văd mai departe de trei pași înaintea ochilor: Atunci – era anul 1879 – am renunțat la cariera mea de profesor la Basel, am supraviețuit prin vară ca o umbră la St. Moritz și în iarna următoare, cea mai săracă în soare din viața mea, ca o umbră la Naumburg. Acela a fost punctul meu minim: Călătorul și umbra lui a luat ființă în vremea aceea. Nu există nicio îndoială, pe vremea aceea mă pricepeam la umbre...În iarna de după aceea, prima mea iarnă genoveză,

acea dulceață morbidă, acea spiritualizare, care sunt aproape determinate de o extremă sărăcire a sângelui și mușchilor, mi-au dăruit *Aurora*. Desăvârșita luminozitate și seninătate, chiar exuberanță a spiritului pe care o oglindește opera aici numită, corespund pentru, mine nu numai cu cea mai profundă slăbiciune fiziologică, ci chiar și cu un exces de sensibilitate la suferință. În toiu martiriului pe care mi-l provocau migrene neîntrerupte de câte trei zile, însoțite de trudnice vomismente de bilă, – stăpâneam o claritate de dialectician prin excelență și gândeam până la capăt, cu foarte mult sânge rece, gânduri pentru, care în condiții de sănătate mai bună, nu sunt suficient de bun alpinist, nu de-ajuns, de rafinat și de-ajuns de imperturbabil. Cititorii mai știu, poate, în ce măsură eu socotesc dialectica un simptom al decadenței, de pildă în cazul cel mai renumit: în cazul lui Socrate. – Toate tulburările malade ale intelectului, chiar și acea amorțeală pe care o aduce cu sine febra mare, mi-au rămas până astăzi cu totul străine, despre natura și frecvența cărora a trebuit să mă interesez doar din lecturi. Sângele meu circulă lent. Nimeni nu a putut constata că aș fi avut vreodată febră. Un medic, care m-a tratat vreme mai îndelungată, ca pe un bolnav de nervi, mi-a spus în cele din urmă: „Nu! Nervii dumitale nu au nimic în neregulă, eu însumi sunt doar un nervos”. Absolut cu neputință de dovedit pe undeva vreo degenerare locală; niciun fel de maladie organică de stomac, chiar dacă există, ca urmare a epuizării generale, cea mai profundă slăbiciune a sistemului gastric. Chiar și boala de ochi, care se apropie câteodată primejdios de mult de o orbire adevărată, este doar o urmare, nu o cauză; astfel că odată cu orice însuflețire a forței mele de viață mi s-a ameliorat și vederea.

– Vindecarea înseamnă pentru mine un șir lung, mult prea lung de ani – dar din păcate ea înseamnă în același timp și recidivă, ruină, periodicitatea unui fel anumit de decadență. Mai e nevoie, după toate acestea, să mai spun că am experiență în ce privește problemele decadenței? Am silabisit-o și de la cap la coadă și de la coadă la cap. Chiar și acea artă de filigran a cuprinderii și înțelegerii, în fond, sensibilitatea pentru nuanțe, psihologia „privirii-aruncate-pe-după-coliț”, și orice altceva m-ar mai caracteriza pe mine, au fost învățate atunci, sunt darul propriu-zis al acelei epoci în care totul a devenit pentru mine mai fin și mai subtil, observația în sine, ca și organele de observație. Să trec pomind de la optica bolnavului, la concepte și valori mai sănătoase, și iarăși, invers, de la plenitudinea și siguranța de sine a unei vieți bogate să privesc în jos în lucrarea tainică a instinctului de decadență – acesta a fost exercițiul meu cel mai îndelungat, experiența care îmi e mie caracteristică, și dacă pot spune asta despre un anumit domeniu, atunci în acest domeniu am devenit eu maestru. Stăpânesc astăzi această artă, am mâna formată pentru ea, să răstorn perspectivele: acesta este cel dintâi motiv pentru care, pentru mine singur poate, este într-adevăr posibilă o „transvaluare a valorilor”.

## II

În afară de faptul, deci, că sunt un decadent, eu sunt și opusul acestuia. Dovada pe care o aduc în această privință este, printre altele, că am ales întotdeauna instinctiv mijloacele potrivite împotriva stărilor de lucruri negative: în vreme ce decadentul ca atare alege întotdeauna mijloacele care-i sunt lui dezavantajoase. Luat ca *summa summarum*, am fost sănătos, ca unghi de vedere, ca specialitate, am fost decadent. Acea energie spre o însingurare absolută și spre desprinderea de condițiile obișnuite, constrângerea împotriva mie însumi, spre a nu mă mai lăsa îngrijit, slujit, *doftricit* – acestea exprimă o siguranță necondiționată a instinctului pentru ceea ce este necesar în primul rând. M-am luat pe mine însumi în mână, m-am însănătoșit pe mine însumi: și condiția pentru aceasta – și orice fiziolog o va recunoaște este că, în fond, ești sănătos.

O ființă tipic bolnăvicioasă nu poate ajunge sănătoasă, și cu atât mai puțin nu se poate însănătoși singură; și invers, pentru un om tipic sănătos boala poate fi chiar un *stimulent* energic spre viață, spre mai multă viață. Și, de fapt, așa îmi apare acum acea lungă perioadă de boală: am descoperit atunci parcă din nou viața, și pe mine însumi, în același timp, toate lucrurile bune, și chiar și cele mărunte, mi se păreau excelente, așa cum altora nu le-ar fi fost ușor s-o facă, – mi-am făcut filosofia din voința mea de sănătate, de viață... Căci să luăm aminte: anii celei mai scăzute vitalități a ființei mele au fost momentul când eu am încetat

să mai fiu pesimist: instinctul autoînsănătoșirii *mi-a interzis* o filosofie a sărăciei și a descurajării... Și, în fond, după ce se recunoaște succesul într-o anumită situație? După faptul că un om cu succes face bine simțurilor noastre: că este făcut dintr-un lemn care e deopotrivă dur, delicat și bine mirositor. El se bucură doar de ceea ce este avantajos pentru el; plăcerea, voluptatea lui încetează acolo unde a fost depășită măsura prielnicului. El descoperă leacuri împotriva neajunsurilor sale, folosește în propriul său avantaj împrejurările proaste; ce nu îl nimicește, îl face mai puternic. El culege instinctiv din tot ce vede, aude, trăiește o singură sumă: el însuși este un principiu selectiv, lasă să cadă deoparte multe. El este întotdeauna în propria lui companie, fie că are de a face cu cărți, cu oameni, cu peisaje: el onorează atunci când *alege*, când lasă *deoparte*, când *are încredere* în ceva. El reacționează la toate excitațiile lent, cu acea încetineală pe care i-au imprimat-o în fibra ființei o îndelungă prevedere și o mândrie deliberată, – el cântărește solicitarea care-i vine întru întâmpinare, este departe de a-i ieși el însuși în întâmpinare. El nu crede nici în „nenoroc”, nici în „vină”: el duce totul până la capăt, cu sine însuși, cu alții, el știe să uite – el este de ajuns de puternic încât totul să trebuiască să-l îmbogățească pe el. – Într-adevăr, eu sunt opusul unui decadent; căci aici m-am descris exact pe mine însumi.

## III

Această dublă categorie de experiențe, această accesibilitate pentru lumi în aparență complet separate între ele, se răsfrânge în toate privințele și în firea mea, – eu sunt un om dublu, mai am și o „a doua” față pe lângă prima. Și poate chiar și o a treia... Prin chiar neamul din, care mă trag, îmi este îngăduită o privire dincolo de perspectivele determinate strict local, strict național, nu mă costă nicio osteneală să fiu un „bun european”. Pe de altă parte, eu sunt poate mai german decât germanii de astăzi, oricât de mult ar vrea ei să fie germani *puri* ai Reichului german, – eu, ultimul german *antipolitic*. Și totuși strămoșii mei au fost nobili polonezi: și de acolo îmi trag eu în ființa mea mult instinct al rasei, cine știe? La urma urmelor poate încă și *liberum veto*. Dacă stau să mă gândesc cât de des am fost luat, în drumurile mele, drept polonez, și chiar de către polonezi, și cât de rar am fost socotit a fi un german, atunci s-ar putea părea că mă număr printre cei care au doar o spoială de germani. Însă mama mea, Franziska Oehler, este în orice caz o ființă foarte germană; și la fel bunica mea din partea tatei, Erdmuthe Krause. Aceasta din urmă și-a trăit întreaga tinerețe în mijlocul bunului și bătrânului Weimar, nu fără legături cu cercul din jurul lui Goethe. Fratele ei, profesorul de teologie Krause din Königsberg, a fost chemat la Weimar, după moartea lui Herder, ca decan general. N-ar fi cu neputință ca mama ei,

străstrăbunica mea, să fi fost cea care a apărut cu denumirea „Muthgen” în jurnalul tânărului Goethe. S-a măritat, a doua oară, cu pastorul Nietzsche, la Filenbourg; în aceea zi din anul marelui război, 1813, când Napoleon a intrat împreună cu statul său major în Eilenbourg, la 10 octombrie ea și-a născut copilul. Ca saxonă, era o mare admiratoare a lui Napoleon; s-ar putea ca și eu să mai fiu încă așa ceva. Tatăl meu, născut în 1813, a murit în 1849. Înainte de a prelua funcția de pastor al comunității Rökken, nu departe de Lützen, el a trăit câțiva ani la castelul Altenbourg și a fost acolo preceptorul celor patru prințese. Elevele sale sunt regina Hannoveri, marea prințesă Constantin, marea ducesă de Oldenburg și prințesa Therese von Sachsen-Altenbourg. El era pătruns de o adâncă venerație față de regele prusac Friedrich Wilhelm al Patrulea, de la care își și primise demnitatea de pastor; evenimentele de la 1848 l-au tulburat peste măsură. Eu însumi, născut în ziua de aniversare a nașterii sus-numitului rege, la 15 octombrie, am primit, cum se și cuvenea, numele hohenzollernic Friedrich Wilhelm. Un avantaj a avut în orice caz alegerea acestei zile: în întreaga mea copilărie, ziua mea de naștere a fost o zi de sărbătoare. – Consider ca un mare privilegiu faptul că am avut un asemenea părinte: mi se pare chiar că, prin aceasta, se explică totul în ce privește (privilegiile pe care le-aș mai putea avea, – fără a include aici viața, acel mare răspuns afirmativ la viață. În primul rând, faptul că pentru mine nu a mai fost nevoie de nicio intenție, ci doar de o simplă așteptare pentru a intra, fără voia mea, într-o lume a lucrurilor mai înalte și mai delicate: acolo mă simt eu acasă, acolo se simte liberă și în largul ei pasiunea mea cea mai intimă. Prin faptul că am plătit aproape cu propria mea viață acest privilegiu, nu se poate, desigur, spune că ar fi fost o tranzacție neechitabilă. – Pentru a înțelege cât de cât ceva din *Zarathustra* al meu, poate că cineva trebuie să fie condiționat într-un chip asemănător cu cel în care sunt făcut eu, – cu un picior *dincolo* de viață...

#### IV

N-am deprins niciodată arta de a avea o părere proastă despre mine – și pentru aceasta îi mulțumesc incomparabilului meu tată – și nici chiar atunci când mi se părea de mare importanță s-o am. N-am nici măcar, oricât de puțin creștinesc ar putea părea aceasta, vreo prejudecată împotriva mea însumi. Viața mea poate fi întoarsă pe o parte și pe alta, se vor găsi doar rar, și în fond doar urme că cineva ar fi manifestat rea voință față de mine, – poate dimpotrivă cam prea multe urme de bunăvoință... Experiența mea, chiar și cu cei din categoria celor cu care oricine are experiențe negative, vorbește, fără excepție în favoarea lor: eu împlânez orice fiară sălbatică, fac din orice pramatie un om cuviincios. În cei șapte ani cât am predat greaca la ultima clasă a

Institutului Pädagogium din Basel, n-am avut niciun prilej să aplic vreo pedeapsă; chiar cei mai leneși erau silitori la orele mele. Am făcut întotdeauna față întâmplătorului; trebuie să fiu nepregătit, pentru a putea fi stăpân pe mine. Fie instrumentul, oricare ar fi el, oricât de dezacordat, așa cum numai instrumentul „om” poate ajunge să fie dezacordat – ar trebui să fiu bolnav, ca să nu pot reuși să scot din el ceva care să se poată asculta. Și cât de des nu am auzit chiar spunându-mi-se de aceste „instrumente” înseși că nici ele nu se auziseră vreodată sunând astfel... Cel mai frumos mi s-a spus asta, poate, de către Heinrich von Stein, cel care a murit revoltător de tânăr, și care odată, după o permisiune obținută cu grijă, și-a făcut apariția la Sils-Maria, pentru o perioadă de trei zile, explicându-le tuturor că *nu* venise pentru frumusețile Engandinului. Acel tânăr excelent, care se înămolise cu întreaga naivitate impetuoasă a unui junker prusac în mlaștina wagneriană (– și de altfel, în plus, și în cea a elucubrațiilor lui Dühring!) a fost în acele trei zile parcă transformat de un vânt furtunos de libertate, asemenea unuia care a fost purtat deodată la înălțimile *sale* adevărate și a căpătat acolo aripi. I-am spus, mereu, că acesta este efectul aerului bun de aici, că acesta e cazul cu toată lumea, că nu în zadar te afli la 6.000 de picioare deasupra Bayreuth-ului – dar nu voia să mă creadă... Dacă totuși s-a săvârșit și față de mine vreo nedreptate mică sau mare, motivul nu a fost „voia”, cu atât mai puțin *reava* voință pentru așa ceva; mai degrabă – am mai spus-o adineaori – aș fi avut să mă plâng de bunăvoința care mi-a provocat nu puține neorânduiri în viață. Experiența mea îmi dă dreptul la neîncredere mai ales față de așa-numitele instincte „dezinteresate, față de „iubirea de aproapele totdeauna gata să acționeze cu vorba și cu fapta. Ea mi s-a părut întotdeauna o slăbiciune, un exemplu de incapacitate de a rezista provocărilor – numai pentru decadenți mila înseamnă o virtute. Le reproșez celor miloși că rușinea, respectul, delicatețea față de distanțe li se pot pierde cu ușurință, că mila poate ajunge foarte ușor să miroasă a plebe și că seamănă până la puțință, de a fi confundată cu proastele maniere, – că în anumite împrejurări mâinile miloase pot interveni cu efecte de-a dreptul distructive într-un mare destin, într-o însingurare a rănilor, într-un privilegiu la o grea vină. Depășirea milei eu o număr printre virtuțile *eminente*: am poetizat cu titlul de *Ispitirea lui Zarathustra* un caz, arătând cum îi scapă lui Zarathustra un mare strigăt de suferință, când mila l-a copleșit asemenea unui păcat suprem, căutând să-l facă să se trădeze pe sine. A rămâne stăpân aici, a păstra în puritate altitudinea misiunii proprii în fața pornirilor mult mai mărunte și mai scurt văzătoare care sunt active în așa-numitele acțiuni altruiste, acesta este examenul, ultimul examen poate pe care trebuie să-l mai susțină un Zarathustra – adevărata dovadă a forței sale ...

## V

Încă într-un alt punct mai sunt eu încă o dată propriul meu părinte și în același timp supraviețuirea sa după o moarte mult prea timpurie. Asemenea unuia care nu a trăit niciodată printre cei asemenea lui și căruia noțiunea de „recompensare” îi e deopotrivă de inaccesibilă ca de exemplu noțiunea de „drepturi egale”, îmi interzic în cazurile în care s-a săvârșit față de mine o mică sau o mare faptă de ne-bunie, orice contramăsură, orice măsură de apărare – oricât de convenită, și chiar orice pledoarie de apărare, orice „justificare”. Felul meu de a răsplăti, de a compensa, constă în a-i face să urmeze prostiei cât mai repede cu putință o faptă de înțelepciune; astfel ea poate că va mai putea fi echilibrată. Ca să vorbesc în parabole: dăruiesc un borcan de dulceață pentru a șterge impresia unei împrejurări *acre* ... Îndată ce mi se face ceva rău, eu îl „răsplătesc pe făptaș”, lucrul e sigur: găsesc în scurtă vreme un prilej de a-i exprima „răufăcătorului mulțumirile mele (printre altele și fapta, cea rea însăși) – sau prilejul de a-l *ruga* ceva, ceea ce poate să-l oblige într-o mai mare măsură decât dacă i-aș dărui ceva... Și, de asemenea, mi se pare că un cuvânt cât de grosolan, o scrisoare cât de brutală, pot fi mai blajine, mai oneste decât tăcerea. Celor care tac le lipsește aproape întotdeauna ceva din finețea și politețea inimii; tăcerea este o obiecție, cel care e silit să înghită în sine capătă în mod necesar un caracter urât – așa ceva strică chiar și stomacul. Toți tăcuții suferă de dispepsie. – După cum se vede, eu n-aș vrea să știu că grosolănia este subapreciată, ea constituie de departe forma cea mai umană a contrazicerii și, în aceasta de răsfăț modern, este una din cele dintâi virtuți ale noastre. – Când ești suficient de bogat pentru așa ceva, este chiar o fericire să nu ai dreptate. Un zeu care ar veni pe pământ nici nu ar trebui să facă altceva decât nedreptăți – de-abia când și-ar lua asupra-și nu pedeapsa, ci vinovăția, ar face ceva zeiesc.

## VI

Eliberarea de resentiment, transfigurarea mai presus de resentiment – cine știe, în cât de mare măsură eu sunt până la urmă îndatorat să aduc mulțumiri și pentru asta îndelungii mele maladii! Problema nu este deloc simplă: trebuie să fi fost în situația de a o fi trăit din propriile forțe și din propriile slăbiciuni. Dacă trebuie să se poată spune ceva valabil în fond împotriva faptului de a fi fost bolnav, împotriva stării de slăbiciune, atunci este adevărat că, în asemenea stări, instinctul propriuzis de autovindecare, adică instinctul de apărare și de înarmare din om, se destramă. Omul nu se mai poate desprinde de nimic, nu mai poate face față niciunei situații, nu mai poate replica în niciun fel unei situații – totul îl rănește. Oamenii și lucrurile pătrund amenințător de aproape, cele trăite ating

prea adânc, amintirea este o rană care zvâcnește. Starea de boală este o categorie a resentimentului însuși. – Și, împotriva unei asemenea stări de lucruri, bolnavul are un *singur* leac – eu îl numesc *fatalismul rusesc*, acel fatalism lipsit de revoltă cu care un soldat rus, pentru care campania a ajuns de-a dreptul insuportabilă, se întinde pur și simplu până la urmă în zăpadă. Să nu mai trebuiască să se lase atins de nimic, să nu mai accepte nimic, să nu mai înghită nimic – și mai presus de orice să nu mai trebuiască să reacționeze... Marea în-dreptățire rațională a acestui fatalism, care nu este totdeauna doar curajul de a muri, cât o forță care să întrețină viața în cele mai primejdioase circumstanțe, este diminuarea metabolismului, încetinirea proceselor lui, un fel de voință de hibernare. Câțiva pași mai departe în această logică și îl avem pe fachir, care doarme cu săptămânile într-un mormânt... Pentru că uzura ar fi prea mare dacă s-ar mai reacționa pur și simplu, nu se mai reacționează deloc; aceasta este logica. Și cu nimic nu se precipită mai repede arderile decât cu afectele resentimentului. Mânia, vulnerabilitatea maladivă, neputința de a trece la răzbunare, pofta, setea de răzbunare, amestecarea otrăvurilor, în toate înțeleșurile termenului – acestea sunt pentru cei istoviți, în mod cert, modul cel mai dăunător de a reacționa: se condiționează prin acestea o uzură rapidă a forței nervoase, o intensificare maladivă a evacuărilor pernicioase, de exemplu a fierii în stomac. Resentimentul reprezintă interdicția în sine pentru un bolnav – partea rea a ființei lui, din păcate și predispoziția sa cea mai firească. – Lucrul acesta l-a înțeles acel fiziolog profund care a fost Buddha. „Religia” sa, pe care ar putea-o denumi mai bine o igienă, pentru a nu o confunda cu lucruri atât de jalnice cum este creștinismul, a făcut să depindă efectul de victoria asupra resentimentului: eliberarea sufletului de sub domnia resentimentului – primul pas spre vindecare. „Nu prin vrăjmășie ia sfârșit vrăjmășia, prin prietenie ia sfârșit vrăjmășia”: asta stă scris la începutul învățăturii lui Buddha – astfel, vorbește *nu* morala, astfel vorbește fiziologia. – Resentimentul, născut din slăbiciune, nimă-nui mai dăunător decât celui slab însuși – în alte cazuri, unde o natură bogată constituie o condiție inițială, el este un sentiment îmbelșugat până la revărsare, un simțământ asupra căruia puțința de a rămâne stăpân este aproape dovada bogăției. Cel care cunoaște seriozitatea cu care filosofia mea a preluat lupta cu simțământele de răzbunare și de acumulare a resentimentelor până în doctrina despre „voința liberă” – lupta cu creștinismul este doar un caz izolat în această privință – va înțelege de ce eu îmi scot tocmai aici la lumină comportamentul meu personal, siguranța instinctului meu în practică. În momentele de decadentă mi le-am *interzis* ca fiind dăunătoare; îndată ce viața îmi era iarăși de-ajuns de bogată și de plină de mândrie pentru

așa ceva, mi le-am interzis ca fiind mai *prejos* de mine. Acel „fatalism rusesc”, de care vorbeam, s-a manifestat în cazul meu prin faptul că mi-am menținut cu strășnicie ani de-a rândul situațiile, locurile, locuințele, mediile sociale aproape insuportabile după ce odată, prin întâmplare, îmi fuseseră date – era mai bine astfel decât să le schimb, decât să le simt susceptibile de a fi modificate – decât a mă revolta împotriva lor... A fi tulburat în acest fatalism, a fi trezit cu de-a sila din el era un lucru care pe atunci mă putea răni mortal: – adevărul este că și prezenta de fiecare dată o primejdie de moarte. A te lua pe tine însuși drept un destin, a nu te voi „altminteri” – aceasta este în asemenea împrejurări însăși rațiunea cea mai înaltă.

## VII

Un alt lucru este războiul. Eu sunt prin firea mea belicos. Dispoziția de a ataca face parte dintre instinctele mele. A putea fi dușman, a fi dușman – aceasta presupune o natură puternică, oricum este ceva determinat în orice natură puternică. O asemenea natură are nevoie de rezistență, în consecință *caută* rezistența: patosul *agresiv* ține în mod deopotrivă de necesar, de forța ca și de sentimentul de răzbunare sau de sensibilizare față de slăbiciune. Femeia, de exemplu, este răzbuătoarea: e un lucru condiționat de slăbiciunea ei, în egală măsură cu sensibilitatea la nevoile străine. – Forța atacatorului are în potrivnicia de care ea are nevoie un soi de măsură; orice sporire a acestei forțe se exprimă, prin căutarea unui adversar mai puternic – sau unei probleme mai dificile; căci un filosof care are o dispoziție beligerantă își provoacă și problemele cărora să le facă față. Misiunea pe care și-o recunoaște el nu este să domine împotrivițiile în general, ci acele rezistențe care-i solicită întreaga forță, abilitate și competență în mânăuirea armelor – adică potrivnicii de aceeași seamă cu el... Egalitatea adversarilor – aceasta este prima condiție prealabilă a unui duel cinstit. Împotriva a ceea ce disprețuiești, nu poți duce război; acolo unde poți să comanzi, unde vezi ceva mai *prejos* de tine, nu ai pentru ce să duci război. – În ce mă privește, practica războiului se poate exprima în patru principii. În primul rând: atac numai probleme care s-au dovedit victorioase – dacă e cazul, aștept până când s-au dovedit victorioase. În al doilea rând: atac numai probleme în care n-aș găsi niciun aliat, în care stau singur – în care mă compromit doar pe mine singur... N-am făcut niciodată în mod public vreun pas care să nu fi fost compromițător; acesta este criteriul meu pentru a ști că acționez cum trebuie. În al treilea rând: eu nu atac niciodată persoane – mă slujesc de persoană doar ca de o luptă cu ajutorul căreia se poate face vizibilă o stare de urgență generală, dar lunecoasă, greu de fixat. Astfel l-am atacat pe David Strauss, mai exact am atacat

succesul unei cărți din „cultura” germană, carte care-și arătase evidente slăbiciunile bătrâneții – ca să zic așa, am surprins, această cultură asupra faptului. .. Astfel l-am atacat pe Wagner, mai precis falsitatea, impuritatea de instincte a „culturii” noastre, care-i confundă pe cei rafinați cu bogații, și pe cei târzii cu cei măreți. În al patrulea rând: atac numai problemele în care orice fel de diferențiere personală este exclusă, în care lipsește orice fond de experiențe negative. Dimpotrivă, a alege atitudinea agresivă este pentru mine o dovadă de bunăvoință, în anumite împrejurări, de recunoștință. Eu acord o onoare, o distincție prin faptul că-mi leg numele de o problemă, de o persoană; pentru sau contra – asta îmi e egal. Dacă duc război împotriva creștinismului, aceasta mi se potrivește, pentru că dinspre partea aceasta nu am avut de întâmpinat niciun fel de fatalitate sau de obstacolări – am avut întotdeauna sentimente bune față de creștinii cei mai serioși. Eu însumi, un adversar *de rigueur* al creștinismului, sunt departe de a le reproșa celor izolați ceea ce constituie blestemul care dănuie de milenii.

## VIII

Să-mi mai iau libertatea de a îndrăzni să mai mărturisesc încă o ultimă trăsătură a firii mele, care în comerțul cu oamenii mi-a făcut nu puține și nu neînsemnate greutăți? Mă caracterizează o pe de-a întregul nefirească sensibilitate a instinctului de puritate, astfel încât pot adulmea, fiziologic, apropierea, sau – cum să spun? – intimitatea cea mai adâncă, „măruntaiile” unui suflet. Am pentru o asemenea sensibilitate antene psihologice cu care pipăi orice taină și știu s-o iau în stăpânire: de la prima atingere, îmi sunt deja știute multele murdării *ascunse* din străfundurile unor naturi, condiționate poate de impuritatea sângelui, dar travestite prin educație. Dacă am observat exact, asemenea naturi, care nu pot suporta puritatea mea, simt și ele la rândul lor precauțiile de zgustului meu; și prin aceasta nu ajung deloc, mai bine mirositoare. .... Și așa cum m-am obișnuit dintotdeauna – căci extrema curățenie și puritate față de mine însumi este condiția prealabilă a existenței mele și eu mă pierd cu totul în condiții de necurățenie – înot și mă scald și mă simt în elementul meu ca în apa cea mai curată într-un anume element cu totul transparent și strălucitor.

*Și aceasta îmi creează, în relațiile cu oamenii, probleme de răbdare deloc neînsemnate; umanitatea mea constă nu în a simți cu simpatie cum anume este făcut omul, ci în a fi în stare să suport că îi simt... Umanitatea mea este o constantă depășire a mea însumi. – Dar mie îmi e necesară singurătatea, adică vindecarea, reîntoarcerea la mine însumi, puțința de a respira un aer liber, ușor, însuflețit...*

Zarathustra al meu este în întregime un ditiramb ridicat în cinstea singurătății, sau, dacă sunt înțeles așa cum se cuvine, purității... Din fericire, nu purei nechibzuințe. Cine are ochiul exersat în a distinge culoarea, va ști că se cuvine să-i numească diamantin. – Dezgustul față de om, față de „plebe” a fost întotdeauna cea mai mare primejdie pentru mine... Nu vreți să ascultați cuvintele cu care Zarathustra vorbește despre mântuirea de silă?

*Ce s-a întâmplat, adică, cu mine? Cine m-a mântuit de silă? Cine mi-a întinerit ochiul? Cum am zburat oare aici, în înălțimile acestea, unde nu se mai înghesuie plebea la fântână?*

*Poate că însăși sila mea mi-a născut aripile și puterile acestea cu care simțeam apa înviorătoare? Adevăr vă spun, a trebuit să zbor întru înalt ca să găsesc izvorul acesta al plăcerii!*

*O, v-am găsit, frați ai mei! Aici întru înalt îmi zvâcnește în față izvorul plăcerii! Și e aici o viață din care nu soarbe adunătura plebei!*

*Aproape neîndurat de puternic mi te reversi, izvor al plăcerii! Și cât de des reversi paharul, încercând să-l umpli.*

*Și încă mai trebuie să învăț să mă apropii de tine cu mai multă sfială: cu prea multă putere țâșnești tu spre inima mea;*

*– inima mea, asupra căreia mi se mistuie în flăcări vara, vara scurtă, fierbinte, apăsată de mahnire, încărcată de fericire; cât a jinduit inima mea văratecă după răcoarea ta!*

*Au trecut tulburările șovăitoare ale primăverii! Au trecut demult fulgii de ninsoare, ai răutății*

*mele, în suflul acestui iunie! Am devenit tot vară și amiază de vară –*

*– o vară în înălțimi cu izvoare înghețate și liniște înseninată: veniți, o, prieteni, ca liniștea aceasta să fie și mai adânc senină!*

*Căci aici este înaltul nostru și patria noastră; locuim aici în povârnișuri înalte, mult mai presus de toate necurățiile noastre și seceta lor.*

*Coborâți-vă acum privirile curate întru izvorul plăcerilor mele, voi, prieteni! Cum vă gândiți că vi s-ar tulbura privirile acolo în el? Iată, el vă surâde cu puritatea lui limpede.*

*Pe pomul viitorului ne facem acum cuibul; nouă, singuraticilor, vulturii ne vor aduce hrană în ciocurile lor!*

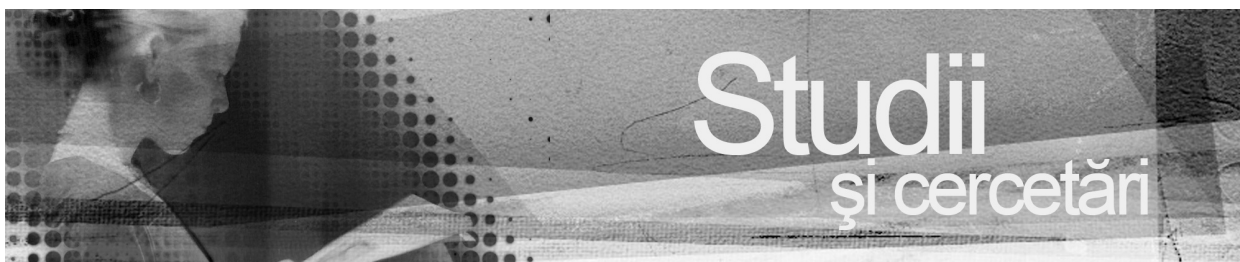
*Adevăr vă spun, nu e hrană din care să se înfrupte și cei necurați! Ar simți că înghit flăcări și li s-ar arde boturile.*

*Adevăr vă spun, noi nu ținem aici pregătite adăposturi pentru cei necurați! Peșteră de gheață ar fi fericirea noastră pentru trupurile, pentru duhurile lor!*

*Și, asemenea vântului cel puternic, vrem noi acum să trăim mai presus de ei toți, vecini cu vulturii, vecini cu zăpada, vecini cu soarele; astfel trăiește vântul cel puternic.*

*Și, asemenea unui astfel de vânt puternic, voi mai sufla și eu o dată printre ei și cu suflul meu am să le iau suflul duhului lor; așa o voiește viitorul meu.*

*Adevăr vă spun, un suflu puternic de vânt este Zarathustra pentru tot ceea ce este josnic; și acesta este cuvântul pe care-l cuvântă el dușmanilor lui și tuturor celor ce bântuie pufnind și scuipând: păziți-vă să scuipați împotriva vântului!...*



# Segmente

economice din Basarabia  
 în publicațiile basarabene ale profesorului  
 Teodosie Al. Știrbu

Ion Șpac

Viața economică din Republica Moldova, așa cum se și cuvine, mereu se află în atenția specialiștilor de profil, dar și ale politicianilor. Mult s-a vorbit și se mai vorbește și azi despre satul moldovenesc (basarabean). Se scrie despre fiscalitatea exagerată, despre stabilizarea monedei naționale, despre scăderea continuă a prețurilor la mărfurile noastre de export etc., etc. Deseori ne ciocnim de diverse discuții cu privire la activitatea instituțiilor bancare. Ne tot plângem că băștinașii se feresc, se tem să-și păstreze rezervele acumulate în băncile locale, că și investitorii străini nu au mai multă încredere în instituțiile noastre bancare. S-a creat o situație defavorabilă țării și cetățenilor ei. În consecință: și șefii statului și supușii lor, și savanții, profesorii și discipolii lor, și producătorii și consumatorii, și cei săraci și cei bogați – toți caută ieșire din buclucul acesta de nesfârșit, iar viitorul luminos așa și nu mai apare... Sunt niște improvizări izvorâte din lectura mai multor articole ale lui T. Al. Știrbu și ale unor economiști contemporani.

Dar din presă se știe că situația dată pe departe nu constituie o surpriză, că lumea a trecut nu o dată prin asemenea dificultăți. A trecut și Basarabia. Iar cetățenii ei, fiecare la rândul său, au încercat s-o analizeze, să traseze căi de salvare... Aici parcă s-ar cere o analogie a vieții economice basarabene din diverse perioade, să zicem din perioada de astăzi, cu cea din anii interbelici. În ajutor ne vine cărturarul Teodosie Al. Știrbu, originar din Basarabia (Chișinău), despre cercetările căruia intenționăm să

povestim mai amănunțit în rândurile ce vor urma. Iar acum să revenim la improvizata analogie. Ce și cum scriu economiștii de azi cititorii, sperăm, cunosc. Cum era tratată însă problema dată în Basarabia anilor treizeci ne mărturisește destul de argumentat profesorul T. Știrbu. Dumnealui a abordat problema în mai multe studii și articole, pe care le vom comenta la momentul potrivit. Iar acum atragem atenția cititorilor doar la un singur document – „Banca Municipiului Chișinău” (1, p. 62-66), în care autorul scrie: „Fiscalitatea excesivă, stabilizarea monedei naționale la un curs ridicat și scăderea catastrofală a prețurilor asupra principalelor noastre articole de export a paralizat viața economică de la noi. Banca Națională, sporind stocul de aur și devize de la stabilizare încoace, a căutat să urce procentul acoperirii și nu a emisiunii. Aceasta a făcut ca piața financiară internă să se mulțumească cu o circulațiune fiduciară restrânsă, o bună parte din ea fiind teaurizată de popor – un simptom de încredere în moneda țării, dar foarte scump pentru economia națională – urmată de retrageri de economii, crahuri bancare și închideri de credite în străinătate”. (1, p. 62)

Semnalând informații de valoare din istoria Băncii Municipiului Chișinău, autorul totodată accentuează: „Politica Băncii de a acorda credite mici numai pentru producțiune și circulațiune a câștigat simpatii și încredere unanime..., scutind pe client de formalități și cheltuieli prea multe și deseori inutile”. (1, p. 63) Dar acest procedeu, pe parcursul

anilor, nu plăcea unor diriguitori financiari, care tindeau spre o bancă capitalistă, creditele căreia stau în raport direct cu averea posedată, adică „cu cât averea ți-i mai mare, cu atât și creditul va fi mai mare, cu alte cuvinte, creditul se acordă averii și nu persoanei”. Pe când, după cum am văzut din cele relatate, Banca Municipiului Chișinău dădea prioritate persoanei și nu averii. Astfel, Banca Municipală, acordând credite micilor producători și meseriași, îi menținea pe aceștia în producțiune, creându-le condiții să-și câștige singuri existența, fără a apela la cazanul comunal. Deci, și în acei ani se ducea o luptă aprigă cu sărăcia, cum de altfel se întâmplă și astăzi. Pentru a garanta activitatea băncii și pe viitor în favoarea producătorului, autorul afirmă: „Banca Municipiului Chișinău trebuie să fie controlată de o instituțiune obștească, de preferință, de Primăria Municipiului Chișinău, căci interesele colectivității primează asupra celor particulare și Primăria va putea mai bine ca oricare întreprindere privată să satisfacă interesele obștești. Chiar dacă Banca Municipiului Chișinău ar da pierderi din punct de vedere financiar, aceste pierderi s-ar recompensa cu prisosință din beneficiile sociale realizate prin menținerea solidarismului economic între clasele colectivității”. (1, p. 65) Primăria are nevoie să dețină dreptul de control, pentru a nu devia scopul Băncii, or adversari sunt oamenii politici, fiind și ei cointeresați în credite. „Adeseori, scrie autorul, creditul acordat unui om politic întrecea totalul creditelor acordate locuitorilor unei suburbii întregi a Chișinăului” (1, p. 66), de aceea politicienii permanent subminau interesele Băncii, deci și ale micilor producători și meseriași. De observat, autorul acordă acestei probleme o atenție deosebită, urmărind scopul susținerii politicii sociale a Băncii Municipiului Chișinău.

Citind studiul comentat, involuntar, parcă-mi șopti cineva la ureche: „Da cine aste autorul acestor cugetări? Cine e totuși acest Teodosie Al. Știrbu?” Am conversat cu unii economiști de la noi. În zadar! Nimeni nu mi-a putut spune nimic, iar notița din enciclopedia „Chișinău” e prea laconică și superficială. Mi-au atras atenția, însă, studiile și articolele din revista „Viața Basarabiei”. Consultându-le, am avut impresia că tratează probleme din economia de astăzi a țării noastre. La cercetările semnalate vom reveni mai târziu, acum urmând să depistăm măcar câte ceva din biografia protagonistului. Am constatat că el, Teodosie Al. Știrbu, își publică primele sale lucrări științifice nu doar în paginile revistei menționate. Începutul cercetărilor Domniei Sale a avut loc cam cu un deceniu mai devreme, când, fiind încă student la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, își publica articolele („Cooperarea în Basarabia”, „Problema monetară și Banca Națională”, „Tutela economiilor imigranților din Basarabia” etc.) în periodicele românești: „Democrația”, „Economia națională”, „Buletinul Institu-

tului economic românesc” ș.a. între anii 1924-1926. După absolvirea academiei, obținând Diploma de licență la Secțiunea administrație economică-consulară, Teodosie Al. Știrbu revine la Chișinău, fiind numit profesor la Școala Superioară de Comerț și, concomitent, ocupând postul de director la „Buletinul Camerei de Comerț și Industrie și al Bursei de Cereale și Mărfuri, Chișinău”. Alte amănunte din viața și activitatea economistului cititorii vor putea depista din broșura „Profesorul economist Teodosie Al. Știrbu: 100 de ani de la naștere” (2). Deci, întors la Chișinău, tânărul specialist, în paralel cu activitatea didactică și cea din cadrul Camerei de Comerț și Industrie, își continuă cercetările științifice. Deja în nr.1-2 al „Buletinului Camerei de Comerț și Industrie...” din 1926 la rubrica „Studii și anchete” el semnează un material politico-economic cu titlul „Anul 1925” (3, p.4-10). Aici cercetătorul intenționează să examineze „... faptele mai principale ce au avut loc în decursul acestui an (1925) în toate domeniile activității noastre economice și sociale (externe și interne)”. Această mărturisire a cercetătorului constituie de fapt un proiect de activitate pentru momentul imediat, dar, totodată, și un prospect pentru viitorul apropiat. Și, pentru a convinge cititorul în seriozitatea și realitatea acestor planuri, autorul, de la bun început, schițează situația internațională din anul respectiv, constatând următoarele: „Lupta popoarelor contemporane pentru dominația lumii, antagonismul anglo-francez înlesnește turcilor revenirea în Europa, încurajează mișcarea pan-arabă de emancipare, menține propaganda comunistă în Occident și contribuie la bolșevizarea Asiei. Izolarea Statelor Unite, neregularea datoriilor aliate și comunizarea Nord-Estului european întârzie refacerea Europei și restabilirea echilibrului economic mondial. Tratatul de la Locarno va fi nul atâta timp cât marile puteri europene vor continua intrigile lor politice și înarmările nechibzuite pentru întâietate.” (3, p. 4)

În lumina acestor constatări autorul face o trecere în revistă a evenimentelor de până la 1925 ca în continuare să deseneze situația internațională (politică și economică) din anul respectiv. Se acordă o atenție sporită pentru a găsi formula, care „să cuprindă garantarea reciprocă anglo-franco-germană a hotarelor occidentale” (3, p. 6), care stârnise multe frământări sociale și politice în lume, în urma cărora anul 1925 a fost calificat „... un an de redeșteptare națională a arabilor.” (3, p. 7) În aceeași lumină se analizează și activitatea Societății Națiunilor în anul dat., care se încheie prin rezolvarea conflictului anglo-turc. Se aduc și multe alte detalii.

În partea a doua a studiului se examinează situația economică a Europei, care poate fi sesizată din aliniatul: „115 000 000 de americani, adică a 15 a parte a populației globului, posedă astăzi (în a. 1925) de trei ori atâtea automobile, de patru ori atâtea telefoane, ca tot restul omenirii, au mai bine de jumătatea aurului din toată lumea, recoltează 3/7

din tot bumbacul de pe glob, plătește lucrătorilor săi un salariu de cinci ori mai mare decât primesc muncitorii în Europa, vechiul continent se zbate în căutarea mijloacelor de refacere...” și în continuare: „Creditorul unic și atotputernic al Europei sărăcite de astăzi este guvernul Statelor Unite, căruia Europa datora la 31 decembrie 1925 nu mai puțin de 12.131 238 000 de dolari... (3, p. 10) Atragem atenția cititorilor că la sfârșitul studiului sunt anexate patru tablouri cu o descriere detaliată, care ilustrează în amănunte mișcarea mărfurilor prin gara Chișinău în decursul anului 1925, indicându-se greutatea și valoarea acestora. Iar în numărul următor al „Buletinului Camerei de Comerț și Industrie...” (nr. 3-4 din 1925) autorul continuă descrierea situației economice și politice a României, din același an, arătând activitatea desfășurată de fiecare ramură a vieții economice în parte. Atragem atenția specialiștilor și la următorul studiu al cărturarului – „Standardizarea cerealelor” – publicat în nr. 5-6 al aceluiași buletin (4, p. 15-20), studiu provocat de pulverizarea proprietății agricole. Pornind de la schițarea în mod succint a istoriei problemei, a primelor încercări făcute în vederea comercializării „în condițiuni mai avantajoase” a cerealelor, autorul ne informează că clasificarea cerealelor a devenit obligatorie și se va face de organele de stat, expunând în continuare foarte detaliat tehnologia procesului de standardizare. În mod special, în capitole și paragrafe aparte analizează „Avantajele standardizării” (4, p.17) semnaland îmbunătățirea calității cerealelor și sporirea randamentului la unitatea de suprafață, cât și „Dezavantajele standardizării” (4, p. 18). La paragraful din urmă se evidențiază următoarele neajunsuri: „exportul cerealelor în descreștere, n-avem mijloacele cu ce standardiza, n-avem ce standardiza, n-avem cantitate și nici calitate, standardizarea nu va înlătura din comerț calitățile inferioare de cereale” etc., etc. Reieșind din cele formulate autorul ajunge la concluzia că „legea nu poate avea aplicare imediată” (p. 21). În fine, răspunzând la întrebările: Cum s-ar putea introduce regimul standardizării și ce trebuie să facem astăzi? curajosul economist scrie: „Din cele expuse mai sus se degajează că pentru moment problema standardizării oficiale nu prezintă un prea mare interes de actualitate.” (p. 22) Argumentele ce urmează aprofundează și mai mult concluzia autorului. Primele din aceste argumente cititorii le vor depista și din studiul „Viața economică din Basarabia centrală în cursul anului 1927 în comparație cu 1926”. (5, p. 4-12) Autorul studiului, informația despre apartenența căruia figurează doar în cuprinsul revistei cu inițialele T. Al. Ș., după o laconică caracterizare a situației economice europene și basarabene, desenează împrejurările și pricinile care au lovit rău producțiunea și comerțul din țară. El scrie: „În consecință producțiunea basarabeană a scăzut calitativ și cantitativ, iar în viața economică au început a se ivi simptomele unei cri-

ze de lungă durată.” (5, p.4) Cauzele crizei din Țara Românească, inclusiv și din Basarabia, au fost multe: războaiele, în urma cărora teritoriile țării au fost invadate de trupele militare străine, reforma agrară, care a ruinat cea mai însemnată clasă de producțiune în economia regiunii – „marea proprietate”, seceța din ultimii șase ani etc. În situația dată și celelalte ramuri de producție, în primul rând industria, au avut mult de suferit. Se impuneau careva măsuri. Și, întrucât recolta relativ mai bună din anul 1926 a adus unele schimbări favorabile, a apărut necesitatea și posibilitatea studierii problemei respective. Care este recolta din ținutul basarabean, care este nivelul utilizării, vânzării producției, cum producătorii și comercianții înfăptuiesc plățile dobânzilor, impozitelor, pot ei sau nu pot îndeplini în termenii stabiliți angajamentele luate etc. În aceste scopuri au fost întocmite 15 tablouri statistice cu privire la numărul și valoarea polițelor protestate în cursul anilor 1926 și 1927 în regiune, după județe, comune etc., cu privire la mărfurile importate și exportate prin vămile basarabene, la mărfurile primite din interiorul țării, la prețurile mărfurilor etc., etc. Analiza acestor tablouri constituie conținutul, structura și esența studiului, care aduce în fața cercetătorilor o informație uimitor de bogată în cifre, denumiri de mărfuri, localități, țări etc.

Studiile comentate până aici ilustrează situația economică din Țara Românească și totodată demonstrează potențele creative ale autorului din primii ani de activitate în Basarabia. În perioada anilor 1928-1930, fiind „selecționat pentru studii de specialitate pe probleme economice în Germania, la Berlin” (2, p. 9), tânărul economist „a avut în program și un stagiul de pregătire la Deutsch Banc, care-i lărgi esențial orizontul cunoștințelor practice și teoretice...” „Revenit la Chișinău după cei doi ani de specializare, – relatează în continuare Veronica Grigoraș, fiica profesorului, – a reluat atât activitatea de profesor, cât și preocupările privind aspectele economice din Basarabia.” (2, p. 9) A revenit și la cercetările științifice, completăm noi.

Despre starea economică a Basarabiei din perioada interbelică, mai precis, despre imposibilitatea populației basarabene de a-și manifesta independența sa economică, el ne informează în studiul „Bilanțul economic al Basarabiei pe anul 1932”. (6, p. 48-52) Constatând posibilitățile Basarabiei în producerea materiei brute, cât și a dezvoltării industriei alimentare în perioada transformărilor sociale din acea epocă, autorul concluzionează: „Împroprietărea celor deposedați și pulverizarea proprietății a scăzut enorm producția noastră calitativ și cantitativ. Intervenția statului în producțiune, circulațiune și consumațiune a făcut să se întârzie consolidarea proprietății agricole mici și a stimulat formarea unei industrii naționale suprapuse agriculturii.” (6, p. 48)

S-a creat o situație nefavorabilă pentru agricultura basarabeană. Taxele de export asupra produselor

agricole n-au dat posibilitate agriculturii basarabene să-și consolideze economia sa. Din contra, ele "au avut darul de a îndepărta industria noastră agricolă de pe piețele externe. O mare parte din beneficiu trecând în mâna statului sub formă de impozite directe sau indirecte, producătorul agricol din Basarabia n-a putut perfecționa cultura sa agricolă, fiind concurat în această direcție, cu succes, de către producătorii altor țări...transoceanice... și U.R.S.S." (6, p. 48-49) Evoluția asta avuse loc pe când industria României era în creștere, însă „această încurajare a fost făcută pe spinarea producătorului agricol, care lovit odată cu taxele de export excesive a fost lovit pentru a doua oară cu prețurile urcate asupra produselor manufacturiere de care avea nevoie.” (6, p. 49) Exact cum se procedează și astăzi în spațiul dintre Nistru și Prut. Ori poate și mai drastic.

Printre procedeele de constrângere a dezvoltării agriculturii basarabene autorul semnalează „lipsa căilor de comunicație din lăuntru Basarabiei, cât și celor de exportatiune. Lipsesc căile ferate de la Nord spre Sud..., lipsesc șoselele menite de a străbate Basarabia în lung și în lat... Căile navigabile din Basarabia... sunt aproape inexistente: Prutul este împotmolit, Nistrul închis, iar la mare lipsește un port bine organizat.” (6, p. 49). Un port mult râvnit și în prezent. Urmările acestor împrejurări au fost grave. A scăzut nivelul de trai a populației. Scăderea capacității de cumpărare a producătorului agricol a pus într-o situație dificilă și industria țării, iar în ultima instanță și statul.

Cercetătorul nostru, Teodosie Al. Știrbu, întrează salvarea din situația creată în „ideea aplicării tarifului preferențial în țările industriale asupra produselor agricole provenite din țările europene orientale...” (6, p. 50), care ar aduce o învioreare în viața economică a Basarabiei și ar stimula producerea și comerțul. Autorul examinează mai multe variante de raporturi favorabile cu Germania, Anglia, Franța, Grecia, Cehoslovacia, Danemarca etc., care ar putea renaște viața economică din Basarabia. „În caz contrar, dacă ideea exportului cerealelor basarabene va eșua, scrie autorul, ne rămâne să încurajăm pe toate căile posibile dezvoltarea creșterii animalelor în Basarabia..., să intensificăm pe cât e posibil avicultura și ovicultura... pentru necesitățile pieții germane și ale orientului apropiat.” (6, p. 51) Concomitent el, autorul, supune unei critici aspre și conservatismul exportatorilor basarabeni, care „nu vor să se acomodeze cerințelor consumatorilor străini și prezintă vinurile și fructele basarabene neasortate suficient și cu o împachetare inferioară”. (6, p. 51)

Fiind mereu în căutarea căilor și metodelor de îmbunătățire a stării economice din regiune, cercetătorul examinează problema pregătirii cadrelor de economiști, susținând, concomitent, intențiile Ministe-

rilor Instrucțiunii Publice de a modifica învățământul profesionist din Țara Românească. În studiul „Reorganizarea învățământului profesional” (7, p. 27-36), referindu-se la problema dată, Teodosie Al. Știrbu scrie următoarele: „... învățământul profesional trebuie să dea elevilor o directivă generală și cunoștințe de specialitate, îndrumându-i într-o anumită direcție, fără a-i face profesioniști. Cred că avem nevoie de școli comerciale alcătuite în așa fel ca să formeze titați luminați pentru a pricepe mecanismul economic de astăzi... Deci învățământul comercial trebuie să fie predat într-o școală de cultură generală, având și studii de specialitate necesare oricărui comerciant”. (7, p. 27) În continuare, pentru a-și argumenta teza, autorul studiază organizarea învățământului profesional din Anglia, Germania, Franța, Italia, Ungaria etc., constatând, că „deși învățământul profesional din Germania și Franța costă foarte scump, totuși are marele avantaj că dă elevului o cultură generală și apoi cea de specialitate pentru una sau mai multe profesii, dându-i posibilitatea să-și schimbe oricând profesiunea și să sufere mai puțin de șomaj... această politică, susține autorul, a dat în Germania rezultate admirabile”. (7, p. 28) Și mai departe se propune să se „combine învățământul teoretic din Germania cu cel practic din Italia”, ca în cele din urmă, Liceul Comercial „să completeze cultura generală din școala primară și să stabilească o legătură strânsă între școală și viață”. (7, p. 29) În studiu se fac multe propuneri concrete cu privire la organizarea și implementarea noilor tehnologii în învățământ: „Trebuie micșorat numărul obiectelor predabile căci cantitatea întotdeauna micșorează calitatea”, sau că „ideile fundamentale (trebuie) să fie temeinic asimilate. Răul nu e că știm puțin..., dar că ceea ce știm, nu știm bine.” (7, p. 29) O atenție deosebită acordă autorul operelor științifice din domeniu, muncii practice și de învățământ și educație, apelând în cazul dat la diverse nume de profesori, savanți, filosofi, scriitori eminenti din întreaga lume: F. Kuypers, J. J. Rousseau, Kant, Herbart, Pestalozzi, Spencer, Cicero, Bacon, Rabalais, Ratke, Lecke, Vives, Fichte, Frober, Goethe, Schiller, Schopenhauer și multe altele. Astfel, sprijinindu-se pe rezultatele științifice, practice și filosofice din trecut, T. Al. Știrbu formulează teze, gânduri și idei, care, conform concepției sale, pot aduce învățământului românesc rezultatele cele mai favorabile. Multe din aceste concluzii fiind redate prin fraze devenite aforisme. Reproducem doar câteva pilde:

„...o metodă pedagogică oricât de bună ar fi pentru un popor nu totdeauna poate fi aplicată cu același succes la alte popoare.” (7, p. 31) „Trebuie stabilită o strânsă legătură între activitatea intelectuală și mișcarea voluntară, între idei și fapte, între conștiință și realitatea practică, între lumea internă și cea externă.” (7, p. 32) „Datoria condu-

cătorului este de a satisface dorințele și înclinațiile elevului și în caz că acestea sunt eronate, a-l face să-și cunoască pe deplin eroarea...Tot prin mijlocul educației trebuie cultivat sentimentul respectului în sufletul omului.” (7, p. 32). „Astăzi nu ne mai mulțumim cu școala care încarcă spiritul elevilor cu un capital cât mai mare de cunoștințe, ci pretindem o școală care să formeze caractere și să prepare pe elevi pentru viață...” (7, p. 33) „Este greșită ideea că adevăratele caractere se pot forma printr-o educație severă bazată pe supunere.” (7, p. 34) „Comerțul și marea industrie exploatată în masă reduc activitatea individului la maximum. Mașina asuprește personalitatea, omul devine un instrument de producție, el nu e mai scop, ci mijloc”.

Din cele expuse autorul face mai multe concluzii, care, credem, merită și atenția specialiștilor contemporani. Dintre cele 11 concluzii le reproducem pe primele două: 1. „Este de preferat înființarea liceului comercial (respectiv industrial și cel agricol)”. 2. „Este necesar de a introduce elemente de cultură generală în învățământul secundar tehnic. În acest scop cred că este utilă combinarea învățământului teoretic din Germania cu cel practic din Italia.” (7, p. 36) Acestea sunt sugestiile lui T. Al. Știrbu cu privire la pregătirea specialiștilor-economiști în România anilor 30 ai secolului XX.

În paralel cu studierea problemelor agricole, a activității comerciale și bancare din ținutul basarabean, cercetătorul nostru tot mai insistent apelează la rolul investirii capitalului străin, arătând influența benefică a acestuia asupra vieții sociale și politice din țara respectivă, asupra creșterii producției și circulației bunurilor economice. În lumina acestor idei T. Al. Știrbu analizează lucrarea „Le Capital Etranger en Russie” (8, p. 58-59), semnată de Anton Crihan, doctor în științe economice și politice de la Universitatea din Paris. „Citind acest studiu îți dai mai bine seama de uriașa activitate desfășurată de capitalul străin în Rusia”, spune T. Știrbu. El continuă: „Grație penetrațiunii capitalului străin, Rusia în câteva decenii s-a îmbogățit cu o rețea importantă de căi ferate, cu un sistem bancar solid, cu o industrie puternică, valorificând bogățiile ei naturale, creând noi centre industriale și asigurând viața de toate zilele la milioane de lucrători... Venitul național crește din an în an, iar capitalul străin se încetățenește din ce în ce mai mult confundându-se, în cele din urmă, cu interesele naționale rusești. Dar revoluția rusă a răsturnat întregul sistem economic rusec...” (8, p. 59) De altfel autorul revine la problema situației (crizei) ce s-a creat în Basarabia anilor treizeci și în articolul „Crisa și mijloacele de combatere” (9, p. 63-64), în care, după mici intervenții teoretice, el se întoarce la domeniul producției agricole, constatând încă o dată, că salvarea de la o criză, devenită deja mondială, el o vede în dezvoltarea creșterii vitelor, avicultura, ovicultura și industrializarea produselor agricole brute. Acestea ar avea drept rezultat dezvoltarea

unei industrii alimentare, în special în Basarabia, și ar da de lucru unui însemnat număr de muncitori... Pentru realizarea acestui scop și desăvârșirea reformei agrare trebuie să democratizăm învățământul agricol prin înființarea de școli-ferme și să cultivăm pe om, principalul factor al producției”. (9, p. 63) O altă propunere a cercetătorului este reforma calendarului, care „ar avea drept rezultat micșorarea sărbătorilor din țară, unde ele se țin și după stilul vechi și după cel nou și scăderea prețului de cost al producției”. Măsuri adecvate preconizează T. Știrbu și în alte domenii ale economiei naționale cum ar fi: limitarea producției industriale, adaptarea prețurilor industriale la cele agricole, repartiția istorică a bunurilor să se acomodeze cerințelor timpului. „Se impune, scrie autorul, reducerea numărului funcționarilor publici și raționalizarea mai inteligentă a forței umane” (9, p. 64), care, luate împreună, ar contribui câtuși de puțin la combaterea crizei din țară. Dar fără iluzia „că printr-o măsură guvernamentală se poate schimba brusc în bine ordinea economică, căci nimeni nu poate avea pretenția de a cere măsuri de combatere a crizei cu efecte imediate”. (9, p. 63)

În următorul său articol ce constituie o întrebare „De ce stabilizarea leului n-a impresionat în bine criza noastră tot mai acută?” (10, p. 60-61), autorul răspunde: „Economia națională a fost paralizată prin politica de fiscalitate, care a culminat tocmai în timpul și de după stabilizare, când trebuia să urmeze o degrevare și nu urcare a impozitelor”. (10, p. 60) Concluzia aceasta este argumentată cu o mulțime de pilde: „...au fost sporite cu 20% taxele de timbru, impozitele proporționale și progresive, taxele successorale, impozitul mobilier și cel global..., s-au sporit apoi taxele pe produsele petroliere și alimentare. Numai taxa de consumație asupra zahărului a fost urcată cu trei lei la kg..., a urmat apoi perioada scăderii prețurilor asupra principalelor noastre articole de export...: cereale, produse forestiere și petroliere.” (10, p. 60)

Dar greșeala cea mai mare, s-a făcut tocmai la fixarea cursului de stabilizare a leului, când s-a ținut cont mai mult de interesele bancherilor și a rentierilor, decât a producătorilor – fapt ce a complicat situația producătorului, care putea să concureze la fel pe piețele externe. Alt neajuns ce a influențat negativ viața economică de la noi a fost cauzat de Banca Națională, care „a căutat, prin sporirea stocului de aur și devize, să urce procentul acoperirii și nu al emisiunii” – procedeu care la fel a știrbit interesele producătorilor. Astfel, consecința acestor măsuri a fost „că economia națională în loc ca să fie înviorată a fost paralizată, iar producătorul român, în special cel agricol, în loc să fie încurajat, a fost distrus”. (10, p. 61) Constat aceste idei ale economistului Teodosie Al. Știrbu cu privire la situația economică din anii 20-30 ai secolului XX și, totodată, mă podidesc gândurile: ce și cum ar scrie el despre economia noastră de astăzi?

Prezintă interes și articolul „Pe marginea bugetului public” (11, p. 78), unde autorul, referindu-se tangențial la problema luată în discuție, atenționează organele respective, că „Pentru ca efectele crizei economice să nu aibă repercusiuni și asupra ordinii sociale trebuie să ne grăbim cu rezolvarea problemei armonizării salariilor după funcțiunea deținută și nu după grad. Situația devine gravă, continuă autorul, dacă la bugetul ordinar adăugăm și cel extraordinar, împreună cu bugetele caselor autonome, a comunelor, județelor, camerelor de comerț și de agricultură, cheltuielile cărora, în fine, întrec de două ori întreaga emisiune a Băncii Naționale”. Adică banul aflat în circulație trebuie rulat în așa fel încât să intre de două ori în cursul unui an bugetar în vistieria publică sub forma de impozite.

Anul 1935 în activitatea economistului T. Al. Știrbu constituie un moment de cotitură. Odată cu înființarea Institutului Social Român din Basarabia, organizat conform ideilor profesorului D. Gusti, el își va lărgi și își va intensifica eforturile, contribuind evident și la studierea relațiilor sociale basarabene. Desigur, rezultatele acestor eforturi, în special cu privire la cercetările monografice ale satelor basarabene, vor fi evidente ceva mai târziu, fiind publicate cât în revista consultată, atât și în alte ediții. Iar până una, alta... Fiind preocupat, în fond, de problemele economice din ținutul basarabean și al Țării Românești din anii 20-30 ai secolului XX, T. Al. Știrbu nu se lasă indiferent și față de diverse aspecte economice din lumea exterioară. Elocvent în acest sens este studiul „Interesul economic în conflictul italo-abisinian”. (12, p. 15-20) Autorul, pentru început, ne prezintă o laconică descriere geografică și etnografică a Abisiniei ca în continuare să ne familiarizeze cu bogățiile ei naturale. Pe prim-plan este situată agricultura: pășuni favorabile cu circa 20 milioane de vite, printre care: cai, boi, oi, asini etc. Câmpiile, așezate la mari altitudini, dau câte două, iar în unele regiuni (Gimma, Kaffa) chiar trei recolte de cereale pe an. Se cultivă cafea, bumbac, banane. Pe teritoriul Abisiniei se întind păduri tropicale de calitate. Țara mai are și un subsol bogat: aur, platină argint, cărbuni, fier, aramă, sare de potasiu etc. Toate aceste bogății atrăgeau atenția Franței, Angliei, Italiei, Statelor Unite. Cele mai aprige s-au dovedit a fi, însă, interesele Angliei și Italiei, între care a și izbucnit conflictul, mai bine zis războiul economic anglo-italian. Se făceau diverse planuri de a schimba curentul Gulf-Streamului, care putea transforma Anglia în munți de ghețari, sau de a transforma Marea Mediterană într-un lac italian, așa-numitul plan Mussolini, etc. – măsuri, care impuneau Anglia să-și păstreze liniștea cu o flotă puternică lega metropola cu teritoriile de pe toate continentele, controlând o populație de peste 470 milioane locuitori așezați pe 37.780.000 km<sup>2</sup>. Mussolini, pentru a slăbi puterea Angliei, caută posibilități să închidă Marea Roșie, punând stăpânire pe izvoarele Nilului, pe apele lacului Tzana etc.

Italia, deci, nu vrea să cucerească pământuri noi din corpul Abisiniei, ea vrea să lovească în Anglia. „Anglia, la rândul său, preferă să dea materiale, nu oameni. Pe aceștia din urmă îi păstrează pentru exploatarea economică”. (12, p. 20)

Vorbind despre starea economică din Basarabia interbelică, autorul T. Al. Știrbu, în mai multe rânduri, tangențial, consemna și problema lipsei căilor de comunicație, în special ale celor navigabile. Situația era atât de acută că el se hotărî să revină la problema dată cu un studiu special – „Navigația pe Nistru” (13, p. 1-7), care constituie o adevărată cercetare a râului din toate punctele de vedere, expunând materialul în paragrafele: „Situația geografică”, „Istorie”, „Navigația” și „Ce trebuie de făcut?”. Fiecare din aceste diviziuni prezintă vădit interes pentru specialiștii respectivi de astăzi, căci, după cum se știe, în prezent Nistrul și-a pierdut în mare măsură din posibilitățile sale navigabile. Or necesitatea ieftinirii transportului mai continuă să rămână doar o doleanță a noastră. Iată ce zice autorul referitor la problema în cauză: „Zemstvo-ul (Consiliul provincial) din Basarabia în 1871 atrage atenția guvernului rus că transportul unui quintal de grâu de la Soroca la Odesa pe calea Nistrului este de trei ori mai scump decât transportul aceluiași quintal de la Chicago la New York, cu toate că distanța între aceste două orașe americane este de patru ori mai mare decât între Soroca și Odesa. În astfel de condițiuni, deși cultura grâului în Basarabia era mai ieftină, el susținea cu greu concurența pe piețele străine din cauza transportului scump”. (13, p. 4) De observat, că situația descrisă aici n-ar trebui de ignorat și astăzi. Doar se știe: Căile de comunicare pe apă au avantajul de a transporta mai mari cantități de mărfuri. Momentul acesta este important mai ales pentru Basarabia unde drumurile pe uscat sunt prea slab dezvoltate, iar construcția canalului de la sudul ținutului nostru (Giurgiulești) se târăgănează tot nu doar din neglijența responsabililor locali. Problema unui port din sudul Basarabiei se tot discută deja cam o sută de ani, fiind blocată de aceeași concurență. La încheierea autorul, răspunzând la întrebarea „Ce trebuie să facem?”, scrie următoarele: „Pentru ca producătorul agricol din Basarabia să-și poată realiza în condițiuni bune recolta, se cere ca de-a lungul Nistrului să se construiască silozuri de circa 400 vagoane capacitate fiecare, ceea ce ar da puțință ca, printr-un asemenea siloz, să treacă anual circa 2000 vagoane de cereale, curățite și standardizate”. (13, p. 6) Normalizarea navigației pe Nistru, conform spuselor autorului, ar putea aduce și multe alte avantaje.

Următorul studiu al protagonistului nostru – „Realitatea economiei românești” (14, p. 101-106) – spre deosebire de multe dintre cele comentate, abordează problema economiei Țării Românești în modul cel mai general. Pornind de la afirmația mi-

nistrului Danemarcei la București, Biering, că „România este menită să ajungă țara cea mai bogată din Europa, dacă i se lasă timp și liniște pentru a-și îndruma populația către o întrebuintare integrală a bogățiilor naturale ale țării” (14, p. 101), și sprijinindu-se pe experiența Angliei și Japoniei cu privire la industrializarea țărilor respective, autorul studiului, T. Al. Știrbu consideră că ”cele spuse de dl Biering, la prima vedere, par a corespunde realității”. El consemnează că în domeniul comerțului exterior al țării de la 1 ianuarie până la 31 august 1937, față de aceeași perioadă a anului trecut, a fost de circa 20 miliarde lei, iar importul de circa 11 miliarde lei, având un sold activ de 9 miliarde lei, principalele articole de export fiind: petrolul, cerealele și cheresteaua, „căutate atât de mult în perioada economiei de război pe care o trăim astăzi...” (14, p. 101) România din această perioadă se caracterizează în special printr-o industrializare accelerată, acordându-se o deosebită atenție industriei metalurgice: locomotive, vagoane, automotoare, motoare și mașini de tot felul. Un loc deosebit se acordă industriei de munițiuni și armament. Era o tendință de a fabrica treptat în țară cele aduse din străinătate. Concomitent se ridică industria pentru consum și industria textilă – un factor ce contribuie la valorificarea bogățiilor naturale ale țării, folosind în acest timp o parte din prisosul populației. Aici autorul ne previne ca nu cumva industrializarea din țară să repete greșeala Japoniei, care a cerut mari sacrificii, întrucât „împrejurările internaționale n-au favorizat-o cum s-a întâmplat în Anglia”. (14, p.102) Căci, accentuează T. Al. Știrbu: „Produsele industriei noastre pot fi plasate în mod normal numai în interiorul țării. Plasarea lor în exterior întâmpină numeroase obstacole chiar dacă prin calitate ar egala pe acele ale țărilor industriale vechi”. (14, p.103) Iar în interiorul țării, unde predomină economia agrară, nu poate să se adapteze întreaga economie națională. Industria cere investiții mari, care nu pot fi alocate, dacă marfa produsă nu are căutare pe piața externă. Căci, în ultima instanță, totul depinde de asigurarea desfacerii rentabile a producției. În caz contrar este de prisos să visăm la sporirea ei. „Pentru existența unei industrii viabile, – încheie autorul, – este nevoie de consumatori înstăriți, adică salariați bine plătiți și agricultori cu producția valorificată în condiții optime.” (14, p.106)

lăta-ne, în fine, ajunși și la unele rezultate ale cercetărilor sociale monografice, despre care vorbeam mai sus. Așadar, în anii 1935-1937 profesorul și cercetătorul Teodosie Al. Știrbu, împreună cu alți intelectuali basarabeni – inițiatorii înființării Institutului Social Român din Basarabia – s-a implicat în programul cercetărilor monografice a trei sate basarabene: Iurceni, Nișcani și Copanca. Rezultatele cercetărilor întreprinse s-au încheiat cu două volume de studii: „Buletinul Institutului Social Român din Basarabia. Tomul I” (Ch., 1937) și „Buletinul Insti-

tutului de Cercetări Sociale al României. Regionala Chișinău. Tomul II” ( Ch., 1939). Fiecare din aceste două volume pun la dispoziția cititorilor a câte 20 de studii și alte documente semnate de așa personalități ca: Pan Halippa, N. N. Moroșan, P. Mihailovici, A. V. Sava, P. Ștefănuță, I. Antonovici, Gh. Năstase, V. Cotigă ș.a., care, toți luați împreună, au contribuit esențial la crearea imaginii adevărate a celor trei sate basarabene din perioada respectivă, făcând, concomitent, și o amplă oglindire a vieții sociale, culturale și economice a sătenilor .

Protagonistul nostru T. Al. Știrbu este prezent și el cu câte un studiu în ambele din volumele semnalate, în care cititorul va găsi o detaliată analiză, din punct de vedere economic, a satelor nominalizate. Primul volum al buletinului i-a găzduit studiul „Manifestări economice la Iurceni și Nișcani”. (15, p. 241-270) Atragem atenția cititorilor că studiul se încheie cu „planul de lucru”, conform căruia s-au efectuat cercetările, și cu un mic caiet de materiale ilustrative, care demonstrează vizual aspectele de bază ale preocupărilor populației sătești: „Țăran proletar de la Iurceni”, „O lozniță de prune din Nișcani”, „Treieratul cu boii la Nișcani”, „Locuința unui muncitor cu ziua. Nișcani” etc.

Spațiul nu ne permite să facem o analiză amplă a studiului în întregime, cu toate că el este destul de bogat în informație factologică. Ne vom limita doar la constatarea unor momente și zone și la semnalarea metodelor de cercetare. Pentru a motiva și argumenta unele concluzii cu privire la starea economică și socială a localităților cercetate, autorul a efectuat un studiu multilateral, poate, chiar, global al satelor și populației acestora. Pornind de la așezarea lor (ale satelor Iurceni și Nișcani) în regiunea Codrilor centrali ai Basarabiei... „la circa 20 km depărtare de Bucovăț de-a lungul văilor Lăpușna și Lăpușnița...”, el face o analiză minuțioasă a tuturor componentelor aspectului economic: natura (sol, subsol, diviziunea muncii); munca (durata, randamentul, uneltele agricole...); produsele (prelucrarea lor, morărit, uscături etc.); exploatarea agricole, credit, cooperatie; transport; clase sociale (chiaburi, țărani proletari...); salarii; economii și depuneri... etc., ajungând la generalizări și concluzii destul de îndrăznețe.

Referindu-se la satul Iurceni autorul constată: „În trecut satul avea posibilități economice mai mari...” Viitorul agriculturii este amenințat din cauza sărăcirii solului. Datorită reformei agrare pământul s-a parcelat în loturi lungi și înguste, care, arate din deal spre vale, pregătesc loc torenților începători de râpe. Apa duce cu ea partea bună a solului, desgolind straturile neproductive și împotmolind în special albia și limanul Nistrului. Dacă această stare de lucruri va continua, Basarabia poate să se transforme într-o Sahară. La Iurceni aceasta se observă mai bine decât în alte părți”. (15, p. 255-256)

Cu totul alta este situația în satul de mazili, Nișcani. După o minuțioasă caracterizare a câtorva reprezentanți ai claselor sociale: chiaburi, țărani mijlocași, țărani proletari, cât și a mănăstirilor Răciula, Hârbovăț etc. și a unor meseriași, autorul constată: „...În domeniul economic concentrarea de bogății într-un număr redus de mâini ar fi dat poate rezultate economice favorabile, dacă acești deținători de bunuri nu s-ar fi caracterizat printr-un tradiționalism și conservatism cu totul nepotrivit vieții de astăzi... În aceste împrejurări conflictul care nu poate să fie rezolvat prin deplasarea populației amenință cu luarea forțată a mijloacelor de producție de către cei săraci, dar mulți, din mâinile celor avuți, dar puțini. Situația este agravată și de legiurile existente, care tolerând concentrarea avuțiilor la sate, au neglijat aproape complet chestiunile sociale legate de economia rurală în urma reformei agrare făcute în grabă, dând mai multă atenție industriei... Politica agrară a țării trebuie să încurajeze intensificarea agriculturii, creșterea vitelor, industrializarea pe loc a producției agricole”. (15, p. 269) La încheiere autorul generalizează: „Toate măsurile pentru îndreptarea vieții economice și sociale a satelor basarabene nu mai pot rămâne fapte răzlețe, ele trebuiesc încadrate în viața regiunii întregi. Basarabia nu mai poate fi considerată ca o rezervă de brațe de muncă și pâine ieftină pentru industria din restul țării”. (15, p. 270)

Studiul „Manifestări economice la Iurceni și Nișcani” (15, p. 241-270) s-a bucurat de o merituosă atenție din partea Veronicăi Grigoraș, care, în studiul din broșura „Profesorul economist Teodosie Al. Știrbu” (2), aduce valoroase informații și aprecieri despre tatăl Domniei Sale, T. Al. Știrbu, pe care noi nu le dispunem la Chișinău, dar care completează esențial profilul profesorului și savantului Teodosie Al. Știrbu.

Următorul studiu, publicat în „Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României. Regionala Chișinău. T. 2” (Ch., 1939) și intitulat „Viața economică la Copanca” (16, p. 403-441) în întregime este consacrat analizei economice a localității scoasă în titlul studiului. Este ușor de observat că metodologia și stilul expunerii materialului în lucrarea de față nu diferă esențial de cele din studiul premărgător. Radical însă se deosebesc condițiile naturale, procesele de producere ale bunurilor materiale și nivelul de trai al copăncenilor, iar în fine, și concluziile la care ajunge cercetătorul, nu coincid în tocmai cu cele din studiul precedent. Astfel autorul, ca și la studierea satelor Iurceni și Nișcani, și aici, acordă atenție și problemelor naturale, muncii și capitalului ca factor de producție la Copanca, produselor și valorificării lor, comerțului, creditului și căilor de comunicație, consumului și bugetelor țărănești etc. Ținând cont de condițiile naturale, mai mult favorabile, mai ales la cultivarea fructelor și, în special, a merelor, iar uneori nefavorabile, cercetătorul arată influența marilor unități economice din regiune asupra gospodăriilor

țărănești de la Copanca, și în felul acesta ajunge la concluziile: „Viața economică a satului Copanca are trăsăturile ei caracteristice determinate de pomicultură...Manifestările economice din Copanca și regiune gravitează în jurul a două probleme mari: 1) Periodicitatea recoltei de fructe (din doi în doi ani) și 2) Valorificarea ei; Cerealele se cultivă rudimentar și puțin... Alte ocupațiuni secundare copăncenul n-are, deși regiunea este prielnică cultivării plantelor industriale... Industria casnică aproape nu există... În anii fără recoltă, viața economică stagnează... Fructele – aurul regiunii – atrag toată atenția și energiile copăncenilor, din care cauză celelalte bogății naturale sunt neglijate și astfel o regiune, dând posibilități de activitate economică multă și variată, nu poate să asigure permanent mijloacele de subzistență suficiente locuitorilor ei; ... în legătură cu valorificarea lor (a fructelor) se pune nu numai problema desfacerii și a industrializării, ci și cea a depozitării și transportului. Desfacerea directă și în masă, de la producător la consumator, nu există. Producătorii nu au relații cu marea piață din țară și străinătate”. (16, p. 432)

Tot așa, detaliind fiecare aspect al vieții economice de la Copanca, cercetătorul ajunge la o generalizare fundamentală: „Reorganizarea vieții economice la Copanca trebuie să pornească de la găsirea unui nou sistem de valorificare a producției pomice și de la încurajarea altor ramuri de activitate economică, care să asigure sătenilor independența necesară în anii lipsiți de recoltă de fructe”. (16, p. 439)

Semnificativă pare să fie aici și intervenția lui Eugen Credință cu ale sale *Însemnări la „Viața economică la Copanca”* (18, p. 115-117), care constituie nu altceva decât o recenzie la studiul comentat anterior. Autorul-recenzent vorbește despre repartitia proprietății agricole și despre puțințele exploataive ale săteanului. Dânsul scrie: „La Copanca, proprietățile, după mărimea lor, se repartizează astfel:

634 familii, adică	72,5%	stăpânesc	1-3 ha,		
192	--,,--	--,,--	21,8%	--,,--	4-6 ha,
44	--,,--	--,,--	4,1%	---	7-9 ha,
11	--,,--	--,,--	1,2%	--,,--	10-18 ha,
4	--,,--	--,,--	0,4%	--,,--	20-40 ha.

Socotind că o familie are în medie 4 membri, rezultă că o mare parte din populație are mai puțin de 1 ha pe cap de locuitor. Mai departe, această configurație a pământului îmbracă suprafețe din ce în ce mai mici... ș-atunci raportul de viață între om și țarină capătă un înțeles tragic”. (18, p. 115-116) Autorii studiului analizat ajung la concluzia: „...revizuirea împroprietăririi din 1921 și fixarea definitivă (nu arbitrară) a lotului minim de 5 ha din care o diviziune să rămână imposibilă”. (18, p. 116) Recenzentul, la rândul său, scrie: „Concluzia domnilor N. și T. Știrbu convine foarte bine mării majorității din rândul satelor noastre. Căci aproape 93 % sunt lip-

site de drumuri pietruite și, în consecință, de relații strânse cu piețele de desfacere”. (18, p.117)

Concluziile semnalate se confirmă cu noi detalii și amănunte, pe care cititorii le vor depista din următoarea publicație consacrată anume problemei legate de livezile copăncene. Este vorba de studiul „Copanca – California României” (17, p. 24-30), care, prin titlul său puțin sofisticat, pare să ia în discuție probleme pur agricole, în realitate însă autorul, și de data aceasta, pune pe prim-plan interesele economice. După o descriere-caracterizare succintă a „regiunii de mare fertilitate naturală”: Chițcani, Copanca și Talmaz, cercetătorul ne familiarizează cu condițiile naturale ale localității, cu livezile de fructe, în special de meri, care promiteau mari perspective, cu locuitorii din aceste părți și mai ales cu „femeile specialiste în sortarea și ambalarea fructelor... (care în anii cu recoltă bună) erau plătite cu 100 – 200 lei pe zi, pe când în anii fără recoltă, primeau abia 25 lei” (17, p. 26), cu posibilitățile reduse de valorificare a producției, cu pagubele aduse de revărsările Nistrului, cu veniturile minime căpătate în urma cultivării cerealelor etc., ca în continuare să analizeze situația dată din punct de vedere economic. Se constată, în primul rând, cauzele care duc spre mari pierderi, una din ele fiind drumurile rele: „Din cauza drumurilor impracticabile, au putrezit în această comună în anul 1936 500 vagoane de mere bune... și 800 vagoane mere de industrie..., care, deci, în total, pierderea într-un singur an constituia 49 milioane lei, pe când construcția șoselei pe distanța de 15 km (Copanca – Tighina) n-ar costa mai mult de 25 milioane lei...”. (17, p. 27) Concluzia la care ajunge autorul constă într-aceea, că „bogățiile regiunii Copanca se datoresc naturii, omul n-a făcut nimic pentru a valorifica darul Nistrului”. (17, p. 28) Și în continuare: „Trebuie să se asigure pomiculturilor posibilitatea de valorificare a producției lor prin construirea de drumuri practicabile și prin acordarea de credite la timp, pentru a-și putea vinde recolta după greutate, calitate, atunci când prețul e convenabil... Fructele alterate, care nu pot fi exportate sau date consumatorilor trebuie să fie industrializate pe loc, transformate în magiun, marmeladă, conserve, cidru, etc... Grădinile țărănești trebuie transformate în grădini comerciale... și plantate cu una sau două varietăți, dintre acele care corespund climei, solului și sunt mai cerute pe piață...”. (17, p. 28-29) De observat că concluziile și propunerile savantului se argumentează cu exemple concrete, care n-au fost realizate din interese politice. Or majoritatea dintre ele și astăzi stau la ordinea zilei, păstrându-și valabilitatea.

Atragem atenția cititorilor cointeresați că Eugen Credință, despre recenzia căruia vorbisem mai sus, nu este unicul care a observat valoarea scrierilor profesorului T. Al. Știrbu și a intervenit cu aprecieri și obiecții. În perioada respectivă, la momentul apariției celor două volume ale „Buletinului...” (15,

16) și ale altor publicații din presa periodică, au fost puse la dispoziția cititorilor mai multe secvențe, recenzii etc., parțial incluse în „Buletinele...” respective la compartimentul „Cronica”. Orientăm cititorii să consulte și aceste documente, desul de bogate în informație factologică. Totodată, pentru contingentul de cititori: manageri, oameni de știință, specialiști în agricultură, economie etc., implicați în realizarea Programului Național „Satul moldovenesc”, lansat de către președintele Republicii Moldova VI. Voronin, mai relatăm că la diferite etape ale istoriei țării noastre problema reînvierii economiei naționale (a satului moldovenesc) a fost în centrul atenției organelor de resort, au fost efectuate speciale cercetări și, în consecință, au rămas pentru posteritate mai multe studii valoroase, care, credem, n-ar trebui să fie trecute cu vederea. În acest sens, în paralel cu cele două „Buletine...” (15, 16), semnalate anterior, menționăm câteva ediții monografice de prestigiu, care se referă la satele noastre: *Olăneștii: Monografia sociologică a unui sat de pe Nistru*, semnată de Boris Malski (Cetatea Albă, 1939, 760 p.) lucrare elaborată în cadrul programului Institutului Social Român sub conducerea profesorului Dimitrie Gusti; *Копанка 25 лет спустя* (Москва: Наука, 1965, 142 с.), care constituie o monografie colectivă, elaborată și editată deja într-o altă țară, în alte împrejurări și concepții absolut diferite, dar despre aceeași localitate – Copanca, despre care, cu 25 de ani înaintea ne mărturisea Teodosie Al. Știrbu în studiile comentate anterior (15, 16). Atragem atenția că tomul 2 al „Buletinului...” (16) conține încă 20 de studii ale diferitor specialiști de talie europeană: N.N. Moroșan, Gh. Năstase, P. Ștefănuță, N. Florov ș.a., toate consacrate localității Copanca.

Dar să revenim la protagonistul rândurilor de față. Din cele relatate s-a văzut deja că economistul nostru, de fiecare dată, la studierea oricăror probleme locale (basarabene), fie ele legate de agricultura sau industria țării, se străduie să familiarizeze cititorul și cu situația respectivă din țările vecine. Iată, și de data aceasta, T. Al. Știrbu, vorbind despre diverse aspecte ale agriculturii și economiei basarabene (de la Copanca, să zicem), face o trecere în revistă a situației din țările vecine. În articolul „Politica actuală a Germaniei” (19, p. 27-31) el demonstrează conjunctura de război a Germaniei în perioada celui de al treilea Reich, când Hitler „a desființat Consiliul de Stat – Reichstag – și a transformat fostele state germane în provinciile celui de al treilea Reich, care stă astăzi în fața noastră mai unitar și deci mai puternic ca oricând...” (19, p. 28) În aceste împrejurări Germania a reușit să reducă esențial datoriile externe, să găsească, în același timp, mijloacele trebuincioase pentru aprovizionarea fabricilor de armament cu cele necesare, reducând astfel șomajul. Cu ajutorul acestor și multor altor măsuri Germania și-a asigurat dezvoltarea agriculturii și industriei sale.

Industria de mașini, spre exemplu, înregistra un spor de 50%. „Germania produce astăzi (în 1937) 250 000 automobile anual, iar comerțul exterior aduse Germaniei un sold activ de 300 milioane R.M. (19, p. 29).

Văzând reînarmarea Germaniei, celelalte țări europene au pășit pe aceeași cale. Astfel, interesele Germaniei, pe de-o parte, și cele ale Angliei și Rusiei, pe de altă parte, devin tot mai acute. Germania, ca urmare, în politica ei externă, se apropie de Italia și Japonia, iar mai apoi și de China, scopul urmărit fiind „slăbirea Angliei și a Rusiei Sovietice”. (19, p.30). Ilustrând prin diverse amănunte aceste interese ale marilor puteri, autorul scrie în concluzie: „Lucrând mână-n mână cu Japonia, Germania contribuie la slăbirea puterii Angliei, Statelor Unite și a Rusiei în Extremul Orient și este gata a sări în ajutorul Japoniei, lovind în caz de necesitate, Rusia Europeană. Aici Germania urmărește nu numai un scop politic, ci și unul economic, acela de a detașa Ucraina de Rusia Sovietică, creând un stat independent, din care să se poată aproviziona cu grâu și alte materii prime de care are nevoie”. (19, p. 31) Întrucât România (deci și Basarabia) râvnea și ea la diverse relații economice cu statele respective, tindea să-și găsească locul său în comunitatea țărilor europene, autorul, prin articolul dat, vine cu informația necesară în vederea determinării acestui loc și ale acestor relații.

În articolul „Rolul României în echilibrul european” (20, p.105-111) autorii N. și T. Al. Știrbu, sprijinindu-se, pe cele relatate în articolul precedent, vin să concretizeze o dată în plus importantul rol al țării lor în evenimentele internaționale de la acea epocă. Pornind de la teoria lui Francis Delaisi expusă în lucrarea „Les deux Europes” aflăm că Europa geografică este împărțită în două „Europe” economice: cea apuseană – industrială și cea răsăriteană – agrară. Europa răsăriteană din care face parte și România, se considera rezerva de aprovizionare pentru Europa apuseană. Situația dată dintre aceste două categorii de țări din Europa geografică constituia motivul multor neînțelegeri între ele. În continuare autorii descriu în amănunte relațiile dintre aceste categorii de țări, și relațiile între ele și celelalte popoare: scii, mongolii, avarii etc. Astfel „comerțul european încurajează ridicarea celor două principate române, punând în felul acesta începutul sarcinii lor de avanpost al Europei în Răsărit”. (20, p. 107) Această misiune a principatelor a fost destul de anevoioasă. Ea a trecut prin regimul Turciei și al Fanarioților. „Rusia și Austria își disputau stăpânirea asupra principatelor române, considerate de ele drept provincii turcești”. După 1812 Franța și Anglia intervin în evenimentele din răsăritul Europei, demonstrându-și nemulțumirea față de „existența unei Austriei sau Rusii prea puternice, stăpână pe ruinele fostului Imperiu Otoman”. (20, p. 107) După 1870 și până la Primul Război Mondial, România cade

în sfera de influență germană. „Această perioadă a fost o adevărată eră de închegare și înflorire economică a României”. (20, p. 108) După Primul Război Mondial, Germania își pierde calitatea de principală consumatoare a produselor românești. Astfel, în perioada postbelică, în răsăritul Europei, parcă, se stabilise un echilibru de puteri perfect. Dar pentru o perioadă neînsemnată, căci deja după 20 de ani Germania izbutește să se refacă și să amenințe echilibrul european. Se face simțită expansiunea germană. Interesele contradictorii ale Rusiei și Germaniei au devenit vădite. Iar „în calea Germaniei stă România. Trecerea României fie de partea Rusiei, fie de partea Germaniei ar pune imediat față în față cele două tabere adversare și lupta între ele ar izbucni, la Tisa în primul caz și la Nistru în al doilea caz, dar totuși pe teritoriul României.... Toate statele urmăresc cu atenție atitudinea României, care din nou deține „cheia” păcii sau a războiului, iar cele direct interesate caută să influențeze cu orice chip această atitudine”. (20, p. 110)

În împrejurările ce s-au creat, România, în politica sa externă „își alege deviza neutralității obiective pentru a nu periclita nu numai liniștea ei, ci și a Europei întregi”. (20, p. 111) Astfel văd N. și T. Al. Știrbu rolul României în echilibrul european în preajma celui de al Doilea Război Mondial.

Constatând că politica economică a României din secolul al XIX-lea era alta decât cea de după Primul Război Mondial T. Al. Știrbu, în articolul „Politica economică a României” (21, p. 107-111), ajunge la concluzia că România în secolul al XX-lea „... tinde spre neo-mercantilism, urmărind a obține independența economică față de capitalul internațional”. (21, p. 107) În vederea realizării acestui scop statul încurajează industria, protejând dezvoltarea capitalismului național. Se susține exportul și, concomitent, se tinde la reducerea importului. După terminarea crizei economice din 1929-1934, statul duce o politică de încurajare directă a industriei care lucrează pentru apărarea națională. Se face apel la contribuția particularilor, sporind impozitele, ceea ce este o trecere la statul fiscal.

În domeniul viticol a fost interzisă plantarea hibrizilor, rezervându-se regiuni deluroase pentru celelalte varietăți de viță. În domeniul zootehnic au fost stabilite regiuni speciale pentru creșterea diferitelor specii de animale, „acordând și ajutoare crescătorilor ce se supun dispozițiilor guvernului.” (21, p.108) Statul a intervenit cu legi pentru asigurarea valorificării grâului, a declarat lupta împotriva speculei ilicite, a reglementat circulația monetară etc. În concluzie autorul constată că „... statul politic este dublat de statul economic și social. Intervenția statului în viața economică a țării își are rațiunea bine determinată”. (21, p. 109) În continuare, autorul, făcând o analiză a structurii țării, constată că „în România predomină agricultura...”, că

agricultura este sursa principală de venituri a majorității locuitorilor și, prin urmare, ea are nevoie de a i se acorda întâietatea în preocupările de redresare economică”. (21, p. 109) De observat că România este prima țară în Europa ca densitate agricolă. „După date statistice, am avea un locuitor la un hectar cultivat”. (21, p. 110) Trecând la analiza structurii orașelor noastre autorul constată că ele n-au o burghezie propriu-zisă..., că pentru a se crea „o burghezie viabilă este nevoie de a organiza viața economică rurală sporind astfel și puterea de cumpărare a agricultorilor”. (21, p. 110) Astfel s-a ajuns la o situație care impune o intensificare vădită a agriculturii: „Oricât s-ar intensifica agricultura, scrie autorul, se impune stabilirea unei limite de suprafață sub care să nu se admită reducerea proprietății agricole prin succesiuni sau înstrăinări”. (21, p. 111) La încheiere autorul constată că pentru a avea o agricultură intensivă se cer mijloace de producție suficiente atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ, iar în ce privește factorul de muncă este nevoie de educație profesională.

Acestea sunt documentele consultate de noi, de care dispunem la Chișinău. Ne dăm bine seama că informația e pe departe de a fi exhaustivă și poate nu e de ajuns pentru a zugrăvi în toată amploarea sa chipul profesorului, cercetătorului și managerului Teodosie Al. Știrbu. Totodată suntem conștienți și de faptul, că ceea ce am reușit să adunăm în aceste rânduri constituie un fel de elixir care, cu voința părtașilor, ar putea renaște la noi, la baștina protagonistului, chipul chișinăuianului T. Al. Știrbu, care și-a consacrat întreaga viață pentru un trai mai decent al semenilor săi.

Desigur, poate spune cititorul, toate aceste căutări și frământări, toate aceste analize și constatări ale cercetătorului nostru, au fost binevenite și, poate, de mare folos pe acele timpuri (anii 30 ai sec. XX), iar azi noi trăim alte timpuri, în alte împrejurări și în altă țară etc. Este corect. S-au schimbat multe. Cu toate acestea cred că pentru specialiștii-economiști de astăzi, care dirijează dezvoltarea economică a satelor contemporane, studiile și articolele de odinioară, cele comentate aici, cât și cele doar nominalizate, le-ar putea servi de sprijin în vederea evitării posibilelor greșeli.

#### BIBLIOGRAFIE

1. ȘTIRBU, T. Al. Banca Municipiului Chișinău // Viața Basarabiei. – 1932. – Nr. 4. – P. 62-66.

2. Profesorul economist Teodosie Al. Știrbu: 100 de ani de la naștere. – Iași, 1999. – 29 p. – Broșura este editată în serialul: „Analecta BIT: Economie. – 1999. – Vol. 1. – Nr. 2. – An. 1 / Academia Română, Filiala Iași; Institutul de Cercetări Economice „Gheorghe Zane”.

3. ȘTIRBU, T. Al. Anul 1925 // Buletinul Camerei de Comerț și Industrie. – 1926. – Nr. 1-2. – P. 4-9.

4. ȘTIRBU, T. Al. Standardizarea cerealelor // Buletinul Camerei de Comerț și Industrie... – 1926. – Nr. – 5-6. – P. 15-22.

5. ȘTIRBU, T. Al. Viața economică din Basarabia centrală în cursul anului 1927 în comparație cu 1926 // Buletinul Camerei de Comerț și Industrie și al Bursei de Cereale și Mărfuri. – 1927. – Nr. 11-12. – P. 4-12.

6. ȘTIRBU, T. Al. Bilanțul economic al Basarabiei pe anul 1932 // Viața Basarabiei. – 1933. – Nr. 2. – P. 48-52.

7. ȘTIRBU, T. Al. Reorganizarea învățământului profesional // Viața Basarabiei. – 1934. – Nr. 1. – P. 27-36.

8. ȘTIRBU, T. Al. Recenzie // Viața Basarabiei. – 1934. – Nr. 11. – P. 58-59. – Rec. la cartea: Crihan Anton. Le capital Etranger en Russie.

9. ȘTIRBU, T. Al. Criza și mijloacele de combatere // Viața Basarabiei. – 1934. – Nr. 11. – P. 63-64.

10. ȘTIRBU, T. Al. De ce stabilizarea leului n-a impresionat în bine criza noastră tot mai acută? // Viața Basarabiei. – 1935. – Nr. 1. – P. 60-61.

11. ȘTIRBU, T. Al. Pe marginea bugetului public // Viața Basarabiei. – 1935. – Nr. 3. – P. 78.

12. ȘTIRBU, T. Al. Interesul economic în conflictul italo-abisinian // Viața Basarabiei. – 1936. – Nr. 1. – P. 15-20.

13. ȘTIRBU, T. Al. Navigația pe Nistru // Viața Basarabiei. – 1936. – Nr. 2. – P. 1-7.

14. ȘTIRBU, T. Al. Realitatea economiei românești // Viața Basarabiei. – 1937. – Nr. 12. – P. 101-106.

15. ȘTIRBU, T. Al. Manifestări economice la Iurcenii și Nișcanii // Buletinul Institutului Social Român din Basarabia. – Chișinău, 1937. – T. 1. – P. 241-270.

16. ȘTIRBU, T. Al. și N. Viața economică la Copanca // Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României: Regionala Chișinău. – Chișinău, 1939. – T. 2. – P. 403-441.

17. ȘTIRBU, T. Al. Copanca – California României // Viața Basarabiei. – 1938. – Nr. 1-2. – P. 24-39.

18. CREDINȚĂ, E. Însemnări la „Viața economică la Copanca” (de T. și N. Știrbu) // Viața Basarabiei. – 1939. – Nr. 7-8. – P. 115-117.

19. ȘTIRBU, T. Al. Politica actuală a Germaniei // Viața Basarabiei. – 1938. – Nr. 3. – P. 27-31.

20. ȘTIRBU, T. Al. Rolul României în echilibrul european // Viața Basarabiei. – 1938. – Nr. 4-5. – P. 105-111.

21. ȘTIRBU, T. Al. Politica economică a României // Viața Basarabiei. – 1940. – Nr. 2-3. – P. 107-111.

# Revistele

redactate de M. Kogălniceanu

Radu Moțoc

Fiul vornicului Ilie Kogălniceanu și al Catincăi Stavilla, coborâtor dintr-o familie genoveză stabilită de secole în vechea colonie din Cetatea Albă, Mihail Kogălniceanu se naște la 6 septembrie 1817. Își face studiile la un pension francez din Iași, după care este bursierul domnitorului Mihai Vodă Sturza și pleacă cu cei doi fii ai acestuia la Luneville. După numai un an, în 1835, îl găsim la Berlin, unde se înscrie la Universitate. În 1838 Kogălniceanu se întoarce în Moldova. La numai câteva zile de la venirea lui la Iași, domnitorul Mihai Sturza, printr-un ordin de zi din 31 martie 1838, face cunoscut că M. Kogălniceanu este numit printre aghiotanți. În același an este avansat la rangul de locotenent și în anul următor la rangul de căpitan.

Plin de elan, la 1 iulie 1838 se apucă să redacteze **Alăuta Românească** care apare la Iași, ca supliment literar al *Albinei Românești* a lui Gh. Asachi. Revista este tipărită de două ori pe lună, toate numerele la un loc au 56 pagini, și este de format 21x13. Titlul, localitatea și data apariției sunt scrise cu caractere latine. Deasupra titlului are o ilustrație reprezentând pe Venera în carul ei dus de Amor.

Au apărut numai cinci numere, datate: 1 și 15 iulie, 1 și 15 august și 1 septembrie 1838, când *Alăuta* e suspendată de domnitor. Așa cum se prezenta *Alăuta Românească* era total diferită, ca format, caractere tipografice, conținut de *Albina* lui Asachi.

Dar să analizăm structura și conținutul acestei reviste. Revista includea două capitole principale :

## 1. LITERATURĂ.

1.1. Literatură originală care conținea două capitole: *versuri și proză*.

1.2. Traduceri tot cu două capitole: *versuri și proză*.

## 2. ISTORIE CULTURALĂ, fără subdiviziuni.

1.1. La capitolul literatură originală, M. Kogălniceanu, cu ocazia inaugurării Academiei Mihăilene, a publicat versurile lui Gh. Asachi: *Palladiul Moldovenilor*.

Face o prezentare amplă a poetului M. Cugiu-reanu și publică mai multe poezii ale lui A. Hrisover-

ghi, printre care *Poetul la țară nevoit să meargă la târg*.

La capitolul proză, este publicat C. Negruzzi cu *Daniil Skavinski*.

1.2. La rubrica traduceri, M. Kogălniceanu publică două balade de Schiller *Inelul lui Policrat* și *Împărțirea lumii*. O epigramă în traducerea lui Asachi, intitulată *Se cuvine a împlini de îndată, ori a refuza imediat cererea*.

Proza tradusă promovată de Kogălniceanu în *Alăuta* se poate exemplifica prin:

- *Fată bătrână, văduvă tânără*, Mnemosyne, traducere din germană;

- *Femeile*, maxime traduse din franceză din Le Protée;

- *Împăratul și Braminul*, traducere după Bürger din France Littéraire;

- În traducerea lui Kogălniceanu *Filozofia visului*, prelucrare după T. Bulgarin.

În cadrul **Istoriei Culturale**, M. Kogălniceanu prezintă o analiză asupra primei cărți tipărită în Moldova cu litere latine, cu referiri la istoricul scrierii chirilice și introducerea celei latine la noi. Articolul se intitulează *Catehism sau Învățătură de căpetenie ale Bisericii Răsăritene* scrisă de Neofit Scriban la Iași în anul 1838. Preocuparea de a introduce nota națională în cultura și literatura națională este reprezentată de lucrarea: *Mica geografie a Daciei, Moldovei și Țării Românești*, prelucrată de pitarul V. Popescu Scriban la Iași în anul 1838.

Scrisori de domni și de boieri moldoveni (1558-1694), aflate în arhiva bisericii românești din Lvov, ctitorie a voievodului Barnovschi, sunt prezentate cu autorul și data scrisorii. Sunt prezentate și fragmente din textul scrisorilor, acolo unde se amintește de zidirea bisericii, tipărirea cărților bisericești destinate acestei biserici, cât și pomenirea morții lui Duca Vodă, decedat în Polonia. Aceste scrisori publicate sunt intitulate *Răvașuri vechi a Domnilor Moldoveni*.

Interzicerea apariției *Alăutei Românești* numai după cinci numere nu-l descurajează pe Kogălniceanu, la vârsta de 22 de ani, și redactează înce-

pând cu anul 1839 **Foaie sătească a prințatului Moldovei**, „publicație nevinovată de economie rurală, cu efecte modeste, dar sigure” cum caracteriza această publicație George Călinescu.

**Dacia literară** apare la Iași în 1840, redactată tot de M. Kogălniceanu și tipărită o dată la două luni. Titlul e scris cu litere latine ca și întreaga pagină de titlu care poartă, în mijloc, monograma frumos îmbinată a redactorului ei. Formatul este mic 19 x 12. Pe prima pagină e repetat titlul cu caractere gotice de astă dată, fin tăiate; apoi, după *introducția* cu litere latine obișnuite de tipar, începe textul cu litere chirilice.

**Dacia literară** a apărut în trei numere: primul pe lunile ianuarie-februarie, al doilea pentru martie-aprilie și al treilea număr pentru mai-iunie, când este și această revistă suspendată. Paginația este în continuare la toate numerele, în total 481+ 9 pagini. Exemplarul *Daciei literare* din Biblioteca Academiei Române mai conține alte 47 de pagini numerotate de la 1, în care se dau *Unele documente din Moldova*.

În 1859 apare a doua ediție a **Daciei literare** în tipografia lui Adolf Bermann din Iași. De data asta formatul este mai mare 21 x 14 și apare într-un singur volum.

Această nouă ediție se prezintă mai îngrijită ca cea dintâi, are o hârtie mai bună, litere mai citete. Pe lângă prefața lui C. Negruzzi, a doua ediție mai publică trei portrete: M. Kogălniceanu, C. Negruzzi și V. Alecsandri, făcute în litografia lui E. Sieger din Viena. Aceste portrete sunt așezate în ordinea de mai sus la începutul fiecăruia din cele trei numere reunite la un loc.

Structura revistei conține următoarele capitole:

## 1. LITERATURĂ.

### 1.1. Originale (versuri și proză).

Sunt publicate versurile lui Grigore Alexandrescu *Anul 1840*. Din *Albina Românească* sunt publicate și versurile lui Gh. Asachi *Două spicuri* și în alt număr fabula *Ursu, pasărea, șarpele și momița*. Nici A. Donici nu este uitat cu celebrele lui fabule: *Gâștele*; *Vulpea și bursucu*; *Parnas*; *Momița și două mâțe*; *Bărbatul cu trei femei*; *Vulpea pedepsită*; *Măgarul*; *Antereul lui Arvinte*.

C. Stamati este și el prezent cu: *Floarea către flutur*; *Cântecul Gafiței către cuconașul său* și o poezie dedicată lui C. Hurmuzachi, *Gafița blestemată de părinți*.

Proza este foarte bine reprezentată prin trei lucrări care merită a fi semnalate:

- *Buchetiera din Florența* a lui Vasile Alecsandri;
- *Nou chip de a face curte*, o schiță de moravuri scrisă chiar de M. Kogălniceanu care constă din scene pitorești ale obiceiurilor populare.

- C. Negruzzi este prezent cu scene din cronicile Moldovei *Alexandru Lăpușneanu și Riga Poloniei și prințul Moldovei*.

### 1.2. Traduceri (versuri și proză).

- Sunt publicate versurile: *Floarea, Florărița română*, scrise de Lewitschnigg în traducerea lui C. Negruzzi.

- M. Kogălniceanu, cu ocazia traducerii unei lucrări care viza călătoria în Principatele Române a lui D.A. Demidoff, publică lucrarea cu caracter satiric la adresa societății Principatelor: *D.A. Demidoff în Banat, Valahia și Moldova*.

## 2. FOLCLOR.

- Scenele pitorești din obiceiurile moldovenilor sunt redată în lucrarea lui C. Negruzzi *Cântece populare a Moldovei*. Sunt clasificate cântecele populare în ostășești, istorice, religioase, erotice, voinicești și balade cu scurte exemplificări.

## 3. RECENZII, CRITICĂ.

- Necesitatea pregătirii serioase a scriitorilor, care să fie conștienți de rolul lor, este subiectul recenziei lucrării lui I. Eliade: *Despre autori*. Tot I. Eliade se manifestă contra pseudonimelor în lucrarea recenzată: *Pseudonime*. Definiția și felurile satirei este un alt subiect tratat de I. Eliade în lucrarea: *Despre satiră*, unde clasifică satira în politică, morală, personală și generală. Face comparația între satiră și comedie.

- M. Kogălniceanu are câteva recenzii și aprecieri:

Redactează programul și directivele mișcării literare naționale pe care îl publică în *Dacia literară* intitulat *Introducție*.

Note de apreciere la tabloul litografiat de Gh. Asachi care înfățișează pe Alexandru cel Bun primind coroana de la solii împăratului Ioan Paleolog II.

Viața românească ca subiect de inspirație pentru autori străini este subiectul tratat în articolul intitulat *Literatura străină*.

Biografia și opera lui Gheorghe Șincai (care redactase *Hronica Românilor*) ca un semnal dat domnitorului pentru a sprijini tipărirea acestei lucrări fundamentale pentru români în acea perioadă, lucru care s-a realizat în anul 1853.

Note de apreciere la lucrarea lui Gh. Asachi *Dochia și Traian* după spusele populare a românilor.

Toate aceste lucrări îl prezintă pe M. Kogălniceanu foarte preocupat de istorie, literatură, folclor, tradiții și imaginea țării prezentată de călătorii străini.

## 4. CHESTIUNI CULTURALE.

- Critica adusă sistemului de învățământ românesc de către I. Eliade în articolul *Despre învățătura publică* are și unele propuneri de îmbunătățire a programei școlare cât și alcătuirea acesteia.

- Subiectul școlilor este adus și prin prezentarea cuvântului rostit de prof. Penescu la școala din Brăila. Se mărturisește faptul că tinerilor li se dă o pregătire superficială în loc ca educația să fie dirijată spre comerț și agricultură, conform nevoilor țării.

- Istoricul Bisericii vechi din Șcheii Brașovului cu hramul Sf. Neculai, începută de bulgari la 1403 și continuată de Neagoe Voievod, Petru Cercel și Aron Voievod, și renovată cu banii țarinei Elisabeta Petrovna, este tratat într-un amplu material.

- Articolul *Pământul Moldo-Românesc* pledează pentru un program național care să se bazeze pe: unitatea limbii și religiei, așezarea geografică, fertilitatea pământului, autoritatea boierilor câștigată pe merit și unitatea legislativă a Regulamentului Organic.

## 5. ANUNȚURI.

Anunțurile se referă la apariția unor cărți, reviste, programe teatrale, picturi, texte muzicale, școli și personalități.

Din anunțurile referitoare la cărți, semnalăm următoarele:

- Atlasul geografic românesc;
- Gramatica româno-germană;
- Lexiconul de conversație cu o introducere a lui Gh. Asachi;
- Letopisețele Valahiei și Moldovei;
- C. Negruzzi, Relație despre comerțul Moldovei;
- P. Poenaru, Vocabularul francez-român etc.

Dintre reviste sunt indicate:

- *Albina Românească*;
- *Arhiva Românească*;
- *Curierul de Ambe Sexe*;
- *Dascălul săteanului*;
- *Gazeta de Transilvania* etc.

Referitor la picturi sunt menționate litografiile cu *Portretele Împăratului Nicolae I și a Reginei Victoria* și *Atlas cu 80 tablouri după natură*, autor Raffet.

Textul muzical al partiturii *Quadrille sur des thèmes moldaves* al compozitorului F.G. Rouschinski este dat în suplimentul muzical al revistei.

Școlile prezentate în revistă: Școala de la mânăstirea Doljești, Școala de meșteșugari și Seminarul Veniamin din Iași.

În final sunt prezentate personalități din spațiul românesc, cum ar fi N. Bălcescu, A. Popovici, M. Kogălniceanu, Mihai Ghica, B.P. Hasdeu, Mitropolitul Veniamin Costache, Samoil Vulcan, episcop de Oradea.

**Arhiva Românească**, foaie retrospectivă trimestrială, apare la Iași în 1841, deși era începută în 1840; după cum se vede în prima filă de titlu, M. Ko-

gălniceanu o tipărește în același format ca și *Dacia literară*. Prima foaie poartă monograma redactorului și primul număr conține 376 + VIII pagini.

Tomul al doilea din **Arhiva Românească** apare în anul 1845 cu același format și are 422+IV pagini.

Întreaga revistă este scrisă în chirilică.

În 1860 și 1862 se tipărește ediția a doua tot în două tomuri, la tipografia lui Adolf Bermann din Iași. De data asta formatul era mai mare 22 x 14. Tomul I are 282+VIII pagini și tomul II are 318+IV pagini. La ediția a II-a, în loc de monograma lui Kogălniceanu, este tipografiată monograma editorului Adolf Bermann. Hârtia utilizată este bună, mai albă decât la prima ediție și literele mai plăcute ochiului.

Revista conține cinci capitole:

### 1. LITERATURĂ.

- *Călătoria lui Vartolomei Măzăreanu, egumenul mânăstirii Moldovița la Petersburg*. În anul 1769 ca trimis al Moldovei, călătoria acestuia este relatată într-un manuscris. Interes prezintă notele de drum prin Rusia și impresiile de la festivitățile la care a luat parte.

- *Cuvânt de îngropare a vechiului Ștefan Voievod, Domnul Moldovei*, prezintă faptele de arme și de credință a marelui Voievod Ștefan cel Mare.

- *Călătoria arabului Patriarh Macarie de la Alep la Moscova*. Sunt redată fragmente din jurnalul de călătorie al lui Pavel de Alep, care-l însoțea pe patriarhul Macarie în drum spre Moscova, trecând și prin țările române.

### 2. ISTORIE LITERARĂ.

- *Necrolog a lui Ștefan cel Mare și Despre necrologul lui Ștefan cel Mare și despre manuscrisul în care s-a aflat*, două articole scrise de Kogălniceanu. Sunt făcute presupuneri la originea și datarea documentului care a fost găsit de C. Hurmuzachi la Costache Stamatii. Manuscrisul este scris în Mitropolia Moldovei datat 1740 cu autor neidentificat. Manuscrisul în care s-a găsit încorporat necrologul cuprinde și alte scrieri: *Cuvânt a unui țaran către boieri*; *Despre cinste*; *Despre răbdare*; *Corespondență între doi străini asupra obiceiurilor românești*; *Documente din timpul ocupației rusești, 1769-1774*.

- *Gheorghe Șincai* este prezentat de Kogălniceanu cu biografie și operă, deschizând tomul I.

### 3. ISTORIE.

- *Întâmplările Cantacuzineștilor și Brâncovenilor în Valahia*. D. Cantemir.

Cronica lui Cantemir scrisă în românește s-a pierdut. Se prezintă traducerea lui Vasile Vârlan, făcută după un document grecesc a lui Gheorghe Ioan Zavira. Cronica lui Cantemir prezintă intrigi și rivalități a domniei lui Brâncoveanu cu a Cantacuzinilor.

- *Tratate vechi ce le-a avut Moldova cu Poarta Otomană*. Nicolae Costin. Sunt prezentate relațiile Moldovei cu Turcia de la Bogdan cel Chior până la Constantin Mavrocordat.

- *Mormintele, odoarele, inscripțiile și clopotele mănăstirii Putna din Bucovina*. Gheorghiescu. Inscripțiile slavonești sunt traduse în românește și sunt descrise izvoarele istorice.

- *Introducere* (la tomul I) M. Kogălniceanu. Istoria națională ca generator a existenței noastre. Pentru cunoașterea ei proiectează publicarea cronicilor în „Letopisește” și a scrierilor și documentelor istorice vechi în *Arhiva Românească*. Kogălniceanu se ține de promisiune și la 10 aprilie 1852 publică *Letopiseștele*.

- *Bătălia de la Războieni și pricinile ei (26 iulie 1476)*. M. Kogălniceanu rectifică pe bază de izvoare interne și externe erorile lui D. Cantemir și ale lui Gh. Asachi asupra luptei lui Ștefan cel Mare la Războieni.

- *Pravila lui Vasile Lupu*. Este descrisă *Pravila* și sunt publicate extrase din prefața lui Eustratie Logofătul, traducătorul din greacă în română.

- *Traducere dintr-o descriere geografică tipărită în Rusia în anul 1770 pentru Moldova*. Această descriere a Moldovei exclude elementul dacic în formarea poporului român.

- *Condica Mănăstirii Solca-Vartolomei Măzăreanu*. Din această condică se publică rezumatul câtorva documente și ultima parte a vieții lui Ștefan Tomșa.

#### 4. DOCUMENTE.

Sunt semnalate 29 de documente vechi din perioada anilor 1247-1798. Cel mai vechi se referă la hrisovul lui Bela IV, Craiul Ungariei, care donează Cavalerilor Ospitalieri Țara Severinului și cnezatele lui Ioan și Farcaș, document datat 11 iunie 1247.

Cele mai interesante documente, în afară de cel sus-menționat, semnalate de Kogălniceanu se referă la donații făcute Patriarhiei Constantinopolului prin pârclăbia de Galați, impunerea locuitorilor de pe moșiile mănăstirești la zile de lucru obligatorii, desființarea văcăritului – hrisov emis de Mihai Racoviță la 1757; Mitropolitul afurisește hrisovul prin care se desființează văcăritul, scutirea negustorilor de dări impuse peste porunca împărătească, se in-

terzice evreilor de a locui și a vinde băuturi prin sate – hrisov emis de Constantin Ipsilante la anul 1782.

Din nenumăratele scrisori prezentate în revistă, *Răspunsul ce s-au dat deputaților Moldoveni din partea împărătesei Rusiei* precizează că protecția rusească nu îngrădește autonomia Principatelor, cere în schimb credință și susținerea armatei cu hrană, arme și bani. Biata Moldovă și Țara Românească întrețineau zece ani armatele rusești care uitau să mai plece peste Nistru.

#### 5. ANUNȚURI.

- Este semnalată *Istoria lui Carol al XII-lea* scrisă de Voltaire.

Fără să am pretenția că am epuizat toate revistele redactate de M. Kogălniceanu și conținutul celor prezentate, am încercat să scot în evidență preocupările și atmosfera culturală care caracteriza perioada anilor din preajma Unirii.

„Darul de căpetenie al lui Kogălniceanu e de a fi avut spirit critic în formă constructivă, ardentă, fără sarcasm steril. Promovează scrieri originale din toate publicațiile, pentru ca, întocmai ca într-o oglindă, să se vadă scriitorii moldoveni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fiecare cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său”, ne relatează G. Călinescu despre crezul publicistului Kogălniceanu. Însuși Kogălniceanu spunea: „Istoria noastră are destule fapte eroice, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și poetice pentru ca să putem găsi și la noi subiecte de scris, fără să avem pentru această trebuință să ne împrumutăm de la alte nații”.

Trebuie spusă în încheiere părerea lui Perpesicius exprimată într-un studiu intitulat *Jurnal de lector* referitor la M. Kogălniceanu „...un foarte înzestrat literat, căruia Ursitoarele îi făcuseră parte de alese însușiri de observație, de un foarte substanțial umor, de o distilată ironie și de o simțire atentă”.

#### Note:

*Istoria literaturii române*, G. Călinescu, București, Editura Minerva, 1985.

*Arhiva românească*, Tomul IV, București, Cartea Românească, 1940.

*Istoria critică a literaturii române*, N. Manolescu, București, Ed. Fundației Culturale Române, 1997.



# Viitorul bibliotecilor din Moldova prin prisma Societății Informaționale: o nouă viziune asupra problemelor cunoscute



Larisa Gologan

Republica Moldova a semnat, în decembrie 2003, Declarația de principii adoptată de Summitul de la Geneva “Construirea Societății Informației: o preocupare globală în noul Mileniu”, în rezultatul căreia a fost emis de către Președintele Republicii Moldova Vladimir Voronin, la 23 martie 2004, decretul prin care a declarat edificarea Societății Informației în Republica Moldova drept una din prioritățile naționale, accentuând că RM este orientată spre integrarea în spațiul informațional internațional. În iunie 2004 a fost elaborată Politica de edificare a Societății Informaționale în Republica Moldova, iar la 9 martie 2005, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 255 a fost aprobată Strategia națională de edificare a societății informaționale “Moldova electronică” și Planul de acțiuni pentru realizarea acesteia.

Ca și orice strategie politică națională “Moldova electronică” include și direcțiile acțiunii culturale. Doar anume **cultura** trebuie privită ca o investiție de interes național. Ea este un element fundamental al politicii de protecție socială; dreptul la cultură, pluralismul cultural și dialogul intercultural sunt valori esențiale ale unei societăți deschise, democratice. Accesul la cultură este un factor principal de coeziune socială și un însemn al consolidării identității culturale în procesul integrării europene. Componenta culturală este caracteristică unui standard calitativ ridicat al vieții spirituale, individuale și sociale, iar

creșterea profesionalismului și accesului la cultură, în general, conduce la un nivel calitativ superior al vieții.

În prezent, o condiție de bază a funcționării societății informaționale și statului democratic este punerea fără îngrădire la dispoziția fiecărui om și asigurarea dreptului constituțional al cetățeanului la accesarea egală și liberă a informației, care este stocată în biblioteci, muzee, arhive și alte unități culturale. Responsabilitatea, rolul și locul e-culturii în procesul de edificare a societății informaționale este major. Instituțiile publice precum bibliotecile și arhivele, muzeele, colecțiile culturale prin Declarația de principii sunt abilitate cu roluri specifice, importante: păstrarea înregistrărilor documentare și asigurarea accesului liber și echitabil la informație, idei, accesul gratuit la Internet, asigurarea procesului de învățare continuă a cetățenilor, instruirea adulților în vederea familiarizării lor cu tehnologiile societății informaționale ș.a.

Polarizării sociale, faliei care îi desparte pe bogați și săraci i se adaugă astăzi ceea ce se numește Digital Divide, decalajul între cei care au acces la cunoștințe, la informații, la educație de calitate și cei care nu au acest acces. Digital Divide poate accentua procesul de sărăcie, dacă nu se vor lua măsuri de contracarare a lui.

Ceea ce pentru cultura Moldovei este o problemă acută în plan de domeniu, reprezintă o misiune

comună în plan național și devine o sfidare la nivel european și chiar global.

Tehnologiile informaționale și ale comunicațiilor și toate domeniile conexe, așa cum este cazul culturii, în special al compartimentului e-bibliotecii, joacă un rol important în contextul noilor abordări ale comunicațiilor și comunicării. Analiza societății informaționale în Moldova a scos în evidență elemente de real interes atât pentru profesioniștii în tehnologiile informaționale și ale comunicărilor, cât și pentru cei care lucrează frecvent cu informația, așa cum este cazul bibliotecilor, muzeelor și arhivelor.

***E-cultura** este implementarea și utilizarea tehnologiilor informaționale în scopul asigurării accesului liber la informație, stimulării respectului pentru identitatea culturală, diversitatea culturală și lingvistică, tradiții și religii, susținerii dialogului între culturi și civilizații, precum și în scopul conservării și prezervării moștenirii culturale.*

**Obiectivul principal al domeniului Cultura electronică (e-cultura)** este realizarea în volum deplin a drepturilor cetățenilor de acces la informații și cunoștințe prin intermediul noilor tehnologii informaționale, staționar și la distanță, în sediul instituțiilor de cultură și la domiciliu.

Una din sarcinile trasate pentru realizarea obiectivului principal era elaborarea și aprobarea programelor de informatizare a instituțiilor de cultură la toate nivelurile în scopul creării spațiului informațional unic. Pentru definitivarea rolului bibliotecilor în edificarea societății informaționale, odată cu lansarea de către președintele țării a decretului prin care a declarat edificarea societății informației în Republica Moldova, Consiliul Biblioteconomic Național a elaborat și adoptat în regim de urgență **“Programul național de consolidare a rolului bibliotecilor în edificarea societății informaționale”**. Au fost făcute două campanii de promovare a acestuia (una la nivelul anului 2004 și alta în 2005). Nici la nivelul anului 2006 acest program nu este aprobat de Guvernul Republicii Moldova din motive neclare. La momentul actual Consiliul Biblioteconomic Național întreprinde a treia încercare de a aproba și lansa la nivel național acest Program, incluzându-l în Strategia de dezvoltare a Sistemului Național de Bibliotecii.

În scopul prevenirii și reducerii inegalității în societate, țările se orientează spre stabilirea **punctelor de acces liber la Internet (PAPI)**. Acestea urmăresc scopuri imediate, cum ar fi oferirea posibilităților de a utiliza Internetul (gratuit), instruirea necesară a populației, încurajarea difuzării informației cu conținut local prin intermediul rețelei Internet, precum și scopuri de perspectivă (sporirea nivelului de educație, reduce-

rea șomajului, dezvoltarea economică și culturală a comunităților).

În documentele Comisiei Europene punctele de acces liber la Internet (PAPI) sunt definite ca centre publice ce furnizează accesul la Internet indiferent de faptul dacă sunt asigurate de instituții publice sau private și dacă accesul este gratuit sau nu. Din această categorie, de regulă, sunt excluse cafelele Internet complet private. Conform unui clasament<sup>1</sup>, acestea se divizează în patru categorii în dependență de destinația lor.

În Europa existența punctelor de acces public este unul din indicatorii integrării digitale luat în considerare de către Uniunea Europeană. Stabilirea punctelor de acces public, precum și alte programe de includere digitală în toate țările au fost bazate pe un sprijin guvernamental și politic. Spre exemplu, Irlanda a alocat 4 milioane lire sterline pentru circa 70 de proiecte orientate spre crearea PAPI-urilor, realizate pe parcursul perioadei 2001-2002. Guvernul Marii Britanii pe parcursul perioadei 2000-2003 a alocat 1 miliard de lire sterline pentru a asigura conectivitatea la Internet. Pentru anii 2003-2006 cheltuindu-se (o parte rămânând să fie realizată până la finele anului) un nou miliard în acest scop, iar însuși programul integrării digitale realizându-se la toate nivelurile administrative. Drept rezultat această țară este printre liderii în domeniu.

La nivel regional, Guvernul Scoției a lansat proiectul “Să aducem Scoția pe Internet”, iar executivul a dotat localurile cu echipamentul și suportul necesar pentru a oferi accesul populației la Internet. Această dotare include cel puțin 4 calculatoare, imprimante, soft, mobilier, suport și training. Punctele (în număr de 730) sunt stabilite în cele mai diverse localuri: hoteluri, magazine, frizerii, centre de agrement, centre comunitare, biserici etc. Proprietarul localului are dreptul să perceapă taxe compensatorii pentru un astfel de serviciu. Este cazul de menționat că aceste puncte sunt stabilite adițional la cele 557 din cadrul bibliotecilor, unde accesul este gratuit. Pe site-ul guvernamental poate fi găsită harta amplasării acestor puncte, moment ce ne demonstrează prezența unui enorm interes din partea conducerii acestei țări.

Mai multe țări deschid astfel de puncte în școli și biblioteci (Malta, Bulgaria, Estonia, Slovenia). Experiența țărilor, care deja au stabilit și au asigurat funcționarea PAPI-urilor, ne dovedește faptul că anume cele care activează în biblioteci sunt mai viabile și dau un rezultat optimal.

În Planul de acțiuni adoptat la Summitul de la Geneva se prevăd mai multe scopuri pentru a fi

<sup>1</sup> Klaus Stoll, Prof. Michel Menou. *Basic Principles of Community Public Internet Acces Point's Sustainability*//www.communities.org.ru/ci-text/ts3.doc

realizate către anul 2015, printre care și conectarea bibliotecilor publice, centrelor culturale, muzeelor, arhivelor și a oficiilor poștale la Internet. După finisarea studiului “Conectivitatea și accesul public la tehnologiile societății informaționale la nivel de comunitate (în baza modelelor de parteneriat public – privat și practicilor de succes de guvernare locală)”, realizat în cadrul proiectului PNUD MOL/03/004 “Elaborarea strategiei naționale de dezvoltare a societății informaționale în Republica Moldova” de către Institutul de Matematică și Informatică al Academiei de Științe a Moldovei, examinând particularitățile țării noastre și reieșind din starea ei actuală s-a conturat un set de propuneri. În special, pentru prima etapă a fost considerată oportună crearea punctelor de acces public la Internet în școlile din mediul rural. Pentru etapa a doua se menționa necesitatea extinderii rețelei de PAPI prin stabilirea noilor puncte mai întâi de toate în bibliotecile publice, apoi în primării, punctele de asistență medicală, oficiile poștale și alte localuri publice. Dacă este să revenim la clasamentul menționat mai sus, Republica Moldova se va orienta mai întâi spre crearea punctelor de acces liber la Internet de categoria a treia, destinația cărora este asigurarea unor anumite tipuri de servicii, precum telemedicina, educația, e-comerțul și altele. Ele sunt situate, în funcție de destinație, în spitale, școli, biblioteci, centre comunitare și pot fi clasificate ca PAPI-uri cu o singură destinație.

Strategia națională de edificare a societății informaționale “Moldova electronică” are în sarcină pe termen scurt (până în anul 2007) crearea **punctelor de acces public la Internet în toate bibliotecile publice din țară**. Modalitatea de echipare și finanțare a acestor puncte trebuie stabilită de comun acord cu autoritățile de stat și cele administrative locale. La luarea deciziei în favoarea bibliotecilor publice au influențat mai mulți factori, inclusiv și experiența pozitivă și inovațională a bibliotecilor publice în oferirea serviciilor informatizate cetățenilor. Meritul se datorează în mare măsură Fundației Soros Moldova. Astăzi cele peste 30 de sate, care au implementat proiecte de informatizare, beneficiază de acces la Internet (dial-up sau linie dedicată), practic toate devenind centre de informare la nivel de comunitate, fiind suprasolicitate de populație. O bună parte din ele și-au revăzut programul de lucru, fiind disponibile pentru utilizatori în orele când acestora le este comod. O experiență pozitivă a obținut Biblioteca publică din Colonița, mun. Chișinău, care a implementat un proiect grație căruia au beneficiat de 8 calculatoare cu ieșire la rețeaua Internet și astăzi activează pe bază de voluntariat, oferind servicii utilizatorilor în orele solicitate de aceștia. Biblioteca s. Baraboi, raionul Dondușeni a fost prima instituție de acest gen din localitate rurală care a pășit pe calea informatizării. Administrația publică locală a apreciat la justa valoare perspectivele și a

găsit modalitatea de a prelungi programul de lucru al acestora, a suplimenta personalul de bibliotecă. Pe această cale a pășit și biblioteca publică din s. Crihana Veche (Cahul), precum și alte biblioteci informatizate din teritoriu. La moment în republică în baza bibliotecilor publice sunt create și activează mai multe centre de informare și documentare (Centrul Regional de Informare și Documentare “Pro-Nord”, BPR Briceni, Centrul INFO-TERRA, BP Taraclia de Salcie, Cahul, Centrul de Informare și Documentare “Bugeac”, BPR Căușeni, Centrul de Informare și Documentare “Orhei”, BP Orhei, Centrul Comunitar de Informare și Documentare în Domeniul Medicinii, BPR Călărași, Centrul Informațional Agrar, BPR, BP s. Alexeevca, Ungheni, Centrul Informațional pentru Dezvoltarea Comunitară, BP s. Porumbrei, Cimișlia, Centrul Informațional de Antreprenariat, BPR Dondușeni, Centrul de Informare și Documentare în Biblioteca Publică Raională Drochia, Centrul de Informare și Documentare “Bolohani”, BP s. Bolohani, Orhei ș.a.), centre de informare destinate copiilor și tinerilor (Centrul Informațional “Tineretul. Dreptul la viitor”, Biblioteca Centrală Dubăsari, “Dialog cu tineretul”, Biblioteca Centrală pentru Copii Comrat, “Integrarea tineretului găgăuz în viața socială a Moldovei”, Sala de resurse electronice ELRERO, Biblioteca Națională pentru Copii “Ion Creangă” ș.a.), săli multimedia (BPO Taraclia, Rezina, BP. s. Scoreni, BP. s. Zastânca, Soroca, BP. s. Milești, Nisporeni ș.a.) Drept rezultat, instituțiile respective au obținut o imagine bună în localitate.

Toate acestea ne dovedesc faptul că bibliotecile sunt în stare și trebuie să exercite funcțiile de **puncte de acces liber la Internet** pentru toți locuitorii, indiferent de vârstă, rasă, apartenența socială a acestora și că ele sunt unicele instituții publice cărora trebuie să le revină această misiune. Fundația Soros Moldova, prin proiectele oferite acestora, a dovedit acest lucru. Un interes deosebit pentru țara noastră în acest sens îl prezintă experiența Estoniei, care tinde să devină una din țările lider în domeniul dezvoltării societății informaționale. Printre multele proiecte de integrare digitală pe care Estonia le susține, le promovează sau deja le-a realizat am menționa și Programul de internetizare a bibliotecilor, inițiat de Ministerul Culturii “Crearea punctelor de acces public la Internet în toate bibliotecile publice” (2002). La nivelul anului 2004 toate bibliotecile erau conectate la Internet prin linii dedicate. Guvernul Estoniei a alocat 2,8 milioane de coroane estoniene (179,000 EUR) din rezerva bugetară a anului 2001 pentru a stabili primele 169 PAPI în biblioteci. Ulterior la ele s-au mai adăugat circa 20, conectarea cărora a fost finanțată de către autoritățile publice locale. Fiecare PAPI a fost dotat cu cel puțin un calculator și o imprimantă. În conformitate cu acordul stabilit cu autoritățile locale, cetățenii pot utiliza calculatoarele în mod gratuit, costurile de întreținere sunt

acoperite de către autoritățile locale. Conform unui studiu 15% din utilizatorii Internetului în Estonia, preponderent tineri, în 2002 utilizau punctele de acces public gratuite, adică cele amplasate în bibliotecile publice, care în același an erau în număr de 459 (dotate cu 1294 calculatoare) și constituiau 0,34 PAPI-uri la 1000 de locuitori.

O activitate interesantă în acest domeniu realizează Ucraina – țara care s-a manifestat pozitiv în toată lumea: puncte de acces public în baza unui parteneriat public – privat cu Ucrtelecom. Proiectul este de lungă durată:

① Sfârșitul anului 2003: circa 20 PAPI-pilot, inclusiv în baza școlilor, stabilite în cooperare cu PNUD și programe ale diferitor donatori;

② Începând cu anul 2004 se elaborează, testează și promovează pachete gata pentru utilizare bazate pe modele PAPI de succes pentru sectorul privat și cel public cu scopul unei largi multiplicări a lor;

③ Sfârșitul anului 2004: circa 10 PAPI-uri situate în biblioteci, case de cultură, localuri de afaceri private, consilii orașenești, create în cooperare cu diferiți parteneri;

④ 2005-2006: stabilirea unei rețele și a unei asociații de PAPI; o acoperire vastă a Ucrainei cu PAPI de diferite modele.

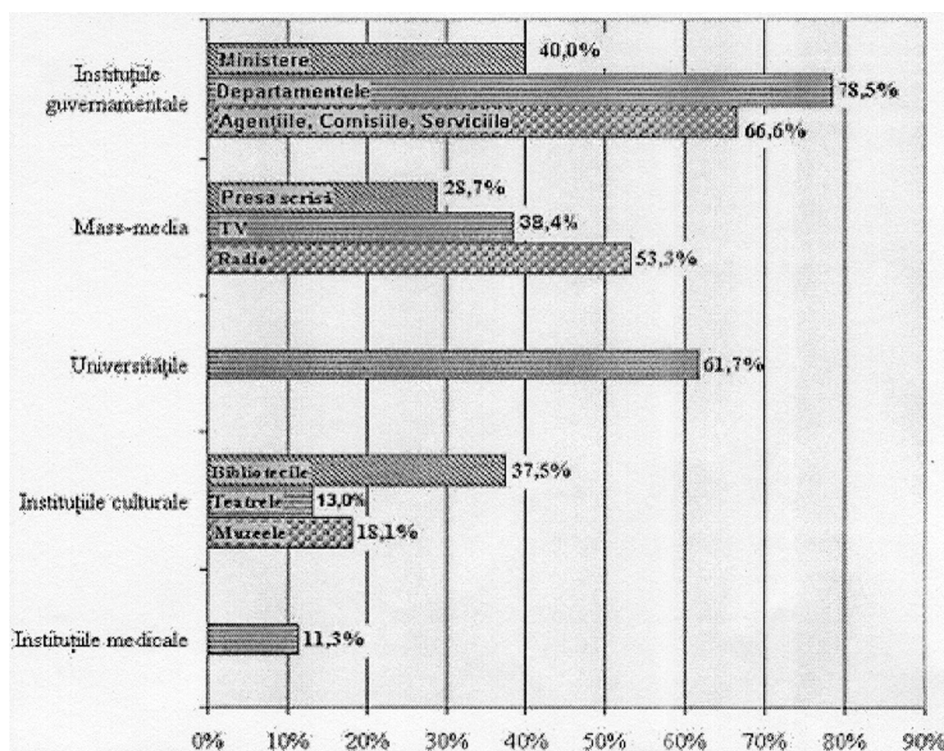
Unul din obiectivele specifice ale domeniului Cultura electronică prevede **Digitalizarea patrimoniului cultural și al tezaurului audiovizual național** deținut de biblioteci.

Un rol cu totul deosebit revine instruirii personalului de bibliotecă și sporirii gradului de pregătire a personalului din biblioteci. Pentru anii 2005-2006 se prevedea extinderea proiectului «Școala de Biblioteconomie din Moldova».

#### Prezența bibliotecilor în Internet

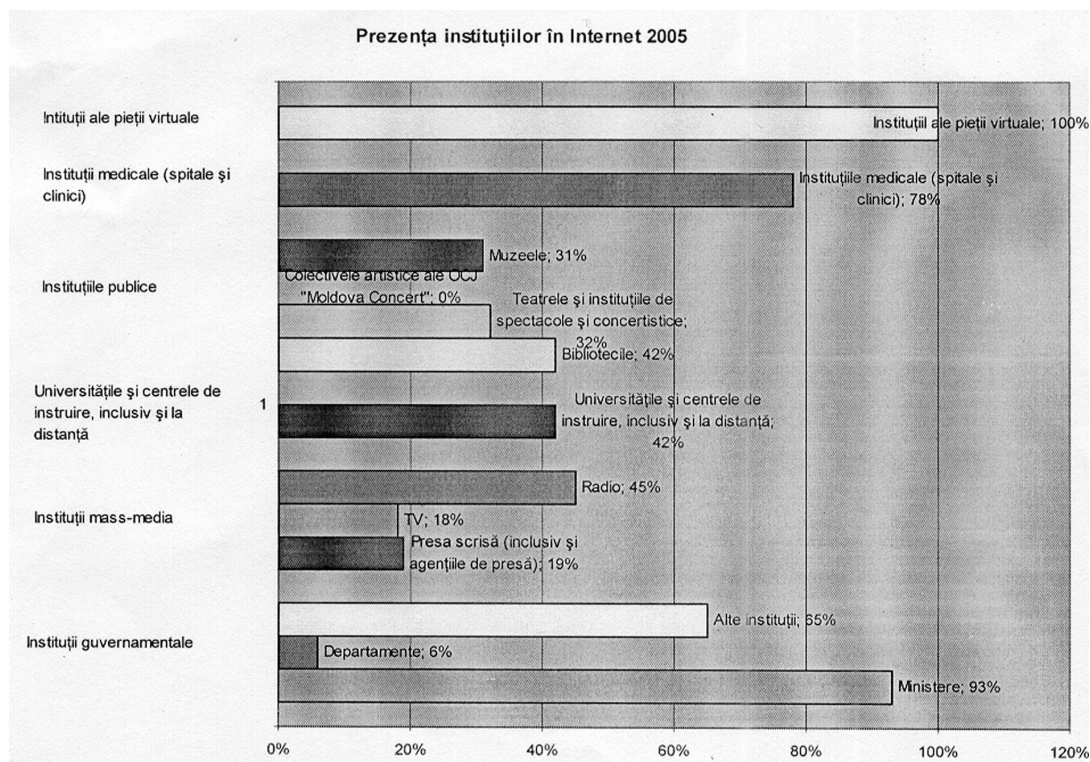
Nesemnificativ s-a schimbat situația vizavi de prezența și conținutul site-urilor WEB a instituțiilor de cultură, inclusiv a bibliotecilor în Republica Moldova. Conform datelor prezentate în raportul realizat de Serviciul Independent de Sociologie și Informații «Opinia» în iulie 2004 în clasamentul efectuat conform prezenței în Internet, instituțiile culturale (în cazul dat era vorba doar de biblioteci, teatre și muzee) se plasau pe penultimul loc, devansându-le doar pe cele din medicină (figura 1).

Figura 1. Prezența instituțiilor în Internet



Sursa: Serviciul de Sociologie și Informații „Opinia”, 2004

Figura 2. Prezența instituțiilor în Internet



Sursa: Centrul de Analiză și Investigații Sociologice, Politologie și Psihologie CIVIS, 2005

Conform datelor celui de al doilea studiu (15 noiembrie – 15 decembrie 2005) de acest gen "Prezența și conținutul site-urilor Web în Republica Moldova", elaborat de Centrul de Analiză și Investigații Sociologice, Politologie și Psihologie CIVIS în colaborare cu Asociația DNT în 2005 instituțiile publice (iarăși este vorba doar de muzee, teatre, biblioteci), acestea se plasează din nou pe penultimul loc, fiind într-o situație mai bună doar față de instituțiile mass-media locale. Ar fi cazul doar să menționăm că instituțiile medicale (spitalele și clinicile) într-o perioadă foarte scurtă de timp au ajuns la rezultate bune, plasându-se la moment pe locul doi cu 78 % din instituțiile prezente pe web (pe primul loc plasându-se doar instituțiile pieței virtuale cu 100 %) în comparație cu 11,3 % în 2004 (vezi figura 2).

Aceasta ne dovedește faptul că unele domenii ale economiei naționale au fost prioritare pentru Guvernul Republicii Moldova la acest capitol, cum ar fi, spre exemplu, medicina electronică a fost o prioritate, pe când domeniul cultura electronică, în special subdomeniul e-biblioteci în anii 2004-2005 (de altfel ca și în anii precedenți) nu au beneficiat de investiții considerabile pentru dezvoltarea teh-

nologiilor informaționale din partea statului sau a altor structuri cu contribuția statului. Bani au fost alocați doar pentru realizarea primelor etape ale **Proiectului SIBIMOL**, la care Guvernul a contribuit cu partea sa stabilită în proiect. Succesul bibliotecilor se datorează în mare măsură susținerii financiare a Fundației SOROS Moldova prezentă pe parcursul mai multor ani de zile și nici cum având tangențe cu Planul de acțiuni pentru realizarea Strategiei naționale de edificare a societății informaționale "Moldova electronică". Faptul că situația în anii 2004-2005 la capitolul dat s-a schimbat, fie și nesemnificativ spre bine, este rezultatul politicii acestui organism orientate în ultimii ani spre susținerea bibliotecilor, în special a bibliotecilor publice, inclusiv și a celor din spațiul rural.

Din cele 183 de instituții publice (în cazul dat am putea vorbi de instituții de cultură), care au fost selectate pentru evaluarea prezenței și conținutului spațiului Web local – 65 au fost biblioteci, din ele 38 de biblioteci nu dispuneau de site, adică 58%. Din instituțiile de cultură care au făcut obiectul studiului, bibliotecile se prezintă pe primul loc după prezența pe web (vezi tabelul 1).

**Tabelul 1. Ponderea instituțiilor care dețin site-uri**

Profilul instituțiilor	Numărul de instituții fără site	Numărul de instituții în total	Ponderea instituțiilor fără site	Ponderea instituțiilor cu site
Biblioteci	38	65	58 %	42 %
Teatre și instituții de spectacole și concertistice	27	40	68 %	32 %
Colectivele artistice ale OCI "Moldova – Concert"	7	7	100 %	0 %
Muzee	49	71	69 %	31 %
<b>Total</b>	<b>121</b>	<b>183</b>	<b>66 %</b>	

Sursa: Studiul "Prezența și conținutul site-urilor Web în Republica Moldova" (2005)

La etapa de analiză aprofundată a complexității paginilor Web ale instituțiilor menționate, în timpul accesării site-urilor instituțiilor, s-a constatat că nu toate site-urile pot fi accesate<sup>2</sup>. Situația respectivă este redată în tabelul de mai jos:

**Tabelul 2. Accesibilitatea site-urilor**

Tipul instituției	Total site-uri	Se accesează	Nu se accesează
Instituții guvernamentale	51	46	5
Instituții mass-media locale	152	112	40
Universități și centre de educație la distanță	25	17	8
Instituții publice (muzee, teatre, biblioteci)	62	20	42
Instituții medicale (spitale și clinici)	104	104	0
Instituții ale pieței virtuale	43	41	2
<b>Total</b>	<b>437</b>	<b>340</b>	<b>97</b>

Sursa: Studiul "Prezența și conținutul site-urilor Web în Republica Moldova" (2005)

Din lista celor 62 de site-uri de care dispun instituțiile de cultură (bibliotecile, teatrele și instituțiile de spectacole și concertistice, muzeele) erau accesibile doar 20 (32%) și viteza de acces a putut fi apreciată ca fiind bună. Aici este cazul să menționăm că viteza de acces către site-urile web ale instituțiilor a fost considerată un parametru aparte după care s-a făcut evaluarea prezenței și dinamicii web-ului local. Au fost stabilite 3 nivele ale acestui parametru, apreciate la o conexiune de 256 kbs:

- Viteză de acces bună (de până la 5 secunde)
- Viteză de acces medie (de până la 15 secunde)
- Viteză de acces slabă (mai mult de 15 secunde)

Din numărul total de site-uri ale celor 27 de biblioteci care sunt prezente pe web se accesau 15, ceea ce se egalează cu 56%. Celelalte 12 pagini web nu se accesau din diverse probleme tehnice.

În mare parte, acest fapt era cauzat de expirarea serviciului de hosting (cum ar fi cazul cu IATP) sau insuficiența mijloacelor financiare pentru asigurarea găzduirii site-ului. Viteza de acces către site-urile accesibile ale bibliotecilor a fost apreciată ca fiind bună. Dacă din acele 20 de site-uri care erau accesibile la momentul cercetării 15 aparțineau bibliotecilor, am putea menționa unele performanțe ale acestor instituții de cultură.

De analiza aprofundată a complexității paginilor web ale bibliotecilor ține și versiunea lingvistică a site-urilor. Dintre instituțiile bibliotecare site-ul Bibliotecii Cahul era unicul care prezenta informația în limba engleză alături de limba de stat (conform aceluiași studiu), iar Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" și Biblioteca Publică de Drept din rețeaua bibliotecii date, deși au preconizat și varianta engleză a site-ului, nu au plasat informația respectivă. În proporție de 50%, site-urile din această grupă

<sup>2</sup>Site-urile nu puteau fi accesate în timpul colectării datelor pe teren (la momentul desfășurării studiului).

nu respectă principiul sincronizării informației între diverse versiuni lingvistice. De asemenea, pe site-uri au fost plasate linkuri către pagini cu versiuni lingvistice neexistente.

Un alt aspect important este promovarea serviciilor publice on-line pentru cetățeni. Importanța serviciilor publice on-line pentru cetățenii de rând poate fi apreciată prin prisma beneficiilor pe care le comportă prestarea acestora, precum și prin nivelul de satisfacție aferent calității acestor servicii. Un prim fapt ce trebuie de remarcat este că la ora actuală oferirea de servicii publice, inclusiv și de către instituțiile de bibliotecă prin intermediul site-urilor web se află într-un stadiu incipient în Republica Moldova. Bibliotecile fac primii pași prin implementarea pe web a unor posibilități, cum ar fi:

- “Legătura inversă” (feed-back), posibilitatea de a plasa întrebarea adresată persoanei responsabile din cadrul instituției, cu indicarea anumitor parametri sau atașarea de fișiere. În mod obișnuit acest fapt poate fi făcut prin e-mail la adresa persoanei de contact, însă pentru a organiza un flux eficient de interacțiune e nevoie de o structurare suplimentară a conținutului întrebării. În general, stabilirea unui canal eficient de interacțiune cu oricare instituție, dar mai ales cu o instituție publică gen bibliotecă, este un criteriu de apreciere a eficienței site-urilor. Dacă adăugăm aici și existența forumului acest mecanism, datorită funcției sale de adăugare de comentarii aferente activității instituțiilor publice. Cu părere de rău însă, din numărul tuturor instituțiilor care au site, doar un procent foarte mic de biblioteci au (sau dacă au nu funcționează la moment) astfel de mecanism, restul practică doar comunicarea prin e-mail ca metodă de interacțiune cu utilizatorii. Aici nu am putea fi de acord cu concluziile studiului “Prezența și conținutul site-urilor Web în Moldova – 2005” ce se referă la existența serviciilor publice de bază on-line tranzacționale, deoarece la moment pentru acest indicator nu au putut fi depistate niciun fel de date în rândul instituțiilor publice, inclusiv și al bibliotecilor. Ca moment pozitiv putem menționa serviciile electronice de referință inedite oferite pe parcursul mai multor ani de **Biblioteca Publică de Drept ([www.pll.md](http://www.pll.md))**. Forma electronică de feed-back plasată pe pagina web a **Bibliotecii Municipale “B.P. Hasdeu”** constituie o comunicare virtuală eficientă între utilizator

și bibliotecă. În cadrul concursului WEB Top 2002 organizat de Fundația pentru Dezvoltare Digitală din Moldova în colaborare cu alți parteneri, Biblioteca Municipală “B.P. Hasdeu” a devenit deținătoarea locului I în categoria „Artă și cultură”; în cadrul ediției Web Top 2005 în cadrul aceleiași categorii Premiul de gradul 1 îi revine site-ului Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova;

- Posibilitatea de a descărca (download) anumite fișiere (formulare sau anchete tipizate), completarea și prezentarea cărora este necesară pentru prestarea serviciului public;

- Lista de întrebări frecvente care ajută vizitatorii să înțeleagă mai bine atât conținutul serviciilor, cât și acțiunile care trebuie întreprinse pentru a beneficia de acestea;

- Forum pentru discuții legat de diverse aspecte ale serviciilor publice, cu ajutorul căruia utilizatorii pot afla opinia și comentariile altor beneficiari sau a moderatorului, care de obicei este o persoană abilitată în cadrul instituției;

- Abonarea prin e-mail la noutățile ce țin de activitatea instituției și de anumite servicii în parte, favorizând astfel procesul de interacțiune dintre utilizatorii site-ului și instituția publică.

### Vizitarea site-urilor web

Dacă ne referim la biblioteci ca instituții publice, popularitatea site-ului poate fi acel indicator al aprecierii de către opinia publică, dar și o măsură a impactului social pe care o are activitatea instituției date. Așadar, contoarele statistice pe site-urile bibliotecilor este un instrument de măsurare a eficacității site-ului. Pe lângă numărul de vizitatori unici și numărul total de accesări (vizitele virtuale), devine posibil de urmărit date cu privire la resursele web, care se bucură de popularitate la utilizatori. Pentru monitorizarea numărului de vizite a site-urilor au fost utilizate datele furnizate de contoarele statistice disponibile pe site-urile instituțiilor studiate. Datele colectate din diferite surse: rapoarte anuale ale instituțiilor, interviurile cu specialiștii din biblioteci, precum și datele din tabelul de mai jos din același studiu ne dovedesc faptul că contoarele sunt încă slab utilizate ca metodă de colectare a informației despre vizitele site-urilor.

**Tabelul 3. Ponderea instituțiilor cu contoare statistice expuse pe site-uri**

Tipul instituției	Numărul total de instituții	Numărul de site-uri cu contoare statistice	Ponderea instituțiilor cu contoare statistice
<i>Instituții guvernamentale</i>	84	14	17 %
<i>Instituții mass-media locale</i>	727	55	8 %
<i>Universități și centre de instruire</i>	59	6	10 %
<i>Instituții publice</i>	183	5	3 %
<i>Instituții medicale</i>	134	0	0%
<i>Piața virtuală</i>	43	17	40 %
<b>Total</b>	<b>1230</b>	<b>97</b>	<b>7,9 %</b>

Sursa: Studiul "Prezența și conținutul site-urilor Web în Republica Moldova" (2005)

**Tabelul 4. Ponderea instituțiilor care dispun de contoare statistice**

Tipul instituției	Numărul total de instituții care sunt prezente pe Web	Numărul de site-uri cu contoare statistice	Ponderea instituțiilor cu contoare statistice
<i>Instituții guvernamentale</i>	51	14	27%
<i>Instituții mass-media locale</i>	152	55	36%
<i>Universități și centre de instruire</i>	25	6	4%
<i>Instituții publice</i>	62	5	8%
<i>Instituții medicale</i>	104	0	0%
<i>Piața virtuală</i>	43	17	4%
<b>Total</b>	<b>437</b>	<b>97</b>	<b>22%</b>

Sursa: Studiul "Prezența și conținutul site-urilor Web în Republica Moldova" (2005)

Faptul că nu toate bibliotecile, care la 01.01.2006 erau informatizate și dispuneau de site-uri, au prezentat date la Centrul de Statistică al Bibliotecii Naționale, care la moment este abilitat cu dreptul și obligațiunea de a colecta, prelucra și prezenta sinteza statistică a activității bibliotecilor publice din Moldova la Biroul Național de Statistică și la Consiliul Biblioteconomic Național, cel din urmă asumându-și responsabilitatea de a face sinteza statistică a activității Sistemului Național de Biblioteci, ne dovedește o dată în plus că acestea nu duc evidența vizitelor virtuale, de regulă, din lipsa unui contor. Aici este cazul de menționat că datele cu privire la vizitele virtuale din anul 2005 sunt obligatorii pentru toate bibliotecile din Moldova

și sunt incluse la capitolul **Utilizarea bibliotecii. Servicii** în *Raportul statistic (anual) nr. 6 – c. Indicii Numărul de vizite virtuale și Ponderea vizitelor virtuale din numărul total de vizite efectuate în bibliotecă* fac parte din setul indicilor și indicatorilor de monitorizare, programat pentru a fi utilizat în scopul analizei de realizare a Strategiei naționale "Moldova electronică" (*domeniul cultura electronică, subdomeniul e-bibliotecii*). Astfel, la începutul anului 2006 bibliotecile din Republica Moldova au înregistrat 1 789,0 mii de vizite virtuale în raport cu 20 247,9 mii vizite tradiționale (vezi tabelul vizavi de înregistrarea indicilor și indicatorilor nominalizați în sistemele de biblioteci de diferite tipuri).

Tabelul 5. Ponderea vizitelor virtuale

Sistemele de biblioteci	Numărul total de biblioteci	Numărul de vizite înregistrate	Numărul de vizite virtuale înregistrate	Ponderea vizitelor virtuale din numărul total de vizite înregistrate
<b>Biblioteci publice,</b>	<b>1389</b>	<b>10169,7</b>	<b>1718,5</b>	<b>16,9 %</b>
inclusiv Biblioteca Națională a Republicii Moldova	1	126,8	9,0	7,1 %
inclusiv Biblioteca Națională pentru Copii "Ion Creangă"	1	128,6	0	0 %
<b>Biblioteci ale instituțiilor din învățământ, inclusiv:</b>	<b>1498</b>	<b>9830,1</b>	<b>49,0</b>	<b>0,5 %</b>
Biblioteci universitare	16	3838,2	46,2	1,2 %
Biblioteci de colegiu	16	300,1	0	0%
Biblioteci școlare	1466	5691,8	2,8	0,04%
<b>Biblioteca Centrală Științifică a Academiei de Științe a Moldovei</b>	<b>1</b>	<b>76,1</b>	<b>0</b>	<b>0%</b>
<b>Biblioteci medicale</b>	<b>26</b>	<b>77,7</b>	<b>0</b>	<b>0%</b>
<b>Biblioteci agricole</b>	<b>10</b>	<b>15,0</b>	<b>0</b>	<b>0%</b>
<b>Biblioteci tehnice, inclusiv Biblioteca Tehnologico-Științifică a RM</b>	<b>62</b>	<b>110,4</b>	<b>0</b>	<b>0%</b>
<b>Biblioteci sindicale</b>	<b>1</b>	<b>6,6</b>	<b>0</b>	<b>0%</b>
<b>Biblioteca Centrală Republicană Specializată a Studioului de Imprimări Sonore al Societății Orbilor din Republica Moldova</b>	<b>1</b>	<b>5,5</b>	<b>0</b>	<b>0%</b>
<i>Total</i>	<i>2988</i>	<i>20291,1</i>	<i>1789,0</i>	<i>8,8%</i>

Sursa: Raportul statistic cu privire la activitatea bibliotecilor din Sistemul Național de Biblioteci pentru anul 2005 (Ministerul Culturii și Turismului al Republicii Moldova)

Conform aceluiași studiu, pentru a fi posibilă comparația au fost luate 3 nivele de popularitate a site-urilor apreciate după numărul mediu de vizitatori unici:

- Site-uri cu o popularitate înaltă (peste 800 vizitatori unici pe zi).
- Site-uri cu o popularitate medie (de la 200 până la 800 vizitatori unici pe zi).
- Site-uri cu o popularitate scăzută (până la 200 vizitatori unici pe zi).

Conform datelor existente, site-urile instituțiilor publice (date concrete cu privire la biblioteci ca instituții publice nu sunt prezentate) au o popularitate scăzută, ceea ce ne dovedește faptul că acestea nu satisfac nici pe jumătate necesitățile utilizatorilor, precum și nivelul slab al interacțiunii dintre acest gen de instituții și populație prin intermediul Internetului.

În scopul monitorizării procesului de realizare a **Strategiei naționale de edificare a societății informaționale "Moldova electronică"** și a **Planului de acțiuni** pentru îndeplinirea acestuia au fost propuși următorii indici:

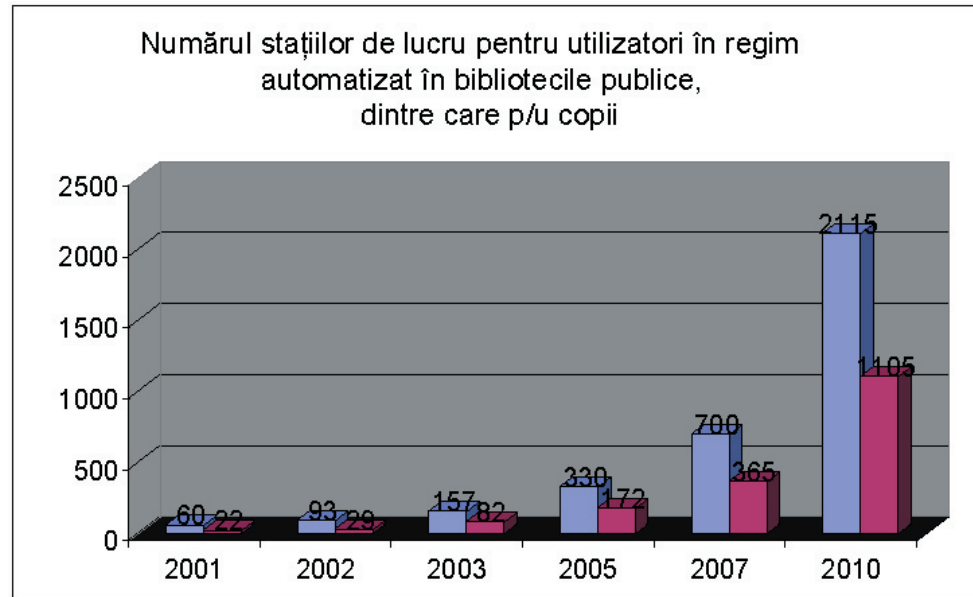
- ✓ Numărul de calculatoare deținute de biblioteci.
- ✓ Numărul de calculatoare conectate la Internet.
- ✓ Numărul de stații de lucru pentru utilizatori.
- ✓ Numărul de vizite înregistrate în biblioteci.
- ✓ Total vizite înregistrate în biblioteci.
- ✓ % vizitelor virtuale din numărul total de vizite.
- ✓ Colecția electronică deținută de biblioteci.
- ✓ Total colecții deținute de biblioteci.
- ✓ % colecției electronice din numărul total de colecții deținute de bibliotecile publice.

În perioada analizei **domeniului Biblioteci** în scopul elaborării **Gradului de pregătire electronică a Republicii Moldova pentru edificarea societății informaționale** au fost făcute un șir de prognoze cu privire la faptul cum vor evolua indicatorii principali (vezi figura 3). În special, a fost făcută prognoza dinamicii stațiilor de lucru pentru utilizatori în bibliotecile publice (date cu privire la activitatea celorlalte biblioteci nu erau prezente). La începutul anului 2006, numărul acestora trebuia să se egaleze cu 330 (72 din care trebuiau să fie pentru copii), în

realitate indicele era de 337, din care 265 aveau ieșire la Internet. Din ele 163 (125 fiind conectate la Internet) erau destinate utilizatorilor copii. De asemenea, a fost preconizat: colecția electronică

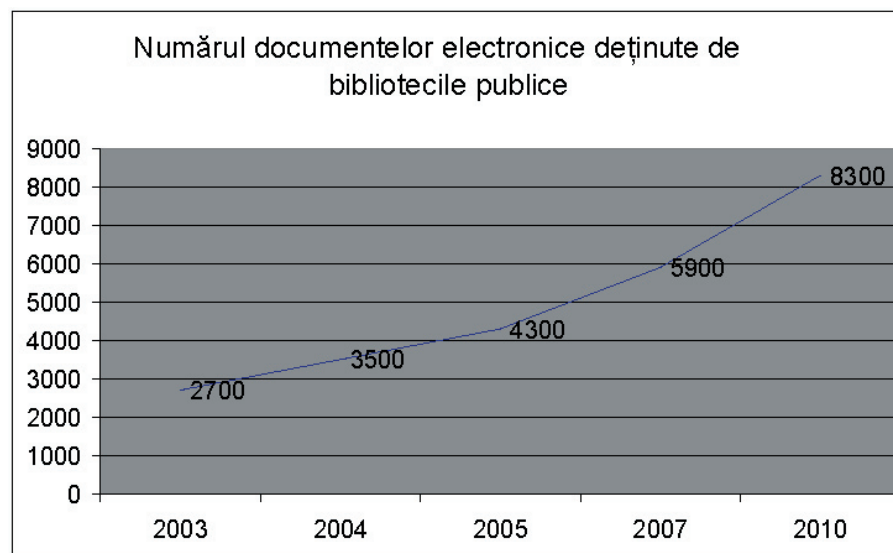
deținută de bibliotecile publice la finele anului 2005 să atingă cifra de 4300 u.m. Conform datelor statistice colecția electronică constituia 4600 unități materiale.

**Figura 3. Dinamica stațiilor de lucru pentru utilizatori în bibliotecile publice (prognoză)**



Datele statistice despre activitatea bibliotecilor publice prezentate de Departamentul Statistică și Sociologie al Republicii Moldova și prognoza Ministerului Culturii (actualmente Biroul Național de Statistică și Ministerul Culturii și Turismului al Republicii Moldova)

**Figura 4. Dinamica colecției electronice deținute de bibliotecile publice (prognoză)**



Datele statistice despre activitatea bibliotecilor publice prezentate de Departamentul Statistică și Sociologie al Republicii Moldova și prognoza Ministerului Culturii (actualmente Biroul Național de Statistică și Ministerul Culturii și Turismului al Republicii Moldova)

**Tabelul 6. Dotarea bibliotecilor cu calculatoare și alte echipamente**

<i>Sistemele de biblioteci</i>	<i>Numărul total de computere destinate utilizatorilor copii</i>	<i>Numărul stațiilor de lucru pentru utilizatori</i>	<i>conectate la Internet</i>	<i>Numărul stațiilor de lucru pentru utilizatori-copii conectate la Internet</i>	<i>Numărul de imprimante pentru utilizatori</i>	<i>Numărul de scannere pentru utilizatori</i>		
<b>Biblioteci publice,</b>	541	220	337	265	163	125	92	60
inclusiv Biblioteca Națională a Republicii Moldova	72	0	15	7	0	0	0	0
inclusiv Biblioteca Națională pentru Copii "Ion Creangă"	29	7	7	6	7	6	1	1
<b>Biblioteci ale instituțiilor din învățământ, inclusiv:</b>	703	5	537	483	3	3	31	18
Biblioteci universitare	688	0	533	478	0	0	29	16
Biblioteci de colegiu	0	0	0	0	0	0	0	0
Biblioteci școlare	15	5	4	5	3	3	2	20
<b>Biblioteca Centrală Științifică a Academiei de Științe a Moldovei</b>	28	0	7	6	0	0	0	0
<b>Biblioteci medicale</b>	12	0	4	2	0	0	0	0
<b>Biblioteci agricole</b>	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>Biblioteci tehnice, inclusiv Biblioteca Tehnologico-Științifică a RM</b>	0	0	4	4	0	0	1	0
<b>Biblioteci sindicale</b>	11	0	0	0	0	0	0	0
<b>Biblioteca Centrală Republicană Specializată a Studioului de Imprimări Sonore al Societății Orbilor din Republica Moldova</b>	9	1	0	0	0	0	0	0
<b>Total</b>	<b>1304</b>	<b>226</b>	<b>889</b>	<b>760</b>	<b>166</b>	<b>128</b>	<b>124</b>	<b>78</b>

Sursa: *Raportul statistic cu privire la activitatea bibliotecilor din Sistemul Național de Biblioteci pentru anul 2005*

Prost stau lucrurile la capitolul **Frecvența înnoirii conținutului local**, moment ce a fost menționat în studiul nominalizat. În special, se evidențiază instituțiile publice (muzeele, teatrele, bibliotecile) și instituțiile medicale. Dacă, în general, actualizarea conținutului web este practică de fiecare a treia

instituție, din numărul instituțiilor publice, acest lucru îl face doar fiecare a douăsprezecea instituție. În cazul dat acestea sunt într-o situație mai bună în comparație doar cu instituțiile medicale (vezi tabelul de mai jos).

Tabelul 7. Actualizarea site-urilor

<i>Tipul instituției</i>	<i>Numărul total de instituții prezente pe web</i>	<i>Numărul de instituții care au actualizat site-ul în 2005</i>	<i>Ponderea instituțiilor care au actualizat site-ul în 2005</i>
<i>Instituții guvernamentale</i>	51	29	57%
<i>Instituții mass-media locale</i>	152	82	54%
<i>Universități și centre de instruire</i>	25	9	36%
<i>Instituții publice</i>	62	5	8%
<i>Instituții medicale</i>	104	1	1%
<i>Piața virtuală</i>	43	22	51%
<b>Total</b>	<b>437</b>	<b>148</b>	<b>34%</b>

Sursa: Studiul "Prezența și conținutul site-urilor Web în Republica Moldova" (2005)

Evident că situația este îngrijorătoare, dacă ținem cont de faptul că în cazul nostru din lista instituțiilor publice făceau parte *teatrele, muzeele și bibliotecile*, mai bine zis instituțiile care au menirea să ofere încontinuu informații noi cu privire la evenimentele culturale, să reflecte cât mai exact activitatea curentă, pe care o desfășoară acestea. Adică, necesitatea înnoirii conținutului unui site trebuie corelată cu activitatea instituțiilor și periodicitatea evenimentelor. Perioada când a fost realizat studiul a coincis cu perioada de "deșteptare a paginilor web deținute de biblioteci". Anume în trimestrul IV al anului 2005 o bună parte din bibliotecile care dispuneau de site-uri lucrau asupra unor noi concepții ale acestora, la moment desfășurându-se o vastă activitate în această direcție. O bună parte de instituții bibliotecare, în special cele publice, au beneficiat de posibilitatea de a avea o pagină web în anii 2000-2004 grație participării la proiecte realizate cu susținerea Fundației Soros Moldova. Mai târziu, din lipsa de bani, puține dintre acestea au fost actualizate.

După cum deja am menționat, astăzi practic toate bibliotecile informatizate sunt în căutare și găsesc modalități pentru a avea site-uri moderne, cu un conținut orientat către necesitățile utilizatorilor, nefiindu-le indiferentă nici limba de prezentare a conținutului.

Bibliotecile și-au expus dorința de a păși pe calea informatizării. Au realizat în această direcție multe lucruri interesante. Guvernul Republicii Moldova va trebui să susțină bibliotecile prin dotarea pe etape cu tehnologii informaționale, asigurarea accesului la Internet, stimularea personalului și asigurarea procesului de instruire continuă a acestuia în utilizarea tehnologiilor moderne, în corespundență cu Planul de acțiuni pentru realizarea Strategiei naționale de edificare a societății informaționale "Moldova electronică". Evident că el nu poate fi realizat într-un termen scurt, fie și conform unui program bine chibzuit, care trebuie să se bazeze pe eforturile întregii societăți.

# De la Societatea Informațională la Societatea Cunoașterii



Tatiana Costiuc

A trecut ceva timp de la elaborarea și aprobarea Declarației de la Copenhaga (1999), care solicita bibliotecilor publice europene să-și asume rolurile-cheie în încurajarea dezvoltării economice, a învățării continue, diversității culturale sau identității comunitare și să fie pregătite pentru reevaluarea rolurilor și resurselor, pentru a răspunde necesităților sociale în schimbare.

Perioada care a urmat a fost dominată de informatizarea proceselor de bibliotecă și de creșterea interesului pentru funcția informațională a bibliotecii. Publicațiile de specialitate au acordat spații enorme acestui subiect, iar activitățile științifice, sesiunile de comunicări, simpozioanele și întrunirile profesionale aveau ca teme obligatorii de dezbatere informatizarea, computerul și posibilitățile oferite de utilizarea acestuia. Este de înțeles că apariția computerului a declanșat o adevărată revoluție în activitatea bibliotecilor; nu mai este cazul să insistăm asupra avantajelor obținute în rezultatul automatizării proceselor de muncă, în organizarea, sistematizarea și regăsirea informației. Entuziasmul, însă, a fost atât de mare încât, așa cum se întâmplă de obicei în cazul unei noutăți absolute, reacția specialiștilor a fost pe alocuri exagerată. Biblioteca a început să fie privită, în primul rând, ca *centru de informare*, *cititorul* a devenit *utilizator*, iar *paradigma carte-lectură-cititor* a fost înlocuită cu *informație-utilizator*. La prima vedere s-ar părea că sunt justificate aceste modificări de terminologie, pentru că bibliotecile s-au adaptat imediat la schimbările și necesitățile societății, și-au îmbogățit oferta de servicii, iar un cetățean al comunității vine la bibliotecă nu doar pentru lectură, ci și pentru alte servicii din gama "celor noi". Este la fel de adevărat că suntem mereu tentați să îmbrățișăm modele occidentale fără a aștepta să se coacă și la noi premisele și chiar neglijând specificul și rolul instituției bibliotecare în comunitățile noastre. Acum, când entuziasmul s-a mai temperat, când lumea a început să perceapă computerul, în primul rând, ca pe un instrument de lucru, am început să realizăm că dacă un utilizator de Internet, un copil care frecventează cu plăcere *Ludoteca* sau un tânăr care vine

regulat să asculte muzică sau să vizioneze un film – dacă fiecare dintre aceștia prinde gustul lecturii și devine *cititor* al bibliotecii – satisfacția noastră, a bibliotecarilor, este enormă. Pentru că un *cititor* este mai mult decât doar un *utilizator*, pentru că *lectura* este mai mult decât *informarea*, pentru că *lectura* înseamnă *cunoaștere*, iar *cunoașterea* înseamnă *înțelepciune*.

„Societatea informațională”, „biblioteca virtuală”, „informația este puterea” – sunt termeni și expresii care încep câte puțin să se erodeze. Or bibliotecile au fost întotdeauna depozite ale istoriei și cunoașterii, indiferent de suporturi și instrumente de lucru. Un om informat și un om cult nu înseamnă același lucru; *informație*, conform DEX-ului, înseamnă comunicare, veste, știre, care pune pe cineva la curent cu o situație, lămurire asupra unei persoane sau a unui lucru, pe când *cultură* înseamnă totalitatea cunoștințelor temeinice, acumulate din diverse domenii, iar cărțile rămân sursele esențiale de conservare și difuzare ale cunoștințelor.

Acum câțiva ani o colegă bibliotecară ne atenționa că răsturnarea de valori, care s-a produs în multe cazuri, acordând prea multă importanță informației și funcției informaționale a bibliotecii, trezește reacții și tensiuni în rândul intelectualilor, că, „datorită predominanței calculatorului, informația, prin faptul că este cea mai susceptibilă de computerizare, are rolul de prim-plan, în ciuda faptului că reprezintă treapta cea mai de jos a scării valorice cognitive și este de datoria noastră, a bibliotecarilor, să clarificăm acest aspect ori de câte ori avem ocazia.”<sup>1</sup>

Suntem conștienți de faptul că noile tehnologii au devenit o componentă vitală a existenței noastre, dar nu putem să nu recunoaștem că acestea modifică cunoștințele oamenilor, provocând o criză a științei de carte. Un referat pentru școală sau un text, copiate integral de pe Internet, fără a pune măcar semnele diacritice, nu înseamnă știință de carte și această situație ar trebui să ne alarmeze la fel de mult și pe bibliotecari și pe profesori.

Internetul a devenit concurentul invizibil al bibliotecilor în materie de informație, dar nu și de cunoaște-

re. Orice cerere de informație poate fi rezolvată pe Internet: mersul trenurilor, prognoza meteo, curs valutar, adrese, țări și continente, totul se vinde și se cumpără prin Internet: bilete de avion, bilete la teatru, mobilă, haine, cărți etc. Astăzi aproape nimeni nu mai vine la bibliotecă pentru o informație factuală, iar centrele de informare comunitară și-au reorientat activitatea spre crearea bazelor de date și elaborarea de webbibliografii, oferind utilizatorilor informații prin intermediul paginilor WEB. Numărul celor care zilnic trec pragul bibliotecii, însă, nu este deloc în scădere, dar ei vin pentru consultarea colecției de documente și publicații, pentru studiu în sălile de referință și de lectură, pentru lectură de divertisment și pentru petrecerea timpului liber. *Ludoteca* și *Internetul*, facilitățile oferite de utilizarea noilor tehnologii constituie mai degrabă „momeala” și pretextul de a-i aduce pe non-cititori în spațiul bibliotecii și de a-i atrage apoi către carte și lectură.

Biblioteca de astăzi își desfășoară activitatea într-un mediu concurențial diversificat, format din instituții culturale, educative, și din furnizori de servicii publice, care au apărut odată cu noile tehnologii. Este de înțeles că nu vom fi o instituție modernă dacă nu ne vom diversifica gama de servicii solicitate de comunitate și, mai ales, dacă vom continua să lucrăm în regim tradițional, ca acum zece ani. Furnizorii de servicii publice, totuși, nu pot face concurență bibliotecii; videoclipurile locale, sălile de jocuri și Internet, serviciile de fax și xerox oferă doar ceea ce reprezintă denumirea lor, bibliotecile însă, pe lângă serviciile similare, oferă acces la lectură, programe culturale și de educație permanentă. Acesta este punctul forte al bibliotecii și acesta a fost dintotdeauna, iar, în tendințele și orientările actuale, asistăm la o nouă deplasare de accente de la funcția informațională a bibliotecii către funcția educațională și de învățământ.

Cea de-a treisprezecea Conferință Internațională *Crimeea 2006*, organizată sub egida IFLA, a avut ca temă de desfășurare *De la informare – la cunoaștere*. Celebrul viitorolog John Naisbitt declara acum câțiva ani: „Ne înecăm în informații, dar murim de foame după cunoaștere”,<sup>2</sup> iar nu mai puțin celebrul scriitor Umberto Eco și-a intitulat conferința prezentată la Academia Italiană pentru Studii Americane Avansate „De la Internet la Gutenberg” și ne recomandă ca preocuparea educațională să cuprindă toate tipurile de media, iar responsabilitățile și sarcinile să fie echilibrate cu grijă.<sup>3</sup>

Ideea de creare permanentă a cunoștințelor, conceptul de *învățare pe tot parcursul vieții* încep să câștige tot mai mult teren și în activitatea bibliotecilor, spre satisfacția bibliotecarilor și a intelectualilor în general, deși organismele europene încurajează de ceva timp instituțiile cultural-educative să răspundă acestei provocări.

Este un aspect al activității bibliotecilor, care ar merita să ne capteze atenția.

Trebuie să menționăm faptul că în iunie 2000 Consiliul European, întrunit în Portugalia, a invitat statele membre și țările candidate, Consiliul și Comisia, ca în limita ariei lor de competență, să “identifice strategiile coerente și măsurile practice cu privire la consolidarea procesului de învățare pe tot parcursul vieții pentru toată lumea”. Acest deziderat este privit prin prisma unei abordări care pune împreună învățarea pe tot parcursul vieții cu procesele actuale existente la nivel european, cu strategiile, planurile și politicile destinate tinerilor, pieței muncii, includerii sociale și cercetării.

#### **Ce înseamnă învățarea pe tot parcursul vieții? Ce înseamnă o Societate a Cunoașterii?**

Răspunsurile ne sunt oferite de Comunicatul Comisiei Europene din 2001, un text care, la modul cel mai direct, vizează și activitatea bibliotecilor, iar, în continuare, vom insista asupra unor termeni și definiții din acest document, conturate în rezultatul procesului de consultare, lansat de *Memorandumul asupra învățării pe tot parcursul vieții* de la Lisabona.<sup>4</sup>

**Societatea bazată pe cunoaștere** (knowledge-society) – societate ale cărei procese și practici sunt bazate pe producerea, distribuirea și folosirea cunoștințelor.

**Învățarea pe tot parcursul vieții** (lifelong learning) – toate activitățile de învățare desfășurate pe tot parcursul vieții, care au ca scop îmbunătățirea cunoștințelor, deprinderilor și competențelor din punct de vedere al dezvoltării personale, civice, sociale și/sau a capacității de angajare pe piața muncii. *Învățarea pe tot parcursul vieții* cuprinde toate formele de învățare, de la perioada de preșcolaritate la cea de post-pensionare, îmbrățișând și întreg spectrul formal, non-formal și informal al activităților de învățare. Printre obiectivele învățării se includ: cetățenia activă, dezvoltarea personală, includerea socială, precum și aspecte ale dobândirii competențelor profesionale pentru angajarea pe piața muncii.

Principiile care străbat **învățarea pe tot parcursul vieții** și care direcționează implementarea eficientă a acesteia vizează centrarea activităților de învățare pe individ, importanța accesului egal la învățare precum și calitatea și relevanța activităților și proceselor de învățare.

Mesajul este acela, conform căruia sistemele tradiționale trebuie să se supună unor transformări, să devină din ce în ce mai deschise și mai flexibile, în așa fel încât cei care învață să poată urma modalități de învățare individuale, potrivite nevoilor și intereselor lor, și astfel să poată beneficia de avantajele unui acces liber la învățare pe tot parcursul vieții.

Definiția atrage de asemenea atenția asupra întregului set de activități de învățare formală, non-formală și informală, într-o manieră coerentă, care ar contribui la **crearea unei culturi a învățării**:

**Învățare formală** (formal learning) – activități de învățare desfășurate în general de instituții de pregătire, structurate (în termeni de obiective, perioadă de timp, suport didactic), la absolvirea cărora se dobândește o calificare. Învățarea formală este intențională din perspectiva celui care învață;

**Învățare informală** (informal learning) – învățarea rezultată din activitățile zilnice desfășurate la locul de muncă, în familie sau în timpul liber. Nu este o învățare structurată (cu obiective, perioadă de timp, suport didactic) și nu se încheie cu dobândirea unui certificat/diplomă. Poate fi o învățare intențională, dar în cele mai multe cazuri este non-intențională (incidentală sau “la întâmplare”);

**Învățare non-formală** (non-formal learning) – activități de învățare care nu sunt furnizate de o instituție de educație sau pregătire și prin care nu se dobândește o calificare. Este totuși structurată (are obiective, perioadă de timp și suport didactic). Este o învățare intențională din perspectiva celui care învață.

Observăm că definițiile sunt elaborate din perspectiva celui care învață; bibliotecile se încadrează la categoria responsabile de învățarea informală, ca instituții care trebuie să contribuie la învățarea pe tot parcursul vieții.

Această orientare vine și din partea autorităților locale, care, în ultimul timp, solicită instituțiilor cultural-educative din subordine, inclusiv bibliotecilor, realizarea proiectelor și programelor de educație permanentă, de păstrare a memoriei culturale și de valorificare a moștenirii culturale.

Conform *Comunicatului Comisiei Europene* autoritățile publice trebuie să preia rolul de conducere în dezvoltarea și implementarea strategiilor de învățare pe tot parcursul vieții, la toate nivelele.

Acestea sunt responsabile pentru furnizarea resurselor necesare și pentru accesul tuturor cetățenilor la educația obligatorie și la educația de bază pentru dobândirea deprinderilor fundamentale, ca și pentru asigurarea condițiilor și oportunităților de învățare atât pentru educația preșcolară, cât și pentru educația adulților.

Măsurile includ asigurarea drepturilor cetățenilor de a avea acces la oportunitățile de creare și perfecționare a cunoștințelor și competențelor de-a lungul vieții (așa cum se stipulează în preambulul tratatului de la Amsterdam), precum și acordarea serviciilor de consiliere în acest domeniu.

Toate instituțiile cultural-educative, voluntarii, toți actorii sociali au responsabilitatea de a lucra

împreună în cadrul activităților cuprinse în învățarea pe tot parcursul vieții, iar conceptul de **parteneriat** în promovarea și sprijinirea învățării devine determinant.

Parteneriatul reflectă împărțirea beneficiilor și a responsabilităților în privința învățării pe tot parcursul vieții, iar acțiunile realizate în parteneriat se dovedesc în majoritatea cazurilor cele mai eficiente în circumstanțe diferite. Aceste parteneriate includ: autoritățile locale, școlile, universitățile, arhivele, muzeele, alți furnizori de pregătire și servicii conexe precum centrele de consiliere și orientare, centrele de cercetare, serviciile publice pentru angajare pe piața muncii, ONG-urile de la nivel local (organizațiile comunitare și de voluntariat), reprezentanți ai unor grupuri speciale de potențiale persoane care doresc să învețe.

Comisia Europeană recomandă sprijinirea la nivel european a eforturilor pentru a face o realitate din învățarea pe tot parcursul vieții; aceasta presupune inclusiv împărțirea ideilor, a experiențelor și a bunelor practici, pentru a constitui o zonă europeană a învățării pe tot parcursul vieții.

Statele membre sunt încurajate să înființeze **centre locale de învățare** și sunt invitate să folosească resursele furnizate de școli, instituții culturale, de educație a adulților și de învățământ superior, centre de cercetare și alte instituții publice, cum ar fi bibliotecile, centrele multifuncționale pentru învățarea pe tot parcursul vieții.

Nu doar organismele europene sunt promotorele conceptului de învățare pe tot parcursul vieții.

Publicațiile de specialitate au relatat despre experiența bibliotecilor din SUA în acest domeniu și despre grija pe care o manifestă autoritățile statului american pentru susținerea bibliotecilor și muzeelor, două instituții de educație și învățământ care au ca obiectiv principal crearea și susținerea unei națiuni a celor care învață pe tot parcursul vieții.<sup>5</sup>

*IFLA* promovează instruirea sub mai multe aspecte, încurajând bibliotecile din toată lumea să dezvolte programe care sprijină alfabetizarea, lectura și învățarea pe viață, iar *Comisia UNESCO pentru educație în secolul XXI*, condusă de Jacques Delors a promulgat patru piloni ai educației pentru viitor: a învăța să cunoști, a învăța să înveți, a învăța să fii, a învăța să trăim împreună.

Aceste îndemnuri sugerează orientări și strategii atât pentru instituțiile care asigură învățarea formală, cât și pentru cele care promovează învățarea informală.

Bibliotecile publice din România, prin Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România (ANBPR), au participat, pentru prima dată, în noiembrie 2005, la organizarea Săptămânii Educației

Permanente din România (Festivalul Șanselor Tale) și au făcut față, cu succes, noilor abordări ale conceptului de educație și pregătire. Acest concept nu este unul nou pentru instituția bibliotecară; proiecte culturale, programe de formare a culturii informaționale, programe de vacanță, cercuri de creație, ore de lectură, studii de istorie locală și bibliografii – iată doar câteva dintre activitățile de valorificare a colecțiilor de bibliotecă, care, într-o formă structurată și coerentă, sunt programe de educație permanentă pentru publicul de toate vârstele.

Totul este ca noi, bibliotecarii, să fim conștienți de faptul că este vorba despre o deplasare de accente de pe funcția informațională pe funcția educațională și de învățământ, să nu alunecăm într-o altă extremă și să transformăm bibliotecile din *centre de informare* în *centre de învățare*, iar bibliotecarii din „brokeri de informații” în „facilitatori de învățare” (glosarul Comunicatului Comisiei Europene).

Nu vom minimaliza sub nicio formă rolul funcției informaționale; orice studiu, cercetare sau proiect cultural au ca punct de pornire informarea și documentarea, iar programele de educație permanentă transformă biblioteca într-un excelent spațiu al comunicării, acordând funcției de socializare locul cuvenit. Echilibrul ar fi cuvântul de ordine într-o societate mereu în schimbare.

Reorientarea politicii culturale către educație și cunoaștere constituie pentru biblioteci și pentru bibliotecari o deschidere extraordinară, o posibilitate de valorificare a potențialului cultural și uman, a creativității personalului și, nu în ultimul rând, o reșezare în scara valorică cognitivă a *lecturii* și a *cunoștințelor* acolo unde întotdeauna le-a fost

locul. Iar dacă de rezultatele muncii de cercetare și creație vor beneficia toți membrii comunității, de la preșcolari la pensionari, impactul nu se va lăsa așteptat, biblioteca a fost și va rămâne o instituție de cultură și cunoaștere.

Comunicatul Comisiei Europene, despre care vorbeam mai devreme, are drept preambul un proverb chinezesc:

*“Dacă vrei să plantezi pentru un an – pune porumb.*

*Dacă vrei să plantezi pentru 10 ani – pune pomi.*

*Dar dacă vrei să plantezi pentru o viață – instruește și educă oameni”.*

### **Bibliografie**

1. Europa – o zonă a învățării pe tot parcursul vieții: Comunicatul Comisiei Europene. Bruxelles, 21.11.2001.
2. Declarația de la Copenhaga: Nonpublicație.
3. Eco, Umberto. *De la Internet la Gutenberg*. În: Magazin bibliologic, 2005, nr. 2, p. 31-38.
4. Regneală, Mircea. *Curs elementar de biblioteconomie* (XIV). În: Biblioteca, 2006, nr. 4, p. 108-109.
5. Fumea, Doina. *Contextul bibliotecă – informatizare: Aplicații la domeniul chimiei*. În: Biblioteca, 2001, nr. 5, p.139
6. Osoianu, Vera. *Biblioteca în sprijinul instruirii pe tot parcursul vieții* (Experiența bibliotecilor din SUA). În: Școala de Biblioteconomie din Moldova. Buletin trimestrial, 2003, nr. 4, p. 41- 48.

# Bibliotecile publice dondușenene: dezvoltare, probleme, tendințe

Liuba Danuța,  
specialist principal la Secția  
Cultură Dondușeni

„Biblioteca trebuie să fie un organism în dezvoltare”

Ranganathan

„Biblioteca trebuie să fie un organism în dezvoltare”, enunță una din legile lui Ranganathan, adică un organism flexibil și adaptabil la schimbările societății.

Societatea informațională, care se edifică în Republica Moldova, identificată ca una a cunoștințelor, impune bibliotecii și bibliotecarului un rol semnificativ.

Prin activitățile acestora pentru cumularea, prelucrarea, difuzarea și crearea condițiilor de utilizare a informației și cunoștințelor, bibliotecile publice au menirea:

- 1 de a promova cartea și lectura;
- 2 de a asigura fiecărui cetățean posibilitatea de asimilare a informațiilor, adică a cunoștințelor;
- 3 de a facilita procesul de formare a utilizatorilor pe parcursul întregii vieți;
- 4 de a instrui și dezvolta aptitudinile acestora în utilizarea tehnologiilor moderne.

Pentru a deveni competitive și pentru a corespunde cerințelor perioadei pe care o parcurgem, bibliotecile noastre s-au încadrat activ în procesul de dezvoltare și modernizare.

Astăzi pot afirma că o anumită evoluție în acest sens se produce și în bibliotecile publice ale raionului Dondușeni, unde în ultimii ani au loc anumite schimbări. Desigur, aceste schimbări sunt mult prea modeste față de cele înregistrate de bibliotecile din Chișinău, bibliotecile altor raioane, și totuși...

Din 23 de biblioteci publice, care activează în raion (din care 21 în comune și 2 în or. Dondușeni), 4 biblioteci: BPR, bibliotecile comunale Baraboi, Scăieni și Târnova sunt informatizate, grație implementării proiectelor susținute financiar de Fundația Soros-Moldova.

Pe parcursul anilor 2000-2005 în raion au fost implementate 9 proiecte:

- „Elaborarea și editarea biobibliografiei Ion Druță”, 1998-1999, Biblioteca Publică Dondușeni;
- „Crearea mini-mediatecii din Dondușeni”, 2001, Biblioteca Publică Dondușeni;
- „Promovarea serviciilor informaționale în mediul rural”, 2001, Biblioteca Publică Baraboi;
- „Dezvoltarea colecțiilor de bibliotecă”, 2002, Biblioteca Publică Baraboi;
- „Dezvoltarea colecțiilor pe diverse suporturi de informație”, 2002, Biblioteca Publică Dondușeni;
- „Centrul Comunitar de Acces la Informație și Instruire”, 2003, Biblioteca Publică Baraboi;
- „Centrul Informațional de Antreprenariat”, 2003, Biblioteca Publică Dondușeni;
- „Extinderea serviciilor pentru beneficiarii bibliotecii publice”, 2003, Biblioteca Publică Târnova;
- „Informatizarea satului – viitorul țării”, 2004, Biblioteca Publică Scăieni.

În situația finanțării foarte proaste a bibliotecilor publice de către APL, aceste proiecte au fost extrem de bine-venite contribuind la susținerea bibliotecilor în încercările lor de a se adapta transformărilor din societate, transformări legate de constituirea Societății Informaționale/Societății Cunoașterii.

Proiectele implementate au avut un impact foarte benefic atât asupra bibliotecilor cât și asupra comunităților respective, și anume:

#### 1. Dotarea bibliotecilor cu echipament și resurse informaționale moderne.

- Bibliotecile dispun de 26 computere, 6 imprimante, 4 scannere, 4 faxuri, 4 copiatoare. Toate sunt conectate la Internet;
- Au fost oferite posturi de lucru pentru utilizatori și bibliotecari (BP Dondușeni și Baraboi);
- A fost procurată și instalată baza de date juridice „SuperLex” (BP Dondușeni și Baraboi).

#### 2. Dezvoltarea și actualizarea colecțiilor de bibliotecă pe diverse suporturi de informație.

Bibliotecile publice Dondușeni și Baraboi și-au creat colecții de:

- *casete audio, video, CD-uri (325 un.)*
- *documente electronice (54 un.), inclusiv:*
  - ✓ Dicționare și enciclopedii;
  - ✓ Galerii de artă;
  - ✓ Lecții interactive la obiectele: biologie, geografie, limba engleză;
  - ✓ Programe de studiere a limbilor moderne;
  - ✓ Jocuri distractive;
  - ✓ Concursuri de cultură generală.

### 3. Extinderea serviciilor de bibliotecă.

Pe lângă serviciile tradiționale, bibliotecile susnumite oferă următoarele servicii modernizate:

- Acces la rețeaua Internet, inclusiv gratuit 2 ore pe săptămână pentru invalizi și copiii din familiile social vulnerabile;
- Cursuri gratuite de instruire (navigare Internet, utilizare computer programele Word, Excel);
- Acces gratuit la CD-uri și programe de procesare a textelor;
- Acces la baza de date juridice „SuperLex” (BP Dondușeni și Baraboi);
- Împrumut gratuit de documente audio, video la domiciliu (BP Dondușeni);
- Elaborarea și editarea ziarelor locale „BibliInfo” (BP Dondușeni) și „Constelația Baraboi” (BP Baraboi);
- Elaborarea și oferirea accesului la baza de date locale „Informații comunitare” (BP Baraboi, Dondușeni);
- Ore de informatică pentru elevii claselor 7, 8, 9 (BP Scăieni, Târnova).
- Servicii speciale:
  - studierea limbilor moderne (BP Baraboi, Dondușeni);
  - Videosalon (BP Dondușeni);
  - Jocuri cognitive la computer (BP Baraboi, Dondușeni).
- Servicii de multiplicare și copiere audio, video etc. (BP Dondușeni).

### 4. Îmbunătățirea indicatorilor.

Pe parcursul anilor 2000-2005 în bibliotecile descrise au crescut indicatorii de performanță:

Nr. d/o	Denumirea indicatorilor	2000	2005	%
1	Cititori	4532	6905	52 %
2	Împrumutul de documente	78 245	123 914	58 %
3	Frecvența	41567	73257	76 %

### 5. Diversificarea acțiunilor de promovare a cărții și lecturii.

O mare popularitate au acțiunile organizate de către biblioteci pentru diverse grupuri de beneficiari:

- *Cluburile pe interese:*
  - Clubul adolescenților și tineretului „Intellect” (BP Dondușeni);
  - Clubul tânărului ziarist (BP Baraboi);
  - Cenaclul de artă „Măiastra” (BP Dondușeni);
  - Clubul „Arta lecturii raționale” (BP Târnova);
  - Clubul de dezbateri (BP Dondușeni, Scăieni).
- *Lectoriul „Bazele culturii informaționale” (BP Scăieni).*
- *Teatrul cărții.*
- *Căsuța cu povești.*
- *Concursuri literare, mese rotunde etc.*

Aceste și alte activități oferă instituțiilor bibliotecare posibilitatea de a realiza rolul lor în calea utilizatorilor spre cunoaștere și creativitate.

### 6. Stabilirea relațiilor de colaborare și parteneriat.

Bibliotecile informatizate oferă serviciile noi în colaborare cu instituțiile de învățământ, APL, ONG-urile și alte instituții sociale din teritoriu.

Grație implicării bibliotecilor în viața socială a comunităților, inițiativele lor locale, se stabilesc relații bune de colaborare și parteneriat cu APL, care încep să recunoască rolul acestora în dezvoltarea comunităților.

E de menționat în acest sens parteneriatul social dintre BP Baraboi și APL, ONG-urile din comună.

Primăria Baraboi, în frunte cu dl Andrei Țurcanu, s-a implicat activ în elaborarea și implementarea proiectelor de bibliotecă.

A fost renovat localul bibliotecii, asigurată paza bunurilor instituției, inclusiv confecționarea grătilor și a ușilor de fier și finanțarea a 2 unități de paznic din fondul primăriei. Tot din fondul local este finanțată și unitatea de operator computer.

Anual APL alocă bibliotecii 10 mii lei pentru abonare și achiziția de carte. Din bugetul local se acoperă cheltuielile de întreținere a Internetului și bazei de date juridice, iar energia electrică este acoperită financiar de agentul economic SRL „Agro-Baraboieni”.

Biblioteca, la rândul ei, a organizat în cadrul proiectelor implementate diverse seminare, traininguri, mese rotunde cu diferite tematici și tehnici de instruire în colaborare cu diverse organizații și instituții:

- Elaborarea planului strategic a localității cu reprezentanți ai Centrului Contact.
- Instruire: „Cum să inițiezi o afacere”, cu reprezentanți IREX.
- „Elaborarea cererii de finanțare” în colaborare cu Asociația OIKOS.

- Reducerea sărăciei.
- Evidența contabilă la ONG-uri.
- Colectarea de fonduri cu reprezentanți IREX.

Beneficiind de aceste instruiri, comunitatea Baraboi a elaborat și câștigat respectiv încă 2 proiecte: „Renovarea apeductului pe o porțiune de sat” în mărime de 20 mii dolari SUA și proiectul „Deschiderea unui centru de planificare economică” în valoare de 10 mii dolari SUA, proiecte în proces de implementare în comunitate.

Seminare, mese rotunde cu tematici economice și comunitare au fost organizate și în BP Dondușeni, BP Scăieni.

#### 7. Extinderea statelor de bibliotecă.

Bibliotecile publice Baraboi și Scăieni dispun de câte un lucrător – operator computer, iar BP Dondușeni de un informatician.

#### 8. Modernizarea și actualizarea cunoștințelor și deprinderilor personalului de bibliotecă.

#### 9. Dezvoltarea unei imagini pozitive a bibliotecii publice.

Aceste și alte avantaje ne-a oferit procesul de schimbare și dezvoltare a domeniului bibliotecar.

Este necesar însă de menționat faptul că responsabilitatea pentru evoluare și transformare nu ține doar de bibliotecă.

Practic toate bibliotecile în implementarea noilor tehnologii se confruntă cu un șir de probleme:

#### ■ Lipsa finanțării.

Lipsa finanțelor se răsfrânge negativ asupra întregului proces de activitate a bibliotecilor, în special ce ține de:

#### ✓ Modernizarea spațiilor.

Practic nicio bibliotecă nu dispune de condiții optime de activitate, adică căldură, apă, mobilier etc.

#### ✓ Actualizarea colecțiilor.

De-a lungul anilor APL (cu excepția primăriei Baraboi) nu respectă prevederile Guvernului ce țin de alocarea sumei de 3 lei per locuitor pentru achiziția de carte. De aici și completarea foarte mică a colecțiilor de documente cu noi purtători de informație.

#### ■ Utilizarea neadecvată a echipamentelor și a resurselor proiectelor.

APL din Târnova și Scăieni nu au înțeles corect statutul proiectelor. Astfel, copiatoarele din aceste biblioteci se află la primărie, ceea ce creează incomodități pentru utilizatori.

#### ■ Schimbarea mentalității personalului de bibliotecă și creșterea competențelor acestora.

Schimbarea bibliotecilor ține, în primul rând, de schimbările de atitudine a personalului față de

profesie, de actualizarea cunoștințelor/deprinderilor profesionale ale angajaților.

Și aici avem mult de lucru, în special în biblioteca Târnova, unde se cere a fi angajat un operator computer.

#### ■ Depășirea termenului de implementare a proiectelor.

Din diferite motive termenul de implementare a ultimelor proiecte este depășit.

Acestea urmează să fie finisate în timpul cel mai apropiat.

În pofida problemelor cu care se confruntă, angajații bibliotecilor Dondușeni, Baraboi, Târnova și Scăieni fac tot posibilul ca instituțiile respective să devină cu adevărat „poartă locală deschisă spre cunoaștere”, precum declară Manifestul UNESCO despre biblioteca publică.

#### Bibliotecile se orientează spre:

■ Elaborarea strategiei de dezvoltare a bibliotecilor (pe termen scurt și lung).

■ Elaborarea și finisarea paginilor Web a bibliotecilor.

■ Întocmirea planului de participare la realizarea proiectului SIBIMOL.

■ Extinderea și îmbunătățirea serviciilor informaționale încât să satisfacă necesitățile publicului.

■ Fundamentarea colaborării APL și a profesioniștilor din biblioteci în scopul câștigării sprijinului acestora.

■ Raționalizarea și actualizarea fondurilor de bibliotecă necesităților comunității.

■ Oferirea accesului gratuit la mediile noi, inclusiv Internet.

■ Elaborarea materialelor promoționale pentru informarea beneficiarilor (ghiduri, pliante, fluturași etc.).

■ Organizarea școlii de vară „Informatizarea bibliotecii publice” în baza Bibliotecii Publice Baraboi.

■ Crearea unor programe care să contribuie la ridicarea gradului de cultură al beneficiarilor, la dezvoltarea abilităților și deprinderilor personalului din sfera serviciilor pentru public.

Aceste obiective vor contribui la realizarea rolului bibliotecilor noastre ca centre de educație, centre culturale, centre de informare generală și centre sociale ale comunităților în Societatea Cunoașterii.

„Biblioteca este unica poziție de a fi în același timp catalizator și participant la procesele intelectuale care transformă informația în cunoaștere și cunoașterea în înțelepciune” (The Library of Congress in the year 2000).

# Biblioteca publică – poartă deschisă în informarea/formarea cetățenilor societății de mâine

Lidia Sitaru,  
director general  
Biblioteca Publică  
"A. Donici" Orhei

De-a lungul timpului bibliotecile au fost considerate memorii ale umanității, rolul lor principal fiind de a aduna și păstra producția editorială și culturală a națiunii.

Astăzi biblioteca devine o instituție cu un rol mai activ în mediul social, ea asimilează și reflectă, prin colecțiile sale și serviciile oferite, modificările de la nivelul societății.

Alături de serviciile tradiționale, legate de comunicarea documentelor tipărite, se dezvoltă într-un ritm rapid o serie de servicii generate de necesitatea medierii accesului la informație (și nu obligatoriu la document) într-un mediu social informațional și tehnologizat.

Societatea Informației se deschide cu o nouă perspectivă în materie de formare. Se creează o veritabilă exigență de a învăța mereu și de a căpăta cunoștințe de-a lungul vieții. În același timp, face posibilă autoformarea, facilitează accesul la diferite resurse documentare și educative, modifică profund raporturile între indivizi și grupe la cunoaștere.

Multiplicarea rapidă, explozivă a proceselor de formare, recurgând la noile tehnologii de informare și comunicare:

- *învățământ la distanță;*
- *autoformare;*
- *universități virtuale;*
- *formări online*

demonstrează că am intrat într-o nouă eră, care încearcă să facă din formare secretul dezvoltării societății contemporane.

## **Biblioteca publică și provocările Societății Informației**

Bibliotecile publice sunt instituții-cheie pentru accesul cetățeanului la Societatea Informației și pentru integrarea socială, integrare care ar trebui să evite sau să reducă neajunsurile pe care Societatea Informației le-ar putea provoca.

În societatea actuală informația înseamnă bogăție și putere, deoarece accesul la ea permite exploatarea optimă a oportunităților.

Noile tehnologii de informare și comunicare, în care Internetul devine un punct de referință, sunt prezente în toate domeniile de activitate ale omului contemporan:

- *petrecerea timpului liber;*
- *cercetarea științifică etc.*

Noul mediu global, mondial este caracteristic tuturor grupelor umane, dar mai mult influențează comunitățile profesionale care intervin în domeniul bibliotecilor și al documentării. Cu toate acestea, o prăpastie care se lărgeste între „informat” și „neinformat” poate avea ca rezultat tensiuni sociale.

## **Strategiile bibliotecii publice în Societatea Informației:**

- *a asigura acces în spiritul democrației la toate informațiile publicate;*
- *a oferi oportunități de studiu pentru toată viața;*
- *a se asigura că cetățenii pot lucra cu computerele și au acces la echipamentul și sistemele de care au nevoie;*
- *a apăra identitatea națională într-o lume în schimbare rapidă.*

Obiectivul final al bibliotecilor publice, în contextul Societății Informaționale, este oferirea accesului la orice tip de informație pentru oricine, oricând și oriunde.

Chiar dacă cartea va rămâne cel mai important mijloc de informație, bibliotecile publice care se limitează doar la materialul tipărit se vor găsi în urma celor care, cu succes, pun la dispoziția utilizatorilor servicii moderne în rețea pentru a răspunde nevoilor lor.

## **Biblioteca publică ca factor-cheie în implementarea locală a Societății Informației oferă:**

- *acces la colecții de împrumut a materialelor tipărite și multimedia;*

- acces la rețele și suport pentru navigare în rețea și căutarea informației;
- stații de lucru pentru clienți;
- oportunități de învățare continuă;
- spațiu pentru diferite întâlniri.

#### **Bibliotecile publice modernizate:**

- vor avea acces la Catalogul Național partajat SIBIMOL;
- vor coopera cu alte instituții cu memorie documentară;
- vor oferi servicii speciale diferitor grupuri social vulnerabile din comunitate.

#### **Rolul-cheie al bibliotecilor publice:**

- partener activ în apărarea democrației, oferind acces nelimitat la toate materialele publicate;
- suport al educației și învățământului la mai multe nivele, furnizând materia primă a cunoașterii;
- centru comunitar, oferind cetățenilor ocazia de a veni în contact cu tehnologii noi;
- instituție culturală;
- un adăpost pentru copiii săraci, excentrici și singuratici.

Deși în ultima vreme se pune cu preponderență accentul pe informație, biblioteca publică rămâne totuși, în principal, instituție de cultură și de aceea nu trebuie pierdut din vedere faptul că omul **cultivat** se diferențiază de cel **informat**.

Cunoașterea nu poate fi măsurată, ci doar efectele ei (citându-l pe Siesfield).

În bibliotecile publice, care deja au demarat procesul informatizării, cetățeanul vine să se formeze, să se informeze, să afle noutăți.

#### **Rolul bibliotecarului în Societatea Informației și Societatea Cunoașterii**

În ultimii 7-8 ani statutul bibliotecarului care activează într-o bibliotecă informatizată s-a schimbat.

Noul bibliotecar este interfață și intermediar între informație și public, bibliotecarul și-a recăpătat statutul de pedagog, contribuind la informarea celor care au nevoie de informație pe orice suport, **pentru diferite misiuni:**

- *informarea/formarea utilizatorilor (elevi, cadre didactice, specialiști din diferite domenii, șomeri etc.);*
- *informare pe diferite probleme (administrație publică, UE, UNESCO), creându-se centre de informare comunitară;*
- *informare în diferite scopuri (petrecerea timpului liber, angajare, completarea unor cunoștințe noi din diverse domenii);*

- *formarea pentru dobândirea unor noi deprinderi (folosirea NTI de IC);*

- *elaborarea de proiecte comunitare individuale sau colective în mediul rural sau urban.*

Noul bibliotecar trebuie să asigure buna desfășurare a procesului formativ susținut de către bibliotecile informatizate. Cetățenii societății de mâine, pe care îi informăm/formăm prin bibliotecile noastre, vor avea nevoie să stăpânească tehnicile de informare și comunicare a unei documentări de calitate. De aceea este nevoie ca noi, bibliotecarii, să fim informați și formați continuu, preocupați de autoformarea noastră, să ne schimbăm mentalitatea și activitatea profesională.

Formarea personalului rămâne problema cea mai complexă cu care se confruntă bibliotecile publice, de aceea nu întotdeauna, din diverse motive, obiectivele propuse se realizează cu succes.

Odată cu informatizarea bibliotecilor a apărut nevoia formării cetățenilor de azi și de mâine, nevoia pentru crearea serviciilor de bibliotecă legate de educare și instruire dovedită de creșterea utilizării acestora. Datorită faptului că un număr tot mai mare de cetățeni se autoeducă, că învățarea continuă este o realitate, că tot mai mulți membri ai comunității recunosc nevoia pentru îmbunătățirea cunoștințelor, bibliotecile publice se transformă în centre de resurse educaționale și de instruire, iar specialiștii trebuie să progreseze mereu în domeniul cunoștințelor și competențelor.

În acest context biblioteca publică alături de școală are misiunea de a forma cetățeanul societății de mâine pentru utilizarea corectă a instrumentelor moderne de cercetare.

#### **Nevoia formării utilizatorilor este determinată de o serie de factori obiectivi:**

- *diversitatea tehnologiilor de informare;*
- *rapiditatea schimbărilor instrumentelor de căutare;*
- *diversitatea modalităților de acces.*

Altfel spus, explozia informațională, schimbarea locului informației în diversele zone ale cunoașterii și existenței, democratizarea accelerată a accesului la cunoaștere sunt numai câteva aspecte trăite de către utilizatori. Utilizatorii sunt obligați să facă față unei producții de informații în continuă creștere. Căutările pe Internet, filtrarea informației utile cer abilități specifice. Cultura tehnologică și cultura informațională au devenit indispensabile.

Bibliotecile publice din raionul Orhei astfel au făcut primul și importantul pas spre esența Societății Informaționale și anume adăugarea sintagmei de Societate a Cunoașterii. Această sintagmă exprimă atât fenomenul învățării propriu-zise, cât și cel al folosirii cunoștințelor în procesul de formare

și afirmare a personalității umane, în procesul de inovare continuă și de asigurare a unui fundament științific dezvoltării economice și sociale a omenirii. Bibliotecile publice au făcut primul pas prin includerea acestora în spirala dezvoltării domeniului tehnologiilor de informare și cunoaștere și a celor care ar trebui să fie principalii beneficiari ai Societății Informaționale: Cetățenii!

**Integrarea bibliotecilor publice din rețea în Societatea Informațională și a Cunoașterii**

**Concepția echipei Bibliotecii Publice „A. Donici”:**

- în fiecare comunitate – o bibliotecă modernizată;
- diversificarea serviciilor informaționale acordate utilizatorilor;
- accesul gratuit și nelimitat la sursele informaționale a tuturor membrilor comunității;
- accesul la un volum mult mai mare de informație a utilizatorilor;
- extinderea ariei informaționale la dimensiuni virtuale;
- sporirea vitezei de căutare a informației;
- alfabetizarea și ghidarea utilizatorilor la sursele info-documentare;
- lărgirea contactelor de colaborare și cooperare operativă cu cele mai mari biblioteci din țară;
- promovarea serviciilor informaționale prin diverse metode;
- transformarea bibliotecilor publice în centre de cultură, informare și educație în comunitate;

- realizarea unor programe și adoptarea unor metode eficiente de formare și informare a utilizatorilor prin folosirea tehnicilor de relații publice: pliante, ghiduri pentru utilizatori, care să promoveze regulamentele de bibliotecă și serviciile la care au acces, indicații de utilizare a OPAC aflate lângă stația de lucru, expoziții de publicații, activități culturale, urmărirea atentă a disciplinei lecturii, a respectării termenelor de împrumut și după caz, sancționarea conform regulamentului de organizare și funcționare a bibliotecii, serviciilor, oficiilor;

- actualizarea datelor și dezvoltarea informației despre bibliotecă prin pagina WEB;

- creșterea asistenței acordate utilizatorilor în procesul de regăsire a informațiilor;

- creșterea calității muncii și a profesionalismului, a comportamentului etic al bibliotecarilor antrenați în activitatea de comunicare a colecțiilor în vederea creării unei imagini adecvate eforturilor desfășurate în acest sens;

- creșterea numărului de utilizatori prin atragerea unor noi categorii din utilizatorii potențiali.

În zilele noastre biblioteca a cunoscut o adevărată revoluție, produsă de tehnologiile informatice și care au conturat ideea de „bibliotecă virtuală”, venită în sprijinul nevoilor de cunoaștere ale cetățenilor pentru a progresa, iar bibliotecarul trebuie să acționeze cu răbdare, în scopul de a-l obișnui să-și formeze cererea și să se orienteze în alegerea documentelor, să fie permanent asistat, respectându-i personalitatea.

# Probleme

## ale promovării limbii și culturii naționale în mediul virtual în lumina reglementărilor UNESCO și ale CE



Vera Osoianu,  
BNRM

Afirmarea Societății Informaționale ridică în toată amploarea lor un șir de întrebări printre care un loc aparte revine celor foarte sensibile ce țin de diversitatea culturală și lingvistică: Cum pot fi folosite bunurile culturale făurite de-a lungul secolelor pentru a stimula dezvoltarea în Societatea Informațională? Cum poate Societatea Informațională să facă cultura Europei mai accesibilă pentru mai mulți indivizi? Va fi Societatea Informațională dominată de una sau două limbi ori va fi multilingvă și multiculturală cum este Europa de azi?

Diversitatea lingvistică este în mare primejdie. Tot mai evidentă este dominația Internetului de limbă engleză. Unii experți afirmă că aproximativ trei pătrimi din paginile expuse în Internet sunt scrise în limba engleză. Raportul mondial „Spre Societatea Cunoașterii” prezentat la Summitul din Tunisia (noiembrie, 2005), avertizează că cel puțin jumătate din cele 6000 de limbi vorbite curent în lume e posibil să dispară până la sfârșitul secolului XXI. Conform unor lingviști, fenomenul dispariției limbilor are loc pe o scară mult mai largă, până la urmă, de la 90 la 95% din limbile existente sunt sortite dispariției. Problema dispariției limbilor se poate acutiza în Societatea Cunoașterii dat fiind faptul că revoluția noilor tehnologii pare, la prima vedere, să grăbească fenomenul de erodare a limbilor. În ultimii câțiva ani acest risc a fost scos în evidență datorită cercetărilor unor organizații non-guvernamentale și interguvernamentale, în special, UNESCO, Uniunea Europeană, CENL (Conferința Bibliotecilor Naționale Europene), Organizația Internațională a Francofoniei etc. Implicarea celei din urmă în rezolvarea problemei nu este deloc întâmplătoare. Să ne amintim de faptul că Franța are tradiții foarte puternice în ceea ce privește protejerea și dezvoltarea limbii și culturii naționale, că anume în Franța toate manifestările organizate indiferent de vocația și destinația lor au la bază ideea protejării, promovării, dezvoltării și afirmării limbii și culturii naționale și că tot Franța a fost prima țară care a bătut alarma după apariția Proiectului Google Print și a inițiat antiproiectul european care prevede digitizarea celor mai

valoroase lucrări din cultura și știința europeană în limbile europene.

Inițiativa Europeană „i2010: biblioteci digitale” este un contraproiect la proiectul Google Print care prevede digitizarea a 15 milioane cărți din spațiul anglo-american, respectiv din bibliotecile universitare Harvard, Michigan, Standford, Oxford și Biblioteca Publică din New York.

Proiectul Google Print a deranjat foarte tare Parisul. Președintele BN a Franței menționa că cele aproximativ 4,5 miliarde de pagini digitizate prin proiectul Google Print vor ajuta cercetătorii și vor oferi națiunilor sărace acces la cunoștințe și instruire la nivel global, dar adăuga că există riscul ca dominația americană în Internet să influențeze modul în care generațiile viitoare vor percepe lumea.

Domnul Jeanneney își face griji că posteritatea va privi prin ochii anglo-americani așa evenimentele de mare importanță istorică precum Revoluția Franceză.

Președintele Franței Jacques Chirac a pus foarte serios problema oglindirii mai ample în Internet a colecțiilor bibliotecilor franceze și a celor din Europa.

Biblioteca Națională a Franței, prin proiectul „Gallica” a expus deja online o colecție bogată de materiale digitale care numără aproximativ 80000 documente. În anul 2006 Biblioteca a lansat un test masiv de digitizare (100 000 pagini) în scopul evaluării posibilităților și a vitezei de executare, și costurilor necesare pentru digitizarea a 150 000 cărți anual. Începând cu anul 2007 se prevede digitizarea a 800 000 – 1 500 000 cărți. Perioada estimată este de 5 -10 ani, iar costul aproximativ este de 10 milioane euro anual.

Contraofensiva europeană de multe milioane de euro are scopul de a oferi online literatura europeană, moștenirea culturală a întregului continent.

O mișcare de asemenea proporții necesită o coordonare serioasă la nivelul Uniunii Europene

pentru a decide asupra selecției lucrărilor care vor fi digitizate. Disponibilitatea conținutului în cât mai multe limbi va rămâne o preocupare majoră a Comisiei Europene. (Pentru UE cu atâtea țări membre aceasta este chiar o super problemă).

La nivel regional, mobilizarea în vederea susținerii limbilor a condus la elaborarea unui important instrument legal: *Manifestul privind limbile regionale și limbile minoritare* aprobat de Consiliul Europei în 1992. UNESCO, la rândul său, n-a rămas indiferent la această problemă, lucru atestat și de *Declarația universală privind diversitatea culturală și planul de acțiuni* (2001), *Declarația universală privind salvagardarea moștenirii culturale intangibile* (2003), *Recomandările privind promovarea și folosirea accesului universal și multilingv în cyberspace* (2003) și *Convenția privind protecția și promovarea diversității creației culturale* (2005).

UNESCO a definit patru principii pentru Societatea Cunoașterii:

- libertatea de exprimare;
- accesul universal la informații și cunoștințe;
- respectul pentru diversitatea culturală și lingvistică;
- crearea capacităților prin accesul egal la educația de calitate.

În acest context accesul și folosirea informației și cunoștințelor trebuie să devină o parte integrantă a strategiilor naționale de dezvoltare.

Accesul efectiv și echitabil la cunoaștere trebuie să fie axa Societății Cunoașterii.

Dezvoltarea Societății Cunoașterii este strâns legată de mandatul constituțional al UNESCO de a promova „schimbul liber de idei și cunoștințe” și de a „menține, spori și difuza cunoștințele”.

Diversitatea culturală și lingvistică care stimulează respectul pentru identitatea culturală, tradiții și religii este esențială pentru dezvoltarea Societății Informaționale bazate pe dialogul între culturi și civilizații și cooperarea regională și internațională.

Diversitatea culturală este moștenirea comună a umanității. Toleranța religioasă, lingvistică și națională este foarte importantă pentru înțelegerea între culturi, coexistența pașnică și viitorul nostru comun. La intrarea în mileniul III, Papa de la Roma transmitea lumii un mesaj foarte dur: secolul XXI va fi unul al înțelegerii dintre culturi sau nu va fi deloc. Să ne amintim cum a fost bulversată întreaga lume arabă de o neînțelegere între culturi legată de apariția caricaturilor cu prorocul Mahomed în presa occidentală.

Promovarea, afirmarea și prezervarea diverselor identități culturale și lingvistice așa cum este reflectată în documentele Națiunilor Unite inclusiv

în *Declarația universală privind diversitatea culturală* a UNESCO, va îmbogăți în viitor Societatea Informațională.

Creării, diseminării și prezervării conținutului în diverse limbi și formate trebuie să i se acorde o prioritate înaltă în crearea Societății Informaționale. O atenție deosebită trebuie acordată lucrărilor de creație și respectării drepturilor autorilor și artiștilor. Este esențială accesibilitatea la toate conținuturile – educaționale, științifice, culturale – în diverse limbi și formate. Dezvoltarea conținutului local care să corespundă necesităților interne ori regionale va încuraja dezvoltarea socială și economică și va stimula participarea tuturor, inclusiv a oamenilor care locuiesc în spațiul rural, localități îndepărtate sau periferii.

Participanții la masa rotundă „Modelarea viitorului prin cunoaștere” organizată în cadrul Summitului de la Geneva (2005) și găzduită de directorul general al UNESCO Koichiro Matsuura și-au exprimat îngrijorarea pentru pierderea unei vaste cantități de cunoștințe, care „nu pot fi transmise prin tastatură” și pentru incapacitatea unui număr enorm de oameni de a accesa informația vitală pentru ei din pricina că ea nu este disponibilă în limba lor.

Vorbitorii au accentuat potențialul Internetului de a servi drept enciclopedie universală cuprinzătoare care face cunoștințele disponibile pentru toți. Aceasta a stârnit dezbateri pe marginea credibilității conținutului expus în Internet. A fost exprimată și îngrijorarea că dezinformarea în Internet pune în primejdie toleranța și coexistența pașnică.

Crearea Societății Cunoașterii deschide calea spre umanizarea procesului de globalizare. În pofida globalizării stilurilor de viață și a culturii, diversitatea culturală și lingvistică rămân esențiale pentru dezvoltarea și bunăstarea societăților. Participanții mesei rotunde au fost de acord că, în această privință, mult depinde de educație, care poate fi facilitată de noile tehnologii. A fost accentuată necesitatea aflării permanente în vizor a problemelor și oportunităților privind informația și cunoașterea.

În acest scop UNESCO a elaborat *Raportul Mondial 2005: spre Societatea Cunoașterii*, „care explică semnificația trecerii de la conceptul Societatea Informației la conceptul Societatea Cunoașterii”. În timp ce era informațională a reorientat rapid relațiile noastre cu informația și educația, întrebarea cum să construim societățile bazate pe folosirea în comun a cunoștințelor încă n-a fost studiată suficient.

Prin diverse acțiuni, UNESCO își realizează misiunea de a acționa ca laborator de idei „prin stimularea dialogului și oferind o viziune intelectuală, strategică și etică a acestui subiect important”.

Prezervarea moștenirii culturale este un component crucial pentru identitatea și autocunoașterea

indivizilor și leagă comunitatea de trecutul său. Societatea Informațională trebuie să exploateze și să prezerveze moștenirea culturală pentru viitor prin toate metodele potrivite, inclusiv digitizare.

Planul de acțiuni aprobat de către Summitul Mondial privind Societatea Informațională recomandă țărilor: să elaboreze politici care să contribuie la respectarea, păstrarea, dezvoltarea și afirmarea diversității culturale și lingvistice și a moștenirii culturale în cadrul Societății Informaționale, momente oglindite în documentele respective elaborate de UNESCO, inclusiv în *Declarația universală privind diversitatea culturală*.

Conceptul UNESCO despre Societatea Cunoașterii prezentat la Summitul Mondial privind Societatea Informațională oferă o implicare multilaterală a tuturor, bazată pe o perspectivă clară de dezvoltare care cuprinde procesele complexe și dinamice ale globalizării.

Instituțiile locale și naționale pot juca un rol important în definirea necesităților lingvistice ale comunităților.

Organele administrative de stat trebuie să elaboreze politici în domeniul culturii care să stimuleze crearea conținuturilor culturale, educaționale și științifice și dezvoltarea culturii la nivel local în corespundere cu particularitățile de cultură și limbă ale utilizatorilor.

Una dintre recomandări prevede „sporirea potențialului popoarelor băștinașe de a dezvolta conținuturi în limbile natale”.

Foarte multe țări au strategii ferme în această privință. Într-un interviu publicat în revista „Magazin bibliologic”, directorul Bibliotecii Universitare Claipeida lanina Pupeliene menționa „...noi avem o strategie națională, și nu de ieri sau de azi, iar strategia aceasta este politica politicilor, ei îi sunt subordonate toate ideile și faptele practice lituaniene. Nimic din ceea ce nu urmează această direcție a conservării limbii, culturii și libertății noastre nu prea va fi acceptat și nici vorbă să fie finanțat. Aceasta e o lege nescrisă care nu se discută”. Urmând această strategie o țară mica de 3,7 milioane de locuitori la sigur va rezista în timp păstrând pentru generațiile viitoare limba și cultura.

În mesajul cu ocazia Zilei Internaționale a Limbii Materne, la 21 februarie 2006, directorul general al UNESCO menționa că „promovarea limbilor constituie pentru Cyberspace o dimensiune esențială, iar prezența unei limbi pe WEB este posibilă numai dacă sunt întrunite mai multe condiții politice, sociale și tehnice.

UNESCO are datoria de a facilita crearea acestor condiții și a le coordona la nivel național, regional și internațional și va continua cu toată bunăvoința să joace mai activ rolul de laborator de

idei, de catalizator și avocat internațional, prin facilitarea discuțiilor, negocierilor și acțiunilor efective, susținute multilateral ce va inspira speranță pentru toți.

Dar angajamentul UNESCO poate fi efectiv numai dacă va fi în unison cu aspirațiile întregii comunități internaționale politice, științifice, educaționale și culturale. Promovarea limbilor în Cyberspace reprezintă factorul-cheie în crearea societății cunoașterii într-un adevărat context cultural, și nu poate avea loc fără participarea tuturor actorilor implicați: politici, sociali și științifici.

Astfel în această zi de celebrare, reflectare și mobilizare, fac apel către toți înaintașii lumii politice, economice și societății civile să pledeze cauza limbilor și a diversității lor, în special în Cyberspace, ca acestea să fie apreciate în mod corespunzător și promovate într-un stil comensurabil cu importanța pe care o reprezintă”.

Multilingvismul este o arie de cercetare foarte importantă, care se bucură de o atenție sporită din partea Comisiei Europene, în încercarea acesteia de a promova și încuraja diversitatea lingvistică, economia multilingvă. Totuși, la acest moment, nu există o abordare unică sau soluție care să permită accesul multilingv la datele bibliografice și full-texte. Cercetările adiționale în acest domeniu trebuie să aibă în vedere diversele necesități ale societății informaționale multilingve.

CENL (Conferința Bibliotecilor Naționale Europene), care are ca prim scop sporirea rolului bibliotecilor naționale europene, în special a responsabilităților acestora privind menținerea moștenirii culturale naționale și asigurarea accesibilității cunoștințelor din acest domeniu a inițiat câteva proiecte internaționale axate pe accesul multilingv:

- Biblioteca Europeană: poarta spre cunoștințele Europei;
- TEL-ME-MOR: Mediarea Resurselor Online;
- MACS: Accesul Multilingv pe Subiecte;
- MSAC: Accesul Multilingv pe Subiecte în Cataloagele Bibliotecilor Naționale.

Proiectul TEL-ME-MOR, finanțat de Comisia Europeană contribuie în această sferă propunându-și să promoveze accesul la resursele bibliotecilor naționale din noile state membre ale UE prin intermediul interfețelor în limbile locale. Pe lângă cele menționate, el va genera propuneri de implementare pentru viitor a accesului multilingv la colecțiile Bibliotecii Europene. În legătură cu aceasta au fost elaborate două rapoarte: unul despre capacitățile și cerințele UNICOD și al doilea despre instrumentele accesului pe subiecte.

Primul document oferă o analiză cuprinzătoare și interesantă a problemelor principale implicate în performanța și căutarea încrucișată în cataloage și

colecții, în care sunt folosite diverse scrieri și caractere.

Raportul privind instrumentele accesului pe subiecte analizează mecanismele accesului pe subiecte, axându-se în particular, pe resursele bibliotecilor naționale din noile țări membre care urmează să fie incluse în Biblioteca Europeană, examinând similaritățile și investigând căile de îmbunătățire a căutării.

CENL participă și într-un șir de proiecte internaționale asociate. Pentru sfera noastră de mare interes este *Dicționarul multilingv al terminologiei de bibliotecă*. Proiectul prevede traducerea a peste 5000 de termeni specifici domeniului în 19 limbi europene. Traducerea în limba română va fi asigurată de Mircea Regneală și Gabriela Massaci.

În Societatea Cunoașterii un rol deosebit va reveni traducerii materialelor care este percepută ca un mijloc de mediere între diversitatea culturală și universalitatea cunoașterii. În acest sens ideea de temelie constă în faptul că nu există limbă universală ci numai schimburi între diversitatea moștenirii culturale și spirituale în căutarea limbii comune. Societățile cunoașterii vor trebui să se asocieze cu societățile traducerii, dacă vrem să evităm capcana universalismului și relativismului fals, ambele reprezentând surse ale neînțelegerilor și conflictelor.

Răspândirea noilor tehnologii în societatea cunoașterii, pe cale de apariție, oferă perspective

promițătoare. Încă deficiente astăzi, sistemele de traduceri automate, care au făcut totuși progrese considerabile, reprezintă o oportunitate reală pentru prezervarea diversității lingvistice. Cercetările în acest domeniu, după o perioadă de stagnare din lipsa de mijloace, au luat din nou avânt în ultimii ani, pe fonul globalizării pieței Internetului. Unele produse au capacitatea de a traduce aproape simultan pagini de Internet în limbile folosite mai frecvent în utilizarea Internetului. Cu timpul sistemele de traducere automată vor avea o răspândire mai largă prin incorporarea lor în hardware-le pentru profesioniști. Aceasta va contribui la o mai mare transparență lingvistică pe WEB.

*Declarația de principii privind toleranța* (1995) subliniază importanța combaterii intoleranței, violenței, terorismului, xenofobiei, naționalismului agresiv, rasismului, antisemitismului, marginalizării și discriminării minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice. Este accentuată, de asemenea, importanța vitală a promovării respectului, acceptării și aprecierii bogatei diversități a culturilor lumii și încurajarea cunoștințelor, deschiderii, comunicării și libertății gândirii, conștiinței și credinței.

Accesul la educația de calitate pentru toți, informația pentru fiecare, respectul pentru diversitatea culturală și lingvistică, și Internetul deschis bazat pe respectul pentru drepturile umane și în special libertatea de exprimare-sunt patru piloni pe care trebuie să se înalțe Societatea Cunoașterii, iar menirea noastră este să contribuim la edificarea ei.



# Mitropolitul

## Varlaam în lumina ultimelor cercetări

Dan Zamfirescu

În 2003 s-au împlinit 140 de ani de când tânărul B.P. Hasdeu (avea 25 de ani la data aceea) a rostit cele dintâi cuvinte memorabile despre Mitropolitul Varlaam. Ele au fost aşternute pe hârtie într-una din notele ce însoţesc textul *Vieţii Sfintei Paraschiva* publicat în revista sa „Din Moldova”, nr. 7 din 1863.

Deşi primul care şi-a legat numele de descoperirea şi publicarea lui Varlaam în cultura română modernă a fost ardeleanul Timotei Cipariu, „părintele filologiei române” cum a fost numit, şi pentru care B.P. Hasdeu a avut cea mai mare preţuire, totuşi, ca în multe alte cazuri, geniul basarabeanului a făcut să strălucească o lumină revelatoare de sensuri şi de măreţie în istoria şi cultura românească. El avea calitatea de a despica întunericul cu câteva cuvinte, asemenea unui fulger la lumina căruia descoperi o realitate infinită. Şi totdeauna, această realitate era măreţia condiţiei de român, în istorie şi în spiritualitate.

B.P. Hasdeu şi ceea ce am numit – cu o formulă creată de Em.C. Grigoraş, dar căreia sper să-i fi dat o mai mare greutate – „Şcoala Basarabeană”<sup>1</sup> au fost cei ce ne-au revelat tuturor, nu numai măreţia strămoşilor romani şi ne-au sădit nu numai mândria de urmaşi ai stăpânilor de odinioară ai lumii, aşa cum a făcut „Şcoala Ardeleană”, ci în primul rând **conştiinţa de români, mândria de trecutul nostru istoric şi cultural, nu de al strămoşilor noştri.**

Toată opera lui B.P. Hasdeu este străbătută de asemenea fulgere revelatoare şi, după ce timp de un sfert de secol **filologia şi istoriografia literară românească** au făcut să crească un impunător

copac din sămânţa aşezată de el atunci când a însoţit, în 1865, prima ediţie ştiinţifică şi cu litere latine a patru capitole din *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*; după ce **istoriografia** românească a ajuns, după stăruitoare eforturi, la concluziile sale din 1877 cu privire la **data** şi **caracterul** celei mai mari victorii militaro-politice a românilor – victoria lui Mircea cel Mare (cum îl numea el, corect, şi nu greşit „cel Bătrân”) asupra lui Baiazid la 17 mai 1395 (data adevărată stabilită de el), iată-ne acum într-un moment când imaginea noastră despre vlădica Varlaam se schimbă radical, dar descoperim tot în B.P. Hasdeu pe cel ce a rostit întâia oară „cuvântul ce exprimă adevărul”: **„Mitropolitul Varlaam e indubitiminte cel mai bun prozator român, şi cu puţine excepţiuni în cuvinte barbaro-slavo-bisericeşti, el poate servi spre model autorilor noştri contemporani. Stilist în prelucrarea frazelor, energic în alegerea exprimărilor, înflorit în tablouri, el lasă departe în urmă pe succesorul său, mitropolitul Dosoftei, se-nţelege, în privinţa prozei”.** Şi după ce dă ca exemplu un mic fragment despre război, comparându-l cu unul din epopeea lui Torquato Tasso *Ierusalimul liberat*, B.P. Hasdeu încheie această istorică notă: **„Şi apoi mai zică cineva că românii n-au autori clasici ai lor! Că trebuie să alerge la străini!”** Peste mai bine de un secol, în 1969, George Ivaşcu va intitula cea mai reuşită parte din a sa *Istoria literaturii române*, volumul I, *Clasicii literaturii române vechi*, iar genialul Ioan Alexandru îl va numi pe Varlaam **„întâiul mare scriitor în limba românească”.**

<sup>1</sup> Vezi *Un concept de istorie literară care se cere omologat: Şcoala Basarabeană*, în volumul meu *Cultura română – sinteză europeană*, Bucureşti-Chişinău, Editura Litera Internaţional, 2002.

Față de cele rostite de B.P. Hasdeu în 1863, Mihail Eminescu – cel mai mare dintre discipolii și urmașii săi și singurul care s-a putut ridica la înălțimea geniului său, neatinsă nici chiar de Nicolae Iorga – va adăuga în 1876 o nouă, strălucitoare și memorabilă definiție: „**Varlaam Mitropolitul** – scria Mihail Eminescu în „Curierul de Iași” – **a făcut ca Duhul Sfânt să vorbească în limba neamului românesc**”.

O sută patru zeci și trei de ani B.P. Hasdeu și o sută treizeci după Mihail Eminescu, ne aflăm în momentul în care putem demonstra matematic adevărul din spusele lor. Putem totodată să anulăm toate erorile – unele insultătoare de-a dreptul – avansate de filologia și istoriografia literară românească, și să culegem frânturile de adevăr ce se pot găsi într-un nămol de rătăcirii pe drumuri lăaturalnice adevărului.

Pentru a putea rosti, acum și aici, aceste cuvinte, a trebuit însă ca din nou un basarabean să intre în joc! Acum un an, distinsul confrate și prieten Pavel Balmuș a acceptat să pornească într-o expediție la Sankt Petersburg și să revină de acolo cu cartea pe care atât Ștefan Ciobanu cât și profesorul Dan Horia Mazilu de la București au indicat-o drept posibil model și izvor al lui Varlaam, dar nimeni n-a putut s-o vadă și să verifice această presupunere, până când Pavel Balmuș a sosit cu microfilmul în București și mi-a îngăduit să fiu cel dintâi (desigur, după dânsul, la Petersburg și Chișinău!) care am putut să constat **de visu** că în această cea mai originală și celebră creație a oratoriei ecleziastice ucrainene se află al doilea mare izvor și model varlaamian. El se așază acum lângă cea mai celebră creație a oratoriei bisericești neogrecești din secolul al XVI-lea, *Comoara* lui Damaschin Studitul.

Totodată am putut constata – și am făcut deja cunoscut aceasta într-un articol din „Flacăra” lui Adrian Păunescu (nr. 41 din octombrie 2005) – că *Evangelia învățătoare* tipărită în 1619 la Rohmanov sau Rohmaniv (în pronunție ucraineană) de Kiril Trancvilion Starovețki este cartea tradusă în parte în Țara Românească și tipărită la Mănăstirea Govora, în 1642. Traducătorii și tipograful munteni s-au oprit la „Duminica tuturor sfinților”. Varlaam a continuat preluând – dar de data asta nu ca **traducător**, ci ca **autor** – toate tâlcuirile la celelalte 31 de duminici de peste an. Adică nu mai puțin de 195 de pagini dintre cele 498 ale ediției Byck.

Cum a lucrat Varlaam pe textul lui Damaschin Studitul a arătat încă de acum trei decenii neuitatul Pande Olteanu, descoperitorul acestui izvor, chiar dacă el a plecat dintre noi, în decembrie 1995, fără să ia cunoștință de faptul că în Biblioteca Academiei Române se află manuscrisul 2610, care păstrează traducerea în limba română a *Comorii* lui Damaschin Studitul. Acest manuscris, pe atunci

aflat în alt depozit, fusese cunoscut încă de Moses Gaster, care în 1891 dăduse câteva fragmente în cunoscuta sa *Chrestomație română*, reproduse apoi și de Gheorghe Adamescu în propria sa antologie de texte vechi românești, din 1897. Dar existența lui căzuse în uitare până ce apariția în 1983 a volumului al doilea din monumentalul *Catalog al manuscriselor românești din Biblioteca Academiei Române* mi-a permis să iau cunoștință de această existență.

Revelarea, de către emeritul nostru învățat Gabriel Ștrempel, acum membru de onoare al Academiei Române, a imensului tezaur din cea mai importantă instituție culturală românească a venit exact în momentul în care Pande Olteanu publica unul după altul articolele sale despre acest izvor varlaamian, fapt care a creat climatul unei asemenea descoperiri. Când am ajuns să predau timp de aproape unsprezece ani istoria literaturii române la Universitatea „Valahia” din Târgoviște, la Secția teologie-litere a Facultății de Teologie Ortodoxă, am încredințat la doi studenți și masteranzi sarcina de a se ocupa de raportul între cartea vlădiciei Varlaam și aceea a lui Damaschin Studitul. Anul acesta cele două lucrări vor ieși de sub tipar, demonstrând, cu textele pe masă, cât și cum a folosit Varlaam acest izvor.

Constatând apoi, anul trecut, indiscutabila folosire de către Varlaam a cărții lui Kiril Trancvilion Starovețki pentru cele 32 de duminici de peste an, ca și pentru predica la prima duminică din Postul mare, „a Ortodoxiei”, am încredințat recent textul rusesc unor buni traducători și voi publica această traducere în Editura Roza Vânturilor, cum voi face și cu versiunea românească a *Comorii* lui Damaschin Studitul, pentru a se vedea în ce mod magistral s-a folosit Varlaam de aceste izvoare.

Practic, cele două mari cărți ale Ortodoxiei grecești și nord-slave au fost folosite și contopite într-o sinteză originală pe tărâmul Ortodoxiei românești, unde ele au servit ca material de construcție într-un edificiu nou, adresat întregii „seminții românești”. Un edificiu genial, superior izvoarelor sale și jucând în cultura română rolul „Bibliei lui Luther” în cea germană, după expresia lui George Ivașcu. Adică fiind cheagul **limbii române literare** și al **națiunii române**.

În prezent este gata ediția filologică, îngrijită de doamna Stela Toma, a *Cărții de învățătură*. Deși de la tipăritura din 1643 a lui Vasile Lupu s-a realizat în 1943 ediția Jacques Byck, iar în 1991 a apărut la Chișinău în volumul Varlaam, *Opere*, ediție îngrijită de Manole Neagu, București, Editura Hyperion, nu se poate spune că am ajuns să avem un acces ușor și pentru un mare număr de cititori la opera celui mai citit autor român timp de 250 de ani. Cartea sa a fost reeditată în 1699 în forma

– nu prea fericită – în care a intrat în componența *Kiriakoromionului* de la Alba Iulia. În această formă a mai fost publicată de ... ori, ultima oară în 1929. Cartea vlădicii Varlaam a fost deci tipărită și reeditată de-a lungul a 348 de ani.

Cele două recorduri nu vor putea fi trecute decât în viitor, peste secole, și numai de Mihail Eminescu, dacă neamul românesc va reuși să scape de încercarea de astăzi de a fi exterminat de pe fața pământului locuit de două milenii.

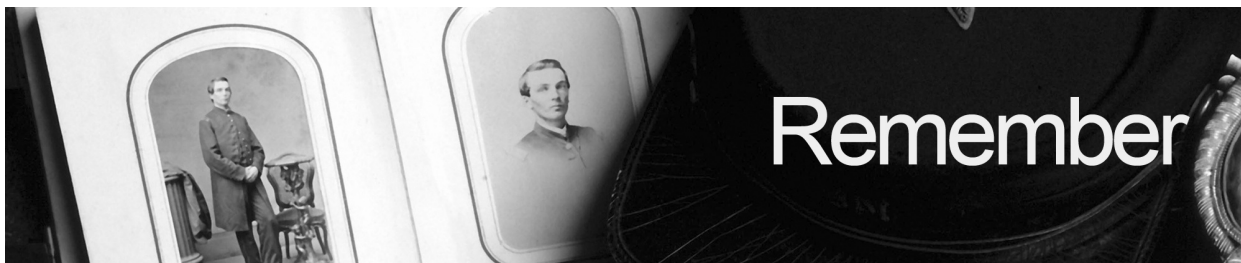
Să sperăm însă că vlădica Varlaam – care așteaptă de la Sfântul Sinod canonizarea, dar nu și de la neamul său, care i-a dat de mult cea mai mare cinste cu putință, prin sălașul făcut în inima lui alături de Cel a cărui Evanghelie a purtat-o spre inimile și gândurile conaționaliilor ca nimeni altul

– să sperăm, dar și să lucrăm fără odihnă, zi și noapte, că Sfântul vlădica Varlaam ne va ajuta ca neamul nostru să nu piară împlinind voia vrăjmașilor. Și că peste două secole, cartea lui Mihail Eminescu și geniul său, ca și cuvintele și operele lui B.P. Hasdeu, vor continua să ne lumineze căile, nu spre mormântul ce ni se sapă acum, ci spre acel mare viitor dorit de Mihail Eminescu și pentru care el a lucrat și s-a jertfit.

Varlaam, B.P. Hasdeu, Mihail Eminescu – ei sunt alături, și fiecăruia îi datorăm ceea ce suntem, și dea Domnul să fim și în viitor: un neam prin care marea regie dumnezeiască a dramei umane să nu sfârșească prin a fi ... a unei tragedii, ci a triumfului omului asupra neoamenilor și anti-oamenilor zilelor noastre.



*Depozit de manuscrise, Biblioteca Apostolică a Vaticanului*



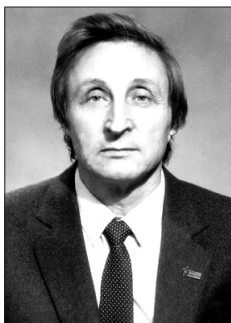
# Vlad Chiriac

(1936-2005)

Ion Șpac

Soarta, în ultima instanță, i-a fost crudă de tot. Ne-a părăsit după o zi de lucru extrem de interesantă, împovărat de mari planuri de creație și cu gândul la jubileul de 70 de ani. A plecat în lumea celor drepți fără a spune măcar un cuvânt de durere. Anume așa: bine dispus și cu inima deschisă către colegi, prieteni și către toată lumea, ne-a părăsit Vlad Chiriac. E de datoria noastră să nu-l dăm uitării, să-l pomenim și să-i citim studiile.

A fost un liric pasionat și un conștiincios documentarist. Îi plăcea să discute, să argumenteze și să cizeleze orișice idee, orișice teză sau text, perfecționându-l până la infinit, până la superlativ. Era un om de creație, un cercetător chibzuit și negrăbit, iar uneori, poate, cam tărgănat. Tindea să însușească arta scrisului și, pentru a-și alimenta pofta asta, Vladimir, sau cum îi vom spune mai



apoi, Vlad Chiriac, un tânăr absolvent al Facultății de Litere a Universității din Chișinău (1959), se decide să trăiască clipe spirituale sublime în cadrul Bibliotecii Republicane, astăzi Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Și la acel moment fericit, aici se adunase un grup de tineri colaboratori dornici de a „răsturna dealuri”, printre care mă pomenii și eu, Ion Șpac. Era o atmosferă prielnică, de bunăvoință și prietenie. Primul ce-mi atrase atenția dintre aceștia a fost Vlad Chiriac, de baștină din satul Mălăiești, Grigoriopol, de unde sunt și scriitorul Vladimir Beșleagă, și profesorul de filosofie Nicolae Pogolșa ș.a. Era un țâr de om de vreo doi metri înălțime, cu ochi albaștri, părul blond, răvășit și mereu cu zâmbetul pe buze. Fiind întrebat: „Ce mai faci, cum o mai duci?”, răspundea

prompt: „Mă bucur de viață!” Și spunea un adevăr absolut. Se bucura de ședințele spectaculoase ale Cenaclului Literar „Miorița”, de deplasările de serviciu, de articolele publicate, emisiunile radiofonice și televizate. Motive erau destule. Trebuia doar să știi ce vrei, căci de aici anume pornesc forțele latente în atingerea unui scop. Ajunsesse la un hotar când lectura dăduse colte... Și nu era nimic suspect într-asta, căci își încerca puterile în ale scrisului încă din anii de studenție. Ba chiar mai mult. În aceste împrejurări avusese curajul să semneze traducerea povestirii pentru copii „Șurubașul albastru” de O. Doncenco (1958).

În cadrul bibliotecii se manifesta ca un bun investigator al activității lăcașelor culturale de la sate. Aproape fiecare deplasare se încheia cu analiza celor observate. Publica mai mult la „Cultura Moldovei”, dar nu rata ocaziile să scrie și la alte ziare. Știa să pătrundă în esența și destinul bibliotecilor, cu ușurință depista rodul muncii îndrăgostiților de carte de la sate. În acei ani Domnia Sa, împreună cu Ion Madan, devenise cei mai febrili autori de descriere a experienței din diverse sfere ale bibliotecilor. Anume lui VI. Chiriac îi aparține ideea de a lansa lucrarea „Dragoste de oameni” (1962), în care este reflectată munca depusă cu uitare de sine a Lidiei Neamțu, șefa bibliotecii din Parcova, Edineț... La acea etapă, îmi amintesc, se urzise niște planuri impunătoare în vederea întocmirii unor indici bibliografici. Șeful serviciului respectiv, Nicolae Sanalati, îl numise pe VI. Chiriac bibliograf-șef, responsabil de pregătirea seriei de biobibliografii „Clasicii literaturii moldovenești”. Simt ispita să relatez că misiunea și conștiința datoriei îi venise pe plac. Aproape toți scriitorii clasici care izbutise să „treacă Prutul”, au fost bibliografiți de unul singur, afară de Alecu Russo. Astfel, pe parcursul

anilor 1962-1967 a întocmit și a pus la dispoziția cititorilor următoarele fascicule: „Mihail Eminescu” (1963), „Vasile Alecsandri” (1965), „Costache Negruzzi” (1966), „Bogdan Petriceicu Hasdeu” (1968), „Ion Creangă” (1969), care continuau să apară și după plecarea alcătuitorului, când trecuse cu serviciul în calitate de șef al Redacției literar-dramatice a Comitetului de Stat pentru Radio și Televiziune (1967).

Odată cu elaborarea seriei relatate, VI. Chiriac a mai scris (în colaborare cu Petru Ganenco) lucrarea metodică „Poezia clasică moldovenească” (1968), redactată și prefațată de tânărul, pe atunci, și înzestratul critic literar Mihai Cimpoi, astăzi academician. În mod „clandestin” a transpus în română și a scos de sub tipar cartea lui Lev Kasil „Drumul spre stele” (1963) – un mănunchi de povestiri despre marele inventator Konstantin Tjolkovski. Intens practică ziaristica. Enumără toate acestea pentru a ilustra voința de admirat a bibliografului de a-și perfecționa arta scrisului, de a se apropia cât mai mult de adevăratele investigații. Și cu toate că nu-și afișa, dar nici nu-și tănuia aceste intenții, mulți dintre colegi au rămas nedumeriți când schimbaseră bibliografia pe ziaristică. Lucrurile se limpezesc de-a binelea doar atunci când dornicul de a îmbrățișa știința părăsi Comitetul pentru Presă, Poligrafie și Comerțul cu Cărți, unde se transferase de la televiziune (1970), și o luă spre Moscova să obțină doctoratul la Institutul Poligrafic (1972). De remarcat că anii de acolo au justificat pe deplin acea decizie. Destul de operativ s-a inclus în aria cercetărilor privind tema propusă. A întreprins o serie de deplasări într-un șir de centre arhivistice ale fostei Uniuni, depistând manuscrise, cărți vechi, printre care și patru exemplare ale „Cazaniei” lui Varlaam. Din primul an de doctorat participă cu comunicări la diferite conferințe și simpozioane științifice. Între timp lansează două traduceri din rusă „Cuțitașul cu plăsele de os” de V. Solouhin (1972) și „Ostașul necunoscut” de A. Răbakov (1974). Apare și culegerea colectivă de poezie, proză și dramaturgie a condeierilor anilor 20-30 din fosta R.A.S.S.M. – „Cântăreții ai primelor cincinale”, alcătuită de VI. Chiriac, V. Tolocenco și subsemnatul. Apariția a astfel de ediții care, parcă, nu aveau nimic comun cu tema de doctorat, stârneau unele surprinderi. La rândul său, în ciuda gurilor rele, susține cu brio (1975) teza de doctor în filologie cu tema „Istoria și evoluția tiparului în Moldova, sec.XVII-încep. sec.XIX”. Da! Cam întortocheată i-a fost calea spre acest final de realizare a visului mult râvnit!

Timpul se scurgea rapid. Și iată că entuziasmatul specialist se pomeni la o nouă răspântie de drumuri: să se consacre tărâmului pedagogic sau să-și aleagă o instituție de cercetări științifice? Fără multe frământări, acceptă propunerea Catedrei de bibliografie a Universității de Stat din Moldova de a deține funcția de lector, avându-l ca șef pe fostul

său coleg Ion Madan. Peste cinci ani de prelegeri în fața studenților, de muncă ostenitoare la întocmirea programelor și cursurilor de predare, de efectuare a cercetărilor de arhivă etc., în 1981, se angajează, prin concurs, în cadrul Academiei de Științe din R.M. Îndeplinește consecutiv funcțiile de cercetător științific superior în Secția de filosofie și drept, șef al Redacției de științe sociale a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, ca din 1991 să se încadreze în activitatea Institutului de Istorie și Teorie Literară, unde a trudit până la ultima răsufare.

De observat că fiecare din instituțiile prin filiera cărora a avut să treacă cercetătorul VI. Chiriac își are specificul său și, clar lucru, ele au lăsat amprente adânci în biografia Domniei Sale. E un adevăr de netăgăduit. Dar indiferent de profilul acestora, pretutindeni temele de studiu aveau tangențe comune cu problema de bază: manuscrisele, tiparul, cartea, literatura, cât și diversele personalități: oameni de cultură, scriitori, tipografi, bibliologi etc. Astfel, după cum e și logic, pe timpul când activa la catedra universitară, printre funcțiile ce le stăpânea, predominau prelegerile și elaborarea indicațiilor metodice. Exemplificăm: lecția pentru studenții Facultății de Biblioteconomie și Bibliografie „Aparatul bibliografic-informativ ținutal al bibliotecii” (1979) și programul cursului „Молдавская библиография” (1980). Preocupările științifice ale profesorului însă nici pe departe nu se limitau la tărâmul pedagogic. Domeniul începuturilor scrisului și tiparului românesc continua să-l intereseze. Astfel se explică, în cazul istoricului literar, nevoia de a transpune în actualitate date și fapte culese din documente conservate în arhive și biblioteci. Rezultatele nu s-au lăsat mult așteptate, apărând monografia „Cartea și tiparul în Moldova în secolele XVII-XVIII” cu subtitlul „Schite după materialele depozitate în Uniunea R.S.S.”. E primul studiu de proporții și primul succes în plan științific. Valoarea și rolul acestuia în contextul problemei date sunt incontestabile. Lucrarea merită o analiză mult mai amplă, însă recenziile lui Eugen Russev și Pavel Balmuș (ș.a.) compensează această lacună.

Interesele sale științifice și în special contribuția lui la scoaterea din anonimat a unor nume de scriitori și oameni de cultură din Transnistria s-a dovedit a fi și ea de lungă durată. Anume aceste ambianțe personale au adus pe masa cititorului placheta „Cântare patriei” (1976) de Ion Corcinschi, îngrijirea aparținând lui VI. Chiriac și N. Corcinschi. Este un volum de versuri de dimensiuni modeste, 20 de poezii originale și patru traduceri, însă care au constituit o premisă în vederea (re)includerii acestui nume de poet, stins din viață numai la 22 de ani, în circuitul procesului literar contemporan. Alte două ediții: „Молдавская книга. Ее прошлое, настоящее и будущее” (1985) și „Братства живые родники: Книга в Молдавии XVII-начала XIX в.”

vin să confirme faptul că autorul este un specialist dotat în materie. La unele momente din viața cărților care figurează în aceste volume, autorul revine în mai multe rânduri, cu studii de tipul: „Conceptul de carte națională: Epoca Varlaam” (Magazin bibliologic. – 1993.– Nr. 1), „Unitate națională și culturală prin carte” („Un veac de aur în Moldova. Contribuții la studiul culturii și literaturii vechi”. – Chișinău, 1996) ș.a.

La un moment dat cercetătorul se lasă preocupat de numele Mateevici, studiind cu mare zel viața, opera și în special arborele genealogic al acestuia. Descoperă materiale de arhivă puțin cunoscute: scrisori, jurnale, cronici, fotografii etc. Achizițiile acestea îi servesc drept obiect de studiu în plan genealogic al arborelui neamului Neaga-Mateevici. Pe parcursul anilor 1995-1996 publică în săptămânalul „Literatura și arta” mai multe profiluri despre fiica poetului – Nina Mateevici, soția acestuia – Teodosia Novițki-Mateevici, mama – Nadejda Neaga-Mateevici, tata – Mihail Mateevici ș.a. Tot lui îi aparține compartimentul de scrisori din vol. II al ediției „Opere”.

Un alt nume ce l-a inspirat și căruia i-a consacrat articole, conferințe la baștină (Susleni, Orhei), în Chișinău și la Iași, e cel al pedagogului, filosofului și publicistului Vasile Harea, care, în perioada interbelică, a desfășurat o rodnică activitate în Basarabia. Este pasionat și de destinul unor distinși transnistrieni, care la diferite etape de cumpănă fusese nevoiți să treacă cu traiul în România sau în alte colțuri ale lumii, precum au fost Dominte Timonu, Ilie Zafur, Nichita Smochină, Andrei Niculescu ș.a. Întreține un ciclu de dialoguri cu oameni de cultură din România, apoi lansează relatări în presă despre Alexandru Boldur, George Bacovia, Iulia Hasdeu ș.a. Selectează o seamă de medalioane literare despre 27 de clasici români, scrise de academicianul Mihai Cimpoi, adunându-le într-o ediție aparte „Sfinte firi vizionare” (1995). Aici, cred, a sosit momentul să relatăm că o bună parte din studiile semnalate anterior și-au găsit oglindire în volumele: Alexie Mateevici: Genealogii. Iconografie. Evocări” (Ch., 2003) și „Împăcarea Bisericii Ortodoxe” de Petru Movilă (2002). Ambele lucrări apărute sub îngrijirea lui Vlad Chiriac. Ani la rând a consacrat cercetătorul întocmirii unui volum antologic despre folclorul, scriitorii și oamenii de cultură originari din Transnistria. Dar, din păcate, lipsa surselor financiare nu i-a permis pasionatului cercetător să-și vadă truda ajunsă la cititor.

Nu e de mirare faptul că după toate aceste studii, după consultarea atâtor documente de arhivă, manuscrise de lucrări științifice și literare, după analiza operei literare a atâtor reprezentanți ai scriutului și, nu în ultimul rând, știindu-l pătruns de marea putere (dorință) a creației, Vlad se lasă măgulit de chemarea sufletului și propune cititorului prima sa lucrare de literatură artistică – nuvela „Un strigăt la primul cântat al cocoșilor, publicată în noua ediție a revistei „Viața Basarabiei” nr. 3 din 2004 (p. 197-204). Din conversațiile pe care le-am avut cu autorul, pot relata cititorului că Vlad rămase satisfăcut de prima sa nuvelă și, fiind încurajat de colegii săi, printre care și de academicianul Mihai Cimpoi, era dispus să continue activitatea în această direcție. Admit și sper că arhiva lui Vlad Chiriac ne va aduce mai multe informații inedite.

Este imposibil să schițezi profilul istoricului literar, bibliologului și publicistului Vlad Chiriac fără a spune câteva cuvinte despre activitatea sa organizatorică. Nu îndrăznesc a-i dezvălui aptitudinile în acest sens din timpul studenției, însă am motive să presupun că și în acei ani el era printre adoratorii creației lui Eminescu, Rebreanu, Blaga, Topârceanu, Labiș... După absolvire, fiind la Biblioteca Republicană, era mereu în centrul „vârtejurilor” culturale din Chișinău. Și totuși, cea mai durabilă operă, în acest sens, rămâne a fi Cenaclul Literar „Miorița”, consfințit de trei animatori ai verbului matern: Gheorghe Cincilei, directorul bibliotecii, Vl. Chiriac, bibliograf-șef, și Mihai Cimpoi, student. Mai consemnez o „slăbiciune”: pretutindeni pe unde a trudit acest subtil promotor al cărții a lăsat urme adânci în domeniul gazetăriei. În perioada doctoraturii a exercitat funcția de redactor ad-interim al ziarului «Советский полиграфист». Întors la Chișinău, odată cu predarea cursurilor la facultate, diriguiește temporar, ca redactor ad-interim, ziarul universitar «Кишинёвский университет», un timp activează la revista academică „Știința”, acordă o atenție deosebită Societății Culturale „Transnistria”, Societății Bibliofililor „V. Alecsandri” etc.

Mă simt obligat, la încheiere, să informez toată lumea că Vl. Chiriac, pe tot parcursul anilor, a lucrat cinstit și cu mare elan întru binele neamului, întru dezvoltarea științei, literaturii și culturii naționale. E de datoria noastră să-i păstrăm memoria și să continuăm realizarea planurilor Domniei Sale.



# Cum ar arăta un curs special de Bibliosofie



Alexe Rău

## Tema 1. Introducere în curs

Specificul și obiectul filosofiei. Deosebirea ei de știință: filosofia e o privire din interiorul omului și este subiectivă. Filosofia ca disciplină **ontologică** și știința ca obiect **ontic** (după Heidegger).

Bibliosofia ca abordare din interiorul uman a problemelor cărții, lecturii și bibliotecii.

Structura disciplinei Bibliosofie:

- ① Introducere în curs
- ② Filosofii lumii despre carte, lectură, bibliotecă. Excurs istorico-filosofic.
- ③ Filosofia scrierii.
- ④ Ontologia cărții și a bibliotecii.
- ⑤ Filosofia biblioteconomiei. Problema tehnicii (după Heidegger) și manifestarea ei în organizarea biblioteconomică.
- ⑥ Filosofia lecturii.
- ⑦ Aspectele filosofice ale bibliopsihologiei și ale biblioarhitecturii.
- ⑧ Problemele filosofice ale cărții și bibliotecii în epoca globalizării. Bibliofuturologia.
- ⑨ Cunoașterea de sine și întemeierea pe această cunoaștere a stilului bibliosofic individual.

## Tema 2. Filosofii lumii despre carte, lectură, bibliotecă

Filosofii antici: Confucius, Lao Zi, Platon, Hesiod, Aristotel, Marc Aureliu ș.a.



Confucius

Filosofii medievali: Dionisie Areopagitul, Aureliu Augustin, Boethius, Toma d' Aquino, Abelard.

Filosofii Renașterii: Bruno, Alighieri, Mirandola, Cusanus, Da Vinci, Kepler.

Filosofii moderni: F. Bacon, R. Descartes, D. Hume, G. Berkeley, T. Hobbes, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Helvetius.



Voltaire



R. Descartes

Filosofii clasici germani: Kant, Hegel, Schelling.

Filosofii de la sf. sec. XIX – sec. XX: Schopenhauer, Nietzsche, Husserl, Bergson, Heidegger, Kierkegaard, Derrida, Hartman, K. Popper.

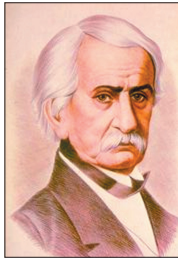
Gânditorii români: D. Cantemir, M. Costin, Gh. Asachi, V. Conta, T. Maiorescu, Eminescu, Rădulescu-Motru, L. Blaga, C. Noica, M. Eliade, B.P. Hasdeu.



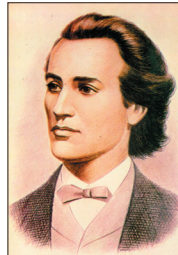
D. Cantemir



M. Costin



Gh. Asachi



M. Eminescu



C. Noica

**Practicum:** Comentarea de către cursanți a unor maxime și definiții ale filosofilor referitoare la carte și bibliotecă.

### Tema 3. Filosofia scrierii

- Scrierea ca sursă și expresie a conștiinței. Originea scrierii. Premisele apariției scrierii. (Platon, Jung, Rousseau, Kapitza).

- Problemele primatului scrierii sau vorbirii. Argumentele aduse de filosofi în favoarea primatului vorbirii (filosofii antici, medievali, moderni). Argumente aduse în contemporaneitate în favoarea primatului scrierii:

- ✓ Argumentul metafizic (Kant, Bergson, Patapievici).

- ✓ Argumentul epistemologic și antropologic (Kapitza, St. Lupassco, Levi-Strauss, Huizinga).

- ✓ Argumentul logico-lingvistic (Huizinga, Kapitza).

- ✓ Argumentul analitic (Derrida).

- ✓ Argumentul bibliologic (Flocon, Nguen Hin).

- Scrierea – cale de cunoaștere a Ființei (Daseinului). Scrierea ca dasseinogramă. Scrierea ca expresie și cauză a polarizării Ființei (Daseinului). Scrierea orientală și scrierea occidentală.

- Scrierea ca reflectare a ordinii timpului și spațiului. Efectul oglindirii. M. Vulcănescu și prodromul său.

- Scrierea ca stare de aruncare a Deseinului

**Practicum:** Exersări de elaborare a literelor după semnele naturii și după gesturi. Dialoguri peripatetice. Interpretarea dialogată a lui Phaidros de Platon.

### Tema 4. Ontologia cărții și a bibliotecii

Trecerea în revistă a teoriilor referitoare la originea cărții și a bibliotecii:

- Versiunea relativă la compensarea imperfecțiunii memoriei umane.

- Versiunea privind determinismul statal.

- Versiunea relativă la uitare și moarte.

- Antagonismul concepțiilor de carte orală și carte scrisă.

- Utilizarea metodei dialectice în deducerea premiselor apariției cărții și lecturii. Aplicarea analogiilor experienței de Kant.

- Tipologia ontologică, ontică și bibliosofică.

**Practicum:** Altoirea la cursanți a deprinderilor de aplicare a analogiilor experienței la diferite situații teoretico-practice în activitatea managerială și de cercetare. Dialoguri peripatetice.

### Tema 5. Filosofia biblioteconomiei

- Răsfrângerea categoriilor filosofice în conceptul și în institutul de bibliotecă:

- Biblioteca – întrupare a Ordinii.

- Categoriile de timp și spațiu în biblioteconomie.

- Conceptul de tehnică în filosofie (M. Heidegger) și manifestarea lui în câmpul biblioteconomiei. Aspecte ale tehnicii ca modalitate de scoatere din ascundere (cataloge, fișiere, baze de date, descrieri analitice).

- Abordări filosofice ale biblioteconomiei ca obiect (orientarea tehnocrată, orientarea socială, orientarea ideologică, orientarea soteriologică).

- Viziunea continentală și viziunea transoceanică asupra bibliotecii ca fenomen al culturii.

- Tipologia ontologică a bibliotecilor:

- arhetipul de labirint;

- arhetipul de paradis;

- arhetipul de turn;

- arhetipul de Ordine

- arhetipul de memorie colectivă;

- arhetipul de nod (loc focalizator), centru al comunicării.

**Dezbateri:** Discutarea (și lecturi fragmentare, după caz) a ficțiunii „Biblioteca Babel” de Borges.

### Tema 6. Filosofia lecturii

- Viziuni asupra conceptului de lectură pe parcursul istoriei:

- Lumea ca o carte. Confundarea noțiunii de a exista cu aceea de a citi.

- Citirea urmelor (Freud, Derrida). Urme lăsate de trup și urme lăsate de spirit. Scrierea, textul ca urmă a spiritului.

- Două categorii de lectură în lume: lectura interpretativă (în Orient) și lectura liniară (în Occident). Deosebirile dintre ele și consecințele lor asupra Ființei și spiritualității.

- Abordările filosofice de bază ale lecturii:
  - tehnică (Platon);
  - lectura ca amintire (Bergson);
  - lectura ca reamintire (Kierkegaard);
  - lectura ca transbordare (Valéry, Proust)
- Tipuri ontice de lectură (citire):
  - vizuală;
  - auditivă;
  - lectio palpabile;
  - lectura olfactivă;
  - cititul cu inima. Lectura de chilie.
- Lectura și problemele fericirii (Borges).
  - Abordarea teoretică a lecturii: psihanalitică (Freud), psihologico-spiritistă (de Berry), textualistă (P. Cornea).
    - Lectura în condițiile societății informaționale:
      - Hartman și Shannon despre limitele receptării umane. Lectura ca receptare multimedia;
      - Aspecte ale lecturii electronice: probleme ființiale și ontologice (U. Eco).

**Masă rotundă:** Experiențe, observații, probleme și sugestii privind lectura în internet a copiilor și a tineretului.

#### **Tema 7. Aspecte filosofice ale bibliopsihologiei și biblioarhitecturii**

- Viziunea antică asupra bibliotecii ca Farmacie pentru suflet.

Cauzele (premisele) apariției acestui aspect conceptual: teama de moarte și teama de zei (Lucrețiu), teama individuației (Marc Aureliu). Remediile oferite de lectură, după filosofii antici: timpul reversibil și spațiul estompat al cititului, medicament pentru alungarea grijilor (Platon), lectura ca telos (Aristotel), lectura ca joc (Huizinga).

- Acțiunea spațiului și a mediului ambiental asupra lecturii. Legea contrastului recepționării și percepției formulată de Kierkegaard.

- Fobiile contemporane și premisele apariției bibliopsihologiei:

- Fobiile psihologice ale lecturii. Teama de limite. Complexele de inferioritate. Metodele de abordare (tratare) bibliopsihologică.

- Evoluția bibliopsihologiei de la antici la Rubakin și în zilele noastre.

- Fobiile sociale și rolul bibliotecilor în menținerea speranței de viață și a incluziunii.

- Biblioarhitectura ca factor de impact bibliopsihologic:

- Concepte primordiale. Casa ca simbol al Conștiinței. Casa și jertfa. Casa și ordinea lumii. Concepte antice de clădiri pentru biblioteci.

- Vitruviu despre antropomorfismul arhitecturii. Făptura umană ca model și ca raport de proporții, etalon pentru arhitectură. Acțiunea aspectelor antropomorfe ale arhitecturii asupra psihicului uman.

- Legea contrastului receptării a lui Kierkegaard și aplicarea ei în biblioarhitectură.

- Evoluția biblioarhitecturii mondiale. Metafore, arhetipuri, tendințe moderne. Aspectele ecologice ale biblioarhitecturii. Corelația factorilor de impact psihologic ai biblioarhitecturii: aproapele și departele, familiarul și distantul.

- Modele de biblioarhitecturi sub aspectul lor filosofic și bibliopsihologic: Alexandria, Paris, Riga, Quebec, America, Copenhaga, Varșovia (biblioteca centrală universitară) ș.a.

**Practicum:** Elaborarea unui model de amenajare a unei săli de lectură în funcție de genul de lectură practicat în ea.

#### **Tema 8. Probleme filosofice ale cărții, bibliotecii, lecturii în epoca globalizării. Bibliofuturologia. Postmodernismul în biblioteconomie.**

• Postmodernismul în cultură. Conceptul de sat global și consecințele fructificării lui. Biblioteca postmodernă (parametri, funcționalitate, perspective).

• Trei abordări (și profeții) privind rostul și viitorul cărții, lecturii, bibliotecii:

- Mc Luhan: dispariția cărții și a bibliotecii.
- U. Eco. De la Internet la Gutenberg.
- H.-R. Patapievici. Sinteză critică.

• A. Rău despre vechea/noua bibliotecă în condițiile vechii/noii globalizări.

• Bibliofuturologia ca produs al erei informaționale: ontologie, metodologie, tendințe.

**Masă rotundă:** Discuție, în baza celor citite și a experienței acumulate de către auditori, asupra problemelor cărții, lecturii, bibliotecii în Moldova actuală, în abordare filosofică și bibliosofică.

#### **Tema 9. Cunoașterea de sine și întemeierea pe aceasta a stilului bibliosofic individual**

① Proiectarea postulatului socratic „Cunoaște-te pe tine însuși” în universul lecturii. Metode de cunoaștere a limitelor și capacităților personale de cititor și adaptarea la ele a actului lecturii.

Gabriel Liiceanu despre arta de a-ți alege cărțile de citit. Liderii lecturii.

② Interiorizarea și concentrarea – condiție principală a actului lecturii. Secretele asigurării unei condiții fizice și psihologice necesare pentru o lectură creatoare. Problema lecturii.

③ Factorul gastronomic și mediul (locul) lecturii. Rețetele duhovnicești.

Profilul de cititor al lui Nietzsche: subiectivismul necesar, cunoașterea limitelor pentru a le putea depăși, lectura ca efort continuu, ca act de supraviețuire.

④ Lectura formatoare. Sistemul personal de lectură elaborat în baza cunoașterii de sine. Cititul ca o condiție a afirmării personalității.

Analiza profilului și cazului Patapievici.

**Practicum:** Comentarea de către cursanți a unor aforisme despre lectură aparținând unor mari scriitori, filosofi, savanți.

#### **Tema 10. Elaborarea concepției bibliosofice individuale în baza cunoașterii de sine**

Forma de realizare a acestei teme va fi un simpozion (o „cafenea” filosofică). Cursanții își vor prezenta, fiecare, succint, concepția bibliosofică personală (principii individuale reieșitoare din limitele individuale, din înclinațiile personale, reguli individuale referitoare la locul lecturii, interiorizare, nutriție, fișele de lectură, sistemul de lectură formatoare ales etc.).

Este indicat ca expunerea să se facă liber, fără a citi din text.

Textele pregătite de fiecare ar putea fi adunate într-o culegere colectivă.

#### **BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ pentru cursanții începători:**

1. Aristotel. Metafizica și Etica nicomahică.
2. Atlas de filosofie. – Buc.: RAO. – 2004.
3. Beaufret, J. Lecții de filosofie. – Timișoara. – 2001.
4. Bergson, H. Evoluția creatoare.\*
5. Bergson, H. Intuiția filosofică.
6. Bergson, H. Metafizica.
7. Blaga, L. Despre conștiința filosofică. – Buc.: Humanitas. – 2003.

8. Boorstin, D. Creatorii. – Buc.: Meridiane. – 2001.

9. Borges, H.L. Biblioteca Babel.

10. Borges, H.L. Cărțile și noaptea. – Iași: Junimea. – 1988.

11. Capcelea, V. Filosofie: manual pentru școala superioară. – Ch.: Arc. – 2001.

12. Cornea, P. Introducere în teoria lecturii.

13. Derrida, J. Farmacia lui Platon // Jacques Derrida. Diseminarea. – Buc.: Univers Enciclopedic. – 1977.– P. 65-180.

14. Dialogurile și eseurile despre aspectele filosofice ale scrierii, cărții, lecturii, bibliotecii publicate în revista „Magazin bibliologic” la rubricile „Invitatul revistei MB” și „Pietre pentru templul bibliologiei”.

15. Eco, U. De la Internet la Gutenberg // Magazin bibliologic – 2005. – Nr. 1-2. – P. 31.

16. Eliade, M. Încercarea labirintului. – Cluj-Napoca: Dacia. – 1990.

17. Flocon, A. Universul lecturii. – Buc. – 1976.

18. Kierkegaard, S. Banchetul.

19. Kierkegaard, S. Reamintirea.

20. Liiceanu, G. Ușa interzisă. – Buc.: Humanitas. – 2002.

21. McLuhan. Galaxia Gutenberg. – Buc. – 1962.

22. Nietzsche, F. Ecce homo (în special capitolul „De ce sunt atât de înțelept”).

23. Patapievici, H.-R. Despre scris, ascultare și imaginație // H.-R. Patapievici. Discernământul modernizării. – Buc.: Humanitas. – 2004.

24. Patapievici, H.-R. Zbor în bătaia săgeții: eseu asupra formării. – Buc.: Humanitas. – 1995.

25. Platon. Phaidros.

26. Platon. Republica.

27. Rău, A. Magister dixit. – Ch. – 2004.

28. Rău, A. Ochiul din oglinda paginii. – Ch. – 2002.

29. Rău, A. Eserile publicate în revista „Magazin bibliologic” la rubrica „Bibliosofie”.

30. Schopenhauer, A. Aforisme pentru înțelepciunea în viață.

31. Vulcănescu, M. Tehnica muncii intelectuale.

\* Lucrările la care nu sunt indicate ediții concrete pot fi consultate în orice ediție disponibilă.



# Biblioteca

## Apostolică a Vaticanului

*Materialele folosite pentru această prezentare au fost trimise Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova de către viceprefectul (directorul adjunct) al Bibliotecii Vaticanului dr. Ambrogio M. Piazzoni, căruia îi adresăm cu această ocazie sincere mulțumiri. MB*

Ideea de a deschide o bibliotecă publică la Vatican a aparținut Papei Nicholas al V-lea (Tommaso Parentucelli, 1447-1455). Biblioteca a început cu o colecție de 350 manuscrise latine. Pontiful a sporit colecția, donând biblioteca sa personală, precum ilustrând și copiind mai multe cărți.

În Antichitatea târzie, la Roma și în Vatican existau și alte colecții de cărți, însă ele erau în exclusivitate pentru interesele Papei și a slujitorilor Vaticanului, și erau inaccesibile cititorilor din afară. Despre existența lor se cunoștea foarte puțin. Cu toate acestea biblioteca lui Bonifaciu VIII (Benedetto Caetani, 1294-1303), catalogul căreia a fost alcătuit în 1295, era destul de cunoscută, la fel și biblioteca papală din Avignon, care a fost, în parte, transferată la Roma de Gregory al XI-lea (Pietro Roger de Beaufort, 1370-1378) în 1377.

Inițiativa lui Nicholas al V-lea a fost continuată de succesorii săi, în particular, de Sixtus al IV-lea (Francesco della Rovere, 1471-1484), care prin actul papal *Ad decorem militantis Ecclesiae* din 15 iunie 1475 a permis extinderea bibliotecii și a stabilit mijloace financiare pentru întreținerea ei. Umanistul Bartolomeo Platina a fost numit bibliotecar și i s-au dat trei asistenți și un legător de carte.

Localul care găzduia biblioteca și care domina Curtea Belvedere, consta din patru camere interioare bogate în fresce, în care se păstrau cele mai prețioase manuscrise grecești, latine, manuscrise

vechi, arhiva și registrele papale, și o cameră exterioară în care lucra bibliotecarul și asistenții săi. Era permis împrumutul cărților și registrele dintre anii 1475-1547, care mărturisesc aceasta, încă există.

Pe parcursul acelor ani numărul manuscriselor a crescut în mod deosebit, de la 2527 în 1475 la 3500 în 1481. Iuliu al II-lea (Giuliano della Rovere, 1503-1513) a făcut un demers pentru un spațiu suplimentar pe care l-a și obținut. În scurt timp după aceea, colecțiile Vaticanului au fost jefuite de către mercenarii europeni în timpul jafului asupra Romei (1727).

Între anii 1587-1589, Sixtus al V-lea l-a împunertnicit pe arhitectul Domenico Fontana să construiască un spațiu mai mare lângă scările ce despart Curtea Belvedere de Curtea Pigna, care era chiar vizavi de biblioteca deja existentă.

Etajul de sus al clădirii era ocupat de Salonul Sistino: o cameră mare, bogată în frescă, de 70 metri lungime și 15 metri lățime cu două naosuri. Aici și în galeria de vest dedicată lui Pius al VI-lea (acum parte componentă a Muzeului Vaticanului), se mai pot încă vedea dulapuri de-a lungul pereților și în jurul coloanelor în care se păstrau manuscrisele până pe timpul lui Leo XIII (Giacchino Pecci, 1878-1903).

Pe timpul lui Paul V (Camillo Borghese, 1605-1621) s-a decis ca documentele de arhivă ale Bibliotecii să fie păstrate separat într-un loc din apropiere. În consecință au fost create Arhivele Secrete ale Vaticanului.

În secolul XVI, Biblioteca Vaticanului, care la acel timp era cea mai mare bibliotecă din Vest, continua să-și sporească colecțiile de manuscrise datorită achizițiilor și donațiilor. Către sfârșitul secolului, Cardinalul Guglielmo Sirleto donează colecțiile

personale, urmate în 1591 de colecțiile Cardinalului Antonio Carafa și în scurt timp după aceea de cele ale lui Fulvio Orsini. Biblioteca este completată cu colecții întregi de mare importanță: Biblioteca Palatine din Heidelberg (1623), manuscrisele Ducelui de Urbino (1657) și cele ale reginei Suediei Cristina (1690). Clement al XI-lea (Giovanni Francesco Albani, 1700-1721) este autorizat să completeze o bogată colecție de manuscrise orientale, în mare parte cu volume cumpărate în Siria și Palestina. În secolul XVIII, colecția marchizului Alessandro Giorgio Capponi (1746) și cea a lui Alexander al VIII-lea (Pietro Ottoboni, 1689-1691), au fost adăugate colecției donate de familia Ottoboni (1748).

În această perioadă a început publicarea catalogului complet al colecțiilor de manuscrise. Proiectul n-a fost însă realizat din pricina incendiului din 1768 care a distrus ciorna volumului patru și primele trei volume.

Pe parcursul secolului XVIII au fost create două secții pentru non-publicații: *Colecția de medalii ori Cabinetul de numismatică (1738) și Muzeul Artelor Sacre (1755)*, care mai târziu a fost transformat în Muzeul Artelor Seculare (1767). Aceste muzee ale Bibliotecii sunt acum parte componentă a muzeelor Vaticanului.

În 1797 și 1809, trupele Republicii Franceze și mai târziu cele ale lui Napoleon, au transferat o mare parte din manuscrisele Bibliotecii și patrimoniul artistic la Paris. Acestea au fost recuperate, deși cu mari pierderi, numai după Congresul de la Viena (1815).

Deja destul de remarcabilă, colecția a fost îmbogățită, în 1855, cu colecția Cicognara, care conținea cărți de artă și antichitate.

De la 1891 încoace, începând cu colecția de manuscrise Borghese, numeroase alte colecții au fost adăugate Bibliotecii, inclusiv colecția Barberini (1902), colecțiile Chigi (1923) și Ferrajoli; arhivele Rospigliosi (1926) și Caetani (1935); colecția Patetta (1945) și în anii mai recentii colecțiile Cerulli Persană și Etiopiană și colecția Etiopiană Raineri.

Pe timpul lui Leo al XIII-lea (Giacchino Pecci, 1878-1903) a avut loc un proces de modernizare. Începute de Cardinalul Jean-Baptist Pitra, lucrările au fost continuate de prefectul (iar mai târziu Bibliotecarul Cardinal) Franz Ehrle, care a deschis sala de lectură curentă pentru cărțile tipărite (Sala Leonina) și a jucat un rol decisiv în elaborarea regulilor de catalogare a manuscriselor care sunt de actualitate până azi. Până acum există peste 40 volume de cataloage.

Catalogarea cărților tipărite a fost codificată la scurt timp după război cu titlul: Reguli de catalogare pentru publicațiile tipărite, care au fost retipărite de câteva ori și traduse în mai multe limbi.

În ultimii ani au fost create noi spații de depozitare, inclusiv o criptă sub pământ pentru păstrarea manuscriselor și o nouă sală de lectură pentru periodice.

Catalogul electronic (OPAC) al Bibliotecii Vaticanului, care este în dezvoltare, este conectat în rețeaua URBS. Pot fi accesate mai mult de 500,000 descrieri care oferă informații despre peste 1 milion de volume tipărite (un număr de achiziții recente încă urmează să fie catalogate). Trebuie menționate în special cele 8,300 incunabule (cărți tipărite între 1450 și sfârșitul anului 1501), catalogul tipărit al cărora a fost elaborat în 1997, și o colecție remarcabilă de cărți tipărite în secolul XVI. A început crearea catalogului electronic al materialelor non-tipărite, care sunt localizate în alte secții ale bibliotecii. Acestea includ aproximativ 150,000 manuscrise, peste 100,000 autografe, o colecție foarte mare de monede și medalii din Departamentul Numismatica (mai mult de 300,000 unități) și peste 100,000 de tablouri și gravuri.

Biblioteca sponsorizează diverse publicații care valorifică tezaurul său. Cel mai cunoscut este *Studi e testi* (acum peste 400 volume).

A trecut mai mult de jumătate de mileniu de când meșterul florentinian Giovannino de Dolci a făcut băncile incrustate care încă mai pot fi admirate în Camera manuscriselor și de când numai patru sau cinci camere erau suficiente pentru a găzdui întreaga colecție de manuscrise. De-a lungul istoriei sale Biblioteca Vaticanului a încercat să răspundă necesităților timpurilor cu cel mai modern și eficient echipament și continuă să rămână credincioasă mandatului dat de Nicholas al V-lea la timpul fondării: „Pentru avantajul învățării”.

Biblioteca Vaticanului este condusă de un Bibliotecar Cardinal al Sfintei Biserici Romane, un prefect (director) și un viceprefect (director adjunct).

Consiliul Bibliotecii este un organ consultativ care asistă Cardinalul Bibliotecar și directorul la rezolvarea celor mai importante probleme privind activitatea bibliotecară. Consiliul este prezidat de Cardinalul Bibliotecar, iar membrii de rând sunt directorul, directorul adjunct, directorii departamentelor, secretarul și trezorerul. La invitația Cardinalului Bibliotecar ori a directorului, în calitate de membri extraordinari, pot fi invitate și alte persoane dintre salariații Bibliotecii sau din afara Bibliotecii, în special în cazurile când competența profesională a acestora este necesară la realizarea unui anumit proiect. În scopul îmbunătățirii colaborării dintre diferite departamente, secții și servicii sunt organizate comisii temporare sau permanente. Există cinci comisii care au în sarcină următoarele direcții de activitate: achizițiile, catalogarea, restaurarea, activitatea editorială, expozițiile.

Responsabilitățile Bibliotecii, care este atât o instituție de conservare cât și o instituție de cercetare, sunt, după cum urmează:

✓ A păstra și conserva cu cea mai mare grijă tezaurul cultural încredințat;

✓ A spori colecția de manuscrise, cărți tipărite și obiecte care reprezintă scopul instituției, prin cumpărare, comerț și donații;

✓ A studia și promova cunoștințe despre aceste materiale prin diverse mijloace, inclusiv prin publicare;

✓ A pune la dispoziția savanților și cercetătorilor din întreaga lume atât originalul cât și diverse forme de reproducere ale relicvelor conservate în Bibliotecă, a acorda toată asistența științifică și tehnică necesară cercetătorilor, a moderniza sistematic echipamentele și ajutorul necesar pentru activitatea de cercetare.

Biblioteca Vaticanului este pentru savanții specializați în filologie, istorie, teologie, drept și știință. Este destinată cercetărilor științifice, cu accent special pe studierea manuscriselor. Potențialii utilizatori ai Bibliotecii trebuie să prezinte dovada calificării și să justifice necesitatea de a folosi materialele depozitate în Bibliotecă.

*Departamentul manuscrise* achiziționează, prezevează și pune în accesul savanților colecțiile de manuscrise și arhiva. Este responsabil pentru inventarierea, clasificarea și catalogarea colecțiilor; securitatea materialelor; asistența savanților; colaborarea cu alte departamente, servicii și comisii ce au ca obiect colectarea manuscriselor. Departamentul manuscrise participă la conferințe, expoziții științifice, grupuri de lucru internaționale care au tangențe cu materialele deținute de Departament. Este compus din patru secții: Secția manuscrise, Secția arhive, Secția adrese pontifice și Sala de lectură a manuscriselor și Secția depozite.

*Secția manuscrise* include scripturi divizate după criteriul de limbă: latină, greacă și limbi orientale. Directorul adjunct este de regulă șeful Secției manuscrise și directorul Departamentului, și se ocupă de activitățile generale. El supraveghează prezervarea, protejarea și restaurarea manuscriselor, managementul sălilor de consultanță și depozitelor de manuscrise, oferă permisiuni pentru consultarea codicelor ținute în rezervă și autorizează reproducerile fotografice.

*Secția arhive* este sub supravegherea arhivistului șef, care este membru al comisiilor achiziției, catalogare și editare.

*Departamentul cărți tipărite* achiziționează, prezevează și pune la dispoziția savanților colecția de cărți tipărite. Responsabilitățile departamentului includ selectarea materialelor primite; implementarea sistemului de catalogare împreună cu CED (Data Elaboration Center) al Bibliotecii; asigurarea prezervării corespunzătoare a materialelor; acordarea asistenței necesare cercetătorilor; colaborarea cu alte departamente, servicii și comisii.

*Departamentul cărți tipărite* include șase secții: achiziții, catalogare, sala de lectură a cărților tipărite

și depozitare, cărți vechi, cabinetul de gravuri, materiale non-carte. Secția cărți vechi prezevează, studiază și pune la dispoziția cercetătorilor incunabile și cărți vechi. Această secție efectuează catalogarea incunabilelor și selecția indicilor specializați.

*Departamentul monede și medalii* prezevează monede, medalii, sculpturi în piatră, farfurii, mulaje și alte materiale asemănătoare. Are, de asemenea, custodia asupra monedelor și medaliilor oficiale ale Pontificatului. Cabinetul de numismatică este responsabil de inventarierea, clasificarea și catalogarea acestor documente, și asigurarea accesibilității pentru savanți și cercetători.

Direcția Bibliotecii își rezervă dreptul de a acorda permisiunea pentru fotocopierea materialelor la discreția sa. Utilizatorii sunt obligați să respecte drepturile internaționale de copyright și proprietate intelectuală la folosirea tuturor materialelor.

Fotocopii pot fi făcute numai de pe volumele publicate între anii 1601 și 1990.

*Laboratorul de restaurare* studiază și testează cele mai noi și efective tehnologii necesare pentru salvagardarea, conservarea și restaurarea materialelor Bibliotecii și menținerea mediului în care ele sunt prezervate. Laboratorul restaurează manuscrise, materiale de arhivă, gravuri, cărți tipărite, precum și alte lucrări care sunt extrem de prețioase pentru Bibliotecă.

*Laboratorul de fotografiere* oferă servicii de reproducere foto din manuscrise, publicații, relicve și alte obiecte din Bibliotecă, atât pentru folosință internă, cât și pentru necesitățile cercetătorilor.

*Serviciul de procesare a datelor electronice (E.D.P.)* asigură funcționarea, menținerea și dezvoltarea corespunzătoare a echipamentelor necesare pentru activitatea științifică și procesele administrative ale Bibliotecii.

*Oficiul editarea publicațiilor* este responsabil de publicarea materialelor elaborate de Bibliotecă, conform programului determinat de comisia corespunzătoare.

În bază de excepție, Biblioteca admite un număr limitat de împrumuturi din colecțiile sale pentru expoziții de natură științifică ori pentru evenimente științifice, religioase și culturale de importanță deosebită.

În structura Bibliotecii Vaticanului există și o Școală de Biblioteconomie înființată în noiembrie 1934 de către papa Pius al XI-lea. Anual este organizat un curs postuniversitar. Informații despre cursuri pot fi găsite pe Web site-ul Școlii sau obținute la adresa E-mail [scuola@vatlib.it](mailto:scuola@vatlib.it)

Referințe:

Bibliotheca Apostolica Vaticana, 2000.  
www.vatican.va  
www.urbs.vatlib.it

Traducere de Vera Osoianu

*Biblioteca Apostolică  
a Vaticanului*



*Cabinetul de numismatică*



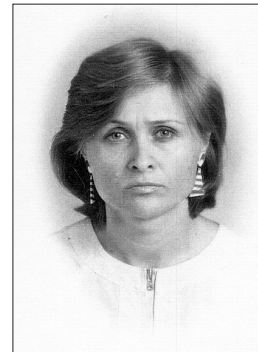
*Sala de lectură a cărților tipărite*



*Sala de consultare a manuscriselor*



# Problema lecturii în Societatea Cunoașterii



Nina Negru

Acum 10 ani, când Comisia Europeană elaborează Cartea Verde „Viața și munca în Societatea Informațională: omul pe primul loc”, iar șefii de stat și de guvern au format Grupul G 8, proiectele-pilot lansate puneau în centrul atenției **omul**.

Avansarea către Societatea Informațională bazată pe **cunoaștere** scoate și mai mult în evidență impactul care trebuie să-l aibă progresul tehnologiei asupra civilizației socio-umane: în sfera economică, ambientală, a educației și a protecției sociale. Ceea ce trezește discuții și temeri este colaborarea tehnologiei cu personalitatea creatoare de cultură.

## I. Câteva contribuții la definirea problemei cunoașterii în contextul Societății Cunoașterii

În manualul său de Filosofie a științelor cognitive, profesorul dr. ing. G.G. Constandache de la Universitatea „Politehnica” din București (Catedra de filosofie, logică, psihologie și sociologie)<sup>1</sup> dă informații ample despre mișcarea cognitivă, preocupată de inteligența umană și de cea artificială. Între specialiștii implicați în această cercetare multidisciplinară nu există încă o înțelegere perfectă în privința concluziilor integratoare, deși în țările industrializate ca Anglia, Franța și SUA marile universități au dezvoltat programe monolitice de științe cognitive, iar societățile și publicațiile internaționale – „Cognitive Development Research Unit”, „Cognitive Science”, „Cognition” – dispun de importante resurse financiare și umane.

Autorii vastelor proiecte ale ideologiei cognitive consideră că ordinatorul, adică o mașină, poate reconstitui toate capacitățile cognitive ale omului, că automatul numit perceptron, care posedă

un mecanism de învățare, ar putea produce și în mașină limbajul, raționamentul curent, percepția vizuală. Științele cognitive se lovesc însă de problema conștiinței și de anumite structuri prezente înăscute în creierul uman. Școala psihologică de prestigiu în secolul XX numită *behaviorism* respinge posibilitatea studiului științific al conștiinței, analizând doar comportamentul observabil. Robotul, care preia multe operații umane, e neputincios față de problema conștiinței care alege, optează. Conștiința de sine, memoria umană au poate scăderi și căderi, dar au față de robot avantajul selectivității raportate la interesele proprii. Iar procesele creatoare sunt rezultatul interacțiunii dintre activitatea conștientă și cea subconștientă.

Până la urmă problema cunoașterii este o problemă de conștiință, așa cum inteligența umană se subordonează unei afectivități conștiente de sine.

Acad. Mihai Drăgănescu din România, într-un studiu mai recent, intitulat „De la Societatea Informațională la Societatea Cunoașterii”<sup>2</sup>, scrie despre o filosofie a tehnologiei ca factor cultural atât de covârșitor, încât inteligența artificială până în 2029 va egala inteligența naturală a omului. Astfel Societatea Cunoașterii, cu această diseminare fără precedent a cunoștințelor în mase tot mai largi, nu va fi decât o etapă intermediară între Societatea Informațională și Societatea Conștiinței. M. Drăgănescu elaborează acum un studiu despre Societatea Conștiinței, adică a moralității, creativității și a spiritului, autorul considerând spiritualitatea o subcategorie separată și nu una înglobată total în cultură (deși nu le consideră neapărat disjuncte).

M. Drăgănescu afirmă că, dacă se va trece la un management adecvat al cunoașterii, am putea evita catastrofa ecologică iminentă a speciei umane. Vor apărea nu numai noi specii inteligente, dar și noi specii nebiologice conștiente (roboți umanizați) care vor participa la cultura științifică, dar poate și umanistică. Din momentul în care *homo sapiens* va fi concurat de *robo sapiens conștient*, lucrurile se vor schimba din nou – previne academicianul – „cu efecte mai dramatice pentru om și societate: principalele pericole vor fi grupurile de inteligențe artificiale ce vor folosi comunicații criptate, care nu vor putea fi descifrate și viruși informatici sau agenți de îmbolnăvire obținuți prin bioinginerie”.

La început omul va câștiga implanturile neurale cognitive bazate pe I.A. (inteligenta artificială) amplificându-i funcțiile, prelungindu-i viața, dar el nu va putea supune mașinile controlului său. Cognația umană se va transfera mașinilor, care, în Societatea Conștiinței, vor avea personalitate și influență la toate nivelele de decizie; astfel se va ajunge la discuții despre drepturile legale ale mașinii. M. Drăgănescu sugerează că problema va putea fi totuși rezolvată în cadrul viitoarei Societăți a Conștiinței, care va urma Societății Cunoașterii, în cadrul Erei Informației.

În acest context, recapitulând, ne întrebăm ce va să însemne cunoașterea: un mod de gândire sau un volum de cunoștințe; ce fel de cultură trebuie să se concentreze în jurul cunoașterii? Va avea cultura o continuitate în sens tradițional? Ce va însemna „lectura” în Era Informației? Oare omul citește numai pentru a cunoaște lucruri noi?

Suntem marcați de experiența primului om în zorii istoriei... „Atunci li s-au deschis ochii la amândoi și *au cunoscut* că erau goi”.<sup>3</sup> Oamenii se desfată și azi contemplându-și goliciunea. Și nu pot spune că sunt mai fericiți prin această cunoaștere.

Oare de ce a eșuat Adam, lăsând o amintire dureroasă și o moștenire grea neamului omenesc? Pentru că a căutat mai mult știință decât viață, a căutat cunoaștere fără să-și pună în balanță puterile. Nu este aici un antagonism între știință și credință, ci între cunoaștere prin Dumnezeu și cunoaștere prin sine. Luciferismul pe care-l implică a doua cale îl determina pe Iisus Hristos să-i numească „orbi” tocmai pe cărturarii vremii sale. Am putea completa cu observația lui Emil Cioran că „sfinții nu știu nimic pe lângă filosofi, dar știu tot”.<sup>4</sup>

Iată **omul**: s-a pus pe sine în centrul Erei Informaționale, dar mașina va încerca să-l strivească prin neascultare, tot așa cum Adam n-a vrut să asculte de Dumnezeu.

Creștinismul, armonizând conflictele omului cu Dumnezeu, va condiționa supraviețuirea civilizației umane prin respectarea normei stabilite în sec. al II-lea d.Hr. de Clement Alexandrinul: „Nici cunoaștere fără credință, nici credință fără cunoaștere.”

## II. Consumatorul de cultură din spațiul românesc

În R. Moldova, cum se știe, cultura este ultimul lucru care interesează și cu atât mai puțin cercetările de finețe referitoare la lectură. De pe timpul lui Dimitrie Gusti, când se cereau rapoarte amănunțite despre activitatea căminelor culturale, nu s-au făcut la noi cercetări sociologice serioase, de aceea va trebui să ardem multe etape dacă vrem să instaurăm o Societate a Cunoașterii, o cultură a învățării, concomitent cu dezvoltarea infrastructurii tehnice.

De ce am numit un lucru de finețe studiul preconizat a demara în BNRM: „Lectura în Moldova: timp și spațiu”? Pentru că, dacă în alte domenii de activitate informația stă mai la suprafață, când este vorba despre lectură nu toți oamenii sunt sinceri în timpul sondajelor. Pare a fi de bonton să spui că citești Eminescu sau Biblia, și nimeni nu recunoaște că n-a citit decât sporadic, două-trei pagini. În schimb s-au chinuit, unii foarte mult, să citească și să înțeleagă tomurile cărămizoidale ale teozoafei Blavadskaia sau încâlcitul Cod al lui Da Vinci. Când au în față un chestionar, oamenii aleg varianta de răspuns care merge în întâmpinarea gusturilor comune sau ale celor care realizează sondajul. Personal am întâlnit însă și oameni – chiar printre medici – care au recunoscut, unii cu sinceritate și candoare, alții chiar cu dispreț, că nu citesc beletristică și n-au fost niciodată la teatru.

Cei mai mulți consideră că lectura, ca și votarea sau șofatul, e un lucru pe care-l învață oricine. De fapt, pentru foarte mulți cititul este o problemă dificilă. Anumiți oameni nu rezistă lecturii și Mircea Eliade scria despre puterea de selecție naturală a cărții, și nu invers.

De ce multe din editurile din Basarabia își vând producția preponderent în provinciile mai cultivate din România? Pentru că „limba acolo își dă măsura, unde a trăit mai liber neamul” (A. Russo). Și pentru că de la 1812 încoace la noi alfabetismul recidivează mereu din cauza politicii schimbării alfabetului ca pe câmpul de luptă capturarea drapelului. Din experiența UNESCO de promovare a studiilor monografice privind specificul național și tensiunile în diferite regiuni de pe glob, putem examina ca mai adecvate situației din RM țările care au obținut independența, înlocuind limba administrației coloniale cu limba maternă. Acolo situația cărții și a lecturii s-a înrăutățit brusc în primele decenii, din cauza cunoașterii nesatisfăcătoare a limbii materne, a penuriei de specialiști experimentați în tehnicile redacționale și de editură, în alcătuirea manualelor și distribuția producției naționale de carte.

La noi industria cărții pe plan național s-a dezvoltat destul de bine? Am avut noi o campanie susținută de experți în alfabetizare și un material de lectură adecvat și accesibil pentru populația adultă

după revenirea la limba maternă și alfabetul latin? Ziarele și televiziunea, ca niște pedagogi naționali, au contribuit prin 1990-1991 la prevenirea fenomenului numit „recidivarea analfabetismului”, dar cât se citește acum presa și mai ales ce fel de presă se citește? Cum a fost influențată lectura de comasarea bibliotecilor și de fondul vechi de carte cu litere rusești păstrat pentru generațiile noi? Ce mentalități generează după 1990 manualul din RM, care se schimbă odată cu anotimpurile – iată lucruri care merită studiate.

Pentru a ne situa mai obiectiv într-un context, ne-am informat în privința stării de lucruri în alte țări. Mi se pare firesc să încep cu România, întrucât după 1990 s-a restabilit un fel de cordon ombilical, s-au produs spărturi la graniță, prin care am putut comunica în aceeași limbă și disemina reciproc informația culturală.

Testul PISA, un program pentru evaluarea internațională a elevilor, după 1990 a fost aplicat de două ori în România: prima dată axat pe înțelegerea lecturii și a matematicii (specialiștii au constatat că există o legătură între arta lecturii și performanțele în domeniul matematicii), iar a doua oară pentru a măsura competența elevilor în aplicarea cunoștințelor acumulate în domeniul biologiei, fizicii, chimiei. România a ocupat locul 34 din 42 de țări participante, tot pe acolo situându-se Rusia și alte țări din fostul lagăr socialist. Vom analiza măsurile luate în aceste două țări – România și Rusia – după semnalele îngrijorătoare în legătură cu problemele lecturii în ultimii ani.

Un studiu realizat de Facultatea de Litere a Universității din București a confirmat în 2005 că jumătate din elevii claselor a V-a – a VIII-a nu sunt înscriși la nicio bibliotecă și doar 39% citesc o carte într-o lună de zile.<sup>5</sup> O completare la starea de lucruri în afara școlii aduce și studiul despre editurile românești, publicat în „Revista Bibliotecii Naționale a României”<sup>6</sup>, în care se constată că 56% din absolvenții de liceu și 12% din absolvenții de facultate nu cumpără cărți deloc. Iluzia productivistă a industriei editoriale se lovește dureros de acest indiferentism, care de asemenea trebuie studiat. O putem face cu metodele indicate de Maria Moldoveanu și Valeriu Ioan-Franc în cartea „Marketing și cultură”, la capitolul „Studierea comportamentului consumatorului de cultură”.<sup>7</sup>

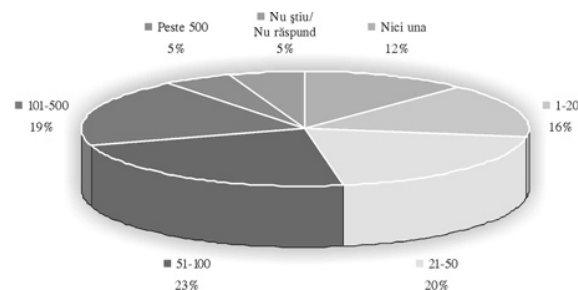
Dar să reținem totuși unele cifre în legătură cu producția de carte în România postdecembristă. În 2003 apăreau peste 12 mii de titluri tipărite, dar tirajul mediu erau deja în scădere: în 1990 – 24.400 de exemplare pe titlu; în 1994 – 12.000 ex.; în 1995 – 6300 ex.; în 1988 – 14.400 ex.; în 2001 – 1000 ex.; în 2003 – 650 ex. Ultima cifră duce producția de carte sub pragul critic al rentabilității. Chiar dacă în România funcționează câteva sute de edituri și vreo 7 asociații ale editorilor, anul trecut s-a tras un

semnal de alarmă în legătură cu unii indicatori de subdezvoltare: dacă în 1980 reveneau 4 volume tipărite pe cap de locuitor, în 2003 – numai câte o carte la 3 locuitori ai țării. Dar noi îi mai punem la socoteală și pe românii din afara țării.

Aceasta este oferta reală de consum cultural în spațiul românesc, dar problema nu trebuie abordată numai din interiorul fenomenului editorial. După cum precizează specialiștii în cercetarea comportamentului consumatorului de cultură, nu numai autorul cărții, editorul și tipograful, ci și bibliotecarul, librarul, presa și în sfârșit salariul au un rol determinant în conștientizarea nevoilor culturale și în stimularea lecturii.

În consecință FICE a demarat în România campania „Bucuria lecturii”, mai mult în București, dar și în provincie, prin caravana „Dacia literară: citește o carte”. Televiziunea a mobilizat, la diferite posturi, în afară de TVR-cultural, intelectuali de valoare, care popularizează cartea bună și descurajează veleitarii. Chiar PRO-TV are două rubrici care ne surprind prin calitatea excepțională a discuțiilor și recenziilor prezentate de Dan C. Mihăilescu și Cristian Tabără. Târgurile de carte, revistele de cultură au meritul de a fi ridicat în ultimii ani cifra publicului cititor de literatură la un milion 500 de mii de adulți, care cumpără frecvent cărți.

Și totuși, 1/3 din populația României are mai puțin de 20 de cărți în biblioteca privată. Cifra a fost dată publicității cu ocazia sondajului realizat de Ministerul Culturii din România în noiembrie 2005.<sup>8</sup>



„În afară de ziare, reviste și manuale, câte cărți sunt în locuința dumneavoastră?”

(este una din întrebările incluse în sondajul național din decembrie 2005)

Ultimii doi miniștri ai culturii din România – Mona Muscă și Adrian Iorgulescu – au meritul de a fi atras atenția că și statul are anumite obligații față de cultură. S-a dublat, în primul rând, bugetul Institutului Cultural Român, iar în cadrul Ministerului Culturii s-a înființat un Centru de Studii și Cercetări în Domeniul Culturii (CSCDC).<sup>9</sup> Sociologul Liviu Chelcea (directorul CSCDC) și alți cercetători ai câmpului cultural au organizat în luna noiembrie 2005 un sondaj reprezentativ național, care a avut trei obiective:

1. Măsurarea gradului de adecvare a infrastructurii de distribuție a bunurilor culturale la nevoile populației;

2. Măsurarea consumului și participării culturale;
3. Măsurarea nevoilor culturale ale populației.

Chestionarul standardizat a fost completat față-n față cu subiecții intervievați în 100 de localități selectate aleatoriu: sate (indiferent de numărul locuitorilor) și orașe cu numărul de locuitori sub 30 de mii, sub 100 de mii, sub 200 de mii și mai mult de 200 de mii. Pentru București s-a realizat un eșantion adițional, populația capitalei fiind supraprezentată. Această cercetare de pionierat – *Barometrul de consum cultural* – și-a articular proiectul conform metodologiei sociologului francez Pierre Bourdieu. Baza de date va fi accesibilă publicului larg abia la sfârșitul anului 2006, dar unele concluzii s-au tras deja în presă. Vom enumera câteva, referitoare la consumul de cultură scrisă:

Sătenii au acces doar la oferta „de masă” și gusturile lor sunt o consecință a ofertei, deși nevoile lor sunt mai rafinate. Lectura de carte zilnic se înregistrează la 20% din populația urbană și 6% din cea rurală. Librăriile sunt considerate necesare de către 63% dintre săteni și 79% dintre orășeni; bibliotecile – pentru 61% în mediul rural și 67% în cel urban. Cititorul motivat este, în întregul spațiu românesc, rezident în mediul urban.

Căderea rețelelor de stat de difuzare a cărții micșorează capacitatea de absorbție a producției editoriale, în detrimentul autorilor, dar și al cititorului, care află din presă despre apariția unor cărți, procurarea lor fiind dificilă.

Migrația a modificat comportamentul de consum cultural, dar mai mult la capitolul „aparate”, dintre titlurile de carte fiind preferate dicționarele de limbi străine și cele cu caracter special.

Conform *Barometrului de consum cultural* din noiembrie 2005, scriitorii români preferați ocupă în TOP 10 următoarele locuri:

Autori români	Procent	Clasament
Mihai Eminescu	19.35%	1
Mihail Sadoveanu	14.48%	2
Ion Creangă	14.04%	3
Liviu Rebreanu	6.64%	4
Marin Preda	4.87%	5
Ioan Slavici	3.58%	6
George Coșbuc	3.50%	7
Ion Luca Caragiale	3.34%	8
Vasile Alecsandri	2.41%	9
Tudor Arghezi	1.69%	10

Conform altor sondaje, cei mai populari nouă scriitori români contemporani în 2004–2005 au fost:

Mircea Cărtărescu
Sorin Antohi
Vladimir Tismăneanu
Alexandru Zub
Daniel Barbu
H.-Roman Patapievici
Adrian Marino
Nicolae Manolescu
Ioan Pop

Din lista celor mai mari 10 români, alcătuită în urma unui sondaj de opinii mai recent, am reținut și numele a doi scriitori și mari cărturari alături de grupul compact al domnitorilor și militarilor, pentru care poporul român are un adevărat cult:

1. Ștefan cel Mare
2. Mihai Viteazul
3. Al.I. Cuza
4. Ion Antonescu
5. Constantin Brâncuși
6. Mihai Eminescu
7. Mircea Eliade
8. Nadia Comăneci

Conform *Barometrului de consum cultural 2005*, locuitorii din satele românești n-au auzit de cărți no-cive ca *Harry Potter* sau *Codul lui Da Vinci*, dar nici de Orwell sau Milan Cundera. Iată autorii străini preferați de români: A. Dumas (8,8% dintre cei chestionați), H.de Balzac (6,4%), J. Verne (6,3%), L. Tolstoi (6,3%), W. Shakespeare, F. Dostoievski, M. Twain, V. Hugo, P. Coelho, Sanda Brown (între 2% și 6%).

Cu totul alt tablou evidențiază însă topul celor mai vândute cărți. Editurile Polirom din Iași și Humanitas din București au înregistrat cele mai bune vânzări la alte titluri de autori străini și români.

## Vânzare de carte 2005

Editura *Humanitas* Top 10 Nonficțiune

Autor	Titlu	Exemplare vândute
Andrei Pleșu	Comedii la porțile Orientului	15.500 ex
Aurelia Marinescu	Codul bunelor maniere astăzi	14.000 ex
Mircea Cărtărescu	Baroane	8000 ex
Bart Ehrman	Adevăr și ficțiune în Codul lui Da Vinci	
Des MacHale	Antologie de vorbe de duh	
H.-R. Patapievici	Discernământul modernizării	
Andrei Pleșu	Obscenitatea publică	
Stephen Hawking	Scurtă istorie a timpului	
Al. Paleologu	Breviar pentru păstrarea clipelor	
Stelian Tănase	Clienții lui tanti Varvara	

*Humanitas* Top 10 Ficțiune

Autor	Titlu	Exemplare vândute
M. Cărtărescu	De ce iubim femeile	76.000
P. Coelho	Zahir	58.000
P. Coelho	Alchimistul	20.500
P. Coelho	11 Minute	
P. Coelho	Al cincilea munte	
Martin Page	M-am hotărât să devin prost	
Mihail Sebastian	Femei	
M. Cărtărescu	Nostalgia	
David Foerster	Potențialul erotic al soției mele	
Milan Kundera	Insuportabila ușurătate a ființei	

Editura *Polirom* Top 10 Ficțiune – autori străini

Autor	Titlu
Elfriede Jelinek	Pianista
J.D. Salinger	De veghe în lanul de secară
Sophie Kinsella	Mă dau în vânt după cumpărături
Helen Fielding	Jurnalul lui Bridget Jones
Umberto Eco	Numele trandafirului
Lauren Weisberger	Diavolul se îmbracă de la Prada
Umberto Eco	Misterioasa flacără a reginei Loana
Ken Kesey	Zbor deasupra unui cuib de cuci
Jeffrey Eugenides	Middlesex
George Orwell	O mie nouă sute optzeci și patru

Totuși, Editura *Cartea Românească* și romanciera Florina Ilis, bibliotecară la BCU Cluj, au luat cele mai multe premii în 2005 pentru romanul *Cru-ciada copiilor*.

Conform opțiunilor exprimate în cadrul unor redacții au mai ieșit în top și Dan C. Mihăilescu, Andrei Codrescu, Herta Muller, Alex Ștefănescu, ultimul cu o istorie a literaturii române foarte controversată. Mozaicul topurilor devine din ce în ce mai bogat, solicitând competența unui public elitist.

În R. Moldova ministerele abilitate nu conduc politici de promovare a lecturii decât prin impune-

rea manualelor convenabile regimului și a unor titluri de cărți cu caracter antiromânesc. Ministerul Culturii de la Chișinău vrea să instituie un control ideologic asupra editurilor prin modificarea Legii cu privire la activitatea editorială.

Din 1996 BNRM realizează în fiecare an topul celor mai citite cărți în anul precedent în domeniul literaturii artistice și istoriei, sondajul vizând numai autorii basarabeni editați în RM sau peste hotare.

Nu se investighează consecințele faptului că în RM 70 la sută din volumul de carte și publicații peri-

**Topul celor mai citite cărți în 2004, realizat de BNRM****Literatura originală**

Autor	Titlu	Editura
L. Butnaru	Sfinxul Itinerant	București: Vinea
A. Strâmbeanu	Oltea	Baștina-Radog
N. Esinencu	Scrisoare mareșalului	Prut Internațional
Alexei Marinat	Călătorii în jurul omului	Prut Internațional
Veronica Josanu	Sentimentul dragostei	Litera

**Istorie**

I. Hâncu	Străvechi monumente din R. Moldova	Arc
Gh. Gonța	Viața politică a Țării Moldovei în epoca domniei lui Ștefan cel Mare și a urmașilor săi	Cart Didact
Iurie Colesnic	Generația Unirii	Museum; Fundația Culturală Română
Mariana Șlapac	Cetățile medievale din Moldova	Arc

odice importate sunt în limba rusă și doar 25 la sută în română, precum și consecințele controlului discret asupra circulației cărții de peste hotare prin politica taxelor vamale. Efectele se văd cu ochiul liber când discuți cu un politician și chiar cu un intelectual din Basarabia: clișeele de gândire trădează lecturi ale unor cărți depășite nu numai științific, dar purtând și dangaua comunismului nemuritor. Cu toate acestea, cartea de istorie are meritul de a mușca serios din aureola falsă a mistificatorilor în tot spațiul românesc. Cred că unii istorici chiar pe merit sunt în top.

**III Problema lecturii în Rusia**

Șocul provocat de rezultatele testului PISA în Rusia nu a avut anvergura celui din Germania (cu toate că nemții se situau pe un loc mai onorabil în privința lecturii), dar a pus pe gânduri comunitatea bibliotecară și pe cea a sociologilor, Uniunea Scriitorilor, presa (nu și guvernul). În primul rând, îngrijorat de faptul că rezultatele testului PISA din 2003 erau mai rele decât cele din 2000, Centrul Rus de Sondare a Opiniei Publice<sup>10</sup> a organizat o anchetă sociologică națională. Rezultatele au fost catastrofale: s-a constatat că 73,5% din populația țării nu citește.

Din 1995 în Biblioteca Națională a Rusiei a demarat proiectul de cercetare a lecturii în provincie „Lectura în bibliotecile Rusiei”. Baza de cercetare au constituit-o 60 de biblioteci publice din 27 de regiuni ale țării. Bibliotecile, situate preponderent în partea centrală și de nord-vest a Rusiei, mai au și specificul de a fi fost înființate în secolul XIX, în localități mai vechi de 200 de ani (21), iar multe dintre ele fiind chiar din secolele XVI-XVII: 46 de orașele cu o populație de minimum 50 de mii de locuitori, 5 orașe cu o populație de până la 100 de mii de locuitori și 9 orașe cu o populație de până la 200 de mii

de locuitori. O mulțime de organizații și instituții din Sankt-Petersburg au colaborat cu grupul de lucru al Bibliotecii Naționale a Rusiei, condus de Olga S. Libova și Elena G. Muraviova, ultima deținând funcția de director al Centrului de Lectură al BNR. Printre acestea se numără Institutul de Cercetări Sociale Complexe de pe lângă Universitatea de Stat din Sankt-Petersburg, Centrul Cărții și al Literaturii Contemporane, Uniunea Scriitorilor; Serviciul „Sociologia lecturii” al Bibliotecii de Stat a Rusiei, Catedra de sociologie și psihologie a lecturii a Universității de Cultură și Arte. Revistele culturale din Moscova și Sankt-Petersburg – *Zvezda*, *Moskva*, *Novâi Mir*, *Okteabr*, *Drujba narodov* – s-au implicat în popularizarea acestui studiu și a cărții în general.

Metodele de colectare a informației au fost complexe, din perspectiva interdisciplinarității: de la analiza datelor statistice de bibliotecă până la anchete naționale, care au fost 6. Cea din 1998, intitulată „Generația tânără a Rusiei la răscrucea secolelor”, conținea 131 de întrebări, dintre care 9 referitor la lectură. Ancheta din 1999, intitulată „Părinți și copii” rezerva problemei cititului 14 din 89 de întrebări, cea din 2001–15 din 107 întrebări; cea din 2002, deși interesată de învățământ, adresa doar 4 din 115 întrebări în legătură cu lectura. Baza de date creată în urma acestor anchete multianuale a fost analizată în 50 de articole, publicate în presa de specialitate, dar și în reviste culturale de mare tiraj. Conferințele unionale științifico-practice „Lectura în Rusia contemporană”, organizate tradițional de Asociația Bibliotecarilor Rusiei, a întrunit anual sute de oameni implicați în programul de cercetare prin orașe uitate ca Divnogorsk, Ovseanka, Volisk, Krasnoiarisk.<sup>11</sup>

În 2002 a avut loc la Sankt-Petersburg conferința internațională „Cititorul și lumea lecturii”, iar în iulie 2005, la Toronto, Canada, s-a desfășurat seminarul internațional „Lideri ai lecturii”.

Anual pe glob editurile scot 1,5 milioane titluri de carte.

Am reținut până și în literatura de specialitate a rușilor cuvântul „derjava”, când se referă la industria cărții. Să vedem care sunt liderii mondiali în producția anuală de carte:

China – 150 de mii de titluri;

Marea Britanie – 120 de mii;

SUA – 110 mii;

Germania, Rusia – câte 80 de mii;

Japonia, Spania – câte 70 de mii;

Italia, Franța, Brazilia – câte 50 de mii.

Rusia este într-adevăr a patra putere în lume după producția de carte, dar să mai vedem și care sunt autorii cu cele mai mari tiraje în 2003:<sup>12</sup>

**20 наиболее издаваемых авторов художественной литературы в 2003 г.**

N п/п	Автор	Тираж, тыс. экз.	Число книг и брошюр
1.	Донцова Д.	20972,0	109
2.	Устинова Т.	5470,3	47
3.	Полякова Т.	3000,5	81
4.	Коэлю П.	2692,8	19
5.	Акунин Б.	2319,9	54
6.	Маринина А.	2246,8	58
7.	Куликова Г.	1663,3	31
8.	Вильмонт Е.	1491,2	43
9.	Бушков А.	1486,4	67
10.	Седов Б.	1440,2	29
11.	Белов А.	1236,2	12
12.	Сухов Е.	1066,9	34
13.	Александрова Н.	954,3	54
14.	Серова М.	906,8	57
15.	Хмелевская И.	841,0	45
16.	Шилова Ю.	822,5	12
17.	Мураками Х.	812,5	21
18.	Стил Д.	803,6	88
19.	Колычев В.	777,8	43
20.	Беянин А.	757,6	16

Nu este greu să observăm absența marilor scriitori ruși de talie universală sau plasarea lor cu trei poziții mai jos decât autorii lui „Harry Potter” (J. Rowling) sau „Tanea Brotter” (D. Emeț). Prin urmare, trebuie să tragem concluzii și asupra calității literaturii în limba rusă care invadează Basarabia cu bestselleruri de genul „Vasilisa Ujasnaia” și „Zakon obratnogo volșebstva”. România, cu o producție anuală de carte de 15 mii de titluri, nu are cum birui acest mastodont, pentru a genera alte mentalități în zonă. Dacă în 2000 Rusia tipărea 410 titluri pentru

**20 наиболее издаваемых авторов детской литературы в 2003 г.**

N п/п	Автор	Тираж, тыс. экз.	Число книг и брошюр
1.	Степанов В.	5369,4	148
2.	Чуковский К.	2953,9	132
3.	Стайн Р.	1613,8	114
4.	Успенский Э.	1152,4	68
5.	Барто А.	1084,0	53
6.	Михалков С.	994,0	56
7.	Калашников В.	923,2	31
8.	Емец Д.	868,7	16
9.	Еремеев С.	854,2	41
10.	Воробей, сестры	836,4	51
11.	Пушкин А.	770,7	51
12.	Ролинг Д.	769,0	7
13.	Толстой А.	765,9	48
14.	Перро Ш.	694,3	45
15.	Толстой Л.	644,1	31
16.	Маршак С.	624,4	56
17.	Аблоухова А.	612,0	20
18.	Зигуненко С.	551,8	9
19.	Михайленко Е.	510,0	10
20.	Кочаров А.	499,8	13

un milion de locuitori (la nivelul anului 1977), în 2003 cifra se ridica la 550 de titluri, de 3 ori mai mult decât media pe glob. Pentru cine oare se tipărește atât, dacă 74% dintre ruși nu citesc?

**IV. Lectura în Marea Britanie și SUA**

În Marea Britanie „Reader Development” are caracter de mișcare națională încă din 1990. Termenul este familiar în rapoartele guvernamentale în politicile naționale în domeniul culturii și artei.

În ce constă această politică? În dezvoltarea și susținerea lecturii la cel mai înalt nivel – guvernamental. Campania „Anul Național al Lecturii” a fost inițiată în 1990 în cadrul strategiei ridicării standardelor alfabetizării și a nivelului cultural al cititorilor.<sup>13</sup> În 1997 funcționa deja un Consiliu de organizare a Anului Național al Lecturii și proiecte naționale și regionale pentru care bugetul de stat rezerva 4 milioane de lire sterline. În același an, Ministerul Educației și al Muncii încheia un contract cu Trustul Național al Culturalizării în scopul colaborării la campania „Anul Național al Lecturii”. A fost lansat logotipul campaniei, materialele de reclamă, anunțat concursul pentru cele mai bune proiecte. S-a ținut legătura cu instituții de învățământ, biblioteci, librării, organizații de tineret, cu sferele de cultură și oamenii de afaceri. Presa a publicat 700 de articole, iar radioul și televiziunea au transmis 200 de emisiuni pe tema lecturii. Au avut loc întâlniri cu scriitori, conferințe, expoziții. În 1998

au fost finanțate cu 800 de mii de lire sterline din bugetul statului 86 de proiecte regionale. Mari companii comerciale au fost atrase să sponsorizeze proiecte pentru susținerea lecturii, ca investiție pentru viitorul țării. „Marea lectură” s-a numit una din aceste acțiuni de culturalizare. Toată populația țării a fost invitată să voteze pentru cartea preferată. La redacția BBC au parvenit 140 de mii de scrisori și au fost nominalizate 7000 de titluri de carte. Trierea prin vot a durat până au rămas 100, apoi 21 de cărți, timp în care librării au declarat câștiguri financiare crescute cu 100%, iar bibliotecile – un aflus nemaivăzut de cititori. Toată țara – inclusiv pușcăriașii – discuta cu ferocitate despre autorii preferați, despre cartea bună.

Consecința pe termen lung a acestei politici de culturalizare este păstrarea interesului permanent pentru lectură, și nu mimarea lui în Ziua Internațională a Cărții, la 23 aprilie.

În Statele Unite 92 la sută din populație consideră – conform unui sondaj recent – că bibliotecile vor fi

necesare și în viitor. Acolo 1/3 din populație pune biblioteca în topul serviciilor publice și nu întâmplător susțin această instituție mai mult decât școala. Biblioteca este declarată de ei loc de sănătate pentru spirit. Conferințele bibliotecarilor (numai... 25 pe an) includ și smerite proiecte de alfabetizare. Cartea didactică (cognitivă) și cea din domenii practice au o altă pondere decât la noi, unde beletristica ne mai stăpânește gânduri și simțiri.

ALA (Asociația Bibliotecarilor Americani) și editorii – o comunitate mare care se preocupă serios de producția sa – sponsorizează proiecte de promovare a cărții. La librării se organizează întâlniri cu autorii și ilustratorii, sesiuni de autograf. Premiile pentru carte sunt consistente, nu simbolice. Cu toate acestea, gusturile sunt așa cum sunt și vă invit să studiați nominalizările de mai jos și opțiunile cititorului american.

## Best Sellers

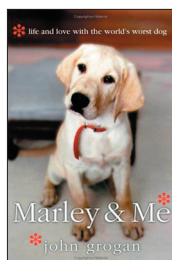


### HARDCOVER FICTION

#### Top 5 at a Glance

1. THE DA VINCI CODE. Dan Brown
2. THE HOUSE. Danielle Steel
3. THE 5TH HORSEMAN. James Patterson and Maxine Paetro
4. THE TENTH CIRCLE. Jodi Picoult
5. DIRTY BLONDE. Lisa Scottoline

### [Complete Hardcover Fiction List](#)

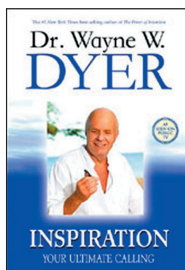


### HARDCOVER NONFICTION

#### Top 5 at a Glance

1. MARLEY & ME. John Grogan
2. THE WORLD IS FLAT. Thomas L. Friedman
3. COBRA II. Michael R. Gordon and Bernard E. Trainor
4. FREAKONOMICS. Steven D. Levitt and Stephen J. Dubner
5. MISQUOTING JESUS. Bart D. Ehrman

### [Complete Hardcover Nonfiction List](#)

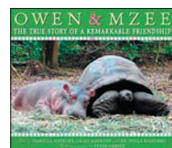


### HARDCOVER ADVICE

#### Top 5 at a Glance

1. INSPIRATION, by Wayne W. Dyer
2. THE PURPOSE-DRIVEN LIFE, by Rick Warren
3. NATURAL CURES “THEY” DON’T WANT YOU TO KNOW ABOUT. Kevin Trudeau
4. YOUR BEST LIFE NOW. Joel Osteen
5. THE AUTOMATIC MILLIONAIRE HOMEOWNER, David Bach

### [Complete Hardcover Advice List](#)



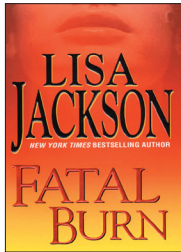
### CHILDREN’S BOOKS

#### Top 5 at a Glance

1. OWEN AND MZEE. Isabella and Craig Hatkoff with Paula Kahumbu
2. FANCY NANCY. Jane O’Connor. Illustrated by Robin Preiss Glasser

3. THE HELLO, GOODBYE WINDOW. Norton Juster
4. INCREDIBLE YOU! Wayne W. Dyer with Kristina Tracy. Illustrated by Melanie Siegel
5. HOT AIR, written and illustrated by Marjorie Priceman

### All Children's Books Lists

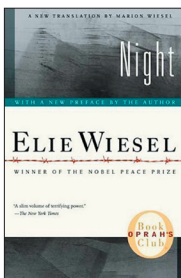


#### PAPERBACK FICTION

##### Top 5 at a Glance

1. FATAL BURN, by Lisa Jackson
2. KILL THE MESSENGER, by Tami Hoag
3. RAGE, by Jonathan Kellerman
4. PRETTY WOMAN, by Fern Michaels
5. THE MERMAID CHAIR, by Sue Monk Kidd

### Complete Paperback Fiction List

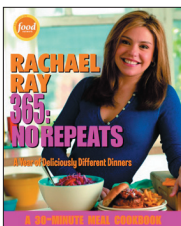


#### PAPERBACK NONFICTION

##### Top 5 at a Glance

1. NIGHT. Elie Wiesel
2. IN COLD BLOOD. Truman Capote
3. A MILLION LITTLE PIECES. James Frey
4. THE COVENANT WITH BLACK AMERICA
5. THE TIPPING POINT. Malcolm Gladwell

### Complete Paperback Nonfiction List



#### PAPERBACK ADVICE

##### Top 5 at a Glance

1. 365: NO REPEATS. Rachael Ray
2. RICH DAD, POOR DAD. Robert T. Kiyosaki with Sharon L. Lechter
3. WHAT TO EXPECT WHEN YOU'RE EXPECTING. Heidi Murkoff, Arlene Eisenberg and Sandee Hathaway
4. THE SOUTH BEACH DIET. Arthur Agatston
5. WHY DO MEN HAVE NIPPLES? Mark Leyner and Billy Goldberg

Puteți constata și dvs. locul scriitorilor europeni în lectura celor de peste ocean. Ce-i drept, romanul lui Dan Brown, *Codul lui Da Vinci*, a făcut să crească numărul turiștilor americani pe locurile descrise în cartea respectivă,... nu pe Locurile Sfinte. Este și aceasta o deschidere – trebuie să recunoaștem – în cadrul Societății Cunoașterii.

#### Note

<sup>1</sup> Constandache, G.G. *Filosofia științelor cognitive. Manual universitar*. – București, 1993. – 74 p.

<sup>2</sup> Drăgănescu, Mihai. *De la Societatea Informațională la Societatea Cunoașterii*, în volumul *Societatea Informațională – Societatea Cunoașterii. Concepte, soluții și strategii pentru România*. Coordonator F.G. Filip. – București: Ed. Acad. Rom., 2002. – P. 43-112; Drăgănescu, Mihai, *Electronică funcțională*. – București: Ed. Tehnică. 1991. – 483 p.

<sup>3</sup> *Biblia sau Sfânta Scriptură*. – București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1991, cap.3.7, p.13.

<sup>4</sup> Cioran, Emil. *Lacrimi și Sfinți* – București: Humanitas, 1991. – P. 50.

<sup>5</sup> [www.copilul.ro](http://www.copilul.ro). Articole.

<sup>6</sup> *Editurile românești și maturitatea programării în marketing și relații publice* // Revista Bibliotecii Naționale a României. – 2004. – Nr.1. – P. 47.

<sup>7</sup> Moldoveanu, Maria, Ioan-Frank, Valeriu. *Marketing și cultură*. – București: Expert, 2005. – 227 p.

<sup>8</sup> [www.barometruldeconsumcultural.ro](http://www.barometruldeconsumcultural.ro), CSC-DC, Decembrie, 2005.

<sup>9</sup> Idem.

<sup>10</sup> Бородин, В.А., Бородин, С.М. *PISA: До и после 15 лет* // Школьная библиотека. – Nr.1. – P. 35.

<sup>11</sup> *Чтение современной России: литературные встречи за круглым столом* // Информационный бюллетень РБА. – Санкт-Петербург. – 2000. – Nr. 16. – P. 260-268.

<sup>12</sup> Школьная библиотека. – 2004. – Nr. 4. – P. 22.

<sup>13</sup> Idem. – 2004. – Nr. 4. – P. 24-25.

# Lecturile lui Vasile Alecsandri. Cum este citit astăzi Alecsandri la BNRM



Maria Brînzan,  
șef Serviciu "Lectura  
publică staționar",  
specialist superior

Misiunea nobilă a bibliotecarului ce persistă de-a lungul timpului constă în valorificarea patrimoniului național.

Mi-a fost interesant dintotdeauna să cunosc pasiunile, preferințele personalităților marcante ale culturii și literaturii universale. De data aceasta am fost tentată să cunosc, care au fost cărțile preferate ale marelui poet, prozator, dramaturg al neamului nostru – Vasile Alecsandri. Scriitorul clasic Vasile Alecsandri reprezintă generația glorioasă a secolului XIX, care avea idealuri fundamentale în realizarea unității naționale a tuturor românilor într-un singur stat independent și suveran.

Vasile Alecsandri, cu cugetul, cu toată suflarea și versul a fost alături de Revoluția din 1848, la Actul Unirii Principatelor (1859), Războiul pentru Independență (1877-1878). Poeziile publicate: *Deșteptarea României*, 1848; *Hora Unirii*, 1856; ciclul de poezii *Ostașii noștri*, 1878, exprimă elocvent prezența lui în acele evenimente importante ale vremii pentru țară.

Minunate sunt versurile: "Ș-acel rege al poeziei, veșnic tânăr și ferice... El deșteaptă-n sânul nostru dorul țării cei străbune...". Este un epitet admirabil și de onoare pentru bardul de la Mircești, cântărețul inegalabilelor pasteluri, prezentat de luceafărul poeziei române Mihai Eminescu în poemul *Epigonii*. "Alecsandri este reprezentantul cel mai puternic, cel mai complet al gândirii și simțirii românești", – astfel îl prezintă scriitorul enciclopedist Bogdan-Petriceicu Hasdeu pe contemporanul său.

Vasile Alecsandri, tânăr fiind era mult pasionat de călătorii. Călătoriile, casa de la Mircești, lunca, lacul, pădurea, erau viața lui, izvorul lui de inspirație.

De mic copil a fost instruit la pensionul francez al lui Victor Cuenim din Iași, avându-i colegi pe Matei Milo – actorul, Mihail Kogălniceanu, frații Cuciuc. Cei din urmă povesteau colegilor *Aventurile lui Robinson Crusoe*, scrise de Daniel Defoe. De atunci, a prins drag de călătorii, uneori făcute imaginar în visele sale.

Tânărul Vasile Alecsandri împreună cu Alexandru Ioan Cuza – viitorul domnitor al Principatelor Unite, pictorul Negulici și alți feciori de boieri pleacă la studii în Franța (1834). Studiază literele și se consacră în total literaturii (după unele ezitări și eșecuri de-a mai studia medicina, ingineria, dreptul). Anii petrecuți la Paris au fost prielnici pentru el, avea ușa deschisă în lumea marii literaturi universale. Studiază profund literatura antică greacă și latină, citește frumoasele opere ale poezilor Homer și Virgiliu. Însă este atras de ce se potrivea mai bine firii lui – descrieri despre călătorii, scrieri romantice. Viitorul scriitor face cunoștință cu operele lui Alphonse de Lamartine, Jean-Jacques Rousseau, Alfred de Musset, V. Hugo (scriitori francezi) ș.a.

"Pasiunea de-a călători, i-a trezit gustul de lecturi despre călătorii. După ce susținu examenul de bacalaureat (1836) la litere (bachelier es lettres), având doar 15 ani, începe să citească cartea lui François-René de Chateaubriand *Călătorie în America*", – menționează în amintirile sale, prietenul lui cel mai bun Gheorghe Bengescu (diplomat, publicist român).

Chateaubriand François-René (1768-1848), prozator, memorialist și om politic francez, ambasador în Italia, Germania, călătorește în America și alte țări. Publică cartea *Voyage en Amerique* în 1827.

Cartea lui Chateaubriand *Călătorii* editată la București în 1978, tradusă de Pan Izverna, cuprinde: *Călătorie în America*, cea mai reprezentativă ca volum, *Călătorie în Italia*, *Călătorie în Grecia*, *Memorii asupra ruinelor din Ohio* ș.a. Lectura cărții *Călătorie în America* i-a permis lui V. Alecsandri să cunoască imaginar mai multe țări, viața unor popoare, locuri pitorești.

În anii petrecuți la Paris îi cunoaște pe Ion Ghica, Costache Negri. După terminarea studiilor are prilejul de-a vedea în realitate multe din minunile, despre care citise în cărți. Împreună cu Costache

Negri întreprind o călătorie prin Italia (1839). Admiră frumusețea orașelor Roma, Florența, Veneția, Padova și altele. Excursiile prin munții Apenini și plimbările prin orașe îi produc impresii puternice. În timpul călătoriei, tânărul Alecsandri își face notițe, unele observații, care mai apoi îi vor fi de un mare folos.

Impresiile rămase i-au slujit izvor de inspirație. Întors în țară, acasă la Mircești publică în revista lui M. Kogălniceanu "Dacia literară" (1840) nuvela *Buchetiera de la Florența*, prima lucrare în proză, piesa *Farmazonul din Hârlău* (1841) ce este inclusă în repertoriul Teatrului Național din Iași.

Mult a călătorit V. Alecsandri prin străinătate, în țară, prin munți, cetăți și mănăstiri, sate, întotdeauna având scopul de a cunoaște viața poporului său. Sub impresiile basmelor, poveștilor, doinelor și legendelor auzite în timpul călătoriilor scrie primele sale poezii, ciclul "Doine și lăcrimioare" (1852-1853).

În mai 1990, am avut frumoasa ocazie de-a fi invitată alături de alți colegi de la Școala de cultură generală nr.19 din Chișinău, actualmente Liceul "Miguel de Cervantes", de către profesorii de la Școala generală nr.6 din Iași la simpozionul consacrat comemorării a 100 de ani de la moartea lui Vasile Alecsandri. Simpozionul a avut un program bogat. Șederea noastră la Iași a durat 5 zile. În program au mai fost incluse excursii la mănăstirile din Moldova – Sucevița, Moldovița, Voroneț, Gura Humorului, Neamț, Putna, cetatea de scaun – Suceava. Itinerariul a continuat prin Ruginoasa, Mircești, turul orașului Iași, Mănăstirea Cetățuia, Teatrul Național "Vasile Alecsandri".

La Mircești, am admirat cu mare plăcere curtea, casa, parcul cu mauzoleul construit deasupra mormântului lui Alecsandri, însă interiorul casei n-am apucat să vedea, deoarece era într-o mică restaurare. Imaginar, cred că e posibil să vizionăm interiorul casei, desigur cu ajutorul amintirilor din cartea fiicei poetului – Maria Bogdan (născută la 1857, care studiază la Paris între (1867 – 1876), cunoaște bine limba franceză și engleza).

Vasile Alecsandri dăruiește fiicei sale Maria, la 1881, manuscrisul în limba franceză a jurnalului *Souvenirs de ma vie*, cu însemnări despre viața sa.

Această informație prețioasă va fi utilizată mai târziu de ea în cartea intitulată *Autrefois et aujourd'hui* editată la București în 1929.

Maria Bogdan scrie cu plăcere în cartea aceasta despre lecturile tatălui său și descrie foarte minuțios biblioteca lui: "O frumoasă bibliotecă de acaju masiv (acaju – arbore din America, lemn de culoare roșie) cu rafturile înșesate de cărți rare, datând din secolul al XIV-lea, cu legăturile de epocă decolorate pe care se zăreau doar titlurile aurite după moda

timpului. Apoi operele lui Lamartine, Musset, Hugo etc, scrierile umoristice ale lui Armand Sylvestre, Gustav Droysen, Georges Courteline și nenumărate volume de călătorie în lumea întreagă, dintre care unele agreabil ilustrate. Acestea constituiau lectura favorită a lui V. Alecsandri, mort fără să-și fi putut realiza două vise: un voiaj în America și construirea unei frumoase case de vacanță la țară". Cartea Mariei Bogdan, cu părere de rău, nu este în colecțiile Bibliotecii Naționale, însă o puteți găsi la Biblioteca Centrală a Academiei de Științe din Moldova în Serviciul "Carte veche și rară".

Vasile Alecsandri mai avea și alte pasiuni, una din ele de-a scrie scrisori, care erau pe atunci poate unicul mijloc de comunicare la distanță între prieteni, rude și alții. Forma epistolară (testată de vreme) este și ea o modalitate literară de exprimare. "Corespondența presupune singurătatea cabinetului", menționa poetul.

În liniștea cabinetului de la Mircești, marele Alecsandri a dat viață celor mai bune opere ale sale. Pe masa de lucru de aici întotdeauna se găsea opera lui V. Hugo. "... masa de scris, pe ea două vase de flori, cu flori simple, proaspete. Dar călimara cu un înger care se roagă catolicește. În perete e *Pochod na Sybir*, o litografie după tabloul lui Arthur Grother... Apoi la sofă un tablou al tatălui său în costumul bătrânesc, cu anterior, cu o decorație; la stânga lui, Jean în uniformă, la dreapta Basile în civil, așa de bine făcut, încât îl recunoști. Bătrânul ține în mână un sul pe care e scris: «lubiților mei fii / Vasile și Iancu, să / urmați povățuirilor / ce vă însemnez / Treburile de astăzi să / nu le lăsați pe a doua zi. Pe săraci să-i miluiți»", – notează astfel Titu Maiorescu într-o pagină a *Însemnărilor zilnice*.

Cea mai mare predilecție a sa era să citească în liniștea cabinetului de la Mircești piesele lui Eugène Labiche (dramaturg francez), comediile lui Molière, din opera scriitorilor antici Horațiu, Ovidiu, opera filosofică a lui Montesquieu, relatările de voiajuri a lui Drumon *La France Juive*, precum se presupune romanele lui V. Hugo *Mizerabilii*, *Notre-Dame de Paris*, drama *Cromwell*, poemul *Legenda secolului*, *Scrisori din călătorie*. A fost un admirator și a cunoscut profund opera înaintașilor francezi Jean Racine și François Voltaire. Când a fost întrebat care sunt scriitorii săi preferați, Alecsandri a răspuns: "P. Mérimée, Voltaire și cei care le seamănă".

Vasile Alecsandri la scrierea lucrărilor sale, pentru informare și documentare, a studiat profund opera înaintașilor săi: Cronicile lui Grigore Ureche, Nicolae Costin, *Hronica românilor* a lui Gheorghe Șincai, opera lui Dimitrie Cantemir.

Alecsandri a cunoscut și a prețuit mult opera unor scriitori ruși tradusă în limba română. A apreciat

traducerea vechiului poem rus *Cântările lui Igor* efectuată de Papadopol-Calimah, a salutat traducerea operei lui Antioh Cantemir în limba română, a poemului *Țiganii* scris de Aleksandr Pușkin, i-a plăcut mult cartea lui Ivan Turgheniev *Les récits d'un chasseur*.

Vasile Alecsandri era mult interesat de ceea ce scriau și contemporanii săi, scriitorii mai tineri ca el, mai ales prietenul său și cel mai talentat poet al vremii – Mihai Eminescu pe care îl considera mai presus de sine. În postuma *Unor critici* mărturisea: “E unul care cântă mai dulce decât mine? Cu-atât mai bine țării, și lui cu-atât mai bine. Apuce înainte și-ajungă cât de sus. La răsăritu-i falnic se-nchină-al meu apus.” Cu mult drag citea versurile lui M. Eminescu, scrierile lui M. Kogălniceanu, îl aprecia mult pe Costache Negruzzi, vechiul prieten, meritele lui literare, spunând “că valoarea scrierilor sale, mare prin calitatea lor, se mărește în proporție colosală”.

Pe parcursul vieții sale Vasile Alecsandri a întreținut relații strânse de prietenie cu mari personalități culturale ale vremii, cum ar fi: Alphonse de Lamartine, Prosper Mérimée, Frédéric Mistral (laureatul Premiului Nobel pentru literatură, 1904), Edouard Grenier, Dumas – fiul, Sully Prudhomme (primul laureat al Premiului Nobel pentru literatură, 1901).

Opera lui V. Alecsandri a fost cunoscută în lumea întreagă. Fiind în viață încă, a văzut unele traduceri ale lucrărilor sale în diferite limbi: franceză, germană, engleză, italiană, polonă, rusă, ucraineană, maghiară ș.a. Prima traducere *Les doinas, poesies moldaves* apare la Paris în 1853. La Torino apare în 1858 *Canto popolare moldavo pasto in versi di Basilio Alessandri*.

Cu certitudine putem menționa că opera lui Vasile Alecsandri a fost și este citită în lumea întreagă, datorită traducerilor.

În continuare mă voi referi la ceea cum s-a citit opera lui Vasile Alecsandri la Biblioteca Națională până la dezghețul din 1991 și cum se citește la momentul actual. Am efectuat un ministudiu, analizând formularele cărților cu opera lui V. Alecsandri, și am constatat că și pe timpuri, când cartea românească era considerată la noi ca fiind carte de limbă străină, și în prezent, scrierile lui Alecsandri erau și sunt solicitate. Interesul pentru opera lui nu s-a micșorat, așa zice, chiar puțin e mai mare, deoarece cititorul modern are acces liber la catalogul electronic unde este deja introdusă opera lui V. Alecsandri. Fiind foarte reprezentativă în colecțiile Bibliotecii Naționale, o putem găsi în proporție de până la 90% în colecția Serviciului “Lectura publică staționară” în grafie latină; în alte servicii: “Carte veche și rară” – câteva titluri; “Literaturile lumii” – trei titluri în limba germană (*Poezii, Despot-Vodă, Ostașii noștri*), editate între anii 1961 și 1977. În

grafie chirilică putem găsi în colecțiile bibliotecii până la 20 de titluri.

În colecția Serviciului “Lectura publică staționară” dispunem de:

Opere în 10 volume editate la București între anii 1966 - 1985: Vol. 1-3 – Poezii; Vol. 4 – Proză; Vol. 5-7 – Teatru; Vol. 8-10 – Corespondență; Opera poetică în 3 volume. – Ch., 2002; Opere în 5 volume. – Chișinău, 1991-1992; Opere în 4 volume. – Chișinău, 1958; Opere complete în 4 volume. – Chișinău, 1976; Pagini alese. – Ch., 1997; 2002; Poezii alese. – Buc., 1990; Proză. – Buc., 1966; Comedii. – Buc., 1984.

Biblioteca Națională mai dispune de peste 100 de titluri ale lucrărilor editate separat în țară și la Chișinău. Cele mai solicitate de către cititori sunt: *Deșteptarea României, Concertul în luncă, Dan, căpitan de plai, Sergentul, Plugul blestemat, Istoria unui galben, Suvenire din Italia, Cucoana Chirița, Cele mai frumoase scrisori* ș.a.

Mult m-au impresionat cărțile: François Chateaubriand. *Călătoriile*, editată la București, 1978; V. Alecsandri. *Teatru – comedii*, îngrijită de Nicolae Cartoian, prof. universitar, comentată de Alexandru Iordan, bibliotecar la Academia Română, tipărită la Editura “Scrisul Românesc” din Craiova, s.a.

Cartea lui Chateaubriand *Călătoriile* este prima carte de lectură liberă a lui V. Alecsandri, în care autorul prezintă impresiile din timpul călătoriilor făcute, și nu numai, fiind un adevărat depozit de informație. În cuvântul înainte la ediția din 1827, Chateaubriand scrie: “Nu m-am apropiat de un subiect important înainte de a-mi fi adunat toate informațiile de care aveam nevoie. Ca să compun o duzină de pagini m-am folosit de multe volume tipărite și de multe memorii inedite”. El folosește note, comentarii detaliate la subsol, cu multă informație prețioasă, iar în cuvântul traducătorului Pan Izverna se menționează: “Scriitor itinerant, care și-a făcut din călătorii o profesiune de credință”.

A doua carte este interesantă prin aceea, că în ea sunt incluse două imagini: Cabinetul de lucru al lui Vasile Alecsandri, unicat; Cupa lui V. Alecsandri primită la Montpellier, premiu pentru poezia *Cântecul gîntei latine*, scrisă la 1878 la Mircești. Această carte mai este valoroasă prin aceea că bibliotecarul Alexandru Iordan a dat o bibliografie amplă a colecțiilor de teatru: “comedii necuprinse în volumul acesta, apărute în ediții separate, precum și toate edițiile pieselor cuprinse în volumul nostru”.

În acest început de secol este bine să ne cunoaștem înaintașii noștri, să le știm faptele făcute întru prosperarea neamului, să le lecturăm opera și să o lăsăm drept moștenire generațiilor în creștere.

**Bibliografie:**

1. Alecsandri, Vasile. Cele mai frumoase scrisori. – București: Ed. Minerva, 1972. – 460 p.
2. Alecsandri, Vasile. Documente inedite literare. Corespondența. – București: ESPLA, 1960. – 272 p.
3. Alecsandri, Vasile. Pasteluri. Antologie, prefață, note și bibliografie de Paul Cornea. – București: Ed. Albatros, 1972. – 144 p.
4. Alecsandri, Vasile. Scrisori, însemnări. Studii și documente / Ediție îngrijită, note și indicii de Marta Anineanu. – București, 1964. – 272 p.
5. Alecsandri, Vasile. Teatru – Comediile. Sub îngrijirea lui Nicolae Cartoian, ediție comentată de Alexandru Iordan, bibliotecar la Academia Română. – Craiova, s.a. – 450 p.
6. Alecsandri, Vasile // Piru, Al.. Istoria literaturii române. – București: Ed. "Grai și suflet – Cultura Națională", 1994. – P. 59-64.
7. Adamescu, Gheorghe. Din biografiile scriitorilor români. – București: Ed. Librăriei "Universala" Alcaloy & Co, s.a. – 93 p.
8. Adamescu, Gheorghe. Istoria literaturii române. – București: Ed. Librăriei Alcaloy & Co, 1913. – 537 p.
9. Curticăpeanu, Doina. Vasile Alecsandri – prozator (Profilul memorialistului). – București, 1977. – 210 p.
10. Eu doina cânt... Omagiu lui Vasile Alecsandri. – Chișinău: Ed. Literatura Artistică, 1971. – 224 p.
11. Lui Vasile Alecsandri iubire și admirațiune // V. Alecsandri. Dumbrava Roșie. Poem istoric. Dedicat amicului meu C. Negre. – Iassy: Tipo-litografia națională, 1872. – P. 1-160.
12. Maiorescu, Titu. Însemnări zilnice. – București: Editura Librăriei SOCEC & CO, S. A., s.a. – P. 205-206.
13. Nicolescu, G.C. Viața lui V. Alecsandri. – Ed. a III-a. – București: Ed. Eminescu, 1975. – 610 p.
14. Vasile Alecsandri comentat de Gheorghe Mitrache. – București: Ed. Recif. – 1995. – 158 p.
15. Vasile Alecsandri văzut de contemporani / Alcăt., prefață, note și indice de P. Zavulan. – Chișinău: "Știința", 1971. – 117 p.



# Încotro se îndreaptă Societatea Informațională și care ar fi rolul bibliotecilor

Tema trecerii de la societatea informațională la societatea cunoașterii, caracteristicile acestei din urmă suscită în ultima vreme un interes general din partea savanților, oamenilor de cultură, bibliotecarilor. O pleiadă întreagă de cercetători și comentatori americani ai fenomenului susțin cu toată tăria că suntem în trecere spre o societate aproape ideală, spre un fel de eden tehnologizat, umanizat, însuflețit, omenit. Cunoașterea e considerată un lucru atât de nou, atât de plin de acțiune, încât Socrate pare a fi un norocos că nu aude ce se spune despre acest lucru. Și când spun acestea, când mă îndoiesc de acestea, mă trimit cu gândul la descoperirile savanților prezentate în emisiunile sale de acad. S. Kapitza că, de exemplu, complexitatea creierului n-a evoluat, ci este un dat divin. Și mă mai gândesc că toate aceste evoluții se referă mai mult la lucruri exterioare, materiale mai ales, ci nu la sufletul omului. Căci e american și W. McNeill, dar el constată că sunt tot mai multe dovezi că omul e o ființă irațională. Dovezi istorice, desigur.

Apoi îmi vine gândul că poate nu am dreptate. Și mai revin la viziunile cercetătorilor de peste ocean, pe care academicianul M. Drăgănescu îi citează copios în monografia sa relativă la trecerea spre o nouă societate, îi citează chiar cu nemiluita, încât mai mult de jumătate din lucrarea sa este și a lor. Așa încât, trecând în revistă trecerea în revistă de către dl academician a trecerilor în revistă ale specialiștilor americani, dar și a sintezelor făcute la această temă de către Cristina Leovaridis, Edmund Getier, Iacob Sraider, Ion Stoica, Jean-Noel Jeaneney, Claudia Lux ș.a., ne vom alege, în primele două părți ale acestei conferințe, cu imaginea unui

nou continent de idei și de viziuni. Sigur, pe lângă mirarea, entuziasmul sau scepticismul, deschiderea tinerească sau dezacordul cu care veți primi această informație, nu veți putea să nu resimțiți dacă nu admirația, atunci cel puțin respectul (înțeles în sens kantian) față de tinerețea spirituală pe care și-o menține acest savant la vârsta venerabilă a sa, dar și față de cercetătorii care, chiar dacă rățăcesc și exagerează uneori, clădesc noutățile cunoașterii, noutăți care, sunt sigur, sunt acelea care nutresc și tinerețea spirituală a academicianului. Cu toate că finalul teoriei sale este unul ca dintr-o utopie simoneană, sau chiar seamănă, întâmplător probabil, cu declarațiile din Codul constructorilor comunismului.

Și pentru că am recurs la cuvântul continent, vom încerca, în ultimele două părți ale conferinței, să călcăm pe solul bine cunoscut nouă al biblioteconomiei și să medităm asupra a ceea ce am putea face ca să ne adaptăm, dacă nu să fim printre avangardiștii noii societăți. Nu exclud faptul că vom constata și noi, ca și Eminescu, precum că „toate-s vechi și nouă toate”. Vechi, dar și nouă. Iar dacă acceptăm această a doua fațetă, trebuie să facem o punte ca să ajungem și noi pe acel continent nou. Iar dacă e drept că noul nu e altceva decât vechiul uitat de tot, atunci cine știe, dacă lucrul pe care l-am uitat cel mai mult în această post-modernitate este sufletul, se poate întâmpla ca lucrul cel nou care ne așteaptă înainte să fie chiar el. Dar întâmplarea aceasta, vreau să cred, să mai cred încă, depinde și de noi.

Această alcătuire textuală poate fi privită ca un material metodic-științific în sprijinul formării continue a cadrelor bibliotecare.

Așadar, să încercăm mai întâi să vedem ce este

### I. Societatea informațională

În sec. XX cel mai mare eveniment tehnologic și social a fost apariția Internetului.

Acest eveniment epocal a fost precedat de câteva mari descoperiri științifice și tehnologice, în primul rând:

- descoperirea tranzistorului;
- descoperirea circuitului integrat;
- inventarea calculatorului electronic și a „windows-urilor” lui Gates.

#### Etapele evoluției Internetului:

**1. Protoistoria Internetului. Inventarea transmiterii informației pe liniile de telecomunicație, radio, sateliți prin comunicarea pachetelor de date (packet switching).**

Inventare simultană și independentă în anii 1964-1965: Paul Baran (Rand Corporation) în SUA și Donald Davies în Anglia.

Englezul a introdus termenul de „packet switching” pentru tehnologia divizării unui mesaj în pachete de date de mărime standard transmise printr-o rețea de noduri – calculatoare electronice, pachete care, ajungând la destinație, se reunifică în mesajul întreg.

Ambii au propus constituirea unei rețele naționale de comunicație prin comutarea de pachete. Primele mici sisteme experimentale: Mark I (1967) și Mark II (1973) (proiectul NPL).

Proiectului britanic i-au urmat proiectele ARPANET în SUA și Cyclades în Franța.

**2. 1972 Louis Pouzin și Hubert Zimmerman propun primele idei de interconectare între rețele (internetworking).**

**3. Proiectul militar ARPANET (rețeaua ARPA) (SUA).**

Lawrence Roberts, conducătorul proiectului, spre deosebire de Baran și Davies, a avut finanțarea necesară pentru a impune viabilitatea rețelelor bazate pe comutarea de pachete. El realizează un *telnet* (telecommunication network) și sistemul „ftp” pentru transferul de fișiere.

În 1972 erau constituite deja 15 noduri.

#### 4. Inventarea poștei electronice.

Ea a fost aplicată pentru prima dată în 1972 de Ray Tomlinson în sistemul ARPANET. E-mailul a produs o schimbare radicală. A fost o mare surpriză, dând un nou sens și o nouă perspectivă rețelei ARPANET. El a schimbat radical colaborarea dintre cercetătorii care utilizau rețeaua, punând începutul unui fenomen nou – *mentalitatea de rețea*. Poșta electronică a fost o revoluție.

#### 5. Apariția Internetului (1973-1977), în baza ARPANET-ului care s-a încheiat ca proiect.

Arhitecții Internetului au fost *Robert Kahn și Vinton Cerf*.

În timp ce Arpanetul era un sistem de calculatoare și terminale interconectate, Internetul este un sistem de rețele interconectate.

Prima demonstrație a Internetului a avut loc în 1977.

#### 6. Robert M. Metcalfe creează Ethernet-ul, prototipul rețelelor locale de până astăzi.

#### 7. Trecerea la utilizarea civilă a Internetului (1977-1981).

#### 8. Comercializarea Internetului (din 1982) și începutul globalizării actuale.

#### 9. Din 1990 – o tulburătoare transformare și extindere a Internetului prin tehnologia WWW (World Wide Web).

Web-ul a fost creat în laboratorul de fizică din Geneva de către Tim Berners-Lee care, constatând că deși PC au devenit orientate pe imagine, pe Internet predomină totuși textul, a efectuat transformări prin:

- Aplicarea unui mod de organizare a informației bazat pe hipertext, prin care se stabilesc legături (links) între diferite informații și astfel se poate renunța la prezentarea liniară a informației;
- Introducerea hipertextului la nivelul întregii rețele mondiale Internet și utilizarea multimedia (audio și video);
- Crearea limbajului HTML.

Astăzi Web-ul și Internetul au devenit confundabile.

#### Consecințele evoluțiilor informaționale:

- Primatul muncii intelectuale asupra muncii fizice;
- Caracterul social (colectiv) al invențiilor tehnologice (poșta electronică și WWW nu au fost planificate, ele sunt un rezultat al implicațiilor a mii și mii de utilizatori) și vocația lor de instrumente sociale;
- Informația devine atribut al puterii;
- Mutația de la primatul forței mecanice (din societatea industrială) la forța informației;
- Omniprezența computerelor;
- Popularea societății cu agenți care acționează rațional (mulți dintre ei – artificiali);
- Vulnerabilitățile Internetului devin imediat și vulnerabilități ale societății (Hackers – până la atacuri ale unui stat împotriva altuia, probleme ale securității (naționale și personale etc.);

- Globalizarea. Crearea "satului mondial" cu toate consecințele sale.

## II. Societatea cunoașterii

### 1. Premisele trecerii la SC:

- Volumul imens de informații stocate (care se dublează la fiecare 2-5 ani) impune recurgerea la tehnici noi de prelucrare a cunoștințelor;

- Schimbarea concepției filosofice despre cunoaștere datorată schimbării relației subiect-obiect, răspândirea largă a inteligenței artificiale. Schimbarea radicală a subiectului;

- În contextul standardizării totale a ființării, lipsa de cunoștințe impiedictează evoluția comunității.

### 2. Evoluția teoriei filosofice a cunoașterii:

- Cunoașterea a devenit un important factor economic și a început să fie supusă proceselor de management;

- Cunoașterea nu este numai un proces mintal uman, ci și unul al animalelor, al sistemelor de inteligență artificială, al organizațiilor industriale economice și sociale; al organizațiilor care cuprind oameni acționând în colaborare cu agenții software, roboți inteligenți și rețeaua Internet, al artefactelor inteligente care acționează fără supravegherea omului;

- Cunoașterea tehnologică și organizațională devine la fel de importantă ca și cunoașterea științifică fundamentală a adevărului.

### 3. Filosofia clasică despre cunoaștere:

- Punctul de pornire al teoriei clasice a cunoașterii este datorat lui Platon. Ea se bazează pe concepția celor trei factori ai cunoașterii:

- adevăr,
- credință,
- justificare.

Platon: "Cunoașterea este credință justificată despre adevăr".

- Existența mai multor tipuri de cunoaștere este *sugerată* la Thomas d'Aquino, dar nu e dezvoltată.

### 4. Filosofia contemporană despre cunoaștere:

Epistemologia, ca ramură majoră a filosofiei, suferă schimbări de optică atunci când se inițiază analiza cunoașterii la animale și la inteligența artificială. (Or, ele nu știu că știu).

- Teoria contemporană a cunoașterii face distincție între cunoașterea propozițională și cunoașterea unui loc sau a unei persoane sau cunoașterea de a ști că faci un lucru. (Heidegger: lumea nu trebuie să fie derivată teoretic, deoarece este presupusă prin însăși *experiența* omului).

- Filosofii contemporani consideră cunoașterea nu ca pe o facultate, ci ca pe o *stare* mentală, ca pe o formă (cea mai înaltă) a conștiinței.

- Filosoful american Edmund L. Getier este primul care a demonstrat că cei trei factori clasici ai cunoașterii sunt insuficienți. De exemplu, al patrulea factor este *siguranța* procesului cognitiv care produce credința. Credința apare numai dacă reiese dintr-un proces de creație pe care te poți *baza* (*reliable*).

- Fred Dretske arată că procesele cognitive sigure (de bizuit, reliable) manipulează și aduc *informație*, acest lucru fiind valabil și la *animale*.

- Roderic Chisholm scoate în evidență, în procesul de cunoaștere, *stările mentale*. Dacă o persoană este în interiorul ei justificată în a crede un anumit lucru, atunci acest lucru e ceva pe care îl poți ști numai reflectând asupra stării tale mentale. Aceasta e *teoria internalistă*.

- În general, se consideră că niciuna din aceste forme de cunoaștere nu există în stare pură. Drept care, se vorbește acum de *teoria internalist-externalistă*.

- *Teoria externalistă* consideră că justificarea internă nu este o condiție necesară pentru cunoaștere. Lucrul cel mai important pe care îl descoperă această teorie este că există cazuri de cunoaștere fără justificare internă. Această teorie se pretează și la oameni, dar mai mult la animalele care au cunoaștere și la inteligența artificială.

- Mulți filosofi ai sec. XX, de exemplu Ludwig Wittgenstein nu consideră cunoașterea a fi numai o stare mentală. O persoană poate ști ceva fără a ști că el știe. Cunoașterea nu poate fi numai o stare a conștiinței. Mai mult, inteligența poate fi implicată fără conștiința de sine.

- Filosofia sec. XXI va ține cont de importanța pe care o capătă toate formele de cunoaștere în SC: cunoașterea propozițională (cunoașterea științifică în general, precum și formele de cunoaștere care răspund la întrebările precum: îl cunoști, cunoști că, cunoști cum (know-how), cunoști unde, cunoști de ce, cunoști dacă).

- Filosoful Gilbert Ryle: tratat despre rolul lui "cunoști că" și "cunoști cum" în teoria fundamentală a cunoașterii. În acest fel cunoașterea nepropozițională este recunoscută drept formă de cunoaștere.

- Se pune problema dacă cunoașterea este întotdeauna adevăr.

### 5. Știința cognitivă

S-a conturat în a doua jumătate a sec. XX, când procedurile computaționale au început să influențeze modul de a interpreta *reprezentările complexe* și *procesele cognitive* ale minții. Știința cognitivă este înțeleasă astăzi în 2 moduri:

1) Ca știință a cogniției minții umane (în contextul filosofiei clasice conform căreia numai mintea are cunoaștere).

2) Ca știință generală a cogniției (care, conform filosofiei contemporane, se referă nu doar la om, ci și la animale, și la inteligența artificială).

Cel de al doilea mod va governa societatea cunoașterii.

- William F. Brewer elaborează *știința cognitivă a științei*.

- F. Luger a elaborat o nouă teorie a cunoașterii bazată pe extinderea cogniției de la *mintea la artefacte*.

Conform acestei teorii:

*“Cogniția este procesul prin care se obține cunoașterea nouă (care poate fi nouă pe plan local sau în general), indiferent de către cine, om, animal, mașină, mașină vie, rețea de oameni, de mașini, de oameni și mașini, și de toate formele de organizare care pot purta cunoaștere.”*

- Barbara Landau: “În inima științei cognitive stau două probleme: natura cunoașterii noastre și cum anume se produce”.

#### 6. Cunoașterea ca factor economic

- E un aspect radical nou. În ultimii 500 de ani, observă Laurence Prusak, factorii de producție erau *pământul, munca și capitalul*. Actualmente, factor de producție devine cunoașterea.

Pentru Prusak cunoașterea reprezintă un capital intelectual, ceea ce învață o organizație: nu există niciun alt avantaj *sustenabil* decât *ceea ce o firmă știe, cum poate utiliza ceea ce știe și cât de repede poate învăța ceva nou*.

- Richard W. Everett fundamentează Cunoașterea tehnologică adică cunoașterea despre modul de a produce bunuri și servicii.

Distincția între:

- date și informații;
- informații și cunoaștere.

*Informația arată doar starea sistemului de producție sau a unei părți a lui. Cunoașterea este mai mult. Ea caută înțelesul procesului, produce asociații cauzale, face predicții, ia decizii prescriptive.*

- Formularea lui Bohn: Învățarea este evoluția cunoașterii în timp.

Bohn definește cunoașterea tehnologică ca înțelegere a efectelor variabilelor de intrare asupra variabilelor de ieșire. Autorul constată 8 stadii ale cunoașterii tehnologice. Cu cât stadiul este mai avansat cu atât cunoașterea tehnologică e mai aproape de știință.

- Cunoașterea tehnologică se găsește în baze de date și în software. Organizarea îndreaptă

spre învățare. Stadiul nivelului științific e cel prin care se știe de ce. Acum se dispune de modelul științific al procesului. Acest stadiu se mai numește și *stadiul automatizării*.

- Cunoașterea nu poate fi măsurată, numai efectele ei.

- Knowledge – creating company – direcție nouă în economie și știință.

#### 7. Informație și cunoaștere

- Cunoașterea nu doar adaugă un înțeles, ci și asociază o acțiune (după *Alan Newel*).

- În cadrul programării la nivelul informațional cunoștințele sunt implicite. La nivelul nou, cunoștințele sunt explicite. La acest nivel sunt identificate *scopuri, acțiuni și corpuri de cunoștințe*.

- Cunoștințele ce vor fi utilizate sunt grupate într-o *bază de cunoștințe*, iar acestea ca și cunoașterea, se vor baza pe *ontologii*.

- Cunoașterea este *informație cu înțeles*. Ea poate fi de 2 feluri:

- a) mentală sau structural-fenomenologică, independent de faptul dacă este conștientă sau nu.

- b) numai structurală (la obiectele nevăzute, la agenții inteligenți de astăzi).

- Ontologiile sunt acelea care îți permit să extragi din informație cunoașterea. Ele presupun conceptualizarea domeniului de învățat.

- O ontologie are drept prim scop facilitarea comunicării între calculatoare, determinarea arhitecturii de prelucrare a informațiilor și domeniul aplicației. Ingredientii-cheie care constituie o ontologie sunt un glosar de termeni de bază și o specificare precisă a ceea ce înseamnă acești termeni. Dar ea este mult mai mult decât un vocabular. Ea relevă originea și evoluția domeniului dat, este punctul de plecare pentru dezvoltarea de structuri de cunoștințe – nu numai taxonomii sau clasificări de concepte, ci și relații complexe.

- Ontologiile sunt liantul care integrează sisteme de baze de date, sisteme de obiecte, sisteme bazate pe cunoștințe, în diverse aplicații integratoare și bazate pe colaborare. *Ele reduc ambiguitățile semantice în partajarea și reutilizarea cunoștințelor, precum și în procesul de căutare și regăsire a cunoștințelor pe WWW.*

- Cunoașterea este informație cu înțeles și informație care acționează. De aceea societatea cunoașterii este grefată pe societatea informațională. Dar ea este mai mult decât societatea informațională, ea reprezintă un nivel superior.

- *Se poate defini cunoașterea drept capacitatea de a acționa, ca un potențial de acțiune.*

- *Cunoașterea științifică și tehnică nu este nimic altceva decât abilitatea de a acționa (competența).*

- Politica cunoașterii și tehnologia politică, un vector nou.

### 8. Ce este societatea cunoașterii?

Societatea cunoașterii presupune:

8.1. O extindere și aprofundare a cunoașterii științifice și a adevărului despre existență.

8.2. Utilizarea și managementul cunoașterii existente sub forma cunoașterii tehnologice și organizaționale.

8.3. Producerea de cunoaștere tehnologică nouă prin inovare.

8.4. O diseminare fără precedent a cunoașterii către toți cetățenii prin mijloace noi, folosind cu prioritate Internetul și cartea electronică și folosirea metodelor de învățare prin procedee electronice (e-learning).

Un termen tot mai utilizat în ultimul timp este acela de *noua economie*. Se știe că în societatea informațională se dezvoltă *economia internet*. În societatea cunoașterii se formează cu adevărat o nouă economie, care înglobează și economia internet. De aceea, *economia nouă este economia societății informaționale și a cunoașterii*.

8.5. Societatea cunoașterii reprezintă o *nouă economie* în care procesul de inovare (capacitatea de a asimila și converti cunoașterea nouă pentru a crea noi servicii și produse) devine determinant. Inovarea, în societatea cunoașterii, urmărește a îmbunătăți productivitatea, nu numai productivitățile clasice în raport cu munca și capitalul, ci și productivitățile noi în raport cu resursele energetice și materiale naturale, cu protecția mediului. De aceea noua economie presupune încurajarea creării și dezvoltării întreprinderilor inovante cu o structură de cunoaștere proprie.

Asemenea întreprinderi se pot naște prin cooperarea dintre firme, universități și institute de cercetare guvernamentale sau publice (inclusiv academice).

Într-un raport al Comisiei Comunităților Europene din anul 2001 se arată că pentru a obține beneficii din *noua economie* sunt necesare un Internet din ce în ce mai performant și reforme structurale adecvate în societate, administrație și economie.

Influența Internetului ca piață în societatea informațională și recunoașterea importanței valorii bunurilor (activelor, *assets*) intangibile, în special cunoașterea, reprezintă caracteristici ale noii economii. Richard Boulton caracterizează astfel diferența dintre vechea și noua economie: în prima contează bunurile tangibile, în a doua, activele intangibile care creează valoarea.

Intangibilul este nematerial, greu de descris și mai ales de cuantificat și măsurat. Activul (bunul) intangibil are valoare și creează valoare.

8.6. *Societatea cunoașterii este fundamental necesară pentru a se asigura o societate sustenabilă din punct de vedere ecologic*, deoarece fără cunoaștere științifică, cunoaștere tehnologică și managementul acestora nu se vor putea produce acele bunuri, organizări și transformări tehnologice (poate chiar biologice) și economice necesare pentru a salva omenirea de la dezastru în secolul XXI. *Societatea cunoașterii este atunci societatea informațională și sustenabilă*. Un alt mod pentru sustenabilitate, în afara cunoașterii, va fi greu de găsit.

8.7. Societatea cunoașterii are caracter global și este un factor al globalizării. Prin ambele componente (informațională și sustenabilă), societatea cunoașterii va avea un caracter global. Cunoașterea însăși, ca și informația, va avea un caracter global.

8.8. Societatea cunoașterii va reprezenta și o etapă nouă în cultură, pe primul plan va trece cultura cunoașterii care implică toate formele de cunoaștere, inclusiv cunoașterea artistică, literară etc. Astfel se va pregăti, spune M. Drăgănescu, terenul pentru societatea conștiinței, a adevărului, moralității și spiritului.

### 9. Vectorii societății cunoașterii

Au fost definite două clase mari de vectori ai societății cunoașterii:

A. Vectori tehnologici.

B. Vectori funcționali.

Un vector al societății cunoașterii este un instrument care transformă societatea informațională într-o societate a cunoașterii. Pentru a face primii pași în societatea cunoașterii este necesară declanșarea unui număr minim de asemenea vectori. Primul asemenea vector este crearea unui *Internet „dezvoltat”*, care este un vector tehnologic, apoi *tehnologia cărții electronice* (vector tehnologic) și *managementul cunoașterii* (vector funcțional, cu două valențe, una pentru funcționarea economică și organizatorică a unei întreprinderi, corporații multinaționale sau societăți, alta pentru utilizarea morală a cunoașterii în societatea globalizată). Dar numărul acestor vectori ai societății cunoașterii este mult mai mare, fiecare nou vector aducând un pas înainte în dezvoltarea acestei societăți.

A. Vectorii tehnologici ai societății cunoașterii

Considerăm că următorii vectori tehnologici sunt de avut în vedere pentru societatea cunoașterii:

- Internet dezvoltat, prin extensiune geografică, utilizarea de benzi de transmisie până la cele mai largi posibile, trecerea de la protocolul de comunicație IP4 la protocolul IP6, cuprinderea fiecărei instituții în rețea, a fiecărui domiciliu și a fiecărui cetățean.

- Tehnologia cărții electronice, care este altceva decât cartea pe Internet, deși difuzarea ei se bazează în special pe Internet, dar și prin CD-uri.

- Agenții inteligenți, care sunt de fapt sisteme expert cu inteligență artificială, folosiți pentru „mineritul” datelor (data mining) și chiar pentru descoperiri formale de natura cunoașterii (knowledge discovery); agenții inteligenți vor fi utilizați pentru mulți dintre vectorii funcționali ai societății cunoașterii.

- Mediul înconjurător inteligent pentru activitatea și viața omului (inteligenta ambientală).

- Nanoelectronica, care va deveni principalul suport fizic pentru procesarea informației, dar și pentru multe alte funcții, nu numai ale societății cunoașterii dar și ale societății conștiinței.

### Cum dezvoltăm Internetul?

Problema care se pune în Europa, dar și în întreaga lume, este de a trece la o fază superioară a Internetului (upgrading), la un sistem de adrese care să asigure o capacitate nelimitată de adrese web. Actualmente standardul actual IP(v4) al Protocolului Internet nu va mai face față și vor apărea mari probleme de trafic. Standardul IP(v6) poate rezolva această problemă, dar schimbarea protocolului impune obligații și cheltuieli noi, se pare importante.

Problemele tehnice ale Internetului se referă astăzi la vitezele de transmisie a datelor și la modul de a trata infrastructura Internet, în mod diferențiat, la distanțe mari și la distanțe mici pentru utilizatorii individuali. La scară globală funcționau în anul 2000 un număr de 500.000.000 de cutii poștale e-mail care au vehiculat 1,1 miliarde de mesaje. Cert este că în ultimii 5 ani traficul de date s-a dublat în fiecare an.

*De aceea soluția economică este ca în următorii ani, chiar în țările cele mai dezvoltate, până la o anumită zonă locală de clienți să se utilizeze fibra optică, iar de aici la beneficiari să se recurgă la clasicele fire de cupru (twisted pairs) sau la cabluri coaxiale. Ceea ce este surprinzător este faptul că s-au dezvoltat tehnologiile DSL (digital subscriber-line) care se bazează pe modemuri speciale și care permit ca pe fire de cupru să se ajungă, în funcție de distanța de transmisie, la viteze care păreau incredibile cu câțiva ani în urmă.*

### Cartea electronică

Cartea electronică este unul dintre cei mai importanți vectori ai societății cunoașterii:

„Societatea cunoașterii presupune nu numai o extindere și aprofundare a cunoașterii umane, dar mai ales managementul cunoașterii și o diseminare fără precedent a cunoașterii către toți cetățenii prin mijloace noi, folosind cu prioritate Internetul. Prima dintre aceste mari noutăți care

oferă o diseminare fără precedent a cunoașterii este cartea electronică.”

Se apreciază, prin prognoze recente, că în anii 2004-2007 jumătate din numărul cărților publicate în Statele Unite și probabil în Europa vor fi cărți electronice. Va fi într-adevăr o schimbare dramatică, dar, cu toată restrângerea, cărțile tipărite nu vor dispărea, după cum nici alte tipuri de produse informaționale pe Internet nu vor dispărea. *Dar principalul vector al produselor informaționale pentru cunoaștere, dar nu numai pentru cunoaștere, va deveni cartea electronică.*

Deși și cartea pe Internet este un tip de carte electronică, între „Internet Books” și „e books” (cărți electronice) este o mare diferență, ceea ce se poate constata la o examinare directă a acestor tipuri de cărți, al doilea tip fiind foarte aproape de cărțile tipărite. Cartea electronică este un lucru nou. Ea se bazează pe o nouă tehnologie promovată în ultimii doi ani.

Cartea electronică este un fișier informatic, un software încadrat într-un format specific unei cărți. Cartea electronică poate fi citită cu un PC obișnuit, de birou sau laptop, pe un PC de buzunar (Pocket PC), pe un PC de mână (Handheld PC) sau pe un aparat dedicat special cărții electronice. Aceste echipamente (hardware) nu sunt cărți electronice. Ele sunt numai gazde pentru cărți electronice.

### Avantajele cărții electronice

- Oferă toate avantajele unei cărți tipărite. Are pagini, text și figuri (graficele trebuie desenate în mod special pentru acest tip de carte) cu o claritate similară cărții tipărite. Este portabilă (pe un Pocket PC pot fi transportate 100-150 sau mai multe cărți), dar poate fi citită și pe PC-uri.

- Poate fi obținută gratuit prin Internet sau la un preț de până la 4-8 ori mai mic decât al cărții tipărite. Poate fi cumpărată și la o librărie ca altă carte, de fapt ca software.

- Se prevede un viitor deosebit pentru domeniile educaționale și academice ale cărților electronice, deși în prezent, abia născute, ele au fost mai mult utilizate pentru beletristică. De fapt, cărțile electronice se vor dovedi esențiale pentru diseminarea multor categorii de informații, în mod eficient și cu costuri reduse. Aceste produse informaționale sub formă de cărți electronice pot fi rapoarte, studii, sfaturi practice, pot fi “audio e-books”.

- O carte electronică cumpărată nu poate fi copiată și retransmisă altcuiva (fără aprobarea editorului), nici vândută. Pentru lucrul propriu, porțiuni pot fi copiate, abonate etc.

- Editarea și vânzarea de cărți electronice este foarte profitabilă. Nu sunt cheltuieli pentru

împachetare, de transport, nu se utilizează personal pentru aceste activități, nu mai este nevoie de un control de calitate pentru fiecare exemplar livrat, astfel încât cheltuielile de producție sunt reduse considerabil, ceea ce face ca o carte electronică să fie mult mai ieftină decât o carte tipărită.

- Unul din efectele importante ale cărților electronice va fi menajarea consumului de masă lemnoasă pentru fabricarea hârtiei și în consecință protejarea pădurilor. Acest lucru reprezintă o mare speranță pentru protejarea mediului înconjurător, fiind o contribuție a tehnologiei informației la o societate sustenabilă.

Dintre tipurile de cărți electronice comercializate astăzi, cele mai cunoscute sunt:

- MicrosoftReader;
- Adobe E-Book Reader;

*Cartea electronică s-a înscris pe curba învățării.* Acest lucru este esențial. În fața ei se găsește un câmp de progres imens. Ea produce o *microrevoluție tehnologică în domeniul publicațiilor*, informației și informației-cunoaștere. Recent s-a și anunțat succesul elaborării unei hârtii electronice care, de fapt, este ecranul dintr-o foaie de plastic special preparată și împânzită cu tranzistori plastici și pe care se pot afișa succesiv paginile uneia sau a mai multor cărți electronice.

*“Piața cărții electronice va fi, în mod esențial, Internetul.”*

#### Agenții inteligenți:

Societatea cunoașterii va utiliza într-un viitor nu prea îndepărtat și *informatica organismică* cu forme de obiecte fizico-informaționale cu proprietăți ale viului sau similare viului.

Privind agentul inteligent ca un vector al societății cunoașterii, trebuie remarcat că tehnologia agenților, în plină expansiune, nu se referă numai la agenții inteligenți. Agenții pot fi *agenți informatici (software agents)* fără inteligență sau cu inteligență; pot fi *agenți fizici* cum sunt roboții fără sau cu inteligență.. Agenții pot fi artificiali, ca cei de mai înainte, sau naturali (oameni sau alte organisme vii). Astfel, noțiunea de agent este mai largă decât aceea de agent inteligent.

Orice sistem care este capabil de a percepe evenimente în mediul său înconjurător, de a reprezenta informația despre starea curentă a acestuia și de a acționa în acest mediu ghidat de percepțiile actuale și de informațiile memorate se numește *agent*.

#### Ce face un agent inteligent?

Agenții inteligenți informatici nu au minte (procese mentale), dar au un psihic cu o psihologie proprie.

Agenților software și utilizării lor în sisteme cu agenți li se acordă cea mai mare atenție. Hopkins

și Fishwick observă că încă nu există o definiție formală, agreată de toată lumea pentru *agenții software* și propun o definiție funcțională bazată pe caracteristicile și abilitățile acestora:

- Reprezentarea autonomă a altei entități;
- Abilitatea de a comunica, interacționa și colabora cu alte entități;
- În legătură cu mediul dinamic și complex în care se găsește are abilitatea de a percepe și de a reacționa, inclusiv de a se mișca în acel mediu;
- Abilitatea de a raționa (termenul este pretentios, de fapt, de a rezolva probleme în mod inteligent), învăța și adapta;

5. Abilitatea de a avea inițiativă în urmărirea obiectivelor.

Unii agenți inteligenți acționează într-un sistem specific pe Internet, alții interacționează direct cu omul. Aceștia din urmă se numesc *agenți interactivi*. Din această clasă fac parte și agenții inteligenți asistenți.

O altă categorie de agenți este aceea a agenților care învață (*learning agents*). Pe lângă agenții software, rețelele neurale se dovedesc foarte propice pentru agenții performanți care învață.

Sistemele multi-agent încep să fie utilizate în telecomunicații, controlul roboților mobili, simulări în domeniul militar ș.a. Aceste sisteme sunt foarte complexe și fac obiectul multor cercetări și simulări.

#### Mediul înconjurător inteligent (inteligență ambientală)

Grupul consultativ pentru tehnologia informației (ISTAG – IST Advisory Group) al Comisiei Europene a elaborat conceptul de Inteligență ambientală și a propus patru scenarii posibile pentru realizarea mediului înconjurător inteligent pentru activitatea omului în orice spațiu de muncă, la domiciliu sau spațiu social s-ar găsi.

#### Nanoelectronica și nanotehnologia

Subdomeniile nanotehnologiei conturate în prezent sunt următoarele:

- *Nanoelectronica*, care va trece de la tranzistori nanometrici (20 - 100 nm) realizați încă cu tehnologie litografică la dispozitive cuantice cu tehnologii litografice sau nelitografice și apoi la dispozitive moleculare. În acest ultim caz, calculatoarele (de fapt, supercalculatoarele) vor fi realizate prin aranjamente de atomi și molecule și vor avea dimensiunea unei gămălii de ac, și vor fi de milioane, poate de miliarde de ori mai puternice decât calculatoarele de astăzi;
- *Nanomateriale*;
- *Nanomașini* realizate la nivel molecular;

- *Nanoroboți* care combină nanocomputere și nanomașini. Nanoroboții pot lucra la construcția de materiale microscopice și macroscopice, pot fi mașini pentru manipularea atomilor și moleculelor sau pot fi utilizați pentru a acționa în interiorul corpului uman.

Omenirea, datorită nanotehnologiei va intra într-o nouă eră tehnologică și industrială care ar putea să se manifeste printr-o revoluție industrială cam peste 20-30 de ani. Nanotehnologia se va baza tot mai mult pe fenomene de autoorganizare (autoasamblare) a moleculelor pentru a forma agregate heterogene cu proprietăți de neatins de marea majoritate a materialelor clasice. Un alt procedeu va fi acela al auto-replicării, de exemplu, nanoroboți care se vor auto-replica pentru a lucra în mare număr în vederea realizării unui anumit obiectiv.

Nanotehnologia este comparată cu navigația spațială interplanetară, într-un alt mediu dimensional, deschizând perspective noi de amploarea celor create de biologia moleculară în a doua jumătate a secolului XX.

Aplicațiile nanotehnologiei pentru sănătatea omului vor fi uriașe (nanoroboți medicali ar putea elimina cancerul, infecțiile, arterele obturate), dar cuplarea nanotehnologiei cu omul poate duce la hibridi care să schimbe eventual specia umană. De aceea nanotehnologia are potențialul uluitor de a îmbunătăți specia și oricum potențialul de a acționa asupra ei. Acest potențial ar putea fi pozitiv dacă este controlat, dar și negativ, fără un control adecvat. Pe de altă parte, sisteme, mașini, roboți nanometrici care se autoreplică ar putea tinde, fără un control adecvat, să umple cea mai mare parte a biosferei cu copiii lor.

#### B. Vectorii funcționali ai societății cunoașterii

- Managementul cunoașterii pentru întreprinderi, organizații, instituții, administrații naționale și locale.

- Managementul utilizării morale a cunoașterii la nivel global.

- Cunoașterea biologică, genomică (cunoașterea asupra genomului și funcțiilor pe care le determină structurile de gene).

- Sistemul de îngrijire a sănătății la nivel social și individual.

- Protejarea mediului înconjurător și asigurarea societății durabile și sustenabile printr-un management specific al cunoașterii.

- Aprofundarea cunoașterii despre existență.

- Generarea de cunoaștere nouă tehnologică.

- Dezvoltarea unei culturi a cunoașterii și inovării.

- Un sistem de învățământ bazat pe metodele societății cunoașterii (e-learning).

### III. Summitul mondial și evoluția ideilor referitoare la rolul bibliotecilor

Spre deosebire de SI, care în multe privințe (poșta electronică, www, etc.) a evoluat neprogramat, trecerea la SC are loc sub impactul unor factori de orientare, decizie și implementare.

Evoluția acestui proces s-a derulat precum urmează:

1992 – Rio de Janeiro

Forumul mondial al savanților constată, că alegerea direcției mondiale de dezvoltare este incorectă, inechitabilă.

1998 – inițiativa Asociației Mondiale a Electrocomunicațiilor de a organiza un summit mondial pe problemele infrastructurii informaționale în lume.

ONU anunță un concurs de proiecte privind organizarea summitului.

Doi pretendenți principali: Elveția și Tunisia.

Decizia: a organiza summitul nu ca pe o acțiune, ci ca pe un proces în mai multe etape.

Etapa 1-a a Summitului: Geneva, dec. 2003

Două documente aprobate:

- Declarația de principii.
- Planul de acțiuni.

Etapa de la Geneva a summitului mondial:

- ❖ SGI – o nouă fază și o nouă paradigmă în dezvoltarea civilizației umane;

- ❖ Viitorul are șanse să devină mai drept (echitabil), dacă se vor formula în comun scopuri și strategii;

- ❖ Noile tehnologii creează și noi probleme:

- cea mai acută: agravarea inegalității în plan național și mondial în ceea ce privește accesul la informația și la cunoștințele vitale;

- infosăraci

} între ei se cascadează o prăpastie;

- infobogați

- ❖ Neînțelegerea conduce la conflicte. În interiorul națiunilor – marginalizarea socială; în plan mondial – țări și regiuni sunt scoase în afara dezvoltării;

- ❖ Libertatea expresiei și libertatea informației;

- ❖ Problema dirijării utilizării Internetului etc.

Dar:

- Nu s-au elucidat anumite chestiuni de principiu și nu s-a ajuns la un consens (finanțarea, controlul Internetului);

- Nu s-a spus și nu s-a scris în vreun document aproape nimic special despre rolul bibliotecilor.

**După reuniunea de la Geneva:**

- întâlniri tematice,
- conferințe pe linia UNESCO și IFLA cât și pe aceea a Consiliului Europei.

**UNESCO:**

- Programul "Informația pentru toți",
- Comitete naționale ale programului,
- Carta salvagădării moștenirii numerice (cel mai important document pentru biblioteci în SC).

Spicuiuri din Carta salvagădării moștenirii numerice:

Art.1. Noțiunea de "Moștenire numerică":

- texte,
- baze de date,
- imagini statice și dinamice (mobile),
- materiale sonore și grafice,
- soft-uri,
- pagini Web.

Art. 3. Pericolele pierderii:

- învechirea tehnicii și a soft-urilor,
- neclarități în privința resurselor desemnate ca posibile de salvagădare și a responsabilității pentru aceasta,
- lipsa cadrului legislativ.

Pericolul pentru dezvoltarea socio-economică și culturală încă nu a fost conștientizat.

Art. 4. Necesitatea acțiunilor concrete

- Atragerea atenției factorilor de decizie.

Art. 6 Elaborarea strategiilor și a politicilor

Conservarea moștenirii numerice, reieșind din:

- gradul de urgență,
- circumstanțele locale,
- mijloacele accesibile,
- aprecierile de perspectivă.

Art. 7. Criteriile de selectare

Valoare netrecătoare:

- culturală,
- științifică,
- istorică,
- de alt gen,
- Prioritate se dă materialelor create de la bun început în regim numeric.

Art.8. Protecția moștenirii numerice (MN)

- Legislația prin care se impune depozitarea MN în biblioteci, arhive, muzee și în alte unități custodiale.

- Accesul – fără a dăuna utilizării lor obișnuite.
- Grijă deosebită pentru autenticitatea materialelor.

Art. 9. Prezervarea MN

- MN prin natura sa nu are limitări de timp, geografice, culturale sau de format,
- Trebuie să fie reprezentate toate popoarele, țările, culturile și limbile,

Art. 10. Roluri și responsabilități.

- BN ca instituții menite să coordoneze acțiunile în vederea determinării MN și a creării resurselor accesibile

Art. 11. Parteneriat, colaborare, cooperare

- Întâlniri tematice:
  - "Libertatea de expresie" (Paris, 3-4 febr. 2005);
  - "Rolul multilingvismului în asigurarea diversității culturale în cyberspațiu" (Bamako, Mali, 5-6 mai 2005);
  - "Tehnologiile informațional-comunicaționale pentru dezvoltarea potențialului uman" (Paris, 11-13 mai 2005);
- Conferința mondială (Sankt Petersburg, Rusia, 19 mai 2005).

Recomandări pentru summitul din Tunisia:

- ❖ Poziția programatică a UNESCO este următoarea:
  - Globalizarea informațională este unificatoare. Trebuie să opunem acesteia diversitatea culturală și multilingvismul.
  - SI este tehnocratică. Trebuie să-i opunem o orientare socială, către om.
  - Rolul bibliotecilor naționale – memorie și salvagădare a tuturor limbilor, culturilor naționale, exprimate prin publicații print, electronice, numerice.
  - E nevoie de cooperat eforturile guvernării, societății civile și businessului (sectorului privat).

**IFLA:**

Au fost create două secții noi:

1. *INFORMATION LITERACY SECTION* cu preocupări ca:

- crearea deprinderilor informaționale în toate bibliotecile prin cooperare internațională,
- instruirea utilizatorilor,
- stiluri de instruire,
- utilizarea computerelor și media,
- resurse de rețea,
- parteneriat cu facultățile,

- instruire la distanță.

## 2. KNOWLEDYE MANAGEMENT SECTION

- Susținerea implementării culturii managementului cunoștințelor în biblioteci.
- Crearea grupurilor de discuții virtuale și a portalurilor familiale.
- Comunicarea interactivă în mediul informațional (bibliotecari – utilizatori etc.).
- Utilizarea noilor tehnologii pentru schimbul de cunoștințe și de experiență.
- Managementul cunoștințelor nu este sinonim cu noile tehnologii.

Secția ține de compartimentul IV al IFLA "Controlul bibliografic". Scopul este de a o transforma într-un compartiment autonom, special.

### Întruniri IFLA consacrate SI și SC:

- Congresul mondial "Libraries a Voyage of Discovery (Oslo, august 2005)".
- Consfătuirea pregătitoare de la Alexandria (Egipt, 11 noiembrie 2005).
- Manifestul de la Alexandria ("Societatea informațională în acțiune"):
  - ✓ A investi mijloace în serviciile informațional-bibliografice.
  - ✓ Modernizarea rețelelor de biblioteci.
  - ✓ Asigurarea accesului liber și combaterea barierelor structurale și de alt ordin.
  - ✓ Strategia formării unei populații docte din punct de vedere informațional.
- Declarația de la Glasgow despre biblioteci, serviciile informaționale și libertatea intelectuală.
- Manifestul IFLA despre Internet.
- Declarația de la Oslo: "Managementul memoriei noastre numerice".

### Consiliul Europei și Comisia Europeană:

- Declarația despre drepturile omului și supremația dreptului în societatea informațională" (Strasbourg, 13 aprilie 2005).

Art. 1. Drepturile omului în societatea informațională

§ 1. Dreptul la informație numerică – asigurat de guvernare

§ 2. Viața privată și secretul corespondenței

§ 3. Dreptul la instruire pe baza noilor tehnologii

§ 4. Noile tehnologii au favorizat un nou fel de înrobire. Aceasta trebuie combătută

§ 6. Ocrotirea proprietății

§ 7. Alegerile

§ 8. Libertatea întrunirilor

Cap. II. Edificarea SI prin dirijare bazată pe parteneriat:

§ 1. Statele membre ale CE

§ 2. Societatea Civilă

§ 3. Sectorul privat

§ 4. Consiliul Europei

- Comisia europeană a lansat inițiativa Bibliotecii Digitale Europene în cadrul programului eContentplus.

- Conferința directorilor BN europene sub egida UE (Comisiei Europene), proiectul "Biblioteca Europeană".

- acces integrat la fondurile BN ale Europei,

- ea va înlocui actualul proiect GABRIEL,

- Biblioteca Regală din HAGA a creat un serviciu, ca parte-gază și a oferit personal pentru Oficiul Bibliotecii Europene. Actualmente sediul CENL se transferă la BN a Elveției, locul de muncă al noului președinte CENL.

Toate cele enumerate au servit și ca acțiuni de lobby care urmau să sensibilizeze a doua etapă a summitului mondial privind SI.

### Etapa din Tunisia a summitului

(16-18 noiembrie 2005)

19400 de delegați. Ședințe plenare, secțiuni, grupuri de lucru

S-au aprobat două documente:

1. Angajamentul tunisian.

2. Programul tunisian pentru societatea informațională.

Angajamentul tunisian

Încuviințând stipulările esențiale ale declarației de principii de la Geneva, completându-le cu ideile propunerile noi înaintate între cele două etape, participanții s-au angajat să le transpună în viață până în anul 2015, când va avea loc etapa a 3-a a summitului mondial.

Se declară începutul unei noi etape în evoluția omenirii caracterizată prin:

a) Trecerea de la societatea informațională la societatea cunoașterii. Deosebiriile dintre SI și SC:

- SI: dezvoltarea haotică, tehnocratismul, inegalitatea, discriminarea, prevalarea noilor tehnologii asupra ființei umane, informație cu destinație generală sau corporativă.

- SC: informație concretă pentru fiecare om concret (în SI omul caută, „scurmă” în „gunoiul Internetului”) Scopul SC: îmbunătățirea vieții fiecăruia.

b) Crearea unei societăți mondiale prin cooperarea între guverne, sectorul privat și societatea civilă. Guvernările cedează SC dreptul de monitoring

- Solidaritate numerică;
- Echitate informațională;
- Licențierea și școlarizarea gratuită a populației;
- Îndeplinirea de către guverne, prin structurile lor, a planului de acțiuni de la Geneva.

c) Construirea societății de rețea (ca formă de organizare, opusă celei ierarhice).

Programul tunisian pentru societatea informațională

3 compartimente de bază, care au constituit și ordinea de zi a etapei tunisiene:

a) Mecanismele financiare pentru soluționarea sarcinilor în domeniul noilor tehnologii în scopul dezvoltării egale.

b) Managementul, controlul utilizării Internetului.

S-au făcut tentative de a descentraliza controlul, însă partea americană nu a cedat.

Dar s-a obținut decizia că în 2006, în contextul etapei tunisiene, să aibă loc la Atena o conferință privind dirijarea și controlul Internetului.

c) Executarea deciziilor luate și activitatea următoare.

Pentru prima dată sarcinile, locul și rolul bibliotecilor sunt stipulate într-un document aprobat la nivel mondial înalt:

✓ Bibliotecile, în triada SC (guvernământ – sector privat – societate civilă), sunt abordate ca parte componentă a serviciilor statale de acces liber și egal la informație, de familiarizare a populației cu tehnologiile noi și cu cunoștințele informaționale, de gestionare a cunoștințelor, de conservare și ocrotire a diversității culturale și lingvistice, a drepturilor omului în SC, de puncte nodale în constituirea societății de rețea și a promovării mentalității de rețea.

✓ BN vor efectua cercetări științifice în vederea configurării rolului și locului bibliotecilor publice în societatea cunoștințelor și vor realiza proiecte și programe de dezvoltare în vederea noii orientări și activități bibliotecare în contexte locale concrete.

*Concomitent BN își vor amplifica rolul lor de memorie națională, de ocrotire a limbii și a identității naționale:*

✓ Punctul 90 (K) al Programului cuprinde bibliotecile împreună cu arhivele și muzeele

✓ La programele anterioare reieșitoare din programul UNESCO "Memory of World" se vor adăuga sarcini similare în domeniul moștenirii numerice.

✓ În plus, reieșind din deciziile unor importante congrese (Bișkek, Moscova, Paris ș.a.) ele vor avea un rol deosebit în crearea culturii inovatoare pentru societatea de rețea.

- Etapa a treia a Summitului mondial privind societatea informațională va avea loc în 2015. (Locul încă nu e stabilit).

**IV. În contextul acestor orientări, se operează adaptări-modificări în strategiile bibliotecilor naționale din lume și în paradigma funcțională a lor, stabilindu-se obiective noi, ca de exemplu:**

*Biblioteca Congresului SUA:*

Formarea și prezervarea fondului deplin al cunoștințelor lumii și al rezultatelor creației din toate timpurile, în toate limbile, în toate felurile de formate.

- Rol de lider mondial în cooperarea și coordonarea comunității bibliotecare versus societatea cunoașterii.

• Extinderea strategiilor numerice. Rol de lider mondial în determinarea priorităților și în elaborarea concepțiilor de acumulare și conservare a informației numerice. Realizarea, în colaborare cu GOOGLE, a proiectului bibliotecii numerice mondiale.

• Managementul informației numerice. Abordarea coordonată a managementului ciclului vital al informației numerice. Adaptarea la schimbările reliefului informației digitale. Depozitul legal numeric.

• Studierea, descrierea, perfecționarea și promovarea metodelor, sistemelor, concepțiilor avansate de acumulare, prezervarea, accesul, managementul în domeniul moștenirii numerice.

• Realizarea programului național partajat de acces la informația numerică pentru orbi, invalizi și alte persoane cu dizabilități.

**Biblioteca Muzeului Britanic:**

• Formarea mediului științific numeric.

• Conceptualizarea navigării și regăsirii informației și cunoștințelor în mediul numeric.

• Crearea fondului național britanic partajat de informație numerică. Cooperarea.

• Instruirea și reciclarea salariaților bibliotecii în contextul numerizării colecțiilor.

**Biblioteca Națională a Scoției**

• Strategie integrată de creare a fondului numeric scoțian.

• Parteneriat și colaborare digitală.

• Transformarea radicală a mentalității și a calificării personalului. Educarea competențelor.

• Cercetări științifice și elaborarea de modele pentru rețeaua națională de biblioteci.

**Biblioteca Națională a Finlandei:**

• O nouă politică de dezvoltare a fondului unic al bibliotecilor finlandeze cu reorientare spre mediul numeric.

- Servire și acces în rețeaua digitală.
- Elaborarea de modele și concepte-cadru.
- Reciclarea personalului.

#### **Biblioteca Națională a Franței:**

- Accentuarea numerică a misiunii de ocrotire și dezvoltare a limbii franceze, utilizarea ei în mediul virtual.

- Extinderea pe bază de cooperare cu alte biblioteci a programului de numerizare „Galica”. Elaborarea normelor și principiilor de salvagardare, prezervare și accesibilitate a memoriei numerice.

- Elaborarea modelelor de acțiune, funcționalitate și imunitate ale diferitor tipuri de biblioteci în societatea cunoștințelor.

- Studii și cercetări în domeniul producerii, prezervării și accesibilității informației numerice.

- Cooperare internațională. Participare la proiectele UNESCO; ale Comisiei Europene și ale CENL.

- Continuarea reciclării personalului în albia mentalității de rețea (incluere, rezistență, apărarea identității).

#### **Biblioteca Națională a Chinei:**

- Formarea rețelei de completare electronică.
- Formarea Bibliotecii Digitale.
- Cercetare și dezvoltare în domeniul moștenirii numerice.
- Schimbarea radicală a curriculumului de instruire continuă și de reciclare a personalului.

#### **Biblioteca Națională a Rusiei:**

- Formarea rețelei de biblioteci electronice a Rusiei.

- Numerizarea colecției (colaborare cu sectorul privat).

- Cooperare, integrare, coordonare cu bibliotecile naționale din CSI și din lume în: completarea numerică, catalogarea digitală, bibliografierea virtuală.

- Contracararea monopolului SUA asupra Internetului și a rețelei www.

- Ocrotirea specificului național rus în mediul virtual.

- Crearea bibliotecii electronice.

- Transformarea Bibliotecii într-un centru de cultură inovațional și nodal: activitate de difuzare culturală, image-ul țării, depozitul numeric; programul de salvagardare a moștenirii numerice.

- Reciclarea personalului.

- Studii și cercetări asupra activității bibliotecilor ruse în contextul societății cunoștințelor.

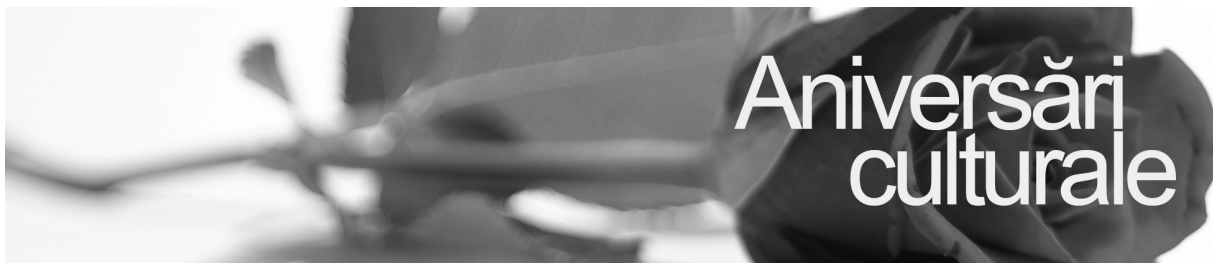
#### **Biblioteca Națională a României:**

- Crearea Bibliotecii Naționale Virtuale a României.

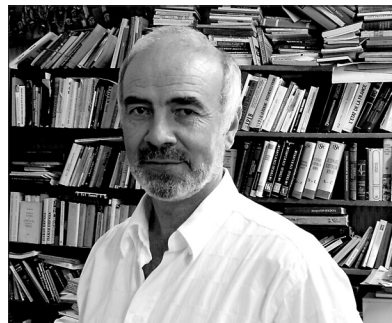
- Cooperare și partajare cu bibliotecile mari din țară în prezervarea și catalogarea informației electronice.

- Cercetare și dezvoltare contextuale. Asigurarea SNB cu instrumentariul cerut de SI.

Observator MB



# Lecția de neuitat a Basarabiei



Iurie Colesnic

Legătura directă dintre Basarabia și Bucovina n-a existat până în vara lui 1917. Bucovinenii făceau parte din Imperiul Austro-Ungar, basarabenii erau parte componentă a Imperiului Rus și în Primul Război Mondial, aceste două mari imperii s-au aflat pe poziții adverse.

Situația cea mai grea a revenit minorităților naționale de la periferii, adică românii din Imperiul Austro-Ungar, ardelenii, bucovinenii, s-au pomenit într-o situație stupidă, fiind obligați să lupte împotriva fraților lor, românii din Vechiul Regat, românii din Basarabia. În felul acesta putem spune că dezmembrarea celor două mari imperii s-a produs și grație imposibilității unui război fraticid.

Tot în același context când bucovinenii au început să se retragă, împreună cu ardelenii, mă refer în primul rând la pătura intelectualității, n-au găsit de cuviință să se stabilească în Basarabia, ci au mers mai departe la Odesa, la Ekaterinoslav, la Herson, la Harkov. O altă parte din acești români, bucovineni și ardeleni, se aflau în calitate de prizonieri de război în lagărul de la Darnița de lângă Kiev.

În regimul strict de război, venirea acestor persoane aproape de linia frontului a devenit suspectă și era împiedicată de către serviciile speciale rusești. Doar revoluția din februarie a declanșat un proces de eliberare, care a dat mai multe drepturi democratice și în felul acesta, regimul sever militar a devenit mai loial.

Dacă ardelenii au venit la Chișinău la începutul lunii februarie, apoi primii bucovineni vin în capitala Basarabiei în luna iunie 1917, la invitația specială a liderilor naționali de atunci: Paul Gore, Vladimir de Herța, Teodor Neaga, când se deschid cursurile învățătorilor din Basarabia. Spre surprinderea lor, au descoperit că n-are cine cite lecții de limbă și literatură română, istorie, pedagogie ș.a. Părintele

Alexie Mateevici, pe care ei mizau, se afla pe front și putea obține concediu pentru scurtă durată. Un alt cunoscător Ștefan Ciobanu se afla la Bolgrad și pentru cei 300 de învățători adunați la cursuri nu avea cine cite materialele de bază, fiindcă limba și literatura română trebuia să fie pilonul noii școli naționale din Basarabia.

Salvarea a venit din partea bucovinenilor. O cerere adresată lui George Tofan, doctorului Ovidiu Țopa, lui Liviu Marian a fost acceptată și ei au sosit la Chișinău, încadrându-se în această muncă.

Astăzi, peste ani este ușor de expus evenimentele, cu totul alta era însă realitatea. La 20 august 1917 când la via lui Andrei Hodorogea au fost omorâți Simion Murafa și Andrei Hodorogea, la aceeași masă cu ei se aflau și doi bucovineni George Tofan și Liviu Marian. Au scăpat cu viață ca prin minune. Asemenea pericol a existat în permanență până la Unirea definitivă din 27 noiembrie 1918.

Sosirea primilor bucovineni la Chișinău a fost un semn bun, fiindcă treptat ei au început să-și adune compatrioții și în scurtă vreme prezența lor s-a făcut simțită la cursurile învățătorilor de la Bălți, și la cursurile de învățători de la Soroca și a celor din luna noiembrie 1917 de la Chișinău. Aici este momentul potrivit să nuanțăm câteva teze importante. În primul rând, bucovinenii s-au implicat nu numai în viața națională, propriu-zisă, prin încadrarea noilor cadre pedagogice, ei au adus cu sine experiența politică a unui partid național. Dacă Partidul Național Moldovenesc format la 3 aprilie 1917, avea anumite șovăieli vizavi de comportamentul său față de viitorul Rusiei și locul Basarabiei în acest imperiu, fermitatea judecăților politice a bucovinenilor și a ardelenilor a fost de mare folos în formarea noii mentalități politice. Aceste procese de coalizare a gândirii politice s-au finalizat cu formarea primului parlament al Basarabiei *Sfatul Țării*

și unul dintre cei mai fideli cronicari ai activității acestui parlament s-a dovedit a fi bucovineanul George Tofan, care în 1918 a publicat cartea *Sărbătoarea Basarabiei*, o carte-document.

Remarcăm faptul că bucovinenii și ardelenii și-au creat un comitet al refugiaților, pe 2 ianuarie 1918 la Odesa, în scopul coordonării activității lor și a fraților rămași acasă. Acest comitet mai avea o misiune – de a le facilita aflarea lor în refugiu, de-ai ocroti de posibilele atrocități, de a-i integra în viața Basarabiei. Drept exemplu vom utiliza întâlnirea celor 4 reprezentanți ai comitetului în frunte cu Onisifor Ghibu și Ion Nistor cu prim-ministrul Basarabiei Daniil Ciugureanu la 15 martie 1918, când peste o mie de voluntari ardeleni și bucovineni au fost disponibilizați din ordinul prim-ministrului României Alexandru Margheloman și s-au pomenit pe drumuri.

Reacția lui Daniil Ciugureanu a fost una previzibilă: toți acești o mie de voluntari să fie integrați în structurile administrative ale Basarabiei pentru a grăbi procesul de formare a unei administrații naționale.

La 27 martie 1918 deja ardelenii și bucovinenii au primit o lecție istorică – cum se poate face unirea tuturor românilor, care este calea spre această unire, ei au fost martori la câteva etape:

2 decembrie 1917 – formarea Republicii Autonome Populare Moldovenești;

24 ianuarie 1918 – formarea Republicii Independente Moldovenești;

27 martie 1918 – Unirea Basarabiei cu România cu cele 11 condițiuni;

27 noiembrie 1918 – Unirea definitivă fără condițiuni.

Această lecție a fost una extrem de valoroasă pentru bucovineni, care la 24 martie 1918 au protestat vehement împotriva autorităților austro-ungare și ucrainene, care doreau împărțirea Bucovinei între ele. S-a insistat foarte mult asupra păstrării integrității naționale și teritoriale a Bucovinei, și recunoașterii acestui teritoriu ca parte istorică a vechii Moldove și a României.

Unirea Bucovinei cu România era iminentă. Refugiații bucovineni în luna noiembrie au plecat spre casă. Se apropia un moment istoric al Unirii. La 25 noiembrie 1918, 12 membri ai Comitetului refugiaților bucovineni, în frunte cu Ion Nistor, au fost integrați în Consiliul Național al Bucovinei, care la 28 noiembrie 1918 au votat Unirea Bucovinei cu România. Atunci când se dorește sublinierea ajutorului acordat de către bucovineni basarabenilor, trebuie să nu uităm și să facem legătura indirectă cu lecția basarabească dată bucovinenilor.

P.S.: Această lecție eu am rostit-o cu ocazia unei conferințe *Bucovina la Chișinău* în luna mai, 2005. Tot atunci mi-am zis că această lecție este de fapt un preambul la o mare temă – *Bucovinenii* și drept continuare a acestui gând am inclus aici bio-

grafia unui ilustru istoric bucovinean Ion Nistor, de la nașterea căruia se împlinesc 130 de ani.

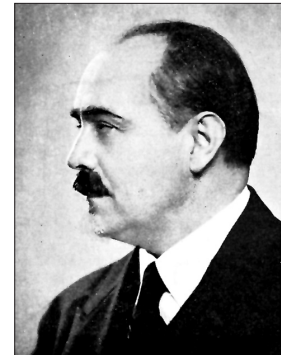
NISTOR, Ion I.

(4/17 august 1876, s. Bivolărie, com. Vicolul de Sus, Rădăuți – 11 noiembrie 1962, București).

Român bucovinean.

Fiul a doi agricultori Ilie și Maria Nistor

Studii: Școala primară din satul natal (1884-1886), Școala primară din Rădăuți (1886-1889), aici învață și limba germană, Liceul german din Rădăuți (1889-1897), Facultatea de Filologie a Universității din Cernăuți (1897-1899). Doctorat la Universitatea din Viena (1908-1909) unde obține titlul de doctor în filologie și litere. Studii de specializare la Universitatea din München, Viena, Berlin, București. Membru titular al Academiei Române (1916). Profesor de istoria sud-estului european și istoria românilor la Universitatea din Cernăuți (1912-1940) și la Universitatea din București (1940-1941), rector al Universității din Cernăuți (1920-1921, 1933-1936). La 27 martie 1918 participă ca invitat la ședința istorică a Sfatului Țării când s-a votat Unirea.



Împreună cu Octavian Goga întemeiază la Chișinău „Comitetul Național al Românilor Ardeleni și Bucovinei aflători în Moldova și Basarabia și al corpului ofițeresc de voluntari”.

La 25 noiembrie 1918 este ales membru al Consiliului Național al Românilor, apoi delegat din partea Consiliului să participe la ședința Congresului General al Bucovinei care și-a ținut lucrările pe data de 28 noiembrie, unde a fost votat actul Unirii Bucovinei cu România. A făcut parte din delegația care a înmănat acest act istoric regelui României Ferdinand I.

De la 18 decembrie 1918 și până în 1920 e ministru secretar de stat, fără portofoliu în guvernul Ion C.Brătianu, reprezentând Bucovina.

Ministru lucrărilor publice (1927-1928), ministru de stat (1933-1934), ministru la Ministerul Muncii (1935), ministru al muncii, sănătății și ocrotirii sociale (1935-1936), ministrul muncii (1936-1937), ministru al cultelor și artelor în cabinetul condus de Gh.Tătărescu (1939), deputat și senator (1918-1940).

A editat în 1923 *Istoria Basarabiei* la tipografia «Glasul Bucovinei».

Între 1924 și 1935 a editat buletinul Institutului de Istorie și Limbă de pe lângă Universitatea din Cernăuți *Codrul Cosminului*. A fost director al revistei *Junimea literară*.

Nume literare: Elvir, Nello, Suza (A semnat cu ele în *Codrii Cosminului*, *Junimea literară* ș.a.).

În luna mai 1950 a fost arestat și este în detenție la Sighet până în iulie 1955.

La Chișinău o stradă de la Malina Mică (fosta str. Tihăia) poartă numele lui Ion Nistor.

Opera: *Die moldauischen Ansprüche auf Poducien*, Viena, 1910; *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau*, Gotha, 1911; *Handel und Wandel in der Moldau*, Cernăuți, 1912; *Zur Geschichte der Schulwesens in der Bucovina* (1912); *Die geschichtliche Bedeutung der rumänen und die Anfänge ihrer staatlichen Organisation* (1913); *Die Urkunde Stephans des Grossen*, Berlin, 1914; *Bucovina sub raportul politic și administrativ*, Buc., 1915; *Emigrările de peste munți* (1915); *Românii și rutenii în Bucovina* (1915); *Un capitol din viața culturală a românilor din Bucovina*, discurs de recepțiune (1916); *Istoria bisericii din Bucovina* (1916); *Der nationale Kampf in der Bukovina* (1918); *Das moldauische Zollwesen im 15 und 16 lahrh*, Leipzig, 1912; *Discurs la mesajul tronului...* Cernăuți, 1920; *Istoria fondului bisericesc din Bucovina* (1921); *Politica de unitate națională*. Discurs, 1923; *Istoria Basarabiei* (1923); *Luca Arbore Hatmanul. La 400 de ani de la moartea lui* (1924); *Pomenirea lui Dimitrie Cantemir Voievod* (Acad. Rom.), Buc., 1924; *Românii transnistrieni*, Cernăuți, 1925; *Bejenari ardeleni în Bucovina*, 1926; *Contra calomniei* (1927); *Contra depozitării Universității din Cernăuți* (1927); *Răsunetul războiului din 1877 în Bucovina și Basarabia*, Buc., 1927; *Gr. Vodă Ghica*, Cernăuți, 1928; *Unirea Bucovinei*, Buc., 1928; *Drumurile noastre în ultima sută de ani* (1929); *Cehoslovacii și românii.*, Cernăuți, 1930; *La Comte de Saint-Aulaire et la Bucovine*, Buc., 1930; *Decorarea lui Avram Iancu* (1931); *Un român iscoadă...* (1931); *Alexandru cel Bun*, Cernăuți, 1932; *Locul lui Alexandru cel Bun în istoria civilizației creștine* (1932); *Șase ani de autonomie bisericească* (1932); *Biserica și școala greco-română din Viena*, Buc., 1932; *Contribuții la relațiunile dintre Moldova și Ucraina* (1933); *Din corespondența lui Todleben de la Plevna* (1933); *Mănăstirea Moldaviței*, Cernăuți, 1933; *Rostul politic și social al bisericii în trecut și prezent*, Buc., 1933; *Rück – und Ausblick in die Geschichte Rumaniens, Iena und Leipzig* (1933); *Discurs*, Cernăuți, 1934; *Problema ucraineană în lumina istoriei* (1934); *Tratatulele lui Mihai Viteazul cu Polonia*, Buc., f.an.; *Universitatea din Cernăuți și loviturile lui P.P. Negulescu*, Cernăuți, 1926 (cu alții); T. G. Masaryk (cu alții), Buc., 1930; *Corespondența lui Coronini cu principatele*, Cernăuți, 1938; *Bucovina sub dominațiunea românească* (1938); *Documente privitoare la istoria Românilor...* (1938) ș.a.

#### Bibliografie:

1. *Glasul Bucovinei*, 1918, nr.11, 26 noiembrie;
2. Predescu, Lucian, *Enciclopedia României. Cugetarea*, București, 1999;
3. Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866–1999*. Dicționar București, 1999;
4. Straje, Mihail. *Dicționar de pseudonime*, București, 1973;

5. Șpac, Ion, *Viața Basarabiei*, Chișinău, 2002.

Și-această anexă la *Lecție...* mai are o motivație, ea este legată direct cu o recenzie publicată în Basarabia, dar care îl prezintă plenar pe bucovineanul Ion Nistor drept un fiu al Basarabiei:

„Ion Nistor. *Istoria Basarabiei*, Cernăuți, 1923. Intelectualii basarabeni și-aduc aminte de prelegerile interesante ale profesorului de la Universitatea din Cernăuți I. Nistor, care în anul 1919 împărțea cu noi munca pentru renașterea culturală a popoului românesc din Basarabia. Lecțiile, care ne-au dat atâtea cunoștințe noi, au fost sistematizate de Domnia Sa și astăzi apar ca o *Istorie a Basarabiei*. Basarabia în genere este săracă în literatură, care privește trecutul ei, și de aceea cu deosebită plăcere salutăm apariția cărții dlui I. Nistor. Se înțelege, că această operă interesantă pe lângă părțile ei pozitive, datorite competenței specialistului, nu poate să nu aibă neajunsuri, mai cu seamă că ea a fost creată în timpuri atât de grele. Tot ce a avut legătură cu Basarabia până la anul 1812, tot ce s'a petrecut pe terenul acestei provincii, până atunci este expus în lucrarea dlui I. Nistor, cu acea claritate și erudiție care sunt caracteristice lucrărilor Domniei Sale. Dl Nistor a dat cea mai completă istorie a Basarabiei (mai cu seamă în ce privește epoca până la 1812). Cu o rară competență Domnia Sa a adunat și sistematizat tot ce s-a publicat în privința Basarabiei.

Am contesta teoria dlui I. Nistor în ce privește Valul lui Traian, teorie care de altfel este susținută și de unii cercetători ruși, cum este generalul Kornilovici în lucrarea sa despre Bugeac.

Partea care privește Basarabia de la 1812 încoace are unele neajunsuri, deoarece din această epocă s-au tipărit foarte puține documente. Totuși dl Nistor utilizează aproape tot, ce a fost cunoscut până astăzi în această privință.

În ce privește revoluția de la 1917 și Unirea, aici dl I. Nistor, în lipsă de documente, care încă nu s-au publicat, pare a cădea în unele greșeli, atribuind unor factori negativi ai unirii și personajii puțin serioase ale evenimentelor mari, rolul pe care nu l-au avut. Bineînțeles, că aceasta nu micșorează valoarea lucrării dlui I. Nistor, scrisă atât de frumos, cu atâta dragoste pentru Basarabia, cu atâtea cunoștințe.

*Istoria Basarabiei* dlui I. Nistor trebuie să facă parte din biblioteca fiecărui basarabean în primul rând.

N.

„Școala Basarabiei, anul I, 1922, nr. 1-2, ianuarie-februarie”.

Deși autorul a preferat să rămână necunoscut, noi suntem gata să semnăm sub aceste pagini, fiindcă în marea lecție pe care Basarabia i-a dat-o Bucovinei și Bucovina i-a dat-o Basarabiei, un capitol foarte important a fost scris și-a fost îndeplinit de Ion Nistor.

# Ștefan Gonata - academicianul din Zberoaia

Iurie Colesnic

Prutul, în dreptul Zberoaiei, își poartă apele la vale întocmai cum și le purta cu sute de ani în urmă. Dealurile și văile au rămas aceleași și numai oamenii și casele lor s-au schimbat. Și dacă astăzi ar încerca să se întoarcă acasă stăpânul moșiei Zberoaia, nimeni nu l-ar mai recunoaște. L-au uitat cărțile, l-au uitat contemporanii, iar urmașii nu mai au de unde-l recunoaște.

Acea poezie a unui foarte bun poet basarabean, Vasile Lașcov, *Ostrovul*, m-a frapat de la prima lectură. Îmi părea scrisă despre unul dintre intelectualii noștri de odinioară, inspirată parcă din viața aceluia, care s-a chemat Ștefan Gonata. Dacă e să folosim expresia lui C. Stamati-Ciurea, academicianul Ștefan Gonata a și fost un *ostrov în imensul ocean al slavismului*.

*Legănat, sortit visării,  
Și de-a firii doruri plin,  
Ostrovul – copilul mării –  
Stă-n vârtejul cristalin.*

*Marea cuprindea duioasă  
Ostrovul din jur în jur,  
Îi cânta cântări voioasă  
Sub al cerului azur.*

*Candeațat, fierbând cu spumă,  
Împingând tot val cu val,  
I-aducea o perlă scumpă,  
Ori un roz, frumos coral.*

*Dar, nebună, dezmiardându-l  
Pe-al ei fiu neprețuit,  
Marea singură spălându-l  
Din iubire l-a strivit.*

Gheorghe Bezviconi în volumul II al cărții *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru* (București, 1943), scrie despre originea acestei familii următoarele: „Români din Zerma (Macedonia). Constantin Dimitrie, pribegit din Turcia, om de încredere al lui G. Balș, căminar, s-a căsătorit cu Ecaterina Ioan Gustea. Fiul său, Ștefan (1838-1896), moșier la Zberoaia, cărturar erudit, prieten al lui M. Kogălniceanu, membru onorar al Academiei Române, căsătorit cu Eliza G. Leonard. Fiul său, Gheorghe (1869-1928), fruntaș al vieții publice, secretar al nobilimii. Fără urmași”.

În câteva rânduri a fost bine comprimată o carte de vizită a unei familii. Fiecare reprezentant, luat în parte, poate servi drept erou pentru o schiță ori o nuvelă. Aici, însă, vreau să pun accentul pe soarta lui Ștefan Gonata.



S-a născut la 1 februarie 1838 la moșia tatălui, la Trifănești. Avea șase ani când a pierdut unul după altul trei frați, apoi a decedat și mama. Tatăl și-a dedicat viața de mai departe educării acestui vlăstar, care de la o vârstă destul de fragedă începuse să facă lecturi serioase din

autorii clasici. În 1856 absolvă liceul regional din Chișinău și pleacă la Odesa, la colegiul *Richelieu*, pe care-l părăsește din anul III. Studiază filozofia și viticultura la Paris.

Ștefan Gonata a amenajat pe moșia sa un sector experimental. A fost unul dintre acei care a adus și a aclimatizat în Basarabia vița-de-vie franceză. Se zice că vinurile obținute la moșia Zberoaia deveniseră vestite în acea vreme. Șt. Gonata a încercat să transplanteze în solul basarabean vița-de-vie americană, era în căutarea unui leac împotriva filoxerei, care ruina podgoriile basarabene.

### 13 | Aniversări culturale

A deschis la Zberoaia un spital, a organizat un muzeu. Avea o bibliotecă extraordinară. Colabora la câteva reviste agricole din Rusia, iar observațiile sale științifice le împărtășea cu savanți din România și din alte țări europene. Mihail Kogălniceanu întreține corespondență cu acest basarabean înțelept.

Activitatea științifică a lui Ștefan Gonata n-a trecut neobservată. La 29 de ani Academia Română îl alege membru de onoare.

Pe atunci nu prea era în tradiție să se vorbească despre aspirațiile naționale ale moldovenilor. Și se credea, mai bine zis, se făcea totul să se creadă, că ele nici n-ar exista. Deși trebuie să știm că grupări naționale moldovenești au existat sub forma unor cenecluri boierești în toți anii de ocupație. Țarismul interzisese publicațiile în limba băștinașilor, dar libera comunicare nu era în stare s-o interzică, mai ales la conacurile unor boieri cu mințile luminate care își dădeau bine seama de situația Basarabiei. (O dovadă în plus la cele spuse anterior e și acea Societate

moldovenească a nobililor basarabeni, înființată în 1905, sub egida unei asociații culturale).

Ștefan Gonata a făcut parte din ceneclul fraților Leonard, Pavel și Petre.

Ultimii ani de viață Ștefan Gonata i-a trăit în izolare, o boală cumplită i-a întunecat zilele. În chinurile acestei boli și-a dat foc manuscriselor și unor documente: ceea ce n-a ars atunci, a ars în timpul revoluției din 1917... Așa a dispărut de pe întinsul imaginarului ocean o insulă a inteligenței – Ștefan Gonata.

Decesul lui a fost fixat la 18 septembrie 1906 la Chișinău. Peste ani când s-a întocmit *Dicționarul membrilor Academiei Române*, printre primii membri a fost trecut și Ștefan Gonata. Iar în ediția semnată de Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. 1866-1999. Dicționar* (București, 1999), el este prezentat plenar cu biografie și fotografie, un singur lucru rămânând să-l mai facă contemporanii, să încerce să-i adune viața și opera într-o monografie.



Bibliografie:

1. *Figuri contemporane din Basarabia. Enciclopedie*, Chișinău, 1939.
2. Holban, Eugen. *Figuri basarabene*, Paris, 1990.
3. A.N.M., f. 727, inv. 2, dos. 77, p. 24.
4. Holban, Eugen. *Pentru restabilirea adevărului istoric*, Paris, 2002.”

A fost arestat în perioada când se părea că valul stalinismului începe să se stingă, bănuind că fiind basarabean dispune de informații sau de atitudini care nu convin regimului, a fost torturat și a murit în pușcărie. Nu știu dacă doar denumind o stradă

în Chișinău, ne-am făcut într-un fel datoria față de acest om. Viața lui este ca o lecție, o lecție grea în care perioadele bune se succed cu cele rele. Și el a știut să fie constant în atitudinile sale, nu rezervat, ci demn și bine intenționat.

Sunt convins că Ștefan Holban este figura noastră politică ce urmează a fi descoperită. Fiindcă este una să cunoaștem activitatea lui din perioada interbelică și cu totul altceva este să știm cum a acționat el pe timpul dominației comuniștilor în România.

Un spirit democratic al lui Ștefan Holban a făcut cea mai grea alegere între a trăi demn și între, pur și simplu, a trăi.

# Un om

Iurie Colesnic

## care și-a înfrânt destinul

*Este mareș să te gândești la datoria ta chiar atunci când ești nenorocit.*

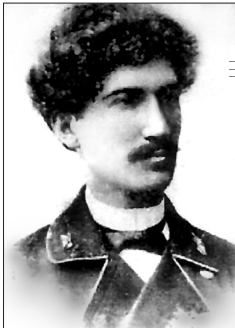
### Democrit

Fost membru al Sfatului Țării acest țăran din sudul Basarabiei și-a înscris numele în analele istoriei noastre grație nu numai activităților din anii 1917-1918, dar, în primul rând, din motivul unei profunde conștiințe românești care l-a călăuzit în cele mai complicate momente ale vieții.

A avut zeci de argumente să se considere obijduit, trecut cu vederea, brutalizat de autoritățile române, dar n-a făcut-o niciodată. Fiindcă el făcea o distincție profundă între noțiunile *România*, a fi român și pur și simplu *funcționarul statului român*.

În volumul *Generația Unirii* (Chișinău, 2004) am prezentat o biografie succintă a acestui fruntaș basarabean:

„MARE, Gheorghe (1.IX.1881, Slobozia Mare, jud. Ismail – 30.III.1962,?).



Român basarabean.  
Fiul lui Dimitrie Mare.

Studii: Școala de Viticultură din Chișinău.

Ocupația: Profesor la Școala de Agricultură – Purcari.

Participant la luptele Primului Război Mondial.

Membru al Partidului Naționalist-Democrat (PNM).

Membru al Societății de Cultură “Făclia”.

Comitetul ostășesc moldovenesc din Armata a 4-a rusă l-a ales deputat la Congresul Militarilor Moldoveni care și-a ținut lucrările în luna octombrie la Chișinău.

A fost ales deputat în Sfatul Țării din partea Comitetului Ostașilor Moldoveni de pe Frontul Român, a aderat la Frațiunea Blocul Moldovenesc.

Mandat validat de la 21.XI.1917 până la 27.XI.1918. A fost membru al comisiilor: Școlară, pentru întrebări (Interpelări), pentru Declarații și Statute, l-a Agrară.

La Chișinău a locuit pe str.Sfatul Țării (Meșcianskaia 7). Reședința permanentă a avut-o în județul Akkerman (Cetatea Albă), Școala de Agricultură – Purcari.

Chestionarul de membru al Sfatului Țării l-a completat pe data de 19.I.1918, fiind în etate de 36 ani.

La 27 martie 1918 a votat Unirea Basarabiei cu România. Deputat în primul Parlament al României Mari. A ocupat diverse posturi: membru al Consiliului de Administrație al Camerei Agricole din Ismail, președinte al Zemstvei din Cetatea Albă, director al Școlii de Agricultură din Purcari ș.a.

Distincții: *Steaua României* în grad de ofițer, *Coroana României* în grad de Comandor, *Ferdinand I* în grad de cavaler ș.a.

### Bibliografie:

1. Figuri contemporane din Basarabia: Enciclopedie–Chișinău, 1939.
2. A.N.M., f. 727, inv. 2, dos. 37, p. 71.
3. Ion Giantăc, *Gheorghe Mare gospodar și deputat*, Slobozia Mare, 1999.”

Dar o prezentare într-o formulă enciclopedică nu epuizează toate nuanțele biografice, ba chiar așa afirma cu toată certitudinea că le lipsește de aureola emoției, adică expunerea aproape statistică a datelor exclude momentele veritabile.

Cea mai importantă filă a vieții acestui personaj istoric chiar în viziunea lui se prezintă astfel:

*M-am născut în 1881 la 1 septembrie, în Basarabia, com. Slobozia Mare, județul Ismail. De origine sunt român basarabean. Străbunii mei din partea tatălui, au venit în Basarabia din Dobrogea vro sută de ani în urmă, iar tata mamei mele – părințele Piesco – au venit în Basarabia din Câmpulung românesc.*

*Tatăl meu este țăran plugar cu o mică gospodărie, însă care au agonisit-o prin muncă înverșunată de toate zilele și prin o viață trează și chibzuită. Tatăl meu au învățat puțină carte – au terminat școala din comună înainte de 1877 și au dorit ca copiii lui să învețe mai multă carte, cari ca să-i pot scri epistole în românește – dânsul nu știe rusește – m-au învățat a*

scri și ceti românește. După ce am terminat școala din comună, primul elev, tata s-au hotărât să mă dea la școala din Reni (gorodskoe ucilișce), pe care am terminat-o ca primul elev la vârsta de 15 ani și fiindcă nu eram mulțumit de învățătura câștigată, am dorit să merg înainte, însă la liceu nu puteam intra și nimene nu mă îndruma (de clasa I de liceu trecuse anii, de alte clase nu putea fi vorba căci nu eram pregătit la fel. Atunci m-am dus la o școală comercială la Ismail, pe care am terminat-o la vârsta de 18 ani. Tata au zis că e destul atâta carte și e timpul să... vin acasă să-i dau ajutor în gospodărie. Peste câțva timp am reușit să conving pe tata să-mi dea drumul la școală și am plecat cu puține parale – vro 30-40 ruble în buzunar – la Chișinău la Școala de Viticultură.

Paralele care le-am avut în vre 2 luni le-am cheltuit pe hrană și pe urmă am suferit foarte mare lipsă și mizerie neavând parale nici pentru pâine de toate zilele, iar tata nu putea să-mi trimită căci anu 1899 a fost mare secetă și câmpu nu au rodit de loc și pe de altă parte credea că dacă oi muntui paralele, atunci o să vin acasă, iar bunelu deși avea parale, însă el niciodată nu au fost de părere ca să merg și la altă școală decât de la sat, și pentru asta nu-mi trimetea. Dar nici cugetu meu nu-mi permitea să mă întorc acasă nereușind nimica și eram hotărât la oriși suferinți, îndurări însă să reușesc. Și în timp de un an de zile am dat examen (extern) de 5 clase școală reală cu limba franceză și germană; diploma de 5 clase reală îmi va da voie (a) intra la Școala de Viticultură. În 1904 am terminat această școală unul dintre primii elevi, făcând practică un an de zile la moșiile Ducelui Petre Trubețkoî din gubernia Herson și Tavrida, unde avea pese 250 des. de vie. Peste 2-3 săptămâni după ce am primit diploma de la școală de administrația acestei mi s-au propus mai multe posturi pentru slujbă însă în Rusia, iar nu în Basarabia. Un an și jumătate am stat fără slujbă, căci în acest timp mi s-au propus posturi în Crâmăia, Caucaz, Azia, Moscova, Ekaterinoslav etc., iar eu eram hotărât să nu primesc niciun post afară din Basarabia, orișicât de bun ar fi. Nu am vrut să trec Nistru, ce tot mă uitam spre Prut. Și numai 1906 am primit postu de profesor la Școala de Agricultură din comuna Purcari, jud. Cetatea-Albă, unde mă aflu și până astăzi, însă din mai 1918 sunt numit ca Directorul acestei școli. În 1915 la 1 oct. am fost luat în armata rusă, făcând slujba de soldat în cazarmele din Odesa în reg. 48 de rezervă, la 1 mai 1916 am mers la școala de ofițeri (Odesskoie voiennoe ucilișce) pe care am terminat foarte bine (starșii portupei iunker) în noiembrie 1916 am și fost trimis pe frontul român la Bacău, d'acolo la Tecuci la secția I de fortificație la care era atașat din partea Armatei Române dl general Panaitescu-Scârlad. În ziua de 25 decembrie 1916 comandantul secției general Novikov m-au luat pe mine ca să mergă în inspecție pe Siret la Movilenii de Sus, Movilenii de Jos și mai

multe puncte pe care le-am uitat. Armata germană se apropia de Siret. Totul era pregătit a fi aruncat în aer. Cum am ajuns înspre seară la Tecuci am și fost trimis la Bârlad. La Bârlad am făcut prima cunoștință cu Crigan Anton și pe urmă aproape nu era zi ca să nu ne întâlnim și împreună să lucrăm, făcându-ne iluzia prin martie-aprilie 1917, că revoluția rusă o să aducă oarecare bine pentru neamul moldovenesc din Basarabia, acest bine îl predicam prin școala și biserica românească, deși de multe ori, când am avut ocazia să vorbesc în familie f. prefect Vasiliu Grigore, Carp Orighen, profesor de liceu din Bârlad, Gh.Ghimuș etc., am arătat convingerea mea că Basarabia nu va mai fi a Rusiei, ci va fi una și nedespartită cu România.

Stând mai pe urmă la Roman împreună cu alți frați moldoveni am organizat comitetu moldovenesc de la care am fost delegat la Congresul de la Iași; Congresul de la Iași m-au delegat la Congresul din Chișinău din 21 octombrie 1917.

Orișunde s-au simțit lipsa și puterea mea mică, eu cu toată dragostea și iubirea de neam m-am silit să fiu de folos. Nimic nu e mai presus decât iubirea de neam și în sufletul meu de om mic, de și e pronumele Mare – am avut o mică scânteie de astfel, căci am primit postu de profesor la școală, iar nu administrator la vro moșie a udelelor(?) sau particulare, numai din dorința a fi de folos copiilor moldoveni. Astăzi îmi fac încă datoria către neam: timp de când am intrat în Sfatul Țării și până astăzi nu o dată am fost propus la moarte. Însă nici ruși, nici bulgari, nici alți străini nu au pus mâna pe mine, iar Armata Română prin ordinul (10 soldați din comp.7, reg. Mircea Vodă 32, în noaptea de 16 iunie 1919 m-au ridicat la miezul nopții din somn și m-au bătut cât au vrut și au avut ordin – dosarul despre asta se află la Curtea Marțială a Reg.32).

Înainte alipirii Basarabiei cu 2-3 zile la Patria -Mumă la o adunare a deputaților am propus fraților Basarabeni să-mi dea alt pronume, iar al meu să-l adaoge la România. Să trăiască România Mare și toți cetățenii mici ca s-o facă și mai Mare și mai puternică.

Fost deputat în Blocul Moldovenesc al Sfatului Țării – Gheorghe Mare.

Sept. 1919.

(Reprodus după original cu unele intervenții).

L-am cunoscut pe fiul lui Gheorghe Mare, Alexei, un distins bărbat care îndată ce a căzut regimul comunist din România a început să care ajutoare pentru basarabeni și în primul rând – cărți. O făcea cu atâta dăruire și sacrificiu, încât aveai senzația că parcă ar achita o datorie, parcă ar fi lucrat pentru doi. De fapt așa și era în realitate. El ca și cum simțea alături umărul tatălui și prin ei parcă ar fi fost alături întreaga suflare basarabeană...



# Eseu

## asupra evoluției referințelor virtuale

### și a serviciilor virtuale de referințe

Alexe Rău

1.

Înrădăcinat în limbajul biblioteconomiștilor contemporani de pretutindeni, ca rezultat al informatizării/internetizării bibliotecilor, cuvântul „virtual”, cu toate formele sale, a fost și rămâne a fi tălmăcit/înțeles/folosit în sensuri diferite. S-a vorbit și s-a scris mult despre virtualizarea bibliotecii. Sigur, punctul/unghiul acesta de vedere pare a fi mai mult al utilizatorului. Dominique Lahary a fost, se pare, primul care a atras atenția asupra faptului că această accepțiune este oarecum alogică. Or, biblioteca are totuși pereți, colecția numerizată se află într-un server concret instalat într-un loc concret, așa încât virtual parcă ar fi mai degrabă utilizatorul. Acesta este deci unghiul/punctul de vedere al bibliotecarului. Să se afle oare adevărul, ca de obicei, undeva la mijloc? Sau poate că înțelegerea acestei noțiuni nu poate fi altfel decât relativistă (în sens einsteinian)?

Dar ce se află la mijloc, între bibliotecar și utilizator? Probabil, ceea ce unul cere, iar celălalt oferă. La cererea utilizatorului, bibliotecarul prestează pentru acesta anumite servicii. Unele din ele, cum ar fi împrumutul unei cărți, nu poate avea loc dacă cei doi nu se află în contact direct în sediul instituției. Altele pot fi prestate de la distanță, adică și atunci când cei doi nu se află în contact direct, când nu se întâlnesc în sediul bibliotecii. Acestea din urmă ar putea fi numite virtuale, nu-i așa? Nu, pentru că oferirea unei informații prin telefon, de pildă, nu este definită ca serviciu virtual. Tot așa cum împrumutul interbibliotecar nu este nici el un serviciu virtual.

Așadar, lipsa contactului direct nu pare a fi un indiciu determinant. Atunci dar care sunt determinanțele virtualității?

În DEX, virtual înseamnă ceva posibil, care nu se produce încă în fapt. Adică, este și nu este. Dicționarul Oxford ne dă indicii mai comprehensibile: virtual e ceva care există, dar încă nu a fost definit; virtual este, apoi, tratat ca o realitate legată de computer: ceva care nu există fizic, dar care, prin acțiunea software-ului, poate fi făcut să se vadă; în fine, virtual înseamnă nearly, almost, adică ceva care aproape că este, mai-mai să fie... Cu chiu, cu vai, putem alege din cele arătate până aici două determinante ale virtualului mai potrivite pentru biblioteconomie: lipsa contactului fizic și realitatea legată de computer. Acum putem deja exclude din numărul „candidaților” la virtual împrumutul interbibliotecar, referințele telefonice și alte servicii care nu sunt computerizate. De exemplu, poate fi virtuală o referință informațională sau bibliografică executată cu ajutorul ordinatului și trimisă solicitantului prin Internet. Adică, apare aici și un al treilea determinant, cel al tehnologiei Internet. Totuși, nu avem încă o certitudine deplină. Or, ce înseamnă contact fizic? Acțiunea materiei asupra simțurilor. Înseamnă, pe lângă contactul palpabil, a vedea, a auzi etc. Oare referințele executate pe viu, în mediul audio-video, de exemplu, exclud acțiunea asupra simțurilor noastre? Și apoi, iată că și împrumutul interbibliotecar începe să fie computerizat, tot așa cum este computerizată și comunicarea telefonică. Și atunci

nu avem altceva de făcut decât să ne întrebăm de iznoavă: ce înseamnă virtual în biblioteconomia contemporană? Nu cumva însuși cuvântul „virtual” este ceva care este și nu este, care este intuit, dar nu poate fi definit cu claritate?

## 2.

O posibilitate de a încerca să deslușim virtualul ne-o oferă, așa cum ne prevenea Heidegger, mai mult ontologicul decât onticul. Iar ontologia virtualității biblioteconomice își are sorginea în arealul american. Spre deosebire de bibliotecile europene, care au fost și rămân în mare parte orientate în primul rând spre completarea fondurilor, bibliotecile americane au avut și au drept misiune principală dezvoltarea serviciilor. Iar serviciile de bază la ei sunt cele de referințe, așa încât anume ele au fost solul pe care a încolțit și apoi a evoluat fulminant virtualitatea. Probabil că anume din cauza acestor diferențe dintre noi și ei nouă ne vine greu să găsim logica virtualului în domeniul nostru: când auzim de virtual, noi avem în minte, inconștient, în primul rând colecțiile bibliotecii, deci componenta cea mai nevirtuală a conceptului de bibliotecă. Și cum logica nu e de acord cu o astfel de înțelegere, noi ne supărăm pe intelect și chemăm în ajutor fantezia, metafora, rugându-le să facă o faptă herculeană – să dea la o parte niște pereți...

În biblioteconomia americană se recurge frecvent doar la expresiile „referințe virtuale”, „servicii virtuale de referințe” și „utilizatori virtuali”. Probabil că ultima este superfluă, căci, la celălalt capăt, utilizatorii ar putea spune că virtuali sunt bibliotecarii. Dar dacă am recurs la abordarea ontologică, trebuie să acceptăm lucrurile așa cum au fost și sunt. Într-un document conceptual și de reglementare programatic intitulat „Guidelines for implementing and maintaining virtual reference services” (Principii directe privind organizarea și funcționarea serviciilor virtuale de referințe), adoptat în 2004, citim: „Acum resursele bibliotecii pot fi accesibile și pentru acei care nu sunt prezenți fizic în ea. Pentru ca utilizatorul să poată accede la bibliotecă prin computerul său, multe biblioteci și asociații de biblioteci extind spectrul serviciilor informațional-bibliografice, incluzând în structura lor serviciul virtual de referințe”. Tot acolo găsim și definiția acestui serviciu: „*Serviciul virtual de referințe este un serviciu de referințe (informațional-bibliografic - n.n.) care funcționează în baza tehnologiilor electronice, de regulă în regim temporal real. Clientela utilizează computerele și tehnologiile Internet pentru a interacționa cu personalul serviciului fără a intra cu el în contact fizic (direct - n.n.)*”. În continuare însă, suntem atenționați că, deși în activitatea serviciului virtual sunt folosite uzual resurse accesibile pe viu, în timp real, recurgerea la ele în timpul căutării răspunsului la întrebarea utilizatorului nu constituie o referință virtuală. De asemenea, nu

au nimic comun cu referințele virtuale comunicarea cu personalul serviciului prin telefon, fax, comunicarea interpersonală și prin poșta tradițională care însoțesc, uneori, întrebarea (cererea) virtuală. La fel, este pusă în evidență deosebirea dintre referința virtuală și forumurile, și conferințele Internet de firmă, profesionale și tematice. Iar deosebirea dintre referința virtuală și consultația virtuală e ca aceea dintre un centru de informație juridică existent într-o bibliotecă și un birou (serviciu) de consultații juridice.

Atunci ce este aceea o referință virtuală? Referința virtuală este răspunsul bibliotecarului la întrebarea utilizatorului virtual realizat cu ajutorul tehnologiilor electronice, fără existența unui contact fizic între solicitant și ofertant. Tipologia acestor întrebări și răspunsuri este aceasta: referințe bibliografice (de adresă), factografice și tematice. Vom vedea mai încolo că și faimoasele baze de cunoștințe, atribuite așa-numitei societăți a cunoașterii, sunt, la americani, nu altceva decât niște arhive electronice de răspunsuri la întrebările utilizatorilor virtuali, deci sunt mai vechi decât felul de societate spre care, zice-se, suntem în trecere.

## 3.

Pe lângă sus-menționata tipologie conținutală a referințelor virtuale, există și una formală. Cele mai răspândite forme de servicii informațional-bibliografice virtuale sunt:

- referințele prin poșta electronică (e-mail reference);
- formele de rețea (web forms);
- referințele „la taifas” (chat reference, e-taifas);
- centrul de contact în rețea (web contact center);
- conferințele video (video conferencing);
- VoIP (Voice over Internet Protocol - voci peste Internet).

**Referințele virtuale prin e-mail** au început a fi aplicate în anii '80 ai sec. XX. Bibliotecile medicale și tehnice din S.U.A. au început atunci experimentele lor cu poșta electronică, cu mult înainte de perceperea Internetului ca pe un mijloc de informare în masă. Un pic mai târziu, această formă de referințe a fost preluată de bibliotecile universitare și publice, apoi de cele specializate. Sigur că la început activitatea aceasta era una episodică și ocazională. Cu timpul însă majoritatea bibliotecilor occidentale au creat pe web-site-urile lor un compartiment intitulat „Ask Librarian” (așa sunt intitulate serviciile virtuale de referințe care, în calitate de răspuns la întrebările utilizatorilor le oferă acestora diferite feluri de informații: bibliografice, factografice, tematice, comunitare, precum și trimiteri la sursele de informații amplasate în rețea. Utilizatorii trimit întrebările lor direct pe adresa electronică indicată. Răspunsurile pot

fi expediate pe adresa electronică a solicitanților sau expuse pe pagina web a serviciului virtual de referințe (SVR). Ultima modalitate este caracteristică mai mult bibliotecilor din Est. Bibliotecile din Vest se limitează la poșta electronică, această alegere fiind dictată de tradiționala orientare a occidentalilor spre asigurarea confidențialității întrebărilor și răspunsurilor.

Punctul slab al acestei forme de referințe virtuale constă în faptul că întrebările utilizatorilor nu sunt structurate, ceea ce îngreunează sortarea (clasificarea) lor și alegerea surselor pentru răspunsuri. Avantajul ei rezidă în simplitatea tehnologică a interacțiunii utilizatorului cu operatorul, precum și în faptul că acesta din urmă dispune de timp suficient pentru pregătirea minuțioasă a răspunsului. Specialiștii ne atenționează însă că dacă avem de a face cu comunicarea prin e-mail între administrația site-ului bibliotecii și utilizatorii ei fără să fie vorba despre vreo solicitare (întrebare), aceasta nu reprezintă un serviciu virtual de referințe.

**Formele de rețea** au apărut în rezultatul reacționării bibliotecarilor la problemele ce apar în cadrul referințelor e-mail, în special aceea legată de lipsa de structurare a întrebărilor. Aceștia au propus să fie puse în uz forme web compuse din câteva rubrici (câmpuri), care să fie completate de utilizatorii înșiși. Astfel, solicitările vin pe adresa electronică deja structurate. Unele biblioteci recurg la forme simple, cu doar câteva câmpuri. Altele au preferat forme mai detaliate, dar s-au ciocnit de realitatea că utilizatorilor nu le este pe plac completarea unor forme mari, pe care ei le consideră inutile.

Într-o variantă simplă, utilizatorul completează, la computerul de la domiciliu sau la un PC din vreun centru de acces public, de obicei, două câmpuri (textul întrebării și adresa e-mail pe care să-i fie trimis răspunsul) și expediază solicitarea sa pe adresa electronică a operatorului, prin care îi vine apoi răspunsul. Într-o altă variantă, forma completată de utilizator este publicată pe site-ul bibliotecii. Răspunsul este sau trimis utilizatorului pe adresa electronică a acestuia, sau se publică, imediat ce a fost elaborat, pe același site, împreună cu întrebarea. Alături se ține în mod automat arhiva întrebărilor și răspunsurilor, care servește atât ca bază de studiere a cererii, cât și ca mijloc de reducere a fluxului de întrebări din contul răspunsurilor deja existente.

Dezavantajul acestei forme constă în insuficiența legăturii interactive cu utilizatorul în timpul elaborării răspunsului, fapt care îl obligă pe operator să pregătească răspunsuri „cu rezervă”, adică în mai multe variante, pentru a anticipa cazurile când întrebările ar putea fi înțelese de operator în alt sens decât cel la care s-a gândit solicitantul.

Avantajul ei este dispunerea de o anumită rezervă de timp.

Adeseori pe astfel de site-uri se conține rubrica FAQ (Frequently Asked Questions - Întrebări frecvente).

**Referințele „la taifas” (chat reference)** sau, cum li se mai zice, referințele în regim temporal real, referințele „pe viu” (live reference) au apărut pe piața serviciilor prestate de biblioteci în anii '90 ai secolului trecut, desigur tot în S.U.A., pentru că ele presupun canale performante de acces la Internet. Aplicarea programelor din clasa Chat le-a permis pentru prima dată bibliotecilor să pună la punct legătura sincronă cu utilizatorii în timpul servirii virtuale, fiind depășite astfel deficiențele comunicării prin poșta electronică. Mai mult, bibliotecile, cum spun specialiștii comentatori, au reușit să-și ocupe **nișa** proprie în așa-zisa cultură chat. Să reținem acest cuvânt: de atunci, când e vorba de strategia de autoconservare a institutului de bibliotecă, se recurge la această expresie – **a găsi și a ocupa într-un spațiu (informațional, de ex. ), mediu, sistem etc. nișa proprie.**

Taifasul (chatul) este, precum lesne se poate subînțelege, un dialog. În cadrul referințelor de acest fel e nevoie să existe un **protocol** (succesiunea întrebărilor utilizatorului și a răspunsurilor operatorului fixată pe file), un **moderator** (reprezentantul sistemului de schimb de informații, fie el carte de oaspeți, forum sau chat), care are înputernicirea de a face (sau nu) informația introdusă de un utilizator accesibilă pentru ceilalți, o **distribuție a rolurilor** (cel care întreabă și cel care răspunde, utilizatorul și operatorul, patronul și bibliotecarul serviciului virtual). E de remarcat că bibliotecile au conferit acestei forme un specific aparte, chatul devenind, sub impactul lor, un fel de **internet pageing** bilateral. E clar că în timpul dialogului cu utilizatorul, bibliotecarul îl „descoase” pe acesta, aflând mai multe detalii relative la întrebarea adresată, dar și la viața și activitatea lui, astfel încât serviciu virtual de referințe devine și unul de asistență socială.

Părțile slabe ale chatului sunt: capacitatea de trafic a operatorului este limitată; nu se ține o arhivă a întrebărilor și răspunsurilor; este extrem de dificil să răspunzi la întrebările legate de cercetarea științifică și este imposibil să-i trimiți utilizatorului date statistice, tabele și ilustrații; programul e-taifasului nu poate fi unul non-stop; există restricții în ceea ce privește zona de reședință a utilizatorilor.

**Centrul de contact în rețea** (web contact center) e o formă de servire virtuală rezultată din aplicarea unor software-uri de rețea destinate inițial comerțului electronic (e-commerce), care le-au permis bibliotecilor să utilizeze în servirea virtuală și poșta electronică, și e-taifasul, și formele web, în funcție de scopuri. Ea conține un set de instrumente pentru asigurarea diversității comunicării cu utilizatorul: împingerea paginii (pagepushing), însoțirea/anexarea (escorting), consultarea în comun (co-browsing), transmiterea file-ului (file transfer). La aceste funcții

se mai adaugă controlul curent (monitoring), răspunsuri în colaborare (cooperative answering) și rapoartele statistice. În prezent această tehnologie este completată cu module de comunicare interactivă.

**Conferințele video** (video conferencing) au început să fie testate în bibliotecile americane pe la mijlocul anilor '90. Era vorba, de fapt, de niște duplexuri între biblioteci, de obicei din orașe diferite. Utilizatorii participanți puteau obține informații din biblioteca de „la capătul firului”, care, în virtutea profilului său ori a dispunerii de surse de informații specifice, putea satisface întrebările rămase fără răspuns „acasă”. S-au încercat și ceea ce la noi s-ar numi conferințe de cititori, cu implicarea utilizatorilor din mai multe biblioteci, sau întâlniri ale unui autor cu cititorii din câteva instituții bibliotecare. Forma aceasta nu a prea prins, ea a rămas un fenomen oarecum insular din cauza scumpetei aparatului și a canalelor de comunicație multimedia, dar și a slabei dorințe a utilizatorilor de a lua parte la aceste acțiuni și de a le recunoaște utilitatea.

**VoIP-ul** (Voice over Internet Protocol) e un sistem care asigură comunicarea orală în regim temporal real în baza transmiterii vocii (vorbirii) prin rețea în conformitate cu Protocolul Internet. E o tehnologie care vine să înlocuiască chatul, care este considerat ca o formă de tranziție spre modalități „mai omeștești” de comunicare între colaboratorul serviciului de informații virtuale (intermediarul) și consumatorii de informație (clientela). Începutul acestei direcții de dezvoltare a SVR l-au pus experimentele cu folosirea paralelă a două linii de telefon sau a două canale Internet de mare viteză. Avându-le la dispoziție, poți, folosind cablul sau o linie numerică de comunicație accesibilă în bază de abonament (Digital Subscriber Line - DSL), să vorbești cu clientul prin telefon și, concomitent, să consulți împreună cu el paginile Web din Internet. În lipsa unei a doua linii telefonice, se poate recurge la varianta utilizării protocolului VoIP: în timpul ședinței de comunicare, operatorul și utilizatorul pot să consulte împreună resursele Internet și să-și vorbească unul altuia folosind căști conectate nemijlocit la PC-urile lor sau un microfon interconectat și niște coloane acustice. Sigur, această formă de referințe virtuale impune, implicit, dispunerea de echipament, de aparataj suplimentar, din care cauză ea nu se bucură încă de o răspândire largă. Însă experții îi hărăzesc un viitor mare, pentru că ea, consideră ei, va îmbunătăți substanțial comunicarea prin Internet. Mulți utilizatori, precum se presupune, vor fi bucuroși să se elibereze de nevoia de a culege textele întrebărilor cu ajutorul tastaturii.

#### 4.

Referințele virtuale nu doar se bazează pe tehnologiile Internet. Ele au apărut pe piața serviciilor și din intenția de a-i ajuta pe navigatorii în Internet să găsească informația de care aceștia au nevoie,

să afle răspunsul la întrebările care îi frământă. Revista *American Libraries* publica, spre sfârșitul sec. XX, un grupaj de materiale din care reieșea că Internetul, pe măsură ce încorporează noi și noi masive de informație, devine aidoma unui ocean care înghite apele ce se revarsă în el, acestea încetându-și de fapt ființarea. El devine tot mai mult asemănător cu o inimaginabil de mare pată albă, în care informația, de fapt, este mai mult ascunsă decât pusă la dispoziție. Și pentru a depăși această situație critică, e nevoie ca fiecare să fie bine instruit ca navigator. Iar navigarea în Internet să fie abordată ca una din artele fără de care existența umană, în condițiile globalizării, devine una de calitate inferioară, incertă, alarmantă. Studiarea Internetului ocupă aproape nouăzeci la sută din timpul rezervat, în școlile de biblioteconomie din America, pregătirii informaționale a viitorilor bibliotecari. Instruirea aceasta este, de fapt, una fără de sfârșit, ea continuă și după absolvire, toată viața.

Apoi, e de remarcat și ideologia bibliotecilor americane în ceea ce privește conceperea și organizarea servirii virtuale a cetățenilor. Am arătat deja, ceva mai sus, că referință virtuală înseamnă pentru ei răspunsul la o întrebare adresată de utilizator cu ajutorul tehnologiilor Internet. Dar cum înțeleg ei natura unei întrebări? Pentru ei, întrebarea înseamnă o necesitate informațională articulată, care este, la rândul-i, reflectarea unei nevoi vitale. Prin urmare, serviciul de referințe exprimă disponibilitatea, hotărârea de a găsi răspunsuri la întrebările utilizatorilor, adică de a satisface nevoile, necesitățile vitale ale acestora.

Afară de asta, pentru a înțelege mai bine ce înseamnă pentru americani aceste referințe, trebuie să știm că ele se circumscriu unor tradiții patriotice și umaniste specifice S.U.A. Este bine cunoscută disponibilitatea societății americane de a participa la diferite acțiuni de caritate, de a acorda sprijin instituțiilor sociale, inclusiv, ba chiar mai ales, bibliotecilor. Pe tradiția participării voluntarilor s-au sprijinit cele mai de seamă inițiative, acțiuni, proiecte și programe ale bibliotecilor. Serviciile virtuale de referințe nu doar au fost sprijinite, ele sunt chiar, în mare, opera voluntarilor. În majoritatea cazurilor, anume ei sunt aceia care stau de gardă în SVR și răspund la întrebările locuitorilor. Nu e mai puțin important și faptul că bibliotecile americane dispun din plin de cel mai important element al SVR – numeroșii utilizatori formați în spiritul american în care informația este un mod de viață și condiția primordială a existenței, un element asigurator de ființare, precum sunt apa, aerul, hrana, dragostea și jocul. Unde mai pui că și guvernarea la americani este una care își întemeiază politica pe accesul liber al populației la informația publică – să nu uităm că primele biblioteci americane au apărut ca instituții menite să pregătească pentru democrația americană alegători și cetățeni docti, calificați, bine informați.

În afara acestei ontologii, referințele virtuale nu pot fi percepute și înțelese în natura lor esențială. Tot așa cum, fără determinantele, premisele și teologia originare ale lor, ele nu pot fi decât niște copii aproximative de pe original, susceptibile de kitsch-izare, de artificializare.

## 5.

Formele de realizare a referințelor virtuale descrise în p. 3 pot fi utilizate în mod separat sau combinate, integrate. Există, pe lângă formele tehnologice, și câteva forme organizatorice ale servirii informaționale virtuale:

- SVR independente (individuale);
- SVR de tranziție și mixte (hybrid);
- SVR corporative specializate și ramurale;
- SVR corporative teritoriale: locale (orășenești, municipale, raionale), statale, naționale, continentale, intercontinentale;
- SVR globale;
- Biblioteci-metaforă.

Odată cu avansarea formelor de organizare, crește complexitatea suportului tehnologic al serviciilor virtuale.

## 6.

**SVR independente** țin de faza incipientă a evoluției referințelor virtuale, când acestea erau ca o completare la serviciile de referințe tradiționale și când fiecare bibliotecă își organiza această activitate de sine stătător. Însă apariția tipurilor noi nu a condus la eliminarea acestei forme: în funcție de nivelul de finanțare, specificul fondurilor, experiența acumulată etc., bibliotecile o mai pot alege și astăzi.

Un exemplu tipic de SVR independent îl constituie serviciul gen AskUs!, inițiat și întreținut într-un șir de biblioteci. Iată cum este conceput el în biblioteca centrală din or. Tulsa (statul Oklahoma). Pe pagina web a instituției (<http://www.tulsalibrary.org/askus>) se atrage atenția asupra faptului că răspunsul la o întrebare se elaborează în termen de până la o oră. Serviciul funcționează de la ora 9 la 21 în zilele lucrătoare, sâmbăta de la 9 la 17, iar duminica de la 13 la 17. Pe site este amplasată o formă aparte de solicitare, care conține următoarele câmpuri:

- numărul cartei de utilizator (servirea este deci personalizată, iar cartela e documentul care îți dă dreptul să soliciți răspunsuri la întrebări);
- subiectul întrebării;
- termenul limită până la care utilizatorul are nevoie de răspuns (rubrica aceasta are și rostul de a-l ajuta pe bibliotecar să stabilească prioritățile și să-și ordoneze activitatea).

Pentru a evita suprasolicitarea personalului, imediat ce intră pe pagina SVR, utilizatorului i se

propun (prin trimiteri, sugestii, linkuri) mai întâi surse de căutare independentă. În plus, pe paginile principale ale site-ului mai sunt amplasate:

- forma pentru căutarea independentă în catalogul electronic al bibliotecii;
- forma pentru căutare independentă pe site-ul bibliotecii (search);
- trimiterea la compartimentul Research Tools (instrumentariu de cercetare), care conține și surse pentru căutarea de sine stătătoare, inclusiv resursele întreținute de personalul bibliotecii și accesibile în regim online: Fast Facts Data Base (Baza de date factografice operative – frecvent solicitată), Tulsa Organisations and Services (Organizațiile și serviciile Tulsei – adrese și date), What Do I Read Next (ce să citesc pe viitor – un fel de bibliografie de recomandare, numerizată), ORC (Online Research Center – un ghid-rubricator al organizațiilor, îndreptarelor, publicațiilor periodice și al resurselor Internet) și ORS (Online Reference Sources – acces non-stop la reviste și materiale de referințe numerice).

Precum se vede, se face tot posibilul ca utilizatorul să poată găsi, cel puțin să încerce să găsească de unul singur, fără implicarea specială a personalului, răspunsuri la întrebările care îl interesează.

Avem de a face aici cu un model simplu, primar, când la formele tradiționale de servire informațională prin telefon și fax se adaugă referințele prin e-mail.

Un exemplu relevant de **SVR de tranziție** ar fi serviciul AskNow! al bibliotecii publice a orașului Appleton (<http://www.apl.org/ask/>). Prin tranziție se subînțelege, în acest context, trecerea de la formele independente la cele corporative. E vorba, în cazul acestei biblioteci, de o îmbinare a serviciilor pe care Appleton Publik Library le prestează în mod independent cu acelea oferite de proiectul corporativ al bibliotecilor din statul Wisconsin (AskWisconsin), la care ea a aderat. Astfel, avem la Appleton un proiect cu componente atât individuale, cât și corporative. Aderarea la corporație a favorizat achiziționarea unui pachet de programe mult mai performant decât cel de la Tulsa, în calitate de provider producându-se aici OCLC (fiecare bibliotecă membră a corporației participând cu o cotă parte la achitarea plății), așa încât întrebările circulă de la utilizator la operator și viceversa printr-un nod central – Question Point.

În cadrul acestui proiect, asistat de personalul a 19 biblioteci din stat, utilizatorilor li se oferă referințe de tip e-taifas. Bibliotecile împart între ele timpul în care să se afle la servire online. Chatul funcționează lunile și marțile de la 16.00 la 21.00. În restul timpului utilizatorii recurg la poșta electronică.

În calitate de proiect individual biblioteca aceasta pune la dispoziția clientelei serviciul poștal de informații (Ask a Librarian. E-mail Reference Service). Întrebarea, introdusă în forma amplasată pe pagina

web, este retransmisă bibliotecarului prin poșta electronică.

Pe aceeași pagină web, alături de linkul trimițător la Serviciul de referințe, se face trimitere la **QuickRef** (un fel de bistrou informațional), la catalogul resurselor Internet etc.

Partea slabă a acestui proiect este suprasolicitarea personalului.

Un exemplu crestomatic de **SVR mixt (hybrid)** este serviciul Ask the question al bibliotecii publice din Seattle (statul Washington) ([http://www.spl.org/default.asp?pageID=help\\_ask](http://www.spl.org/default.asp?pageID=help_ask)). Pe site-ul ei este indicată, printre modalitățile de adresare a solicitărilor, și formula „a-l întreba personal pe colaboratorul bibliotecii”, ceea ce înseamnă că aici servirea virtuală, inclusiv chatul, este percepută ca unul din felurile uzuale de servire, de rând cu servirea în timpul întrevederii tete-à-tete sau prin telefon. Proiectul acesta poate fi considerat și unul de tranziție, deoarece biblioteca recurge și la referințele disponibile în cadrul consorțiului informațional local.

## 7.

Predominante la ora actuală sunt **SVR corporative**. Imperativul cooperării este unul din motoarele societății informaționale, una din cauzele principale ale declanșării lui fiind caracterul limitat al resurselor (financiare, materiale, informaționale, umane etc.). În domeniul referințelor virtuale, imperativul acesta capătă și sensul de a face lucruri mai calitative fără a suporta cheltuieli mai mari decât cele prevăzute în bugetul obișnuit. A face lucruri mari cu mijloace puține, vorba lui Ștefan cel Mare.

Trebuie să remarcăm faptul că scopul creării SVR este nu acela de a sluji unor scopuri supreme abstracte, ci satisfacerea necesităților informaționale concrete ale unor cetățeni concreți. Alături de lărgirea evidentă a auditoriului total al utilizatorilor, bibliotecile tind să îmbunătățească continuu calitatea servirii lor. Iar în contextul serviciilor informaționale virtuale, acest scop poate fi atins în primul rând prin mărirea bugetului de timp alocat pentru elaborarea răspunsurilor la întrebări, precum și prin extinderea programului de funcționare a SVR, idealul fiind, în acest din urmă aspect, regimul non-stop. Cum pot fi realizate aceste obiective? În primul rând prin mărirea numărului de colaboratori însărcinați cu pregătirea referințelor. Și cum într-o bibliotecă izolată lucrul acesta este, practic, irealizabil (căci colaboratorii ei sunt deja suprasolicitați), se recurge la cooperarea cu alte biblioteci. Forma corporativă de organizare a serviciilor virtuale permite: 1) împărțirea între bibliotecile participante a domeniilor de elaborare a referințelor; 2) elaborarea și punerea în aplicare a unui orar prin care să se distribuie între bibliotecile participante timpul de comunicare online cu utilizatorii, astfel încât servi-

ciul să funcționeze în regim 24/7; 3) delegarea din partea fiecărei biblioteci a celor mai buni specialiști. Crescând numărul colaboratorilor implicați în SVR, fiecare din ei se poate specializa, în cadrul corporației, într-un domeniu de cunoștințe, în care să devină cel mai bun.

Un factor important la crearea serviciilor corporative este acela al confortabilității. De aceea accesul la sistemul unic al SVR se poate asigura, în primul rând, prin intrarea unificată situată pe site-ul proiectului (pe site-urile bibliotecilor participante se dau doar trimiteri la site-ul corporației și materiale informaționale și publicitare despre proiect). A doua variantă ar fi accesul nemijlocit de pe site-urile bibliotecilor participante (formele cu întrebări și răspunsuri fie se publică pe aceste site-uri, fie sunt accesibile în regim de e-taifas). În ambele cazuri, servirea este realizată, tehnic, de către personalul unic al sistemului unic, de la baza comună de întrebări și răspunsuri.

Foarte important în crearea SVR corporative este factorul economico-financiar. De regulă, bugetul corporațiilor se consolidează din mijloacele tuturor bibliotecilor participante. Și întrucât multe genuri de cheltuieli sunt convențional constante și permanente, utilizarea mijloacelor financiare devine mult mai eficientă în raport cu interesele utilizatorului final. În plus, asigurarea logistică și de alt gen a corporației fiind comună, se pot achiziționa, prin cooperare de mijloace, produse scumpe și performante fără a pune la încercare bugetele individuale ale bibliotecilor membre. La bugetul comun se adaugă și mijloacele obținute prin granturi, la oferirea acestora dându-se prioritate, de obicei, proiectelor corporative, indiferent dacă finanțările aceste vin din partea organismelor statale sau din sectorul privat. Mijloacele financiare suplimentare obținute de corporație se împart între bibliotecile participante proporțional cu contribuția fiecăreia, avantajate fiind acelea care delegă pentru participarea la SVR personalul cel mai calificat și pun la dispoziție cele mai interesante tehnologii.

Felurile cele mai răspândite de asociere a bibliotecilor în proiecte de referințe virtuale sunt: **asociațiile, consorțiile, cooperatiile, corporațiile**.

## 8.

La capitolul **SVR corporative specializate** îmi este la îndemână exemplul cu **Virtual Reference Desk (VRD)** (Punctul virtual de referințe) <http://www.vrd.org/about.shtml>, susținut de Ministerul Educației al S.U.A., de către Educational Resources Information Center (ERIC) și de un șir de alte organizații. Scopul principal al proiectului VRD a fost crearea unei rețele comune și a unui consorțiu al serviciilor AskA, orientat la servirea în regim întrebare-răspuns a unui cerc îngust de utilizatori denumit convențional K-12. Din el fac parte elevii din clasele superioare ale școlilor de cultură generală, învățătorii, părinții,

bibliotecarii școlari și administrațiile instituțiilor medii de învățământ. În prezent la acest proiect participă 130 de biblioteci. Cererile sunt executate atât de bibliotecari, cât și de profesori universitari. Sunt elaborate peste 200 de referințe pe săptămână. Întrebările sunt arhivate pentru a fi supuse unei analize ulterioare. Se selectează întrebările care se repetă, pentru a forma blocul FAG (Frequently Asked Questions – Întrebări frecvente).

De numele acestui SVR e legat începutul adevăratei standardizări a serviciilor virtuale de referințe. Dat fiind faptul că la elaborarea referințelor VRD participă persoane foarte diferite ca nivel de calificare profesională, a apărut necesitatea elaborării principiilor de interacțiune organizatorică și tehnologică. Așa se face că în 1997 în cadrul VRD a fost stabilit un set de caracteristici calitative pentru serviciile de tipul AskA, care mai apoi a fost adoptat ca pachet de standarde pentru organizațiile incluse în rețeaua corporativă VRD. La baza standardelor, care definesc câteva nivele de participare la servirea corporativă și permit coordonarea activității serviciilor de diferite tipuri, sunt așezați 11 parametri ai calității.

Elaborarea și evaluarea parametrilor și a standardelor calității referințelor electronice au devenit obiectul unor cercetări, finanțate parțial de OCLC și de Federația Bibliotecilor Electronice din S.U.A.

Sunt elaborate și standarde speciale care reglementează aspectele tehnologice ale serviciilor electronice de referințe. Ele conțin specificări referitoare la redarea (prezentarea), distribuirea și conservarea datelor obținute din tranzacții de referințe electronice (de exemplu, în cadrul schimbului de date în regim „întrebare-răspuns”).

Au fost adoptate standarde organizaționale care stipulează că membre ale consorțiului pot deveni doar SVR care au atins un nivel calitativ corespunzător parametrilor în vigoare.

Există două categorii principale de standarde: cele referitoare la interacțiunea cu utilizatorii și cele ce vizează administrarea serviciilor.

În cadrul fiecărei categorii s-au constituit trei nivele de standarde: 1) cerințele de bază vizavi de calitatea de a fi membru al consorțiului; 2) corespunderea activității curente cu parametrii stabiliți; 3) nivelul optimal spre care trebuie să tindă membrii consorțiului.

Pentru a ne crea o impresie despre cum arată conținutul acestor standarde, să spicuiim câte ceva din standardul de categoria întâia, nivel doi, care se referă la parametrii de corespundere. Acești parametri sunt formulați precum urmează:

- interacțiunea cu utilizatorii trebuie să fie asigurată prin utilizarea formelor web;
- informația despre serviciul electronic de referințe trebuie să fie amplasată pe site și să fie realizată în cheie concret-intuitivă, elocventă;

- accesul trebuie să fie asigurat atât pentru auditoriul anglofon, cât și pentru utilizatorii care nu posedă limba engleză;

- servirea trebuie să fie organizată ținându-se cont la maximum și de necesitățile informaționale ale invalizilor;

- 10-50 % din cerințe (întrebări) trebuie să fie executate maximum în decurs de 48 de ore;

- înștiințarea utilizatorilor despre cazurile când cerințele lor nu pot fi executate se va face în termen de 2-5 zile;

- este obligatorie existența în forma web a unui câmp în care utilizatorul să poată exprima rugămintea sa privind executarea urgentă a cerinței;

- trebuie să fie prevăzută posibilitatea folosirii e-mailului în scopul precizării întrebării, prin schimbul de mesaje între expertul-executant și utilizator;

- ș.a.m.d.

Sistemul de standarde elaborat în cadrul VRD stă la baza activității SVR din S.U.A. și din alte țări.

Unul din scopurile înființării VRD a fost crearea unei baze experimentale partajate de date „Întrebări și răspunsuri”, formarea căreia a fost posibilă grație amplasării în mediul web a arhivelor de tranzacții gen AskA. Baza, definită de proiectanți ca Knowledge Base, este alcătuită din următoarele module: Interfața de căutare a informației, rubricatorul ierarhic de materii, modulul indexării și redactării partajate și modulul dublării prin oglindire și al arhivării.

Un exemplu de **SVR corporativ ramural** este serviciul Night OWL (cucuveaua de noapte) din statul Carolina de Nord, întreținut de trei biblioteci universitare. Proiectul a fost lansat la sfârșitul lui 2003. Specificul proiectului: până la ora 21 studenții sunt serviți de serviciile de referințe din universitățile lor, iar de la 21.00 la 24.00, de duminică până joi, se află „pe post” „Cucuveaua”.

Dar cele mai răspândite forme de **SVR corporative** sunt cele **teritoriale**. În S.U.A., de exemplu, sunt create peste șaiszeci de corporații teritoriale. De obicei, bibliotecile, mai ales cele publice, preferă să se asocieze în cadrul orașului sau al statului lor. Există vreo zece SVR corporative teritoriale la care participă numai bibliotecile publice. În majoritatea covârșitoare a cazurilor însă se aplică una din următoarele scheme de asociere teritorială:

- ✓ biblioteca publică + biblioteca statului + sistemul de biblioteci + departamentul bibliotecar;

- ✓ biblioteca publică + biblioteca academică + biblioteca școlară + biblioteca specializată;

- ✓ bibliotecile publice + bibliotecile medicale + bibliotecile academice;

- ✓ bibliotecile publice + bibliotecile universitare + bibliotecile colegiilor;

✓ sistemele de biblioteci sătești + bibliotecile colegiilor.

Exemple de SVR corporative teritoriale locale pot fi găsite peste tot. Eu am cunoscut îndeaproape activitatea **corporației megapolitane** Minneapolis – Saint Paul, coordonată de Biblioteca Universității Statului Minnesota. Sprijinit de OCLC, proiectul acesta oferă utilizatorilor posibilități de informare inexistente deocamdată în bibliotecile din țara noastră. În familiile în care ne-am aflat ne-am convins că sistemul acesta de referințe este o parte indispensabilă a modului de viață al locuitorilor, el este sfetnicul principal al fiecărui cetățean, ajutându-l în toate ale vieții, ale jobului, ale recreației, ale loisirului, ale asistenței tehnice și logistice a domiciliului, ale activității de cercetare etc. Americanul întreabă la tot pasul, SVR răspunde asemenea.

În comitatul Henepin din același stat am luat cunoștință de activitatea **SVR raional**, coordonat de biblioteca centrală a acestei unități teritorial-administrative. Pe lângă referințe ca cele oferite de asociația megapolitană, corporația raională de referințe virtuale este preocupată de problemele incluziunii imigranților, informării alegătorilor locali, educației patriotice a tinerilor etc. O mare parte din timpul voluntarilor este consacrat pregătirii imigranților pentru examenul de cetățenie americană. Cu un calculator la domiciliu, poți întreba orice, de la ce înseamnă un cuvânt și cum se traduce din engleză în limba ta maternă sau cum să te adresezi în engleză la vreun oficiu din orașel cu o solicitare pe care știi a o formula doar în limba ta, la unde se află bus stopul sau unde și cum poți face niște cumpărături concrete. Servirea este personalizată, utilizatorul arătând, în forma web de pe site-ul corporației, atât adresa de la domiciliu, cât și adresa electronică și numărul de telefon. La unele întrebări răspunsurile le primești imediat, prin e-mail sau prin telefon. În multe cazuri, utilizatorului i se trimit documente în format electronic pe care el le poate trage la imprimanta de acasă (de ex.: harta raionului, listele de prețuri, liste de conversație în engleză pe subiectele solicitate etc.).

Un bun exemplu de **SVR corporativ teritorial statal** este serviciul OhioLINK din statul Ohio, despre care am aflat de la biblioteconomistul David Case care a vizitat de câteva ori Republica Moldova și a ținut la noi câteva seminare. Consorțiul din Ohio are peste patruzeci de biblioteci participante, de toate tipurile. Acest SVR utilizează pachetul de programe eLibrarian of Digi-Net Technologies. Ca supliment la referințele deja cunoscute de noi, la anumite ore specialiștii răspund la întrebări legate de business, ocrotirea sănătății și de drept. În majoritatea bazelor de date, cât și pe paginile web ale bibliotecilor participante, sunt inserate trimiteri la e-taifas. Pentru a deveni utilizator al OhioLINK trebuie să treci înregistrarea prealabilă și, după aceasta,

să obții autorizare. Bibliotecari și voluntari special pregătiți servesc peste 600 000 studenți, profesori, personalul a 85 colegii, al universității și al bibliotecii principale a statului.

O pildă semnificativă de **SVR corporativ teritorial național** ne-o oferă Serviciul național unit de referințe virtuale 24/7 ([www.247ref.org/](http://www.247ref.org/)), în care intră corporații statale de referințe interactive. În cadrul lui, operatorii bibliotecilor concrete se preocupă de utilizatorii locali. Când însă aceștia sunt ocupați sau au zile fără program, răspund în locul lor operatorii din alte biblioteci.

Biblioteci și corporații din S.U.A. și Canada au experimentat **SVR continentale**. Un foarte popular **SVR corporativ intercontinental** au organizat Biblioteca Municipală din Breasben (Australia), Biblioteca Publică a regiunii Richland (statul Carolina, S.U.A.), serviciul umanitar informațional al Bibliotecii comitatului Saumercet din Regatul Unit și Biblioteca Orașenească din Kristchurch (Noua Zeelandă). E un serviciu virtual anglofon, cu pagină web unică, pe care citim și logoul acestei asociații: Answers Now (Răspundem chiar acum). Ideea principală pe care s-a întemeiat acest proiect este că aceste biblioteci se află în zone diferite ale fusului orar, așa încât fiecare participantă își are ziua de lucru în timpul când celelalte și-au încheiat ori nu și-au deschis încă programul. Și atunci, biblioteca aflată în lucru poate răspunde și la cerințele cititorilor bibliotecilor care în acel moment sunt închise. Datorită acestui fapt, utilizatorii tuturor bibliotecilor participante pot adresa întrebări și ziua, și noaptea, iar corporația funcționează în regim 24/7, fără ca cineva să iasă la serviciu pe timp de noapte.

9.

Ideea creării SVR corporative teritoriale s-a răspândit în toată lumea. În Europa ea a fost preluată mai întâi de bibliotecile dintr-un șir de țări vestice.

În **Suedia** au fost înființate două corporații: una întrunește 16 biblioteci academice în cadrul proiectului **Jourhavande bibliotekarie** (Bibliotecarul de serviciu), iar cealaltă – 8 biblioteci publice care întrețin serviciul virtual **Fraga Biblioteced** (Întreabă biblioteca). În 2005 aceste două proiecte au fuzionat în unul nou: **e-reference i sverige** ([www.eref.se](http://www.eref.se)).

În **Norvegia** a fost lansat serviciul național de referințe virtuale **Biblioteksvar. no** (Întreabă biblioteca), în limbile engleză și norvegiană. Sunt incorporate serviciile a 27 de biblioteci publice.

În **Finlanda** funcționează serviciul online al sistemului național de biblioteci **Ask A Librarian**, care este de asemenea unul bilingv.

Proiectul corporativ al bibliotecilor din **Țările de Jos** se numește **Al@din** (Algemeen Landelijk Dekkend Digital Informatie Netwerk – Rețeaua informațională digitală națională).

În **Marea Britanie**, 40 de biblioteci publice din diferite unități teritorial-administrative au creat, în 1998, în cadrul EARL (European Association of Research Libraries) serviciul unit de referințe virtuale **Ask a Librarian**. La baza activității lui, gratuită și voluntară, stă principiul executării obligatorii a tuturor cerințelor adresate de utilizatori în 24 de ore, iar bibliotecile participante se includ în activitate conform unui grafic de serviciu. Utilizator poate deveni oricine are un PC conectat la Internet și completează forma web amplasată pe site.

În **Germania** activează, în regim de e-mail, consorțiul bibliotecilor universitare și a altor biblioteci științifice din țara Gessen, denumit Hessisches Bibliotheks Informations System – **HEBIS** (Sistemul informațional al bibliotecilor din țara Gessen).

Începe să ia avânt această mișcare și în Europa de Est. În **Rusia**, dau tonul serviciul corporativ teritorial „**Виртуальная справка**” (Referința virtuală) ([www.cl.ru](http://www.cl.ru)), structura intitulată **Информационно-Сервисный Центр** (Centrul de Servicii Informaționale) din cadrul Bibliotecii Naționale din Sankt Petersburg, precum și un șir de alte asociații cu mare audiență.

În **Ucraina** a făcut furori lansarea proiectului corporativ **Скорая Информационная Помощь** (Serviciul de Urgență Informațional).

În **Kazahstan**, țară menționată pentru succesele sale în domeniul politicilor biblioteconomice într-un pliant de prezentare a realizărilor mondiale în domeniul informatizării difuzat la etapa de la Geneva a Summitului Mondial pentru Societatea Informațională, e foarte popular SVR „**Задай вопрос библиотекарю**” – <http://www.pushkinlibrary.kz/ask.htm>. Întrebările sunt recepționate pe site-ul serviciului în zilele lucrătoare. Răspunsurile sunt expediate pe adresa cutiei poștale a utilizatorului virtual sau se publică pe pagina web în termen de 3-4 zile, completându-se astfel o arhivă a referințelor. Din septembrie 2003, 10 biblioteci raionale din Kazahstanul de Est sunt conectate la acest serviciu, având, în plus, în cadrul aceluiași proiect, posibilitatea de a se folosi de sistemul de livrare (import-export) în regim electronic a documentelor al Bibliotecii Regionale de Est.

În **Africa de Sud**, 8 biblioteci academice, întrunite în consorțiul bibliotecar din provincia Gouteng, prestează servicii virtuale pentru categoria lor de utilizatori.

În **Noua Zeelandă** este lansat proiectul-pilot AnyQuestion, în cadrul căruia bibliotecarii le ajută elevilor în căutarea informațiilor pentru teme de acasă, în regim temporal real. Serviciul este prestat, pe baze corporative, de bibliotecile și instituțiile de învățământ din țară, în limbile engleză și maori.

În **Australia** a fost inaugurat, în anul 2003, Serviciul național virtual de referințe creat de Biblioteca

Națională a Australiei (or. Canberra) în colaborare cu bibliotecile din 8 state și teritorii. Participă de asemenea Noua Zeelandă și **Singapore** anglofone. Intitulat AskNow!, serviciul are ca suport pachetul de programe 24/7 Reference.

Proiectul avea drept motivație caracterul extins, dezintegrat (insular) al teritoriului Australiei și avea inițial ca scop principal satisfacerea prin Internet a necesităților informaționale ale locuitorilor din așezările îndepărtate și greu accesibile. Foarte repede însă sistemul a devenit unul general-național, destinat tuturor locuitorilor, indiferent de locul de reședință al acestora.

În **Republica Moldova** SVR se află încă în faza **proiectelor individuale**, practicându-se referințele e-mail și formele web existente pe site-urile mai multor biblioteci. Unele din ele întrețin, pe pagina web, rubricile **Întrebă bibliotecarul** și **Întrebări frecvente**. Există însă șansa ca bibliotecile moldovene să facă un salt spectaculos pe calea dezvoltării serviciilor virtuale corporative atunci când se va lansa, după testarea pachetului de programe special comandat, Sistemul Integrat al Bibliotecilor Informatizate din Moldova – SIBIMOL <http://www.bnrm.md>. La Conferința Internațională Crimeea-2006, organizată sub egida IFLA și în cadrul căreia a fost făcută o prezentare a acestui sistem, s-a menționat că **SIBIMOL**-ul este unul din cele mai avansate și mai novatoare proiecte pe plan internațional, iar reprezentanții OCLC, prezenți la Conferință, au declarat că văd în SIBIMOL un frate mai mic al sistemului lor. Desigur, pentru a fructifica această oportunitate, e nevoie ca modulul doi al SIBIMOL, cel care poate fi numit convențional Biblioteca Numerică a Moldovei, să fie tranșat.

10.

Apariția și dezvoltarea **SVR globale** sunt legate în primul rând de numele Bibliotecii Congresului S.U.A., care a înființat serviciul **Global Reference Network** (GRN) (Rețeaua Globală de Referințe) – <http://www.loc.gov/rr/digiref/>. Proiectul acesta a fost inițiat în anul 2000. La început el se numea Collaborative Digital Reference Service-**CDRS** (Serviciul corporativ de referințe numerice) și urmarea scopul asocierii bibliotecilor (mai întâi a celor din hotarele Statelor Unite, apoi și a celor de pretutindeni), care și-ar asuma obligația de a răspunde, în regim virtual, la întrebările utilizatorilor virtuali, punând la contribuție profilul tematic și volumul fondurilor deținute. Se constituia treptat un serviciu de referințe mondial. Bibliotecile care doreau să participe la proiect, trebuiau mai întâi să prezinte o informație, o auto-evaluare, pentru ca în baza acestor date să poată fi aleasă biblioteca care e cea mai potrivită pentru a răspunde la întrebările ce parvin. Proiectul se înfăptuia în colaborare cu peste zece mari biblioteci și consorții bibliotecare din America de Nord, Europa

și Australia, între care câteva biblioteci universitare din State, Biblioteca Națională a Canadei, Biblioteca Națională a Australiei, Consorțiul bibliotecilor din Marea Britanie ș.a.

Profilul bibliotecilor și a altor organizații, participante la proiect, servea drept punct principal de orientare la distribuirea întrebărilor adresate de utilizatori în cazul când baza de cunoștințe nu conținea răspunsurile corespunzătoare. „Managerul cerințelor” (Request Manager) direcționa în mod automat întrebările în acea bibliotecă, profilul căreia era cel mai potrivit.

La SDRS putea participa orice bibliotecă care dispunea de legătură Internet, de browser și de e-mail.

Au fost elaborate diferite genuri de acorduri referitoare la nivelul serviciilor (Service Level Agreements – SLA), în funcție de astfel de factori cum sunt componența personalului SVR al unei biblioteci concrete, existența în ea a unui fond unic de literatură etnografică, orele de program etc. În acordul semnat de fiecare bibliotecă participantă se indicau și genurile de servicii oferite.

CDRS a funcționat în regim experimental până la mijlocul anului 2002. La încheierea proiectului, numărul de biblioteci participante era de 260.

În ianuarie 2001, în numele bibliotecilor participante la CDRS, Biblioteca Congresului semnează o Convenție cu OCLC (Online Computer Library Center), care și-a asumat obligația de a acorda asistență tehnică și logistică la asigurarea escortării bazelor de date referitoare la profilul instituțiilor antrenate în proiect, de asemenea la elaborarea și întreținerea sistemului de baze de date care conțin întrebările și răspunsurile (a question-and-answer database system), ceea ce le-a permis membrilor corporației să catalogheze răspunsurile și să le păstreze într-o bază de cunoștințe, accesibilă căutării și consultării. Plus la aceasta, a fost pusă la punct susținerea administrativă a CDRS, inclusiv în ceea ce privește marketingul, înregistrarea noilor membri, școlarizarea personalului bibliotecar și a utilizatorilor.

În ianuarie 2002 a fost semnat un al doilea Acord cu OCLC, în conformitate cu care a fost elaborat un sistem integrat total de administrare și gestiune a serviriilor informaționale și de referințe, cunoscut astăzi sub denumirea de **Question Point**.

Se poate afirma, așadar, că sistemul nou a fost creat de „bibliotecari pentru bibliotecari”, cu participarea rețelei globale informaționale (GRN), în baza experienței acumulate în timpul proiectării versiunii-pilot a CDRS și în cadrul programelor-pilot ale OCLC, în colaborare cu INCOLSA (Rețeaua de biblioteci a Indienei) și METRO (consorțiul bibliotecar din Michigan).

Noul serviciu a fost inaugurat la 3 iunie 2002. Proiectul a început să aibă un caracter comercial și a fost adus la nivelul perfecțiunii tehnologice. De atunci, accesul la rețeaua GRN îl au numai participanții la Question Point.

Noțiunea de **bibliotecă-metaforă** a început să-și facă loc în limbajul biblioteconomiștilor de curând. Deși are, deocamdată, o frecvență uzuală restrânsă, ea s-ar putea să aibă șanse de încetățenire și în uzul științific, dat fiind că s-a recurs la ea în documente oficiale de nivel european. Astfel, în unele documente explicative versus politica Comisiei Europene în domeniul numerizării, se menționează că în sintagma „bibliotecă numerică” cuvântul „bibliotecă” are mai mult un statut de metaforă. Aceeași abordare o întâlnim și pe lista de discuții CENL, în special atunci când se discută despre strategiile numerizării în bibliotecile naționale europene. Termenul a început să fie utilizat și în unele documente de nivel național. De exemplu, în modelul strategic al bibliotecii numerice a Slovaciei (Slovak Digital Library. Detached worksite in Vrútky. Feasibility Study), prezentat spre finanțare Comisiei Europene, precum și în programul național de numerizare ([www.viks.sk/digitus/strategicky\\_plan\\_digitalizacie.htm](http://www.viks.sk/digitus/strategicky_plan_digitalizacie.htm)) se subliniază, de asemenea, că în titulatura Slovak Digital Library, cuvântul Library, iar în programul național de digitalizare, cuvântul kniznica (biblioteca) din expresiile „digitalna kniznica” și „virtualna kniznica” trebuie să fie înțelese numai ca metaforă.

Se are în vedere, în aceste cazuri, nu numai faptul că biblioteca din web spațiu nu este o bibliotecă reală (nu are un local, de pildă, locul fiind o categorie fundamentală în cunoașterea ființei) sau care nu poate fi percepută logic ca fiind ființă, ci mai ales incompatibilitatea acestei viziuni cu abordarea sistemică a conceptului de bibliotecă. În mediul web, sistemul bibliotecă este frustrat de câteva componente de bază, așa încât nici nu poate fi privit ca o structură, în sensul în care aceasta este definită de metodologia științei.

Simplificând, am putea observa că e vorba totuși de un transfer semantic, de numirea unui lucru nou, necunoscut cu numele unui lucru vechi, cunoscut. Cele două obiecte despre care tratăm aici au ceva comun, țin de aceeași idee teleologică, dar fac parte, din punct de vedere ontologic, din categorii de obiecte, de ființe diferite, chiar din lumi diferite. Și dacă logica nu ne permite să confundăm aceste două lucruri, sigur că cerem ajutor de la irațional, de la metaforă, numind bibliotecă ceea ce de fapt nu este bibliotecă, ci doar un pandant spectral (și fictiv) al ei. Nu spunea, într-un celebru eseu, Eugen Coșeriu că limba este, în substratul ei cel mai adânc, irațională? Totuși, scriind „bibliotecă-metaforă”, noi ca și cum recunoaștem că nu am găsit un alt cuvânt mai potrivit ori mai ales că nu ne putem desparte de viziunea de până acum, că există aici o oarecare nepotrivire, și în felul acesta obținem, dacă vreți, o conceptualizare a fenomenului, ne distanțăm de înțelegerea imaginativă, comună și deschidem o ușiță spre domeniul intelectului, spre rigorile epistemolo-

gice. Mai filosofic fiind spus, aruncăm prin aceasta o punte de la gnoseologie spre epistemologie. Deși, precum vom vedea mai încolo, chiar și masivele de texte numerizate, de baze de date etc. se află nu undeva în aerospațiu (lucru care ne vine în imaginație atunci când spunem web spațiu, de parcă serviciul amplasat în această rețea ar fi ca stațiile trimise în spațiul cosmic), ci în niște servere concrete, instalate în localuri concrete. Avatarurile virtualității vin, poate, dintr-un fel de blocare a conștiinței, generată de contactul cu realități de o nouă noutate radicală, necunoscute, nenumite, hipnagogice.

În domeniul SVR, un exemplu de bibliotecă-metaforă ar putea fi serviciul virtual **Internet Public Library** (IPL) (Bibliotecă Publică în Internet) – <http://ipl.org>. El a fost creat de un grup de studenți de la Universitatea din Michigan în 1995, în cadrul cursului formator „Tehnologii informaționale: realizare și aplicare”. Este vorba aici de trecerea colecțiilor tradiționale ale bibliotecii universitare pe suport electronic (numerizare) și asigurarea accesului la masivul digitalizat, prin Internet. Recurgând la sistemul tehnologic QRC, ei au creat un serviciu în web spațiu, pe care l-au structurat pe modelul unei biblioteci „de pe pământ”: el are „sală de lectură” a file-urilor full-text, compartiment de referințe, „ILL” de e-contenturi, administrație, personal etc. E o „arhitectură” și o „organigramă” imaginară, desigur, ghilimelele fiind aici semnificantele metaforismului. E clar că toate acestea se află pe serverul central, în clădirea universității. Dar colaboratorii IPL au preferat să-și imagineze că vin la serviciu nu „aici”, ci „acolo”, unde intră pe ușa cu parolă și își „ocupă locul lor de muncă”, „nepământesc”. De altfel, la locul acesta de muncă se poate ajunge nu neapărat din sediul universității, ci din orice altă clădire, poate chiar din orice oraș, unde ai la dispoziție un PC prin care să te transbordezi, imaginar, la „biblioteca” în care lucrezi. Bineînțeles că este preferat mai ales sediul universitar, pentru că în el se află nu doar serverul, ci și stațiile de numerizare și alte mijloace tehnice indispensabile bunei funcționări a SVR, precum și instrumentarul de lucru al „lucrătorilor”.

În scurt timp, IPL a devenit un SVR corporativ. Caracteristicile lui sunt:

① Activitatea concomitentă în sistem a numeroși utilizatori, inclusiv bibliotecile din diferite regiuni, precum și studenții din hotarele statului Michigan.

② Prevenirea dublării activității bibliotecarilor membri ai „personalului” „bibliotecii”, lucru care se asigură prin vizibilitatea și comprehensibilitatea statutului (stării) cerințelor intrate. Pentru aceasta, se aplică un marcaj special care indică faza în care se află întrebarea adresată: nu a fost luată încă spre executare, e în curs de executare, e cu termenul de executare expirat.

③ Utilizatorii au posibilitatea de a trimite întrebările atât prin e-mail, cât și prin web-formele pe care le completează.

④ Se ține arhiva răspunsurilor, în ideea folosirii lor în mod repetat.

Tehnologia funcționării IPL se întemeiază, precum am menționat, pe sistemul QRC. De cum intră în biblioteca lor metaforică, specialiștii voluntari au în față lista întrebărilor trimise de clientelă, pe care administratorul serviciului le-a indexat în prealabil, atribuindu-le cuvinte-cheie și rubrici de materii. Respondentul, la rândul său, va marca întrebările pe care le va alege pentru executare. Pentru acest proces, nu este nevoie de un software special, e suficientă dispunerea de un browser performant și de interconexiune Internet.

Se realizează două nivele de interacțiune: 1) utilizatorul – serviciul virtual și 2) bibliotecarul voluntar – biblioteca virtuală.

În funcțiile administratorului intră de asemenea sortarea (sistemizarea) corespondenței electronice sosite, selectarea din ea a întrebărilor și sortarea (sistemizarea) acestora. Cerințele (întrebările) sunt împărțite în 2 grupe convenționale:

1. Întrebări cu caracter factografic, răspunsurile la care nu necesită să fie confirmate documentar, alias nu se cer referiri la surse;

2. Cerințe care presupun existența reperărilor sursiere.

Toate cerințele recepționate se numerotează în ordinea intrării lor și sunt conservate (arhivate) ca unități distincte, la care se anexează sursele găsite, răspunsul voluntarului etc., constituindu-se astfel „dosare” ale întrebărilor. Pe lângă această arhivă, se ține și obișnuita rubrică FARQ (Frequently answered reference questions).

Cu niște ani în urmă, SVR Internet Public Library a fost declarat de revista PC Magazine drept campion web al Americii.

12.

Creșterea nivelului de complexitate organizatorică a SVR, extinderea geografică, globalizarea lor, dar mai ales creșterea vertiginosă a numărului de utilizatori și, implicit, a numărului de cereri, impun utilizarea unui sistem de administrare și gestiune care să facă față acestei situații. Cele mai performante pe plan mondial sisteme de administrare sunt Question Point (<http://www.questionpoint.org>) și 24/7 Reference (<http://www.247ref.org>).

**Sistemul QP** propune actualmente aproape zece mii de întrebări și răspunsuri incorporate în Baza Globală de Cunoștințe. Interface-ul ei este accesibil în 10 limbi și este utilizat de mai bine de 1000 de biblioteci din 20 de țări. Tehnologia QP poate fi utilizată pentru extinderea posibilităților bibliotecii în ceea ce privește prestarea de servicii atât la sediu și prin telefon, cât și prin comunicarea

online cu utilizatorii. Cu ajutorul ei poate fi acumulată și analizată informația statistică referitoare la toate genurile de servicii. Ea sporește accesibilitatea datelor de pe site-ul bibliotecii și contribuie la lărgirea Bazei Globale de Cunoștințe. Mijloacele (instrumentele) de administrare conținute în acest sistem permit operarea marșrutizării cerințelor, dirijarea altor procese de servire virtuală la nivelurile local, regional și național. Rapoartele statistice elaborate de sistem pot fi folosite la elaborarea deciziilor manageriale.

Accesul la sistem se realizează prin web browsere de pe site-urile bibliotecilor care s-au abonat la serviciile QP. Costul maxim al unui abonament e de două mii dolari anual.

Există trei variante de abonamente, prețul lor depinzând de numărul și complexitatea serviciilor incluse în pachet. Ele corespund, de fapt, nivelelor posibile de participare la sistem:

- Nivelul local-global de participare cu un pachet de mijloace de comunicare obișnuite, standard. La acest nivel există posibilitatea folosirii e-taifasului, formelor web și a poștei electronice, a creării unei baze de cunoștințe proprii în paralel cu accesul la BGC (baza globală de cunoștințe), de asemenea posibilitatea de a readresa întrebările nesoluționate altor biblioteci din sistem;

- Nivelul local-global de participare cu un pachet suplimentar de mijloace de legătură avansate, în special comunicarea online cu utilizatorul, în cadrul căreia ei pot să-l vadă pe acesta pe ecranul monitorului și să-i audă vocea. De asemenea, se adaugă posibilitatea de a lucra sincronic cu anexele existente pe PC-urile bibliotecii și ale utilizatorilor, lucrul acesta favorizând consultarea de la distanță asupra folosirii OPAC-ului;

- Nivelul global presupune, în plus la primele două, posibilitatea recepționării întrebărilor de la alte biblioteci prin rețeaua globală și consultarea avansată a BGC creată de bibliotecile participante la QP. Foarte curând în abonamentul de acest nivel vor fi incluse și asemenea servicii ca asigurarea soft a comunicării audiovideo performante, controlul automat al întrebărilor și răspunsurilor, corectarea și înlăturarea URL-urilor, conectarea utilizatorilor la materiale de școlarizare online și la serviciile de instruire la distanță.

**Sistemul 24/7 Reference** este rezultatul unui proiect demarat în anul 2000 care avea drept scop principal să găsească soluții tehnologice în ajutorul bibliotecarilor la elaborarea și utilizarea mijloacelor de asigurare a servirii informaționale a utilizatorilor Internetului în regim temporal real, cu program non-stop (24/7). Biblioteca Statului California a alocat pentru aceste lucrări, în conformitate cu Legea despre serviciile și tehnologiile bibliotecare, un grant de

300000 dolari, proiectul desfășurându-se în cadrul Metropolitan Cooperative Library System din raionul Santiago, centrul de coordonare aflându-se în orașul Pasadena. În 2001 la proiect participau deja 30 de biblioteci, care și-au cooperat eforturile în vederea organizării serviciilor de referințe virtuale în regim neîntrerupt, asigurându-se în același timp reducerea dublării și economia resurselor. Experimentul a trezit un interes atât de mare, încât cercul participanților se extinde rapid și continuu, printre aderenți numărându-se și Biblioteca Congresului.

După ce au experimentat mai multe produse și metode, proiectanții au ajuns la concluzia că software-urile comerciale accesibile pe piață nu satisfac cerințele specifice ale SVR, așa încât e nevoie ori de adaptarea substanțială a lor, ori de elaborarea unui program nou. În doi ani de căutare, ei au obținut un produs care permitea atingerea scopului principal al proiectului, iar în baza lui s-a constituit serviciul național de referințe 24/7, care încorporează bibliotecile academice și publice.

Pachetul integrat de programe „24/7 Reference” este accesibil acum oricărei biblioteci care a procurat o licență și, bien sûr, dispune de conexiune Internet. Implementarea lui le permite bibliotecilor să acorde referințe virtuale 24 de ore din 24, prin site-urile lor.

Actualmente, peste 400 de biblioteci participă la rețele corporative în baza PP Reference. În totalitate, ele acordă mai bine de 1200 de referințe pe zi sau 450000 anual. Tehnologiile e-taifasului (chatului) și ale consultării în comun, incluse în program, sunt rapide, sigure și ușor de însușit. Utilizatorul are acces non-stop la acest SVR de pe site-ul bibliotecii locale, accesând scurtătura „Click to talk with a librarian” (Fă clic aici ca să comunici cu bibliotecarul).

După omologarea sistemului 24/7 Reference orele de lucru ale bibliotecilor nu mai constituie un impediment în comunicarea non-stop cu utilizatorii, pentru că în timpul când SVR local nu are program, răspund la întrebări alte biblioteci participante la proiect. Fiecare bibliotecă în parte trebuie să fie „pe fir” doar 10 ore din 24, conform orarului propus de corporație.

Prețul unei licențe 24/7R variază în funcție de profilul (ancheta) fiecărei biblioteci, pentru că din el se poate deduce gradul de complexitate a SVR pentru care biblioteca dată este pregătită (ca dotare cu resurse tehnice și cu resurse umane de calitate). Crescând complexitatea, în licență vor fi incluse mai multe instrumente și astfel prețul va crește. În cazul când biblioteca cu grad mare de complexitate își asumă obligațiunea de a acorda ajutor bibliotecilor inferioare ei la elaborarea și redactarea răspunsurilor, prețul licenței este redus.

13.

Încotro, SVR? Spunea unul dintre comentatorii europeni că globalizarea începe tot mai mult să se

asemene, imaginar, cu Cronos care își devorează copiii. Toate sistemele mai mici sunt absorbite de sistemele mai mari. În afara acestui proces, nu există, pe plan economico-financiar, șanse de supraviețuire. Sigur, nu poate să nu existe și în această viziune o umbră de hiperbolă. Dar și de adevăr. Piața referințelor virtuale nu a fost ocolită de acest vector. Încă în vara lui 2004 s-a ajuns, sub imboldul OCLC, la o înțelegere privind fuzionarea celor două sisteme, integrând softurile QP și 24/7R, pentru ca astfel să se obțină, cum s-a stipulat chiar și în Convenție, „cel mai bun SVR și cel mai bun program din lume”. În 2005 s-au făcut deja testările noului produs, iar acum participanții la cele două corporații dispun de un pachet de programe comun. El le oferă ceea ce era mai bun în fiecare din sistemele care s-au contopit: utilizatorii Question Point au acum posibilitatea utilizării programului e-taifas, accesibil anterior doar utilizatorilor sistemului 24/7R, iar aceștia din urmă au, la rândul-le, la dispoziție instrumentele de administrare și gestiune a serviciilor, formele web, programul de utilizare a poștei electronice, accesul la BGC, care erau accesibile anterior doar utilizatorilor QP.

Plata pentru noua licență se compune din două părți: 1) pentru mediul bazic de administrare și 2) pentru modulul SVR.

Plata pentru folosirea instrumentelor de cuprinde-re corporativă a bibliotecilor academice se calculează

reieșind din FTE (Full-Time Equivalents – numărul total de ore-utilizatori).

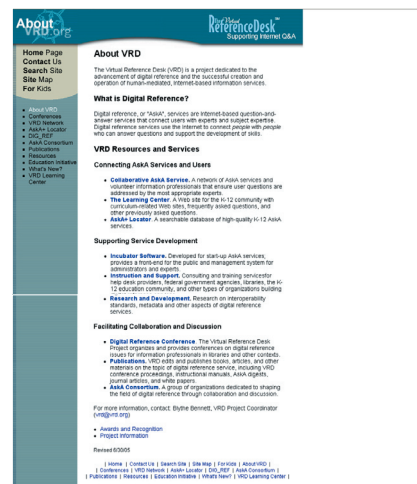
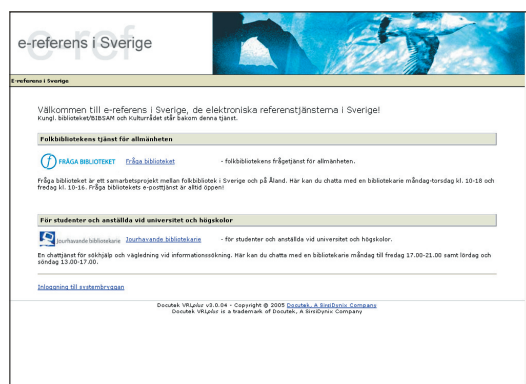
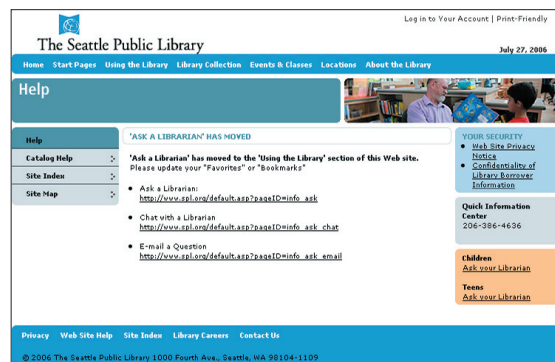
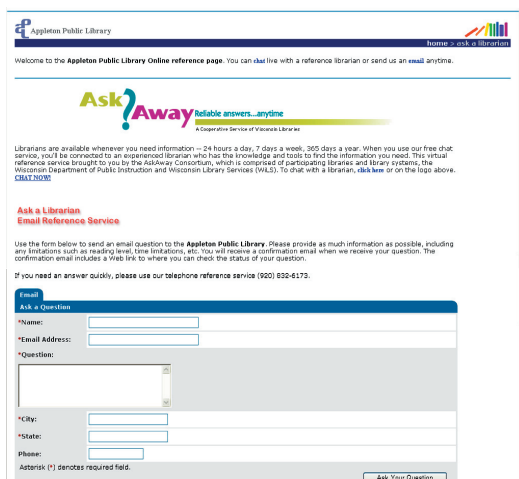
Din momentul lansării noului pachet, discuțiile și publicațiile consacrate pronosticării evoluției din anii viitori a SVR se pivotază pe trei concepte de bază: Mediul Bazic al administrării și gestiunii (MB), Modulul Serviciilor (MS) și Baza de Cunoștințe (BC).

Perfecționările MB vor prefigura strategiile manageriale și tehnologice în domeniul referințelor virtuale.

Noile ediții ale MS vor decurge din evoluția pieței serviciilor de referințe virtuale.

Evoluția conceptului de BC este legată, cum afirmă specialiștii, de trecerea de la societatea informațională la societatea cunoașterii. BC este considerată de pe acum sursa-cheie a difuzării cunoștințelor în societatea viitoare. O BC, incluzând arhivele întrebărilor și răspunsurilor, înzestrată cu instrumente de căutare pe materii și pe cuvinte-cheie și cu posibilități de interacțiune cu BGC, va trebui să aibă, într-un viitor nu prea îndepărtat, fiecare bibliotecă.

Dna Claudia Lux, președintele ales al IFLA, afirmă că strategiile FIAB-ului pornesc de la realitățile pieței globale a serviciilor. Am încercat, în această cercetare, să tatonez această realitate pe fundalul și în contextul ontologic al evoluției SVR. Sper că rezultatul obținut le va prinde bine bibliotecilor noastre la elaborarea unor strategii noi.



Sursele principale care mi-au prins bine la creșterea acestui eseu au fost (pe lângă site-urile bibliotecilor și SVR menționate în text) următoarele:

Angheliescu, Hermina. Criterii de evaluare a calității resurselor informative cu acces liber prezente pe Internet // Magazin bibliologic. – 2004. – Nr. 1-2. – P. 29-34.

Arestova, O.N., Vojskunsij A.E. Gendernye aspekty deâtel'nosti v Internetete. – M., 2000. – P. 290-313.

Cheradi, Natalia. Raport privind evaluarea proiectelor de extindere a serviciilor pentru beneficiarii bibliotecilor publice (perioada 2000-2003) // Magazin bibliologic. – 2005. – Nr. 1-2. – P. 97-102.

Dedûhina, A. Rukami trogat'! // Expert. – 2005. – Nr. 6. – P. 46-49.

Doughertz, R.M. Reference around the clock: is it in your future? // Amer. libr. – 2002. – Vol. 33. – Nr. 5.

ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics and Environmental Education – [www.ericse.org/](http://www.ericse.org/).

Gray, S.M. Virtual reference services: directions and agendas // Ref. and user services quart. – 2000. – Vol. 39. – Nr. 4. – P. 365-375.

Guidelines for implementing and maintaining virtual reference services – <http://www.ifla.org>.

Huiling, N.R. Evolution in Reference Services. Research on digital reference // Alki. – 2000. – Vol. 16. – Nr. 2. – P. 21-22.

IFLA Digital Reference Guidelines. – <http://www.ifla.org/VII/s36/pubs/drg03.htm>.

Jabko, E.D. Kto išet tot vseгда najdet. Virtual'naâ spravocnaâ služba RNB // Biblioteka. – M., 2004. – Nr. 9. – P. 36-39.

Jabko, E.D. Spravočnoe obsluživanie v informacionnoj srede: ot lokal'nogo obsluživaniâ k nacional'nym korporativnym službam // Bibliotečnye komp'ûternye seti: Rossiâ i Zapad. – M., 2003. – Vyp. 2. – P. 147-158.

Katalog rossijskih Internet-resursov dlâ predprimatel'ej – [www.allimedia.ru](http://www.allimedia.ru).

Keid, Metz. Sto lucših informacionnyh uzlov web – [http://asu.pstu.ac.ru/book/pc\\_mag/6968.htm](http://asu.pstu.ac.ru/book/pc_mag/6968.htm).

Lipow, A.G. „In your face” reference service // Library J. – 1999. – Vol. 124. – Nr. 13. – P. 50-52.

Lyman, Peter and Hal R. Varian. How much information? 2003 – <http://www.sins.berklez.edu/>.

Marray, R. Komponenty cifrovoj biblioteki i ih vzaimodejstvie // Naučnye i tehničeskie biblioteki. – 2000. – Nr. 6. – P. 56-68.

Nikonorova, E.V., Rejtlat A.I. Auditoriâ êlektronnoj biblioteki RGB // Vestnik BAE. – 2002. – Nr. 4. – P. 59.

Pol'zovateli Runet. – <http://telecom.kondrashov.ru/art/runet2001.html>.

Položenie o virtual'noj spravocnoj službe – <http://www.nlr.ru:8101/about/index.html>.

Puškova, S.V. Spravočno-informacionnoe obsluživanie v êlektronnyj vek: rol' i vozmožnosti bibliotek // Biblioteki za rubežom. – M.: Rudomino, 2003. – P. 56-83.

Referenceguide – [http://www.ala.org/ala/rusa/rusa\\_protocols/referencguide/virtrefguiflines](http://www.ala.org/ala/rusa/rusa_protocols/referencguide/virtrefguiflines).

Registr bibliografičeskih i polnotekstovyh resursov dlâ bibliotek – <http://www.ruslibnet.ru.8101/dc/>.

Regnealâ, Mircea. Biblioteca publicâ și rolul său în mileniul III // Biblioteca. – 2003. – Nr. 3. – P. 93-95.

Réseau nationale de cooperation – <http://www.bnf.fr>.

Resh, G. Cifrovaâ spravocnaâ služba v Germanii – [www.library.ru](http://www.library.ru).

Revista „Komp'ûternoe obozrenie” pe anii 2000-2005.

Revista „PC Magazine” pe anii 1996-2006.

Samykin, A.V. Internet kak social'no-kul'turnyj fenomen // Bibliotekovedenie. – 2002. – Nr. 6. – P. 48-59.

Samohina, M.M. Biblioteka kak social'nyj institut i ee funkcii // Biblioteka i obšestvo v Rossii 90-h godov XX veka. – M., 1994. – P. 12-18.

Srajberg, I.L. Biblioteki i universitety v êlektronno-informacionnoj srede. – Sudak-Moskva. – 2005. – 18 p.

Srajberg, I.L. Biblioteki, êlektronnaâ informaciâ i menâušeesâ obšestvo. – Sudak-Moskva. – 2006. – 34 p.

Srajberg, I.L. Internet-resursy i usluzi dlâ bibliotek. – M.: GPNTBR. – 2000. – 139 p.

Șulikova, S.V. Resursy Internet i biblioteka. – [http://libconfs.narod.ru/2004/s2/s2\\_p20.htm](http://libconfs.narod.ru/2004/s2/s2_p20.htm).

The statistik dates USA – [www.stat-usa.gov](http://www.stat-usa.gov).

The Virtual Reference Desk – [www.refdesk.com](http://www.refdesk.com)

Țurcan, Nelly, Cheradi, Natalia. Modelul conceptual al bibliotecii electronice în cadrul sistemului de instruire și cercetare // Lectura. – 2004. – Nr. 3-4. – P. 36-38.

Varûhina, L., Kubarovskaâ S. Vliânie Internet na praktičeskuû deâtel'nost' publičnoj biblioteki // Bibliotečnyj Forum Ukrainy. – 2003. – Nr. 1. – P. 23-26.

Voroniko, V. Iskalka s čelovečeskim licom // Domašnjij komp'ûter. – 2001. – Nr. 7.

William, Z. Arms. Key Concepts in the Architecture of the Digital library – Corporation for 36. National Research Initiatives, reston, Virginia. – [warms@cnri.reston.va.us](mailto:warms@cnri.reston.va.us), D-Lib Magazine, July 1995.

Wilson, M.C. Evolution or entropy? Changing reference: user culture and the future of reference librarians // Ref. and user services quart. – 2000. – Vol. 39. – Nr. 4. – P. 387-390.

Zemskov, A.I. Dostup k êlektronnym resursam ot Bonna do Vladivostoka // Naučnye i tehničeskie biblioteki. – 2000. – Nr. 7. – P. 25-37.

Îi sunt recunoscător dlui Iacov Sraibman, directorul general al GPNTBR, pentru materialele suplimentare pe care mi le-a împrumutat spre consultare.

iunie-iulie 2006

---

## SUMMARY

### AGORA

**Michael Gorman.** The Great Challenges.....3  
The International Academy adopts resolutions  
over ethics and free access.....5

### OUR GUEST

„IFLA’s strategies start from the global market  
economy’s facts...” (Dialogue with Claudia Lux,  
president of IFLA).....7

### THEORY AND PRACTICE

**Alla Panici.** From MARC till UNIMARC.....10  
**Tamara Zasmenco.** The Deontology of a good  
librarian.....14  
**Violeta Scorpan.** The typology of innovations in  
the libraries.....17  
**Renata Cozonac.** A new vision over ISBN and ISMN  
system.....20

### STONES FOR THE LIBRARY TEMPLATE

**Nietzsche.** Why am I so wise.....22

### BIBLIOFUTUROLOGY

**Ion Spac.** Economic excerpts from Basarabia in  
basarabian publications of the professor Teodosie  
Al. Stirbu.....28  
**Radu Motoc.** M. Kogalniceanu’s journals.....39

### SYMPOSIUM

**Larisa Gologan.** The future of Moldova’s libraries  
through Informational Society: a new vision over  
the problems.....43  
**Tatiana Costiuc.** From Informational Society to  
the Knowledge Society.....55  
**Liuba Danuta.** Public libraries from Donduseni:  
development, problems and trends.....59  
**Lidia Sitaru.** The Public library – an open door  
for informing/forming the tomorrow society’s  
citizens.....62

**Vera Osoianu.** The problems of promoting the na-  
tional language and culture in virtual media.....65

### MB’S GALLERY

**Dan Zamfirescu.** The metropolitan bishop Varlaam  
through the latest studies.....69

### REMEMBER

**Ion Spac.** Vlad Chiriac (1936 – 2005).....72

### BIBLIOSOPHY

**Alexe Rau.** The way a special course of Bibliosophy  
would look like.....75

### ATLAS

Biblioteca Apostolica Vaticana.....79  
**Mariana Harjevschi.** A dream come true.....83

### READING’S UNIVERSE

**Nina Negru.** The problem of reading in the  
Knowledge Society.....85  
**Maria Brinzan.** V. Alecsandri’s readings. How is  
V. Alecsandri read today at the National Library  
from Republic of Moldova.....94

### MAGISTER DIXIT

Where is Informational Society going and what is  
the role of the libraries?.....98

### CULTURAL ANNIVERSARIES

**Iurie Colesnic**  
The Basarabia’s unforgettable lesson.....110  
Stefan Gonata – the academician from Zberoaia..113  
The man who made the hardest decision.....115  
A man who has overcome his destiny.....117

### IT

**Alexe Rau.** An essay about the evolution of electronic  
references and virtual reference services.....119

---

## СОДЕРЖАНИЕ

### AGORA

**Майкл Горман.** Большие начинания.....3  
Международная академия принимает резолюции об этике и свободном доступе.....5

### ГОСТЬ ЖУРНАЛА МБ

„Стратегии ИФЛА исходят от реальностей глобальной рыночной экономики...“ (Беседа с г-жой Клавдией Лукс, избранным президентом ИФЛА).....7

### ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

**Алла Панич.** От MARC к UNIMARC. Этапы развития, значение, необходимость, польза.....10  
**Тамара Засменко.** Деонтология библиотекаря высшего звена.....14  
**Виолета Скорпан.** Типология инноваций в библиотеке.....17  
**Рената Козонак.** Новый взгляд на систему ISBN и ISMN.....20

### КАМНИ ДЛЯ ХРАМА БИБЛИОЛОГИИ

**Ницше.** Почему я так умён .....22

### ИССЛЕДОВАНИЯ

**Ион Шпак.** Экономические аспекты о Бессарабии в бессарабских публикациях профессора Теодосия Ал. Штирбу.....28  
**Раду Моцок.** Журналы, редактируемые М. Когэлничану.....39

### СИМПОЗИУМ

**Лариса Гологан.** Будущее библиотек Молдовы сквозь призму информационного общества: новый взгляд на проблемы.....43  
**Татьяна Костюк.** От информационного общества к обществу знаний.....55  
**Любовь Дануца.** Дондюшанские публичные библиотеки: тенденции развития, проблемы.....59  
**Лидия Ситару.** Публичная библиотека – открытые ворота в информирование/формирование граждан будущего общества.....62

**Вера Осояну.** Проблемы пропаганды национального языка и культуры в виртуальной среде.....65

### ГАЛЕРЕЯ МБ

**Дан Замфиреску.** Митрополит Варлаам в свете последних исследований.....69

### РЕМЕМБЕР

**Ион Шпак.** Влад Кирияк (1936-2005).....72

### БИБЛИОСОФИЯ

**Алексе Рэу.** Как выглядел бы специальный курс по Библиософии.....75

### АТЛАС

Ватиканская апостольская библиотека.....79  
**Мариана Харжевски.** Исполненная мечта.....83

### В МИРЕ ЧТЕНИЯ

**Нина Негру.** Проблема чтения в обществе знаний.....85  
**Мария Брынзан.** Чтение В. Александри. Как сегодня читается в НБРМ Александри.....94

### MAGISTER DIXIT

Куда направляется информационное общество и какой может быть роль библиотек.....98

### ЗНАМЕНАТЕЛЬНЫЕ ДАТЫ

**Юрий Колесник.**  
Незабываемый урок Бессарабии.....110  
Штефан Гоната – академик из Збероаи.....113  
Человек, который сделал самый трудный выбор.....115  
Человек, который изменил судьбу.....117

### ИТ

**Алексе Рэу.** Эссе об эволюции виртуальных справок и виртуальных справочных служб.....119